

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 1 การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง
ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก
The Study of Canal Tourism Potential in Thailand:
Central and East Regions

โดย ดร.วลีรักษ์ สิริธิตสมและคณะ

พฤษภาคม 2563

สัญญาเลขที่ RDG62T0151

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 1 การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง
ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

The Study of Canal Tourism Potential in Thailand:
Central and East Regions

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. ดร.วสิริรักษ์ สิริธสม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
2. ดร.ชนมภัทร โตระสะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
3. อาจารย์ศิริเพ็ญ เยี่ยมจรรยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ชุดโครงการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์

วิจัยและนวัตกรรม (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของการศึกษาศึกษาภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงใต้ “โครงการวิจัยการศึกษาศึกษาภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย” ต้องขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.) ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานโครงการและการพัฒนาส่งเสริมกระบวนการวิจัยให้สามารถแปลงไปสู่แนวทางการปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ทางคณะผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา เมฆขำ รองอธิการบดีฝ่ายแผนงานและประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่ปรึกษาโครงการวิจัยที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวดี โพธิยะราช ผู้อำนวยการภารกิจ การจัดทำแผนงบประมาณ สทว. ที่เปรียบเสมือนเสาหลักของโครงการในการให้คำปรึกษาและวางแนวทางการดำเนินโครงการฯ มาตั้งแต่เริ่มต้นของการดำเนินงานภายใต้โครงการ นอกจากนี้ มีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการเป็นอย่างดี ได้แก่ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นต้น ทางโครงการได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะทำงานทั้งนักวิจัย และผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการใช้ข้อมูล ได้แก่ คุณชวน ชูจันทร์ ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรตลาดน้ำคลองลัดมะยม นางฐานิดา สีเหลือง ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตลาดน้ำท่าคา คุณสมชาย พิงศิลป์ ประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา (คลองบางหลวง) คุณสุนันทา แสนเจริญ ประธานคณะกรรมการชุมชนตลาดคลองสวน 100 ปี และคุณประภาพรณ ฉัตรมาลัย ประธานคณะกรรมการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี ที่ได้เสียสละ เวลาและเข้าร่วมกิจกรรมโครงการอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนภาคีเครือข่ายที่ร่วมกันทำงานเพื่อศึกษาศึกษาภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงใต้ “โครงการวิจัยการศึกษาศึกษาภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย” ความดีงามที่จักเกิดจากผลงานชิ้นนี้ ถือเป็นผลสำเร็จและประสบการณ์ที่ดีร่วมกัน

คณะผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทสรุปผู้บริหาร

รัฐบาลมอบนโยบายให้กับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ดำเนินการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบทางวัฒนธรรม “วิถีคลอง วิถีไทย ตามรอยคลองดำเนินสะดวก” ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) จึงสนับสนุนงบประมาณการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก เพื่อแสดงให้เห็นถึงฐานข้อมูลสำคัญของการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายใต้วิถีคลอง รวมถึงมีศักยภาพที่จะสามารถพัฒนาและยกระดับเป็นการท่องเที่ยววิถีคลองที่มีความโดดเด่นและมุ่งเน้นเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของลำคลองในพื้นที่ดังกล่าวต่อไป โครงการวิจัย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ภายใต้แผนงานวิจัย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก 2) เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก และ 4) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนด การท่องเที่ยววิถีคลอง (Canal Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยววิถีคลองประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ฐานทรัพยากรคลองหรือลำน้ำที่เชื่อมโยงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำ 25 แหล่งของประเทศไทย และมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยววิถีคลองหรือลำน้ำบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานการเกษตร การท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานศาสนา ศรัทธา ความเชื่อ และการท่องเที่ยววิถีคลองหรือลำน้ำบนฐานทรัพยากรท่องเที่ยวแบบผสมผสาน อีกทั้งการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองหรือลำน้ำหมายรวมถึงการจัดการท่องเที่ยวที่ใช้ฐานทรัพยากรลำคลองที่เกิดจากธรรมชาติ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเรือเนื่องจากเป็นพาหนะในการให้บริการการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง พร้อมทั้งมีอัตลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในลำคลอง และสองฝากฝั่ง เช่น วิถีชีวิต การเกษตร สถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้าง ประวัติศาสตร์ ประเพณี เป็นต้น ในการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองนั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ด้านแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodations) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และบริการเสริม (Ancillary Services) ซึ่งการดำเนินการท่องเที่ยววิถีคลองบางพื้นที่อาจเป็นเส้นทางหรือกิจกรรมทั้งสองฝั่งคลอง โดยการจัดการท่องเที่ยววิถี

คลองนอกจากมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่ม และฟื้นฟูวัฒนธรรมวิถีคลอง แล้วนั้น ยังเป็นการพัฒนาชุมชนและสังคมภายใต้ความสมดุลในมิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม และมิติเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก ซึ่งโครงการวิจัยดังกล่าว เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ ประเมิน และสังเกตการณ์ จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาและนำเสนอได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก

1.1 ลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของกลุ่มน้ำพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก เป็นภูมิภาคตอนกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ครอบคลุมที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ติดต่อกับภาคเหนือทางทิศเหนือ ติดต่อกับภาคตะวันออก และภาคอีสานทางทิศตะวันออกโดยมีทิวเขาเพชรบูรณ์กั้น ติดต่อกับภาคตะวันตก ทิศเหนือติดต่อกับทิวเขาผีปันน้ำ ภาคกลางเป็นภูมิภาคที่มีกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทยตั้งอยู่ ดังนั้นลุ่มน้ำพื้นที่ภาคกลางในอดีตจึงเป็นเส้นทางคมนาคมซึ่งใช้เดินทางส่งสินค้า และการค้าขาย ส่วนลุ่มน้ำพื้นที่ภาคตะวันออก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบทางเหนือจะมีเทือกเขาสูงซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำนครนายก ส่วนทางตอนใต้และทางตะวันออกเฉียงใต้ของลุ่มน้ำมีเทือกเขาซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำสาขาสายต่างๆ มีสภาพพื้นที่ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัด มีวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ

1.2 การจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง และภาคตะวันออก ภาคกลางเหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และภาคตะวันออกเหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถนำเสนอรายละเอียดผลการศึกษาและการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ได้ดังต่อไปนี้

1.2.1 การจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง ลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง ประกอบด้วย แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำสะแกกรัง แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และลำคลองมากมายที่เชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายขนาดใหญ่ เป็นเหมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตที่สร้างวัฒนธรรมมายาวนานหลายร้อยปี วิถีชีวิตอาศัยน้ำเพื่อดำรงชีพ เกษตรกรรม การเดินทาง แลกเปลี่ยนสินค้า การสัญจรทางน้ำของผู้คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งคลองและแม่น้ำ การตั้งถิ่นฐานตามสองฝั่งน้ำ จึงพูดได้ว่า วิถีชีวิตของคนภาคกลาง คือการอยู่ร่วมกับสายน้ำ วัฒนธรรมประเพณีของเราจึงเชื่อมโยงกับสายน้ำ ดังนั้นจึงวิเคราะห์ได้ว่าลำคลองที่มีศักยภาพที่

สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกับ แนวคิดการยกระดับการท่องเที่ยววิถีคลองเชิงเกษตร และเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย ชุมชนริมคลองบางหลวง ปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ถนน ชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร และชุมชนท่าคา ตำบลท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม

1.2.2 การจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออก พื้นที่กลุ่มภาคตะวันออกมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายทั้งชายฝั่งทะเล หมู่เกาะ ป่าเขา แม่น้ำ พื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งเอื้อต่อการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติกระจายตัวในทุกจังหวัดในจำนวนใกล้เคียงกันกระจายอยู่ที่จังหวัดตราดมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นชายหาด และหมู่เกาะ ซึ่งเป็นจุดขายสำคัญของกลุ่มจังหวัด นอกจากนี้มีอุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถานกระจายตัวอยู่ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดจันทบุรีมากที่สุด ลำคลองที่มีศักยภาพที่สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกับ แนวคิดการยกระดับการท่องเที่ยววิถีคลองเชิงวัฒนธรรม และเชิงประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย ชุมชนคลองสวน 100 ปี ตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรมย์ ในพื้นที่ 2 จังหวัดคือ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และชุมชนริมน้ำจันทบูร ถนนสุขาภิบาล ตำบลวัดใหม่ อำเภอมือจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

2. ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก

2.1 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกจากนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงาน และพักผ่อนหย่อนใจ เดินทางกันเป็นกลุ่มประมาณ 2-3 คน ซึ่งพาหนะในการเดินทางหากไปพักผ่อนหย่อนใจมักจะเดินทางโดยรถส่วนตัว แต่ถ้าหากเดินทางเพื่อศึกษาดูงานจะเดินทางกับรถรับจ้างไม่ประจำทาง ทั้งนี้ก็จะสอดคล้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานในปัจจุบัน นักท่องเที่ยววิถีคลองโดยส่วนใหญ่สนใจการท่องเที่ยววิถีคลองบนฐานการเกษตร ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และโฮมสเตย์ ทั้งนี้ส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารผ่านการสื่อสารออนไลน์ ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในส่วนของการใช้บริการของคนในพื้นที่ มีการต้อนรับด้วยมิตรไมตรี และการแนะนำที่ครบถ้วน ซึ่งนับได้ว่าเป็นเรื่องที่ดีเนื่องจากสามารถดำเนินการพัฒนาต่อยอดในส่วนของการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสะอาด ปลอดภัยได้ง่ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในส่วนที่ต้องเร่งพัฒนาเพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้นั้นคือ ร้านค้า อาหาร และร้านเครื่องดื่ม ให้มีความเพียงพอภายใต้ความสะอาดและปลอดภัย และในส่วนที่ต้องพัฒนาเร่งด่วนซึ่งได้รับการเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวคือ ป้ายบอกทาง และจำนวนที่จอดรถ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้เกิดความพร้อมและสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

2.2 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกจากแบบประเมินการท่องเที่ยวและเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีผลการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองตามลุ่มน้ำ ดังนี้ 1) ภาคกลาง มีลุ่มน้ำจำนวน 5 ลุ่มน้ำ มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 76 แห่ง สามารถจัดกลุ่มตามศักยภาพ ระดับ A จำนวน 10 แห่ง ระดับ B จำนวน 26 แห่ง และระดับ C จำนวน 40 แห่ง และ 2) ภาคตะวันออก มีลุ่มน้ำจำนวน 4 ลุ่มน้ำ มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 38 แห่ง สามารถจัดกลุ่มตามศักยภาพ ระดับ A จำนวน 7 แห่ง ระดับ B จำนวน 13 แห่ง และระดับ C จำนวน 18 แห่ง โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองเพื่อใช้เป็นกลุ่มชุมชนต้นแบบของพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ประกอบด้วย ชุมชนท่าคา ชุมชนคลองลัดมะยม ชุมชนคลองบางหลวง ชุมชนคลองสวน 100 ปี และชุมชนริมน้ำจันทบูร สรุปได้ว่า ประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเร่งด่วนคือการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งในปัจจุบันการดำเนินงานในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกที่ต้องยกระดับและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง คือ การบริหารจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างระบบและยั่งยืน

3. ผลการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก การจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีคลอง ดำเนินการโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเป็นเครื่องมือ โดยมีประเด็นในการเสนอข้อมูลประกอบด้วย ชื่อชุมชน ชื่อลำน้ำ/ลำคลอง ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว และข้อมูลการติดต่อ ซึ่งเน้นการให้ข้อมูลที่สำคัญและดึงดูดใจ อีกทั้งเป็นข้อมูลที่อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งของนักท่องเที่ยวที่สนใจให้มากที่สุด โดยมีผลการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง และสรุปแนวทางในการยกระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้

1. การยกระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองจาก ระดับ C เป็น ระดับ B ดังนี้

- 1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่นั่งพักผ่อน
- 2) ค้นหาผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนโดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
- 3) จัดทำศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประเพณีที่สำคัญ วิถีชีวิตคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว
- 4) ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบชุมชน ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์
- 5) กำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- 6) สร้างนักสื่อความหมายภายในชุมชน และ
- 7) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมและกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน

2. การยกระดับศักยภาพจาก ระดับ B เป็น ระดับ A ดังนี้ 1) ยกระดับมาตรฐานสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน เช่น Q อย. มพช. ฮาลาล GMP HACCP CODEX 2) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรม ณ จุดท่องเที่ยวอื่นๆ พร้อมเชื่อมโยง

เส้นทางการท่องเที่ยววิถีคลอง 3) การบริหารจัดการขยะและการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน 4) พัฒนาระบบการให้บริการนักท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัย

4. ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก

4.1 ปัจจัยสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก การพัฒนาคน หรือผู้รับผิดชอบอาจจะเป็นชาวบ้านในพื้นที่ และภาคีที่เกี่ยวข้อง (Host) ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเป็นการพัฒนาที่ควรดำเนินการเป็นขั้นแรกเนื่องจากคนจะเป็นตัวกำหนด การพัฒนาแหล่งและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยววิถีคลอง การบริการทางด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาการรับรู้การท่องเที่ยววิถีคลอง ภายใต้การร่วมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมปฏิบัติตามแผน ร่วมประเมินและแก้ไขการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองประกอบด้วย 1) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การกระจายผลประโยชน์ลงสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน 2) การพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 3) การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน ยกระดับแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนวัฒนธรรม วิถีชีวิต อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้รับมาตรฐาน เพื่อสร้างความโดดเด่นและเพิ่มเสน่ห์ให้กับชุมชน 4) การกำหนดแนวทางและสร้างความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5) การพัฒนาระบบและกลไกในการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงการเข้าถึงข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง ความสะดวกและความปลอดภัย เพื่อให้เกิดความประทับใจกับผู้ที่มาเยือน

4.2 สรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก ขั้นตอนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองสอดคล้องกับปัจจัยสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก ประกอบด้วย การพัฒนาคน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าและบริการ และการพัฒนาการรับรู้ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.2.1 การพัฒนาคน ประกอบด้วย การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การสร้างนักสื่อความหมาย การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน และการให้บริการอย่างมืออาชีพ

4.2.2 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย การยกระดับแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ วิถีชีวิตของชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การจัดทำกฎ ระเบียบ ข้อตกลงในการดำเนินงาน และการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4.2.3 การพัฒนาสินค้าและบริการ ประกอบด้วย การยกระดับมาตรฐานการให้บริการและขอรับรองมาตรฐานที่พัก การยกระดับมาตรฐานสินค้าและขอรับรองมาตรฐานสินค้า และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า

4.2.4 การพัฒนาการรับรู้ ประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ การประชาสัมพันธ์เชิงรุก และการบูรณาการความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) การจัดทำฐานข้อมูล 9 กลุ่มน้ำ สู่การยกระดับเพื่อการท่องเที่ยววิถีคลองต่อไป ศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ควรมีการสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เชิงเกษตร เชิงสุขภาพ ฯลฯ และเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว เพื่อนำมาจัดโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2) มีการส่งเสริมหรือรณรงค์ให้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน มีการฟื้นฟูแม่น้ำ คลอง การอนุรักษ์วิถีชีวิต รวมไปถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อม แม่น้ำ คู คลอง ให้สอดคล้องกับกรอบนโยบายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองของประเทศ

3) สร้างภาคีเครือข่ายทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีคลอง ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนที่อยู่ริมคลอง รวมถึงการคำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ในด้านการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

4) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม การปรับปรุงภูมิทัศน์ ป้ายบอกทาง ป้ายบ่งชี้ร้านค้า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค ที่จะให้บริการสาธารณะที่จัดทำเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว เช่น การไฟฟ้า การประปา การเดินทางประจำทาง โทรศัพท์ ห้องน้ำ รวมถึงจัดให้มีการดูแลความปลอดภัยของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว

5) จัดตั้งศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6) การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีแต่ดั้งเดิม นำมาสร้างสรรค์และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และนำผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนในท้องถิ่นผสมกับวัฒนธรรมชุมชนประยุกต์ใช้ในเชิงธุรกิจควบคู่กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

7) เตรียมความพร้อมของชุมชนในการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีสร้างจิตสำนึกในการบริการให้ เกิดกับชุมชนเพื่อทำเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนริมคลอง อาทิ การอบรมมัคคุเทศก์ ของชุมชน การอบรมภาษาอังกฤษให้กับผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง ใน พื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก และความพร้อมของชุมชนในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การพัฒนา ทักษะด้านภาษาต่างชาติ สร้างจิตสำนึกในการให้บริการให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อยกระดับมาตรฐาน การให้บริการ รวมถึงสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ในการ ยกระดับแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก เพื่อยกระดับเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวในระดับชาติ สร้างและเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ รวมถึงการสร้าง และกำหนดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ อนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง รวมถึงการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ของ ชุมชนที่อยู่ริมคลอง

3) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีแต่ดั้งเดิม นำมาสร้างสรรค์และพัฒนาเป็น ผลิตภัณฑ์ชุมชน และนำผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนในท้องถิ่นผสมกับวัฒนธรรมชุมชนประยุกต์ใช้ในเชิง ธุรกิจควบคู่กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก สร้างมาตรฐาน ความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการใช้บริการของนักท่องเที่ยว ครอบคลุมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการท่องเที่ยว

5) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ใน พื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก เพื่อสร้างกลไกและยกระดับความรู้ในการดำเนินการตลาดและ การประชาสัมพันธ์ โดยการส่งเสริมให้บุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อดำเนินการตลาดการท่องเที่ยววิถีคลอง

ข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่

1) เก็บรวบรวมข้อมูล ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ของชุมชน รวบรวมเป็นองค์ ความรู้ เนื่องจากแนวทางการจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์ เพื่อมุ่งเน้นให้ บุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคนในชุมชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีความเข้าใจใน

การจัดการการท่องเที่ยววิถีคลอง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน วัฒนธรรมชุมชนประยุกต์ใช้ในเชิงธุรกิจ ควบคู่กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของการท่องเที่ยววิถีคลอง

2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการวางแผน สร้างกลไกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่มีความเด่นเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อใช้ในส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง และจัดตั้งข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่คลอง การยกระดับการท่องเที่ยววิถีคลอง ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก ด้วยการยกระดับมาตรฐานการให้บริการ และการสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน ให้สะท้อนถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่

4) การสร้างตลาดและการประชาสัมพันธ์ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยววิถีคลอง โดยสอดแทรกแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) การสร้างเครือข่าย ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อการดำเนินงาน ซึ่งมาจากความร่วมมือภายในชุมชน และความร่วมมือภายนอกในระดับชุมชนด้วยกันเอง ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาคในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาขยายพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพระดับ B ยกระดับศักยภาพไปสู่ระดับ A ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองเพื่อเปรียบเทียบจุดอ่อนและจุดแข็งในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามบริบทของพื้นที่

2) ควรมีการยกระดับคุณภาพการให้บริการและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกให้เป็นมาตรฐานสากล

3) ยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและภูมิภาคสู่เมืองมรดกโลก

4) ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศร่วมกันให้สอดคล้องกับบริบทและทิศทางของตลาดยุคใหม่

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG62T0151
 โครงการ : การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก
 นักวิจัย : ดร.วลีรักษ์ สิริธสม (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)
 ระยะเวลาโครงการ : 8 เดือน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก การวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ ประเมินและสังเกตการณ์ โดยได้ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อย ภาคละ 2 ครั้ง จำนวนรวม 80 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนใช้วิธีการประชุมระดมความคิด 2 ภาคละ 1 ครั้ง จำนวนรวม 100 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน

ผลการศึกษาพบว่า ในด้านการประเมินแหล่งท่องเที่ยว ในภาคกลาง ชุมชนท่าคา ชุมชนคลองลัดมะยม ชุมชนคลองบางหลวง และภาคตะวันออก ชุมชนตลาดคลองสวน 100 ปี และชุมชนริมน้ำจันทบูร มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของกลุ่มน้ำ ในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ด้านกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ชุมชนท่าคา ชุมชนคลองลัดมะยม ชุมชนคลองบางหลวง และภาคตะวันออก ชุมชนตลาดคลองสวน 100 ปี และชุมชนริมน้ำจันทบูร มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีเส้นทางเรือชมวิถีชีวิตชุมชน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีความสะดวกสามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ มีการให้บริการที่พัก มีมีโฮมสเตย์ที่พักในชุมชน เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวค่อนข้างครบถ้วน อาทิ สถานที่จอดรถเพียงพอ ห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ มีการรักษาความปลอดภัยคอยดูแลความเรียบร้อย มีสถานเอนกนันทน์ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงเกษตร การอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น สัมผัสวิถีชีวิต 2) ด้านฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ในภาคกลาง ชุมชนท่าคา เป็นแหล่งท่องเที่ยว

เชิงเกษตร วัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชุมชนคลองลัดมะยม เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และชุมชนคลองบางหลวง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ในภาคตะวันออก ชุมชนตลาดคลองสวน 100 ปี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายที่ผสมผสานกันระหว่างทั้ง ชาวไทยจีน ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม และอาคารโบราณสมัยรัชกาลที่ 5 และ 3) ด้านปัจจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ในพื้นที่ภาคกลาง ชุมชนท่าคา มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การอนุรักษ์วิถีชีวิตริมคลอง การทำเกษตร คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น และเป็นจุดเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนคลองลัดมะยม มีเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่หลากหลาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เมือง การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว และชุมชนคลองบางหลวง มีเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่หลากหลาย มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เมือง การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว และมีเอกลักษณ์ในด้านวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำดั้งเดิม ในพื้นที่ภาคตะวันออก ชุมชนคลองสวน 100 ปี มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวคลองสวน ทั้งชาวไทยจีน ไทยพุทธ ไทยมุสลิม มีวัฒนธรรมผสมผสานอย่างลงตัวและมีเสน่ห์ มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับคลอง และชุมชนริมน้ำจันทบูรคลองจันทบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีลักษณะเป็นตึกแถวโบราณลวดลายไม้จำหลักอ่อนช้อย งดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุมอาคาร วิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นบ้านเรือนริมน้ำเก่าสมัย ร.5 และสถาปัตยกรรมโบราณ

คำสำคัญ: ศักยภาพ, วิถีคลอง, การท่องเที่ยววิถีคลอง, ภาคกลาง, ภาคตะวันออก

ABSTRACT

Project code : RDG62T0151
Project title : The Study of Canal Tourism Potential in Thailand: Central and East Regions.
Investigator : Waleerak Sittisom (Ph.D) (Suan Sunandha Rajabhat University)
Project duration : 8 months

The main objectives of this article was to investigate, analysis, generate data base and evaluate the canal tourism resources at the central and eastern regions of Thailand. This article was conducted by mix- methods involving both theoretical theory and related research areas. The data collection through surveys, interviews, evaluations and observations from the stakeholders. The stakeholders were divided into 2 groups: the in-depth interviews of 30 people and focus group with the total number of 80 people. In terms of the representatives from the government and private sectors group utilized the concept of brainstorming to collect the data with the total of 100 participants and in- depth interview from 20 participants. In addition, for the expert group we utilized the in- depth interview with 10 participants.

The research results discovered that in terms of evaluating tourist sites in the central region including Kla community, Khlong Lat Mayom community, Khlong Bang Luang community and the eastern region including Khlong Suan 100- year community and Chanthabru waterfront community. There have various tourism resources, for example, natural resources, the way of life, customs and traditions, history identity and identity of the river in the following areas: 1) The process of tourism development for canal way in the central and eastern regions. The Lad Khlong Mayom Community Khlong Bang Luang Community and the eastern region Khlong Suan 100-year community and Chanthabru waterfront community consisted of many great resources which potentially can attract the attention from the tourists. For example, the canal routes for cruise ships and boat to see the way of life in the community; provide more options for tourists to travelling which they could decide whether they desire to transport by land or water; provide the accommodation, and

homestay within the community. The facilities are also available such as sufficient parking places, the bathroom is clean and adequate, full service of security, and health care center. Moreover, tourism activity that focuses on the agricultural, conservation of culture and local knowledge wisdom experiences are also available.

2) Regarding to the canal tourism database at the central can be concluded that:

1. Tha Kha community is model for the agricultural tourism, culture, the way of life with the natural tourism resources. 2. Khong Lat Mayom community is a cultural tourist attraction, the way of life with a variety of tourism resources. 3. Khlong Banf Luang community is also a cultural tourist attraction, the way of life, and has the historical tourism recourses. In the eastern region; 1. Khlong Suan 100- year community is a cultural tourist destination with a diverse range of tourism resources that combined between Thai, Chinese and Muslim. It is a historical tourist attraction, the way of life with architectural tourism resources and the ancient buildings since King Rama the fifth. Lastly, 3) The improvement factors of canal tourist attraction in central and eastern regions. 1. The Tha Kha community has tourism management focusing on the participants of the people in the community, preserving the way of life along with keeping the distinctive identity of the community. They are outstanding historical stories and it is the connecting point for water tourism routes and environmental conservation. 2. Khlong Lat Mayom community, there are various water tourism routes and tourist attraction near the city which is very convenient and fast for transport. 3) Khlong Bang Luang community, there are also have various water tourism route, cultural attractions that are diverse in art and culture. It located nearby the city which is convenient to visit.

Keywords: Potantial, Canal, Canal Tourism, Central, Eastern)

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทสรุปผู้บริหาร.....	ข
บทคัดย่อ.....	ฅ
ABSTRACT.....	ฉ
สารบัญ	ท
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ด
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	3
1.3 กรอบแนวคิด.....	4
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว.....	8
2.2 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว.....	11
2.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	21
2.4 การท่องเที่ยววิถีคลองของ อพท.	23
2.5 กลุ่มลุ่มน้ำในประเทศไทย.....	31
2.6 ฐานข้อมูล.....	43
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	51
3.1 ที่มาของข้อมูล.....	51
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
3.3 ขอบเขตการการศึกษา	52
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	53
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย.....	59
4.1 ผลการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก	59

4.2 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	112
4.3 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	150
4.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	159
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	161
5.1 สรุปผลการวิจัย	161
5.2 อภิปรายผล	178
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	180
บรรณานุกรม	183
ภาคผนวก	185
ภาคผนวก ก	186
ข้อมูลศักยภาพเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง	186
ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	186
ภาคผนวก ข	195
ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS).....	195
ภาคผนวก ค	198
ฐานข้อมูลความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	198
ภาคผนวก ง	207
แบบสำรวจข้อมูล แบบสังเกต ประเด็นในการประชุมกลุ่มย่อย และแบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	207
ภาคผนวก จ.....	223
ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคีที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	223

สารบัญตาราง

ตารางที่ 4-1 แสดงความเชื่อมโยงกลุ่มน้ำในแต่ละจังหวัดกับลำน้ำ	61
ตารางที่ 4-2 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำเจ้าพระยา	66
ตารางที่ 4-3 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำสะแกกรัง	67
ตารางที่ 4-4 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำป่าสัก	69
ตารางที่ 4-5 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำท่าจีน	71
ตารางที่ 4-6 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำแม่กลอง	72
ตารางที่ 4-7 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง	73
ตารางที่ 4-8 แสดงสรุปลักษณะทางวัฒนธรรมเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง	82
ตารางที่ 4-9 แสดงสรุปอัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่กลุ่มน้ำภาคกลางที่มี ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว	88
ตารางที่ 4-10 แสดงความเชื่อมโยงกลุ่มน้ำในแต่ละจังหวัดกับลำน้ำ	89
ตารางที่ 4-11 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำปราจีนบุรี	92
ตารางที่ 4-12 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำบางปะกง	94
ตารางที่ 4-13 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำดอนเลสาบ	95
ตารางที่ 4-14 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำทะเลตะวันออก	97
ตารางที่ 4-15 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก	97
ตารางที่ 4-16 แสดงสรุปลักษณะทางวัฒนธรรมเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก	105
ตารางที่ 4-17 แสดงสรุปอัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่กลุ่มน้ำภาคตะวันออกที่ มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว	112
ตารางที่ 4-18 แสดงเพศของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว	113
ตารางที่ 4-19 แสดงช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว	113
ตารางที่ 4-20 แสดงระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว	113
ตารางที่ 4-21 แสดงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว	114
ตารางที่ 4-22 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว	114
ตารางที่ 4-23 แสดงสถานภาพสมรสของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว	115
ตารางที่ 4-24 แสดงประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ	115
ตารางที่ 4-25 แสดงวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว	116
ตารางที่ 4-26 แสดงการทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางใดบ้าง	116
ตารางที่ 4-27 แสดงประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว	117
ตารางที่ 4-28 แสดงวิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว	117
ตารางที่ 4-29 แสดงจำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง	118
ตารางที่ 4-30 แสดงลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง	118
ตารางที่ 4-31 แสดงค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว	119
ตารางที่ 4-32 แสดงความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง	119

ตารางที่ 4-33	แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านสถานที่ท่องเที่ยว	120
ตารางที่ 4-34	แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน	120
ตารางที่ 4-35	แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว	121
ตารางที่ 4-36	แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม	121
ตารางที่ 4-37	แสดงผลการสำรวจความคิดเห็นแหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงด้านใด	122
ตารางที่ 4-38	แสดงเพศของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว	122
ตารางที่ 4-39	แสดงช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว	123
ตารางที่ 4-40	แสดงระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว	123
ตารางที่ 4-41	แสดงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว	124
ตารางที่ 4-42	แสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว	124
ตารางที่ 4-43	แสดงสถานภาพสมรสของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว	125
ตารางที่ 4-44	แสดงประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ	125
ตารางที่ 4-45	แสดงวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว	126
ตารางที่ 4-46	แสดงการทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางใดบ้าง	126
ตารางที่ 4-47	แสดงประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว	127
ตารางที่ 4-48	แสดงวิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว	127
ตารางที่ 4-49	แสดงจำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง	128
ตารางที่ 4-50	แสดงลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง	128
ตารางที่ 4-51	แสดงค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว	128
ตารางที่ 4-52	แสดงความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง	129
ตารางที่ 4-53	แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านสถานที่ท่องเที่ยว	130
ตารางที่ 4-54	แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน	130
ตารางที่ 4-55	แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว	131
ตารางที่ 4-56	แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม	131
ตารางที่ 4-57	แสดงผลการสำรวจความเห็นแหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงในด้านใด	132
ตารางที่ 4-58	แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนท่าคา	135
ตารางที่ 4-59	แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนคลองลัดมะยม	136
ตารางที่ 4-60	แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนคลองบางหลวง	137
ตารางที่ 4-61	แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนคลองสวน 100 ปี	138
ตารางที่ 4-62	แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนริมน้ำจันทบูร	139
ตารางที่ 4-63	แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนท่าคา	140
ตารางที่ 4-64	แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองลัดมะยม	141
ตารางที่ 4-65	แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองบางหลวง	142
ตารางที่ 4-66	แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองสวน 100 ปี ..	144
ตารางที่ 4-67	แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนริมน้ำจันทบูร	145
ตารางที่ 4-68	สรุปปัจจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก	146

ตารางที่ 4-69 แสดงการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง.....	151
ตารางที่ 4-70 แสดงฐานทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง.....	155
ตารางที่ 4-71 แสดงฐานทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก.....	157

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1-1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
ภาพที่ 2-1 ลักษณะพื้นที่ลุ่มน้ำ.....	41
ภาพที่ 2-2 แผนที่ 25 ลุ่มน้ำใหญ่	42
ภาพที่ 3-1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล.....	57
ภาพที่ 4-1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนท่าคา.....	141
ภาพที่ 4-2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองลัดมะยม	142
ภาพที่ 4-3 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองบางหลวง ...	143
ภาพที่ 4-4 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองสวน 100 ปี	145
ภาพที่ 4-5 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนริมน้ำจันทบูร.	146
ภาพที่ 4-6 ตลาดน้ำท่าคา ชุมชนท่าคา	156
ภาพที่ 4-7 ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ชุมชนคลองลัดมะยม.....	157
ภาพที่ 4-8 บ้านศิลปิน ชุมชนคลองบางหลวง	157
ภาพที่ 4-9 ตลาดคลองสวน 100 ปี ชุมชนคลองสวน 100 ปี.....	158
ภาพที่ 4-10 บ้าน 69 ศูนย์การเรียนรู้ริมน้ำจันทบูร ชุมชนริมน้ำจันทบูร.....	158
ภาพที่ 4-11 แสดงแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก..	160

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ที่ผ่านมาประเทศไทยได้แบ่งลุ่มน้ำเพื่อการบริหารจัดการน้ำเป็น 25 ลุ่มน้ำหลัก แล้วแบ่งเป็นลุ่มน้ำย่อย 254 ลุ่มน้ำสาขา แต่กลับพบมีลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำย่อยบางส่วนใช้ไม่เต็มศักยภาพและบริหารจัดการไม่เป็นเอกเทศ เช่น ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ทำให้ไม่เชื่อมโยงสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม และบางลุ่มน้ำหลัก

หลายลุ่มน้ำมีขนาดเล็ก บางลุ่มน้ำมีความสัมพันธ์เชิงอุทกวิทยา และการบริหารจัดการที่คาบเกี่ยวกับลุ่มน้ำหลักอื่นๆ จนไม่สามารถบริหารจัดการน้ำได้อย่างเบ็ดเสร็จในแต่ละลุ่มน้ำ ทำให้ต้องทบทวนการกำหนดขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำใหม่ให้สามารถบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพและเหมาะสมขึ้น ที่สำคัญต้องสัมพันธ์กับเขตการปกครองและขอบเขตของลุ่มน้ำ และขนาดที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าในแต่ละลุ่มน้ำ

ซึ่งรายละเอียดของข้อมูลในพื้นที่แม่น้ำ คู คลอง สายต่างๆ มีทั้งด้านกายภาพ ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิทัศน์ คุณภาพน้ำ ด้านธรรมชาติและนิเวศวิทยา ได้แก่ ป่าไม้ พืชพรรณในท้องที่ สัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำด้านการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ ได้แก่ การใช้ที่ดิน การคมนาคม การใช้ประโยชน์จากน้ำ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และด้านคุณภาพชีวิต ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจสังคม วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เรื่อง การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (พ.ศ. 2561 - 2580) ข้อ 3 ได้ระบุถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ โดยฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและการป้องกันตลิ่งและฝายชะลอน้ำ มีการวางแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำบนพื้นฐานของการรักษาสมดุลนิเวศ ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำ คู คลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ มีโครงข่ายการสัญจรทางน้ำที่สะดวกปลอดภัย ประหยัดและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชน องค์กรเอกชน เอกชน มีความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักต่อคุณค่าและความสำคัญของแม่น้ำ

คู คลอง จากการสำรวจเบื้องต้นในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก มีคลองกระจายอยู่จำนวน 1,328 คลอง ซึ่งจำแนกตามภูมิภาค ได้ดังนี้

- 1) ภาคกลาง มีคลอง จำนวน 678 คลอง
- 2) ภาคตะวันออก มีคลอง จำนวน 650 คลอง

การปรับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานและแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการสร้างสมดุลของการพัฒนา

ทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้ และกระจายรายได้สู่ชุมชน และการเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเติบโตใน

อนาคตบนพื้นฐานของ การลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวทางน้ำ ด้วยแม่น้ำลำคลองในอดีตนั้นมีบทบาทสำคัญมาก ตลอดสองฝั่งคลองเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของมนุษย์ ทำให้มีการใช้เส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำเป็นหลัก ทั้งยังเป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค เพื่อการเกษตร เป็นแหล่งผลิตอาหาร และยังเป็นแหล่งกำเนิดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีทางน้ำมากมาย ประเพณีการแข่งขันเรือ ประเพณีลอยกระทง สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันยังมีการใช้ประโยชน์ จากแหล่งน้ำอยู่บ้าง เพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม คมนาคม แต่จากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนไทย ถนนกลายเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง ปัจจุบันแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง และแหล่งน้ำอื่นๆ ได้ลดบทบาทความสำคัญลงไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ เช่น การใช้น้ำจากระบบประปาและน้ำบรรจุขวดในการอุปโภคบริโภค รวมถึงการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่ลดลง นอกจากนี้ การพัฒนาเมืองในหลายด้าน ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงประวัติศาสตร์หรือภูมิหลังของแม่น้ำ ลำคลอง ส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์ แม่น้ำ ลำคลอง ลดน้อยลง และมีการบุกรุกและถมลำคลอง หนอง บึง เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าแม่น้ำลำคลองเป็นเพียงที่รองรับการระบายน้ำอย่างเดียว อย่างไรก็ตามหากแหล่งน้ำต่างๆ ได้รับการพัฒนาปรับปรุงตึงและจัดระเบียบชุมชนหรือสภาพแวดล้อมริมตลิ่ง ก็จะทำให้ แม่น้ำ ลำคลอง กลับมามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ทั้งด้านระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ และการเสริมภูมิทัศน์ของชุมชนให้มีความสวยงามร่มรื่น เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและจัดกิจกรรมทางประเพณีของชุมชน เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการดำรงรักษาแม่น้ำ คู คลอง ให้คงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน ริมน้ำที่เหมาะสม และเพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจึงได้ดำเนินการจัดทำนโยบายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง เนื่องจาก แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ตลอดจนแหล่งน้ำอื่นๆ เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมาแต่อดีต เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่สืบทอดวัฒนธรรมและประเพณี เสริมสร้าง ภูมิทัศน์ให้กับชุมชน ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ที่สร้างสมสืบต่อกันมาจากชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานมาแต่โบราณ

การท่องเที่ยววิถีคลองจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะตัวในด้านอัตลักษณ์ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แท้จริงแล้วภาวะการปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาแทรกแซงจึงทำให้วิถีการดำเนินชีวิตแบบเปลี่ยนไปบ้างแต่ก็ยังมีคนในชุมชนที่ยังมีวิถีชีวิตวิถีคลองซึ่งดำรงไว้เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นถือเป็นหลักเกณฑ์ที่จะช่วยประเมินว่าชุมชนมีจุดแข็งจุดอ่อนในประเด็นใดเพื่อให้ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเติมเต็มและเสริมสร้างศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนดำเนินการและประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้านดังนี้

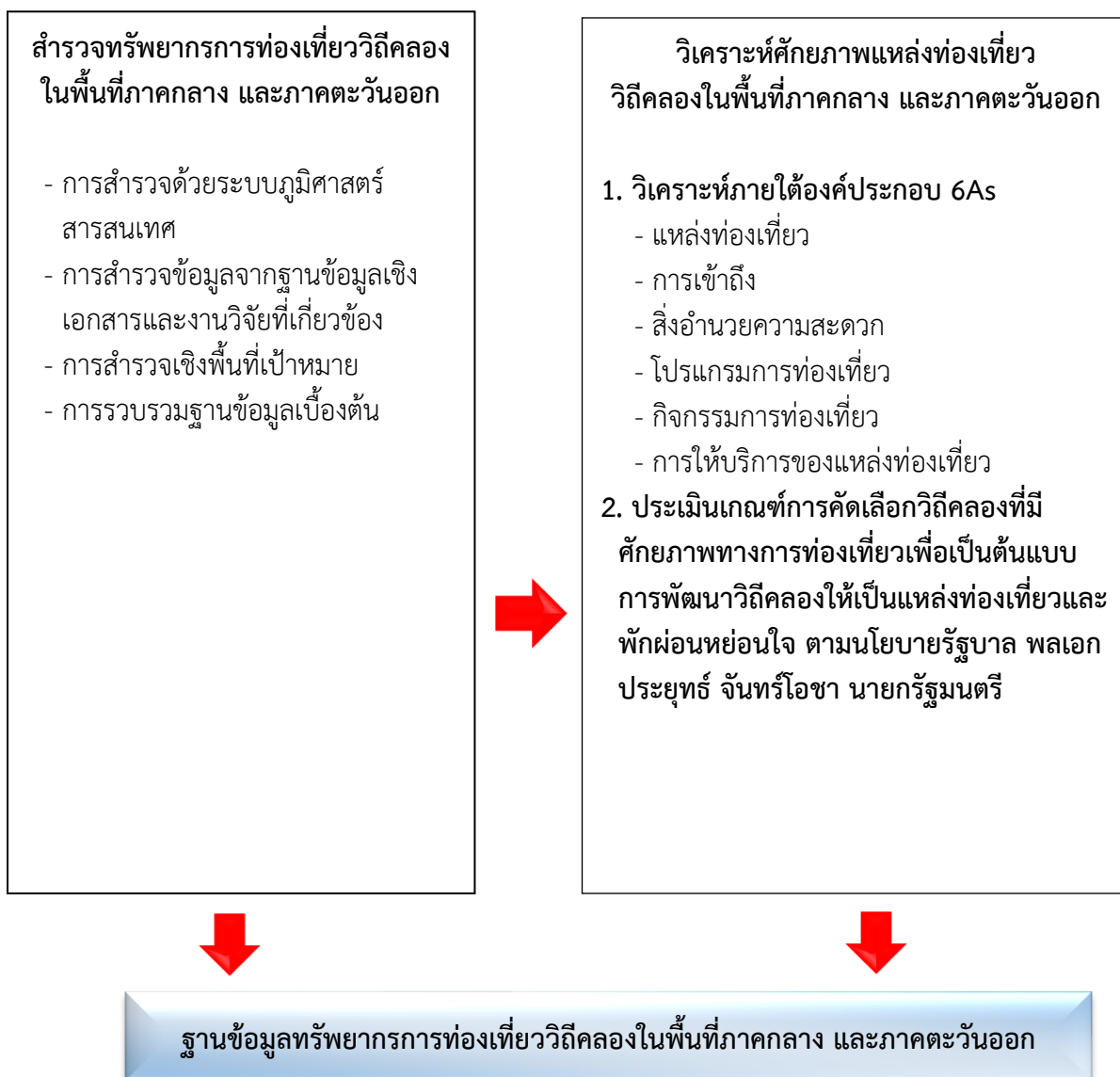
- 1) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน
- 2) การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่นสังคมและคุณภาพชีวิต
- 3) การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม
- 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
- 5) ด้านบริการและความปลอดภัย

ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก แบ่งออกเป็นภาคกลาง 5 กลุ่มน้ำ และภาคตะวันออก 4 กลุ่มน้ำ โดยนำข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยววิถีคลองในแต่ละพื้นที่มาวิเคราะห์ศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองของภาคกลางและภาคตะวันออก และจัดทำฐานข้อมูลศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง สู่การยกระดับเพื่อการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานและประสานการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน และประชาชน โดยได้คัดเลือกกลุ่มน้ำภาคกลางและภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีแม่น้ำหลายสาย ทั้งที่เกิดจากพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และแม่น้ำที่แยกสาขามาจากแม่น้ำสายอื่น ซึ่งไหลผ่านพื้นที่ในหลายจังหวัด ตลอดจนแม่น้ำสายสั้น ๆ ที่อยู่ในจังหวัดเดียว ทั้งนี้ แม่น้ำต่างๆ มีประวัติความเป็นมาทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และเกี่ยวพันกับสถาบันกษัตริย์ของไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก
- 2) เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก
- 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก
- 4) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

1.3 กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1-1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย (2562)

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1) ศักยภาพ (Potential) หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการ รวมถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลอง

2) การท่องเที่ยววิถีคลอง (Canal Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ผ่านการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งอาศัยและพึ่งพิงอยู่บนฐานของวิถีลำคลอง ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

3) ภาคกลาง และภาคตะวันออก หมายถึง พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยยึดหลักของพื้นที่ลุ่มน้ำที่ไหลผ่านในภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยเน้นศึกษาเชิงประเมินศักยภาพเจาะลึกไปยังพื้นที่ชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวซึ่งพึ่งพิงจากวิถีลำคลองของแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำของภาคกลางและภาคตะวันออก

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

1) สุ่มกลุ่มน้ำภาคกลาง จำนวน 5 กลุ่มน้ำ

- กลุ่มน้ำเจ้าพระยา จำนวน 19 จังหวัด ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร กำแพงเพชร ชัยนาท นครนายก นครปฐม นครสวรรค์ นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา พิจิตร เพชรบูรณ์ ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สระบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง และอุทัยธานี

- กลุ่มน้ำสะแกกรัง จำนวน 4 จังหวัด ประกอบด้วย กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ และอุทัยธานี

- กลุ่มน้ำป่าสัก จำนวน 7 จังหวัด ประกอบด้วย เลย เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ สระบุรี ลพบุรี นครราชสีมา และพระนครศรีอยุธยา

- กลุ่มน้ำท่าจีน จำนวน 13 จังหวัด ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร กาญจนบุรี ชัยนาท นครปฐม นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สิงห์บุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง และอุทัยธานี

- กลุ่มน้ำแม่กลอง จำนวน 9 จังหวัด ประกอบด้วย ตาก อุทัยธานี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และเพชรบุรี

2) สุ่มกลุ่มน้ำภาคตะวันออก จำนวน 4 กลุ่มน้ำ

- กลุ่มน้ำปราจีนบุรี จำนวน 7 จังหวัด ประกอบด้วย นครราชสีมา บุรีรัมย์ นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา สระแก้ว และจันทบุรี

- กลุ่มน้ำบางปะกง จำนวน 11 จังหวัด ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี นครนายก นครราชสีมา ปทุมธานี ปราจีนบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว และสระบุรี

- กลุ่มน้ำโตนเลสาป จำนวน 4 จังหวัด ประกอบด้วย บุรีรัมย์ สระแก้ว จันทบุรี และตราด

- กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก จำนวน 6 จังหวัด ประกอบด้วย จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด ระยอง และสระแก้ว

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
- 3) การท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 4) การท่องเที่ยววิถีคลองของ อพท.
- 5) กลุ่มลุ่มน้ำในประเทศไทย

1.5.3 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้กำหนดเป็นหน่วยวิจัยที่เกี่ยวข้อง (stakeholders) ดังนี้

1) ภาคประชาชน คือ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยการประชุมกลุ่มย่อย 2 ภาคๆ ละ 40 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 110 คน

2) กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน คือ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก โดยการประชุมระดมความคิด 2 ภาคๆ ละ 50 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 120 คน

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง ภาครัฐ และเอกชน จำนวน 10 คน

1.5.4 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 8 เดือน

1.5.5 ขอบจำกัดของงานวิจัย

โครงการวิจัยนี้มีระยะเวลาจำกัดเพียง 8 เดือนในการดำเนินงาน และจำเป็นต้องมีการเก็บข้อมูลในเชิงมหภาค คือรวบรวมฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีคลองในรูปแบบข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิทั้ง 25 ลุ่มน้ำ พร้อมทั้งการสร้างเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อฉายภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในระดับประเทศ อีกทั้งโครงการวิจัยนี้ได้เร่งดำเนินการเพื่อสนองนโยบายภายใต้ดำริของรัฐบาล ฯพณฯ ท่านพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เรื่องการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวต้นแบบทางวัฒนธรรม “วิถีคลอง วิถีไทย ตามรอยคลองดำเนินสะดวก” ซึ่งเป็นนโยบายที่ได้รับมอบจากรัฐบาลให้เร่งประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำรวจศักยภาพและพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อเพิ่มพื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ขยายวงกว้างขึ้น อันจะนำไปสู่การขยายผลและการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ “วิถีคลอง วิถีไทย” ไปยังภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก
- 2) ฐานข้อมูลความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก ที่จำแนกออกเป็น 3 ระดับ ตามศักยภาพของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก
- 3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้นำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คัดกรองข้อมูล และจัดแยกเป็นประเด็นต่างๆ วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามประเด็นที่ค้นพบ (topic) แล้วนำมาพรรณนาเชิงอุปนัย (inductive)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงใต้ แผนงานวิจัย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงใต้ 2) เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงใต้ 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงใต้ และ 4) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากการทบทวนเอกสาร ตำรา บทความ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นสำคัญต่างๆ ดังนี้ คือ

2.1 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

Robertson, 1979 (อ้างถึงใน Dickman, 1997) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าด้านการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน หรือองค์ประกอบ 5 As คือ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) สิ่งของอำนวยความสะดวกต่างๆ (Amenity) 4) ที่พัก (Accommodation) และ 5) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activity)

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบหลัก เพราะเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น แหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ทะเล น้ำตก ภูเขา ถ้ำ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น วัด มัสยิด โบสถ์ กำแพงเมือง พระราชวัง เป็นต้น นอกจากนี้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้นั้นในชุมชน ก็สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวได้

2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) นับเป็นปัจจัยหลักของการท่องเที่ยว ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นได้ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์และบริการที่สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกระดับ เช่น ระบบขนส่ง ยานพาหนะ ป้ายบอกทาง ท่าเรือ เป็นต้น

3) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว เช่น สาธารณูปโภคน้ำ ไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น สถานพยาบาล ตู้เอทีเอ็ม สัญญาณโทรศัพท์ ร้านสะดวกซื้อ สำนักงานไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

4) ที่พัก (Accommodation) รูปแบบของที่พักมีความหลากหลายในปัจจุบัน โรงแรม รีสอร์ท โมเต็ล โฮมสเตย์ บ้านพักอุทยาน จุดบริการกางเต็นท์ เป็นต้น โดยมีราคาที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ

5) กิจกรรมต่าง ๆ (Activity) หมายถึงสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้ทำเมื่อไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เช่น เดินป่า เทียวถ้ำ ดำน้ำ ว่ายน้ำ พายเรือ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เลือกซื้อสินค้า เป็นต้น

รัฐภาพร เลิศโกคานนท์ และ วิเชียร เลิศโกคานนท์ (2555) ได้สรุปองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวว่า นอกจากจะต้องมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว แล้วยังจะต้องมีองค์ประกอบต่างๆอีกหลายประการเพื่อที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาแวะเยี่ยมเยือนท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวตามที่มีผู้กล่าวไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Morrison and Mill (1992) กล่าวว่า องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย ปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การขนส่ง การสื่อสาร การต้อนรับอย่างเป็นมิตร ต้อนรับด้วยใจ มีสิ่งดึงดูดใจ (attractions) มีสิ่งอำนวยความสะดวก (facilities) มารองรับทั้งในด้านร้านอาหาร ที่พัก ของที่ระลึก และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ มีบริการที่ประทับใจ

McIntosh and Goeldner (1995) กล่าวว่าองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวจะประกอบด้วยทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี (facilities) ระบบการขนส่งที่เข้าถึงได้สะดวก (transportation) ปัจจัยพื้นฐานที่ดีและพร้อม (infrastructure) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่ดึงดูดใจ และมีการต้อนรับที่ดีด้วยไมตรีจิต

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวว่า องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวจะประกอบด้วย 3 ปัจจัยคือ

- 1) มีเส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงได้ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีเส้นทางถนนที่เข้าถึงได้ และสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันเพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้รับความสะดวกในการเดินทาง รวมทั้งต้องมีโครงข่ายการสื่อสารที่สามารถติดต่อได้กับแหล่งภายนอก

- 2) มีความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งไฟฟ้า น้ำประปา ที่พักค้างแรม ร้านอาหาร บริการนำเที่ยว ร้านค้าขาย สินค้าที่ระลึก ฯลฯ เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

- 3) มีสิ่งดึงดูดใจ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะเป็นศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความงามตามธรรมชาติ กิจกรรมบันเทิงใจ ศาสนสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวตามที่กล่าวมาข้างต้นทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบการคมนาคมขนส่ง ปัจจัยรองรับขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ่งดึงดูดใจจากทรัพยากรการท่องเที่ยว นั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นปัจจัยที่จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ องค์ประกอบดังกล่าวอาจเรียกว่า 3 As ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

- 1) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) คือ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีความสะดวกในการเข้าถึง การเข้าถึงในที่นี้จะรวมถึงเส้นทางการคมนาคมขนส่งระยะทางระหว่างต้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว และการติดต่อสื่อสารในแหล่งท่องเที่ยวไปยังสถานที่อื่นๆ ที่ต้องการ

- 2) สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน (Amenities) สิ่งอำนวยความสะดวกในที่นี้จะหมายถึง ปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความความสะดวกสบายซึ่งจะรวมถึงไฟฟ้า น้ำประปา ที่พักแรม ร้านค้า ร้านอาหาร สถานบันเทิง และบริการอื่นใดที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความความสะดวกสบาย

3) สิ่งดึงดูดใจ (Attractive) สิ่งดึงดูดใจในที่นี้อาจมาจากทรัพยากรที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว หรือคุณค่าและสุนทรียภาพของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งเป็นจุดเด่นและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว

ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัย โดยปกติสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนาเพื่อให้บริการแก่ประชาชนซึ่งปัจจัยดังกล่าวหากมีความพร้อมจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ในแนวคิดของผู้วิจัย ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ ตามที่ Morrison and Mill , McIntosh and Goeldner, บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ มนัส สุวรรณ ได้กล่าวไว้ โดยจะประกอบด้วย

1) ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมในที่นี้จะประกอบด้วย 3 As คือ ความสามารถในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน สิ่งดึงดูดใจ รวมทั้งขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวความมีชื่อเสียง และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมดังกล่าวมาจากองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะนำไปประกอบในการตัดสินใจที่จะเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแหล่งต่างๆ

2) องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีองค์ประกอบที่แสดงถึงศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับทรัพยากรการท่องเที่ยวและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง องค์ประกอบดังกล่าวได้แก่

2.1) สิ่งอำนวยความสะดวก จะหมายถึงปัจจัยที่เป็นบริการขั้นพื้นฐานที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายในการมาท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น ๆ โดยทั่วไปสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวต้องการคือที่พัก สุขาที่สะอาด ร้านอาหาร ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานบริการ สถานเริงรมย์ สถานรักษาพยาบาล ร้านค้า ระบบรักษาความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกนี้ควรมีพร้อมทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ

2.2) ความสามารถในการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวที่จะสมารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวแวะมาท่องเที่ยวจะต้องมีสภาพการคมนาคมขนส่งที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวก สบาย ในการเดินทาง โดยดูได้จากระยะทางที่เป็นจุดศูนย์กลางของการท่องเที่ยวมายังแหล่งท่องเที่ยวที่นั้น เช่น หมู่บ้านเหมืองกุง มีระยะทางจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว 10 กิโลเมตร การเดินทางมาหมู่บ้านเหมืองกุงสามารถเดินทางได้โดยรถยนต์รับจ้าง และรถโดยสารประจำทาง ใช้เวลาเพียง 10 นาที จากตัวจังหวัด และหากเดินทางโดยรถยนต์โดยสารประจำทางจะเสียค่าใช้จ่ายเพียง 8 บาท การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านเหมืองกุงเมื่อลงจากรถโดยสารแล้วสามารถเดินทางได้ด้วยเท้าใช้ระยะเวลาเพียง 2 นาที

2.3) คุณค่าหรือสิ่งดึงดูดใจ คุณค่าและสิ่งดึงดูดใจนี้มาจากทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวที่นั้นๆ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีคุณค่าและสิ่งดึงดูดใจมากน้อยแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ เช่น เกาะเสม็ดจะมีหาดทรายขาวที่ขึ้นชื่อและมีชื่อเสียงเป็นที่ดึงดูดใจ ในขณะที่จังหวัดกระบี่มีทะเลแหวกที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินลงทะเลไปเที่ยวยังเกาะที่อยู่กลางทะเลได้เวลาน้ำลง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็จะมีประวัติศาสตร์ที่เป็น

โบราณสถานแบบสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สวยงามและมีชื่อเสียง ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้นับว่ามีคุณค่าในตัวแหล่งท่องเที่ยวและดึงดูด

2.4) ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวหลายๆ แห่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวโดยอาจรู้จักโดยการเล่าบอกต่อๆ กันว่าสวยงาม น่าสนใจ แปลกตา เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่หาดูได้ยาก การบอกเล่าดังกล่าวจะทำให้สถานที่นั้นๆ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง นอกจากการบอกเล่าแล้ว ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักอาจเกิดขึ้นได้จากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐโดยใช้สื่อต่างๆ หรือการจัดพิมพ์โบรชัวร์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

2.5) สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมในที่นี้จะหมายถึง ทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพอากาศ ลักษณะทางกายภาพ ระบบนิเวศ และความสะอาดสบายด้านต่างๆ ความปลอดภัยที่อยู่ในบริเวณของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณข้างเคียง ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะเสริมหรือลดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นๆ

ข้อเสนอการพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท., 2554) สินค้าทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งในส่วนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน วิถีชีวิต เทศกาลงานประเพณี กิจกรรมและการบริการที่ดึงดูดให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ โดยแบ่งกลุ่มสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่และได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ จำแนกเป็น

- ธรรมชาติที่เป็นหาดทราย ทะเล หมู่เกาะ
- ธรรมชาติที่เป็น อุทยานแห่งชาติ ป่า เขา น้ำตก
- แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน
- วัฒนธรรม วิถีชีวิต
- สุขภาพ ความงาม (Health-Beauty & Spa)
- กีฬา
- กิจกรรม เทศกาลประเพณี
- แหล่งจับจ่ายซื้อสินค้า (Shopping Paradise)
- A place to meet
- Manmade – Entertainment, Theme Park

2.2 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะเกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยเรื่องสำคัญ ดังนี้ 1) องค์การและบริหารจัดการ ทำหน้าที่ จัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การเป็นหุ้นส่วน การพัฒนาองค์การการประเมินโอกาส 2) การวางแผนแหล่ง เกี่ยวข้องกับขีดความสามารถในรองรับ การวางแผนนโยบาย การวิเคราะห์แหล่ง การเฝ้าระวัง การวางแผนการใช้ที่ดิน การวางแผนจราจร การประเมินผลกระทบ การมีส่วนร่วมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) การตลาด เกี่ยวกับการทำวิจัย กลยุทธ์การตลาด ยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์ 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว เกี่ยวข้องกับ การเงิน การออกแบบผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว การวางแผนแหล่ง การวางแผนเส้นทาง การจัดการโครงการ การวางแผนสื่อความหมาย และการจัดการที่พัก 5) การปฏิบัติงานของแหล่ง

ประกอบด้วย อคติภัย ความปลอดภัย การจัดการสิ่งปฏิกูล การประปา การกำจัดขยะ คุณภาพอากาศ การกระจายข่าว การฝึกอบรม และการบริหารจัดการ

ดังนั้นในการประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรนำเครื่องมืออันหนึ่งที่ใช้เป็นหลักประกันในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ คือการมีรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดีซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงชุมชนเจ้าของท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และนักท่องเที่ยว และสิ่งที่ต้องความเข้าใจให้ลึกซึ้งคือ การปฏิบัติต่าง ๆ ที่ประกอบกันเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ในแผนนี้ต้องการแสดงถึงสิ่งที่เป็นหัวใจของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดี ประกอบด้วย การมีองค์การและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการวางแผนในด้านกายภาพและสังคมของแหล่งท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับเรื่องการตลาด เพื่อให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจและได้นักท่องเที่ยวประเภทที่ต้องการ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว เพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับประเภทและลักษณะของทรัพยากร และให้ความเอาใจใส่กับการวางแผนและการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวรวมไปการดำเนินกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ปัจจัยโดยรวมแล้วคือความซับซ้อนของกระบวนการและความจำเป็นที่ต้องพิจารณาความต้องการอันหลากหลายของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด (ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย, 2549)

แบบประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการประเมิน ใช้เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมี คำอธิบายแบบตรวจเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกณฑ์การประเมินชุดนี้แบ่งเป็น 5 ด้าน มีเป้าประสงค์รวมทั้งสิ้น 28 เป้าประสงค์ ดังนี้

ด้าน 1: ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 1.1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ
พิจารณาจากเกณฑ์ 5 ข้อ ดังนี้

(1) มีการจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ และมีโครงสร้างการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ชัดเจน

คำอธิบาย: สมาชิกร่วมกันจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะ พร้อมทั้งมีการรับรองการจัดตั้งชมรมฯ จากหน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาล อบต. เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่ง หรือ ประกาศ แต่งตั้งชมรมฯ เพื่อให้มีการเชื่อมโยงระหว่างชมรมฯ และท้องถิ่น ทั้งนี้ ชมรมฯ ดังกล่าวควรมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน โดยแบ่งบทบาทหน้าที่และรายละเอียดความรับผิดชอบของแต่ละหน้าที่ไว้อย่าง ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร

(2) มีกรรมการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นคนในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วยกรรมการที่เป็นคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่เพื่อให้เป็นการบริหารจัดการโดยคนท้องถิ่นเพื่อคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนการดำเนินงานที่ประกอบไปด้วยวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และ แผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม โดยมีการบูรณาการการดำเนินงานทั้ง 3 มิติ เพื่อคำนึงถึงความสมดุลของความยั่งยืน และ สมาชิกชมรมฯมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และ แผนการดำเนินงานร่วมกัน

(4) สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการหาแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำแผนงานโดยมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของสมาชิก

(5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีทะเบียนประวัติข้อมูลสมาชิกที่เป็นปัจจุบัน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการรวบรวมข้อมูลสมาชิกชมรมฯเพื่อจัดทำเป็นทะเบียนประวัติ โดยมีผู้รับผิดชอบหลักจัดการข้อมูลสมาชิกเข้า-ออก

เป้าประสงค์ที่ 1.2 ข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 3 ข้อ ดังนี้

(6) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการร่วมกันกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเข้ากองทุนส่วนกลางเพื่อประโยชน์ของชุมชนโดยมีการนำกองทุนดังกล่าวไปใช้ใน กิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการท่องเที่ยว

(7) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการร่วมกันกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากรด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะท้องถิ่น เป็นต้น โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ และ ดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นให้ไม่ถูกทำลายหรือลดคุณค่าลงจากกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชน

(8) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการร่วมกันกำหนดข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ และ ดูแลรักษาทรัพยากร เหล่านั้นให้ไม่ถูกทำลายหรือลดคุณค่าลงจากกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 1.3 ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(9) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการร่วมกันกำหนดข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมเยือนชุมชนโดยมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเพื่อให้เกิดพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่พึงปรารถนาสำหรับชุมชน

(10) ข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีการนำไปปฏิบัติจริง

คำอธิบาย: ข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันกำหนดขึ้นนั้นได้รับการนำไปใช้จริง และส่งผลให้ไม่เกิดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ต่างๆ ที่จะเป็นผลเสียต่อชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 1.4 การพัฒนาบุคลากรในกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(11) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชมรมฯ ให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนาบุคลากรผ่านการอบรมให้ความรู้ อบรมเชิงปฏิบัติการ ฯลฯ เพื่อให้สมาชิกชมรมฯ และ สมาชิกชุมชนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

(12) สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีศักยภาพ ความรู้ และ ทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

คำอธิบาย: สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้มีความรู้ และ ทักษะด้านต่างๆ สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ที่ 1.5 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(13) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนในการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายข่าวสารการท่องเที่ยวในชุมชนให้สมาชิกชมรมฯ และคนในชุมชนได้รับทราบเป็นประจำผ่านช่องทางต่างๆ

(14) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมและการเป็นสมาชิกชมรมฯ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเปิดรับสมาชิกใหม่เป็นประจำโดยให้โอกาสคนในชุมชนก่อน

เป้าประสงค์ที่ 1.6 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(15) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีต่างๆ จากภาครัฐและภาคเอกชนที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนให้ยั่งยืน

(16) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการทำงานร่วมกับภาคีภาครัฐหรือภาคเอกชนเพื่อการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านการจัดกิจกรรม หรือข้อตกลงร่วมมือด้านต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 1.7 การจัดการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(17) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการบริหารจัดการการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน

(18) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อต่างๆ พร้อมทั้งมีปฏิทินกิจกรรมท่องเที่ยว และ แผนที่ท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 1.8 ระบบบัญชี การเงินมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(19) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบบริหารจัดการการเงิน การบัญชี ที่มีประสิทธิภาพ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี โดยมีบัญชีธนาคารของชมรมฯ พร้อมทั้งบุคลากรดูแลการทบทวนบัญชีโดยสามารถตรวจสอบได้และมีความโปร่งใส

เป้าประสงค์ที่ 1.9 เยาวชนได้รับการให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชน พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(20) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับเยาวชนในการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในชมรมฯ ผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ หรือ กิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ

ด้าน 2: ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี

เป้าประสงค์ที่ 2.1 การจัดสรรรายได้มีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของสมาชิกชมรมฯ และ สาธารณประโยชน์ผ่านกองทุนพัฒนาชุมชนกลางเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมวิถีชีวิต และ กิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 2.2 การส่งเสริมยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เช่น การป้องกันยาเสพติด สุขอนามัย เพื่อให้การท่องเที่ยวในชุมชนช่วยให้ชุมชนมีความสามัคคี และ สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม

เป้าประสงค์ที่ 2.3 ผลិតภณท์ชุมชนมีคุณภาพเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเพิ่มรายได้จากผลิตภณท์ชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภณท์และการจำหน่ายผลิตภณท์ชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีการจัดสรรพื้นที่จัดจำหน่ายให้กับคนในชุมชน

(4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีสินค้าและผลิตภณท์ทางการท่องเที่ยว เช่น อาหาร การแต่งกาย การแสดง ฯลฯ ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเน้นการใช้สินค้าและผลิตภณท์ชุมชนที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในกิจกรรมการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 2.4 สิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยวได้รับการให้ความสำคัญ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนของทุกกลุ่มคนในการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของคนทุกกลุ่ม เช่น เด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และ คนกลุ่มน้อยต่างๆ ให้มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ด้าน 3: ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม

เป้าประสงค์ที่ 3.1 ฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีคุณภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการสืบค้น รวบรวมข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีการนำข้อมูลไปใช้ในการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 3.2 การเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือ สื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 3.3 การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่างๆ

ด้าน 4: ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

เป้าประสงค์ที่ 4.1 การจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 3 ข้อ ดังนี้

(1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ (Zoning) เพื่อการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้พื้นที่ตามวัตถุประสงค์ (Zoning) เพื่อการท่องเที่ยวโดยมีการร่วมวางแผน และ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวตามแผนผังการใช้พื้นที่ เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบด้านลบกับการใช้พื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ

(2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity)

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในชุมชน

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้มีความร่มรื่น เป็นระเบียบ สวยงามตามความเหมาะสม

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณชุมชนให้มีความร่มรื่น เป็นระเบียบ สวยงามตามความเหมาะสม

เป้าประสงค์ที่ 4.2 ฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการสืบค้น รวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมีการนำข้อมูลไปใช้ในการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 4.3 การเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว และสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 4.4 การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(6) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนผ่านกิจกรรมต่างๆ

เป้าประสงค์ที่ 4.5 การสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(7) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีภาคีต่างๆ เข้าร่วม

ด้าน 5: ด้านบริการและความปลอดภัย

เป้าประสงค์ที่ 5.1 การบริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจ พิจารณาจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการวัดระดับความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการวัดระดับความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยมีการเก็บข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์วางแผนการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

(2) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีผลการประเมินความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นที่น่าพึงพอใจ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีผลการประเมินความพึงพอใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่น่าพอใจของนักท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 5.2 นักสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(3) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีนักสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีนักสื่อความหมายที่ได้รับการพัฒนาและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนได้อย่างถูกต้องชัดเจน

เป้าประสงค์ที่ 5.3 เส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวมีความปลอดภัย พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(4) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการประเมินความปลอดภัยในเส้นทางท่องเที่ยวเป็นประจำ และมีมาตรการป้องกันภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้

เป้าประสงค์ที่ 5.4 จุดบริการท่องเที่ยวมีคุณภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 6 ข้อ ดังนี้

(5) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถเข้าถึงจุดท่องเที่ยวต่างๆ ได้

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอุปกรณ์และบุคลากรอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะต่างๆ ให้ได้รับความสะดวกในการท่องเที่ยวในชุมชน

(6) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการห้องน้ำที่สะอาด โดยมีการทำความสะอาดเป็นประจำทุกวัน และมีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว

(7) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการด้านอาหารที่ถูกสุขลักษณะ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการอาหารที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ และ ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบในการประกอบอาหาร

(8) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ถูกต้อง เข้าถึงง่าย

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายมีเจ้าหน้าที่ประจำจุดให้บริการที่สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องและมีการบริการที่ดี

(9) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรจุดจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกของชุมชน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดสรรจุดจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกในชุมชนซึ่งมีสินค้าที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนจำหน่ายอยู่

(10) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีป้ายสื่อความหมายต่างๆ ที่ชัดเจน ติดตั้งในจุดที่เหมาะสม

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีป้ายสื่อความหมายที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชนในจุดท่องเที่ยวต่างๆ สำหรับการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน

เป้าประสงค์ที่ 5.5 การบริหารจัดการวิธีการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(11) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่ปลอดภัย

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการวิธีและเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความสะอาด ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ที่ 5.6 การบริหารจัดการกรณีฉุกเฉินมีประสิทธิภาพ พิจารณาคะแนนจากเกณฑ์ 2 ข้อ ดังนี้

(12) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผนรองรับกรณีฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีแผน ขั้นตอน อุปกรณ์ และ มาตรการรองรับกรณีฉุกเฉิน

(13) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีโครงสร้างการบริหารจัดการในกรณีฉุกเฉินที่ชัดเจน

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีโครงสร้างการบริหารจัดการในกรณีฉุกเฉิน โดยมีผู้ประสานงาน เบอร์ติดต่อ และ สถานพยาบาลใกล้เคียงที่พร้อมให้บริการกรณีฉุกเฉิน

เป้าประสงค์ที่ 5.7 การติดต่อประสานงานด้านบริการมีประสิทธิภาพ พิจารณาจากเกณฑ์ 1 ข้อ ดังนี้

(14) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีระบบการประสานงานด้านการบริการ

คำอธิบาย: ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีวิธี ช่องทาง และ อุปกรณ์การประสานงานด้านการบริการเพื่อใช้ประสานงานภายในชุมชนและ ติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างการวิจัยครั้งนี้จะได้แบบประเมินการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อศึกษากับพื้นที่ ที่ได้กำหนดไว้โดยแนวทางการประเมินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วยหมวดต่าง ๆ ดังนี้

หมวดที่ 1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโดยชุมชน 2) ประสิทธิภาพของข้อตกลงร่วมกันสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ประสิทธิภาพของข้อควรปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว 4) ประสิทธิภาพของกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการพัฒนาบุคลากรในกลุ่มฯ 5) ประสิทธิภาพของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย 6) ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของภาคเครือข่ายต่าง ๆ 7) ประสิทธิภาพด้านการจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่าง 8) ประสิทธิภาพของระบบบัญชี การเงิน 9) การให้ความสำคัญกับเยาวชน

หมวดที่ 2 การจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพในการจัดสรรรายได้ 2) ประสิทธิภาพในการส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี 3) คุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว 4) การให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนในการท่องเที่ยว 5) ประสิทธิภาพในการจัดสรรรายได้

หมวดที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) คุณภาพฐานข้อมูลด้านมรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว 2) ประสิทธิภาพในการเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

หมวดที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพในการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว 2) คุณภาพฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ประสิทธิภาพในการเผยแพร่ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4) ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน 5) ประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษา

หมวดที่ 5 ด้านการบริการและความปลอดภัย ประกอบด้วย 1) ระดับความพึงพอใจในการให้บริการและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 2) ประสิทธิภาพของนักท่องเที่ยว 3) คุณภาพของเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยว 4) คุณภาพของจุดบริการท่องเที่ยว 6) ประสิทธิภาพการ

บริหารจัดการวิธีการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน 7) ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกรณีฉุกเฉิน 8) ประสิทธิภาพในการติดต่อประสานงานด้านบริการ

นอกจากนี้ในการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจะศึกษาให้ครอบคลุมเกี่ยวข้องกับเรื่อง วิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย แผนงานด้านการบริหารและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนการเงินด้านการท่องเที่ยว แผนบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การบริหารจัดการสิ่งดึงดูดใจ การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความสะอาด ด้านการรักษาความปลอดภัย ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวด้านการตลาด โฆษณา ประชาสัมพันธ์ด้านบริการนักท่องเที่ยว ด้านการบริการและความปลอดภัย

2.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการอาศัยทุนทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนมาเปลี่ยนเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนที่มีอยู่ภายในชุมชนมาจัดการทรัพยากรร่วมกันและแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเสมอภาค ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวทางเลือก (alternative tourism) ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ต้องการแสวงหาความรู้จากการเดินทางท่องเที่ยวนอกจากความสุนทรีย์ภาพอื่นที่ได้รับระหว่างการเดินทาง นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังช่วยพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีศักยภาพอีกด้วย ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์กรต่าง ๆ ได้ ดังนี้

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Sustainable Tourism: CBST) จากการทำงานในระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (Responsible Ecological Social Tour Project: REST) ได้มีการนิยามความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนา สวนศรี, 2546)

สินธุ์ สโรบล (2547) ได้ให้นิยามความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถี การผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียนโดยเน้นในเกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

SNV และ University of Hawaii (2007) ระบุความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อบรรเทาความยากจน ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีการจัดการและการดำเนินงานในลักษณะของกลุ่มหรือองค์กร เพื่อเป็นแหล่งรายได้ทางเลือกให้กับชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์

มรดกทางธรรมชาติและให้ความเคารพต่อประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจมีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานผู้บริจาคหรือองค์กรพัฒนาเอกชน

APEC (2009) ระบุความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถจัดการทรัพยากรด้วยตนเองได้ บนพื้นฐานการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม เป็นแหล่งรายได้ทางเลือกให้กับชุมชนเพื่อลดความยากจน ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการศึกษาของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดการรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป (พจนานุกรม, 2546: 12-13) ซึ่งผู้ที่นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลัง ความคิด หลักการ ความหมาย และองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมกับท้องถิ่น 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) ได้สรุปหลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศเขียนไว้ 10 ข้อ ดังนี้

- 1) เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการเป็นเจ้าของในการบริหารจัดการทรัพยากรที่เป็นธรรม
- 2) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3) มีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง
- 4) ช่วยหนุนเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 5) มีระบบในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่โปร่งใสและเป็นธรรม
- 6) เสริมสร้างการเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นและภูมิภาค
- 7) เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเพณีของตนเอง
- 8) การจัดการท่องเที่ยวต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- 9) มุ่งเน้นการเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมที่แตกต่าง

10) ตั้งอยู่บนพื้นฐานการทำงานที่พึ่งตนเองให้มากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยว สินค้าทางการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สำคัญ จะถูกนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านนา กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และอุทยานธรณีวิทยาสตูล ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.4 การท่องเที่ยววิถีคลองของ อพท.

แม่น้ำ ลำคลอง เปรียบเสมือนสายชีวิตของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งมักจะยึดเกาะกับแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต เกิดเป็นชุมชนขึ้นตามแนวสองฟากฝั่งแม่น้ำ และขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นชุมชนขนาดใหญ่หรือเป็นเมือง บางครั้งทำให้มีการขุดคลองธรรมชาติเดิม เพื่อใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยเฉพาะเมืองหลวง แม่น้ำ ลำคลอง จึงกลายเป็นทั้งแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติหรือทรัพย์สินของแผ่นดินที่ประชาชนมีสิทธิ์ใช้ร่วมกัน ใครจะเข้ายึดถือครอบครองเอาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองไม่ได้ รัฐบาลมีหน้าที่จัดการดูแลเพื่อสาธารณประโยชน์ของประเทศ

1) ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2555) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมผ่อนคลายความตึงเครียดจากงานประจำของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยทั่วไป 3 ประการ คือ 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) การเดินทางต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และ 3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

นิศา ชัชกุล (2550) กล่าวว่า การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุด ๆ หนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

เพ็ญศรี คะเภาพงศ์ (2550) กล่าวว่า การท่องเที่ยว เป็นเรื่องของการเดินทาง ถ้าไม่มีการเดินทาง ก็ไม่มีการท่องเที่ยว แต่ต้องเป็นการเดินทางที่เป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ มิใช่ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง แต่เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน การศึกษา ศาสนา กีฬา เยี่ยมญาติมิตร ติดต่อธุรกิจ การประชุมสัมมนา เป็นต้น

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานที่อื่นด้วยความสมัครใจ เพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่มิใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้หรือความสนุกสนานเพลิดเพลิน

2) แนวคิดของการท่องเที่ยววิถีคลอง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 อ้างถึงใน ปวีณา โทณแก้ว, 2554) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการท่องเที่ยววิถีคลอง ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชนในการตระหนักถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จึงก่อให้เกิดกระแสเรียกร้อง 3 ประการดังต่อไปนี้

1. กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลกให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพเอาไว้

2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้น สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับ

ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินอย่างเดียว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวรูปแบบใหม่

3. กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

จากกระแสหลักทั้ง 3 กระแสดังกล่าวนี้อาจก่อให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวประเพณีนิยม การดำรงเชิงวิถีชีวิตของประชาชน อันเป็นที่มาของการเกิดแนวคิดของการท่องเที่ยววิถีคลอง

3) ลักษณะของการท่องเที่ยววิถีคลอง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 อ้างถึงใน ปรีญา โทณแก้ว, 2554) กล่าวถึงแนวคิดของการท่องเที่ยววิถีคลอง นำไปสู่ลักษณะของการท่องเที่ยววิถีคลองที่สำคัญ 9 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชน โดยยึดหลักว่าต้องเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักว่าด้วยทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบให้น้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน

7 การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามคาดหวังของนักท่องเที่ยววิถีคลอง

8. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ และความสะดวกของพื้นที่ โดยยึดหลักว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยววิถีคลองจะต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักว่าต้องรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่น

4) แรงจูงใจในการท่องเที่ยววิถีคลอง

สุรรัตน์ เตชาทวิวรรณ (2552) กล่าวถึง พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจน เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นบางอย่างของแต่ละบุคคลทางด้านการท่องเที่ยว พฤติกรรมที่มีเป้าหมายนี้จะมีแรงจูงใจเป็นแรงผลักดันรวมอยู่ด้วย จึงส่งเสริมให้บุคคลเดินทางมากขึ้น และยังมีอิทธิพลที่ทำให้แต่ละบุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งด้านพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการการท่องเที่ยวและพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้ให้บริการสนใจศึกษาและมุ่งหวังที่จะตอบสนองความต้องการจำเป็นเพื่อสร้างความพอใจสูงสุดให้แก่นักท่องเที่ยว จนมีความพร้อมและปรารถนาที่จะกลับมาเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวเดิมอีกครั้งหนึ่ง

1. แรงจูงใจในการท่องเที่ยว

แรงจูงใจเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวออกเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ตามปกตินักท่องเที่ยวจะเดินทางหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ 4 ประการ คือ

1.1 สิ่งจูงใจทางกายภาพ (Physical Motivation) ได้แก่ สิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับการผ่อนคลายร่างกาย การเล่นกีฬา การสันทนาการตามชายหาด การหย่อนใจด้วยการบันเทิงและที่เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ

1.2 สิ่งจูงใจทางวัฒนธรรม (Culture Motivation) ได้แก่ ความปรารถนาที่อยากรู้จักกับผู้อื่น เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ และศาสนา เป็นต้น

1.3 สิ่งจูงใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Motivation) ได้แก่ ความปรารถนาที่อยากจะได้พบคนใหม่ ๆ

1.4 สิ่งจูงใจทางด้านสถานภาพและชื่อเสียง (Status and Prestige Motivation) ได้แก่ ความต้องการพัฒนาตนเองและแสดงความสำคัญของตนเอง เช่น การเดินทางทำธุรกิจ การประชุม และการศึกษา

2. สิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว (Tourist Motivation)

เป็นสิ่งต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจในความต้องการที่จะเดินทางหรือวางรูปแบบที่ใช้เพื่อการท่องเที่ยว หรือเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบพฤติกรรมในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้มีความแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 สิ่งกระตุ้นที่เกิดจากภายในของนักท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งกระตุ้นทางด้านจิตใจ ทางด้านร่างกาย ทักษะคติ ความรู้สึก

2.2 สิ่งกระตุ้นที่เกิดจากภายนอก เช่น การให้บริการทางการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

3. แรงจูงใจที่ทำให้เกิดการเดินทาง

แรงจูงใจที่ทำให้เกิดการเดินทาง ประกอบด้วย

3.1 ปัจจัยดึง (Pull Factor) เป็นปัจจัยที่อยู่ภายนอกตัวบุคคลซึ่งส่งเสริมหรือดึงดูดให้คนเดินทางไปที่ต่าง ๆ ได้แก่ 1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ 3) ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม 4) ปัจจัยทางการเมือง 5) ปัจจัยทางเทคโนโลยี และ 6) สื่อ

3.2 ปัจจัยผลัก (Push Factor) เป็นความรู้สึก ความต้องการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล และกระตุ้นให้คนมีความต้องการที่จะเดินทาง ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวต้องการที่จะผ่อนคลายความตึงเครียดและได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความบันเทิง ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการทางกาย 2) นักท่องเที่ยวต้องการพาหนะการเดินทาง ที่พัก สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารที่ปลอดภัยและสะอาด ผู้บริการที่จริงใจต่อข้อมูลต่าง ๆ ที่ถูกต้องซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง 3) นักท่องเที่ยวคาดหวังที่จะให้ผู้บริการทักทายหรือให้ความสำคัญกับการปรากฏตัวของคนอยู่เสมอและคาดหวังให้ผู้บริการจดจำชื่อ นามสกุล ข้อมูลส่วนตัวของตนได้อย่างถูกต้อง เพราะแสดงถึงการเป็นที่ยกย่องยอมรับนับถือในสังคมนั้น ๆ 4) นักท่องเที่ยวบางคนเดินทางท่องเที่ยวเพื่อได้เห็น ได้ยิน ได้ทดลองสิ่งแปลกใหม่ของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ และได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มีคุณภาพเพื่อสะสมประสบการณ์ที่เสริมสร้างความเชื่อมั่นและศักดิ์ศรีของตน 5) นักท่องเที่ยวบางคนนิยมเดินทางสำรวจท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเรียนรู้และพยายามทำความรู้จักเข้าใจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น เลอะมักจดจำบันทึกสิ่งที่ตนได้พบเห็นเพื่อเป็นการบันทึกประสบการณ์และความสำเร็จของตน และ 6) นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกันและนักท่องเที่ยวคนหนึ่ง ๆ ก็อาจจะมีพฤติกรรมที่หลากหลายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความต้องการแต่ละบุคคล

5) มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว

กระทรวงมหาดไทย (2555) ได้กำหนดมาตรฐานไว้เป็นแนวทางในการดำเนินงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดมาตรฐาน ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. มาตรฐานด้านแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวนั้น ถือได้ว่าเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว ดังนั้นมาตรฐานด้านแหล่งท่องเที่ยวจึงประกอบด้วย 1) มีเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) มีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และ 3) มีระบบดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว

2. มาตรฐานด้านการบริการการท่องเที่ยว

บริการที่รองรับการท่องเที่ยว จัดเป็นอุปทาน (supply) ประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นสิ่งดึงดูดใจได้เช่นกัน ประกอบด้วย 1) มีบริการด้านความปลอดภัย 2) มีบริการภัตตาคารและร้านอาหาร 3) มีบริการสินค้าและของที่ระลึก 4) มีบริการที่พักค้างแรมสำหรับนักท่องเที่ยว 5) มีบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ 6) มีบริการด้านความบันเทิง และนันทนาการ 7) มีบริการด้านสารสนเทศ และ 8) มีบริการขนส่ง

3. มาตรฐานการตลาดท่องเที่ยว

การตลาดท่องเที่ยว เป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (demand) ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง เพื่อร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งในกระบวนการได้หมายถึง การส่งเสริมและพัฒนาการขายและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) มีการกำหนดแผนการตลาดท่องเที่ยว 2) มีการสร้างเส้นทางหรือกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และ 3) จัดให้มีการโฆษณาไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยว

6) ทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นิยมใช้กัน คือ

1. ทฤษฎีการสร้างภาพลักษณ์องค์กรของเกรกอรี่และวิชแมน (Theory to Create a Corporate image of Gregory & Wiechmann) ทฤษฎีการสร้างภาพลักษณ์องค์กรของเกรกอรี่และวิชแมน ได้กล่าวไว้ (ชุมพล โพธิ์งาม, 2547 อ้างถึงใน นรเศรษฐ์ จันทนป ร.น., 2550) ดังนี้

1) การรับรู้ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และนำมากำหนดเป็นภาพลักษณ์ขององค์กรหรือหน่วยงาน

2) การกำหนดทิศทางให้ชัดเจนถึงเป้าหมายในการสร้างภาพลักษณ์องค์กร ผู้บริหารจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ในการกำหนดแนวทาง

3) การรู้จักตนเองว่าองค์กรหรือหน่วยงานมีภาพลักษณ์เป็นอย่างไร และภาพลักษณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นนั้นคืออะไร

4) การรู้ว่าหน่วยงานกำลังทำอะไรอยู่ คือ การเข้าใจงาน บทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน

5) การสร้างสรรค์งานโดยใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ

6) ความคงเส้นคงวา ความสม่ำเสมอในการสร้างภาพลักษณ์

7) การประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่ได้กระทำจริงหรือการปรับความเข้าใจเกี่ยวกับข่าวลือ ให้ถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ

2. ทฤษฎีคุณภาพการบริการ (Service Quality Theory)

พาราซูรามาน (Parassuraman, 1985 อ้างถึงใน นรเศรษฐ์ จันทนป ร.น., 2550) กล่าวว่า การบริการเป็นเรื่องซับซ้อน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริการทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ ผู้บริหารการบริการหรือผู้ปฏิบัติงานบริการ ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการจัดการระบบการบริการทั้งสิ้น การให้ความสำคัญต่อการรับรู้คุณภาพของการบริการของผู้รับบริการ เป็นเรื่องที่มีอาจจะเลยได้ด้วยการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการส่งเสริมคุณภาพของการบริการอย่างทั่วถึง ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ หัวใจของการบริการที่แท้จริงพาราซูรามานจึงได้ศึกษาและพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดเกี่ยวกับคุณภาพบริการ มีปัจจัยการกำหนดคุณภาพการบริการ ประกอบด้วยเกณฑ์ 10 ประการ ดังนี้

1) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (tangibles) หมายถึง ลักษณะสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพ อุปกรณ์เครื่องมือ บุคลากร และวัสดุในการติดต่อสื่อสาร

2) ความเชื่อมั่น ไว้วางใจได้ (reability) หมายถึง ความสามารถในการให้บริการตามที่สัญญาไว้ และมีความน่าเชื่อถือ

3) การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ (responsiveness) หมายถึง ความยินดีที่จะช่วยเหลือผู้รับบริการ และพร้อมที่จะให้บริการได้ทันที

4) สมรรถนะของผู้ให้บริการ (competence) หมายถึง การเรียนรู้ความสามารถทักษะในการบริการที่ให้ และสามารถแสดงออกมาให้ผู้รับบริการประจักษ์ได้

5) ความมีอัธยาศัยไมตรี (courtesy) หมายถึง ความสุภาพอ่อนไหว ให้เกียรติ มีน้ำใจ และเป็นมิตรต่อผู้รับบริการ

6) ความน่าเชื่อถือ (credibility) หมายถึง ความน่าไว้วางใจ เชื่อถือได้ ซึ่งเกิดจากความซื่อสัตย์ และความจริงใจของผู้ให้บริการ

7) ความมั่นคงปลอดภัย (security) หมายถึง ความรู้สึกมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ชื่อเสียง ปราศจากความรู้เสี่ยงอันตราย และข้อสงสัยต่าง ๆ รวมทั้งการรักษาความลับของผู้รับบริการ

8) การให้ผู้รับบริการเข้าถึงบริการ (access) หมายถึง การที่ผู้รับบริการสามารถเข้ารับบริการได้ง่าย และได้รับความสะดวกจากการรับบริการ

9) การติดต่อสื่อสาร (communication) หมายถึง การให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้รับบริการใช้สื่อสารด้วยภาษาที่ผู้รับบริการเข้าใจ และรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ จากผู้รับบริการ

10) การเข้าใจและรู้จักผู้รับบริการ (understanding/knowning the customer) หมายถึง การทำความเข้าใจ และรู้จักผู้รับบริการ รวมทั้งความต้องการของผู้รับบริการของตนเอง

3. ส่วนประสมทางตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (The Marketing Mix for Services Businesses)

ส่วนประสมทางตลาดสำหรับธุรกิจบริการ เป็นสิ่งที่องค์กรสามารถควบคุม และจัดการเพื่อทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งประกอบด้วย 7 ด้าน (ยุพาวรรณวรรณวนิชย์, 2548 อ้างถึงใน สุดจินดา ดังก้อง, 2551) ได้แก่

1) ผลิตภัณฑ์หรือการให้บริการ (product or service) หมายถึง การให้บริการที่สอดคล้องกับลักษณะของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย โดยที่ความต้องการของตลาดและตำแหน่งทางการแข่งขันจะเป็นตัวกำหนดการบริการหลัก บริการเสริม และคุณภาพของการให้บริการ และยังรวมไปถึงการบริการหลังการขาย และการรับประกันอีกด้วย

2) ราคา (price) นโยบายด้านราคาของการให้บริการจะเกี่ยวข้องกับส่วนลดส่วนยอมให้ระยะเวลาการจ่ายเงิน และเงื่อนไขการจ่ายเงิน ซึ่งมีความซับซ้อนกว่าสินค้าโดยทั่วไป เนื่องจากบางครั้งราคาจะเป็นสิ่งที่มิบทบาทสำคัญที่ใช้ในการบริหารจัดการความต้องการซื้อของลูกค้า

3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (place) หมายถึง สถานที่ตั้งและช่องทางการจัดจำหน่ายของการบริการ บางครั้งการบริการจะมีการจัดการจะมีการจัดส่งถึงบ้านหรือธุรกิจด้วยการตัดสินใจขององค์กรที่จะให้บริการโดยให้ลูกค้าเดินทางมารับบริการในสถานที่ที่จัดไว้ หรือเลือกที่

จะให้บริการแก่ลูกค้าตามสถานที่ที่ลูกค้าต้องการนั้น จะขึ้นอยู่กับชนิดของการบริการ ราคา ต้นทุน และคู่แข่งที่อยู่ในตลาด ซึ่งช่องทางการจัดจำหน่ายของการบริการนั้นจะรวมถึงตัวแทนจำหน่าย และแฟรนไชส์ด้วยเช่นกัน

4) ลักษณะทางกายภาพ (physical evidence) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของส่วนประสมของการบริการ เนื่องจากโดยปกติในขณะที่ใช้บริการลูกค้าจะต้องพบกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อุปกรณ์ และพนักงาน ประกอบกับการให้บริการเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ จึงทำให้ประเมินผลยาก ดังนั้น ลักษณะทางกายภาพจะเป็นสิ่งที่ลูกค้าใช้ในการประเมินคุณภาพของการบริการก่อนที่จะใช้บริการจริง

5) ผู้มีส่วนร่วมหรือพนักงาน (participants) ผู้มีส่วนร่วมนี้จะหมายถึงพนักงานทุกคนที่มีบทบาทในการให้บริการแก่ลูกค้า ซึ่งทัศนคติและการกระทำของพนักงานจะมีผลกระทบต่อความสำเร็จของการให้บริการ พฤติกรรมของพนักงานจะต้องมุ่งเน้นที่การให้บริการลูกค้าให้ดีที่สุด ในด้านของการให้บริการนั้น งานด้านการตลาดจะเป็นหน้าที่ของทุกคนในองค์กร ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่พนักงานในองค์กรจะต้องมีทักษะ ทัศนคติ ความเชื่อถือได้ และความสามารถต่าง ๆ ในการให้บริการแก่ลูกค้า

6) การส่งเสริมการตลาด (promotion) การบริการก็ต้องใช้วิธีการส่งเสริมการตลาดแบบดั้งเดิมให้เป็นประโยชน์ด้วยเช่นกัน ซึ่งประกอบด้วย การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และการใช้พนักงานขาย แต่อย่างไรก็ตามจากการที่บริการเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ ดังนั้น วิธีการในการส่งเสริมการตลาดจึงมีบางส่วนที่ต่างจากการส่งเสริมการตลาดโดยทั่วไป การใช้พนักงานขายเป็นเรื่องปกติมากในการส่งเสริมการตลาดของบริการ เนื่องจากพนักงานทุกคนที่ติดต่อกับลูกค้าจะเป็นจุดขายของบริการและองค์กร ดังนั้น ต้องมีการอบรมพนักงานในการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า

7) ขั้นตอนของการให้บริการ (process) เกี่ยวข้องกับการออกแบบขั้นตอนและระบบในการจัดส่งการให้บริการแก่ลูกค้า ถ้าองค์กรไม่ให้ความสนใจกับขั้นตอนของการให้บริการอย่างเพียงพอ จะทำให้คุณภาพการบริการตกต่ำ และทำให้ลูกค้าไม่พอใจได้ สิ่งที่สำคัญในองค์กรที่ทำการผลิตสินค้า ก็คือ ผลสำเร็จที่ได้จากขั้นตอนการผลิตนั้น แต่สำหรับองค์กรที่เป็นผู้ให้บริการแล้ว ขั้นตอนของการให้บริการและผลสำเร็จที่ออกมาจะมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ดังนั้น นักการตลาดจะต้องออกแบบขั้นตอนของการให้บริการ เพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพในการให้บริการ

7) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สำหรับแนวคิดของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน นอกจากความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว นักท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน การเปลี่ยนในชุมชนอาจทำให้รูปแบบและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขึ้นมา จากกระแสการอนุรักษ์และความต้องการที่จะคืนสภาพความสมบูรณ์ธรรมชาติ พร้อมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว นักพัฒนาการท่องเที่ยวจากองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) และสมาคมการส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Pacific Asia Travel Association: PATA) ได้มีการคิดรูปแบบการบริการที่มีความสอดคล้องกับการจัดการ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยใช้หลักแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยมีความหมายรวมถึงการพัฒนาที่มุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเท่าเทียมกัน

หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต้องมีการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เพียงพอ ประหยัดและมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด
2. การลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับการลดการก่อของเสีย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพหรืออาจจะหาทรัพยากรที่มีความเหมาะสม/เหมือนกันมาใช้ทดแทน
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ผู้รับผิดชอบการพัฒนาต้องมีการวางแผนที่สามารถขยายฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่โดยการเพิ่มคุณค่า และการเพิ่มมาตรฐานการบริการ
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว จะต้องมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควบคู่กันไปด้วย อาทิ แผนการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนการพัฒนาของสำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อม และแผนพัฒนาจังหวัด
5. ต้องใช้การท่องเที่ยวขยายเศรษฐกิจของท้องถิ่น ด้วยการสรรหาทรัพยากรที่โดดเด่นของท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เป็นที่รู้จักมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น
6. การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรรวม โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน
7. การจัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม ด้วยการทำงานร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของสถานที่ต่าง ๆ ให้พร้อมและเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือน เพื่อความสะดวกในการศึกษาของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว

8) ท่องเที่ยววิถีคลอง วิถีไทย

ในช่วงปีที่ผ่านมา นายทวีพงษ์ วิชัยดิษฐ ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. (ประชาชาติธุรกิจ, 2019) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่คลองเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ช่วงปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมามีอพท. ดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับคลองดำเนินฯ ภายใต้แนวคิด “วิถีคลอง วิถีไทย ตามรอยเสด็จคลองดำเนิน” โดยเส้นทางที่ อพท. ร่วมกับชุมชนกำหนดเป็นเส้นทางเดินเรือด้วยเรือพายและเรือยนต์ในระยะทาง 10 กิโลเมตร ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ 4 จุด จุดแรกคือ วัดโชติทายการาม วัดราษฎร์เก่าแก่ที่ได้รับเสด็จพระเจ้าแผ่นดินมาแล้วถึง 2 รัชกาล ถัดไปคือ บ้านมหาตเล็กเจ๊กฮวด ที่เจ้าของบ้านเคยรับเสด็จและถวายพระกระยาหารพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ 5 ขณะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรอย่างไม่เป็นทางการจนได้กลายเป็น “มหาดเล็กเพื่อนต้น” ต่อไปคือ สวนเกษตรผสมผสานแม่ทองหยิบ สวนเกษตรผสมที่แม่ทองหยิบใช้เลี้ยงดูลูกชายหญิงทั้ง 7 คน พร้อมเปิดให้เรียนรู้วิถีชาวสวน และสัมผัสกับคุณค่าของดินดี น้ำดี อาหารดี และที่สุดท้าย ตลาดน้ำตักลัก ตลาดน้ำดั้งเดิมแห่งแรกของราชบุรีที่มีก่อนการขุดคลองดำเนินสะดวกเส้นทางดังกล่าวมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ที่มีพระราชดำริให้ขุดคลองดำเนินสะดวกจนกลายเป็นเส้นทางการค้าที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจใน 3 จังหวัด คือ ราชบุรี สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

นอกจากนั้น ยังมีเรื่องราวการเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 และการเสด็จพระราชดำเนินของรัชกาลที่ 9 เพื่อตรวจเยี่ยมราษฎรและบำเพ็ญราชกุศลที่วัดโชติทายการามในปี 2510 ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นที่พร้อมบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น

สำหรับรูปแบบในการพัฒนาพื้นที่ริมคลองดำเนินนั้น อพท.ได้ทำงานบนพื้นฐานของการพัฒนาภายใต้กรอบเกณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (CBT Thailand) ที่อยู่ภายใต้เกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC) เพื่อพัฒนาชุมชนให้ผ่านเกณฑ์อย่างน้อย 50% ซึ่งระยะเวลาในการพัฒนาพื้นที่ให้แล้วเสร็จทั้งหมดกินเวลาทั้งสิ้นประมาณ 3 ปี เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเพิ่มรายได้ให้ชุมชน 20% จากของเดิม

จะเห็นว่านิเวศวิทยาลุ่มน้ำ โดยเฉพาะคลอง ซึ่งเป็นหน่วยทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐานที่มีความสำคัญหน่วยหนึ่งของสังคมไทย สามารถสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสามารถสร้างรายได้ในระดับครัวเรือน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ดีและได้มาตรฐานเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหน่วยทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐานที่สำคัญ คือ คลอง

การท่องเที่ยววิถีชุมชน จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้คนและสร้างความตระหนักในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติเอาไว้ นอกจากนี้ ปัจจุบันยังมีหน่วยงานภาครัฐ คือ อพท. ให้การสนับสนุนการสร้างแหล่งท่องเที่ยว “วิถีไทย วิถีคลอง” จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะสร้างฐานข้อมูล คลอง ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว “วิถีไทย วิถีคลอง” เพิ่มเติม การสร้างโอกาสดังกล่าวจะนำมาซึ่งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ในระดับครัวเรือนของคนไทยต่อไปในอนาคต

2.5 กลุ่มลุ่มน้ำในประเทศไทย

คณะกรรมการอุทกวิทยาแห่งชาติ ในคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ กรมทรัพยากรน้ำ (สิงหาคม 2538) ได้จัดทำรายงานมาตรฐานลุ่มน้ำและลุ่มน้ำสาขา ได้กำหนดเกณฑ์และแบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำของประเทศไทย และสำนักวิจัย พัฒนา และอุทกวิทยา กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2552) ได้จัดทำแผนที่มาตรฐานการแบ่งลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขาของประเทศไทยประกอบไปด้วยลุ่มน้ำสายสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 25 ลุ่มน้ำ โดยไม่ได้แบ่งลุ่มน้ำตามภูมิภาคของแต่ละจังหวัด มีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. ลุ่มน้ำสาละวิน มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด 29,500 ตร.กม. เฉพาะที่อยู่ในประเทศไทย 17,920 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ใน 3 จังหวัด คือ แม่ฮ่องสอน ตาก และเชียงใหม่

2. กลุ่มน้ำโขง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 57,422 ตร.กม. แยกเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 46,670 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ สกลนคร นครพนม เลย มุกดาหาร อุดรธานี และหนองคาย พื้นที่ครอบคลุมทางภาคเหนือ 7,752 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด ได้แก่ เชียงรายและพะเยา

3. กลุ่มน้ำกก กลุ่มน้ำกกมีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 10,785 ตร.กม. มีพื้นที่ลุ่มน้ำอยู่ในประเทศไทย 7,895 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ใน จ.เชียงราย และเชียงใหม่ แม่น้ำกกแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มน้ำย่อย

4. กลุ่มน้ำชี มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 49,477 ตร.กม.หรือประมาณ 30.92 ล้านไร่คิดเป็น 9.7 % ของพื้นที่ทั้งประเทศครอบคลุมพื้นที่ 12 จังหวัด ในบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลางและตอนบน จังหวัดที่มีพื้นที่ทั้งจังหวัดอยู่ในลุ่มน้ำมี 2 จังหวัด ได้แก่ ชัยภูมิและกาฬสินธุ์ ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่บางส่วนของจังหวัดอยู่ในลุ่มน้ำมี 10 จังหวัด ได้แก่ เลย ยโสธร ขอนแก่น นครราชสีมา มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ อุบลราชธานี อุดรธานี และหนองบัวลำภู

5. กลุ่มน้ำมูล กลุ่มน้ำมูลมีพื้นที่ลุ่มน้ำ 69,700 ตร.กม. หรือ 43-56 ล้านไร่ (หรือ 13.6% ของพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งประเทศ) ครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และบางส่วนของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จังหวัดที่มีพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในลุ่มน้ำ มี 2 จังหวัด ได้แก่ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จังหวัดที่มีพื้นที่บางส่วนของจังหวัดอยู่ในลุ่มน้ำมี 3 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี นครราชสีมา มหาสารคาม ยโสธร ขอนแก่น ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และอำนาจเจริญ

6. กลุ่มน้ำปิง กลุ่มน้ำปิงมีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณน้ำ33,898 ตร.กม ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ตาก กำแพงเพชร และ นครสวรรค์

7. กลุ่มน้ำวัง อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่รับน้ำฝน 10,791 ตร.กม. มีปริมาณน้ำไหลผ่านเฉลี่ยปีละ 1,103.6 ล้าน ลบ.ม. สภาพภูมิประเทศในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วัง ตอนบนเป็นเทือกเขาและมีที่ราบ ในหุบเขาส่วนพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วังในเขตตัวเมืองลำปาง

8. กลุ่มน้ำยม อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่รับน้ำฝน 23,616 ตร.กม. ลักษณะทั่วไปสภาพภูมิประเทศตอนบนเป็นเทือกเขา และมีที่ราบในหุบเขา พื้นที่ลุ่มน้ำยม ตอนล่าง เป็นที่ราบบริเวณจังหวัดสุโขทัย พิษณุโลกและ พิจิตร

9. กลุ่มน้ำน่าน อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่รับน้ำฝน 34,330 ตร.กม. ปริมาณน้ำไหลผ่านเฉลี่ยปีละ 9,158.0 ล้าน ลบ.ม. ลักษณะทั่วไป สภาพภูมิประเทศในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่น้ำน่านตอนบน เป็นเทือกเขาและมีที่ราบในหุบเขาส่วนพื้นที่ลุ่มน้ำแม่น้ำน่านตอนล่าง เป็นที่ราบพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดพิจิตร

10. กลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 20,125 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ 11 จังหวัดในภาคกลาง ได้แก่ นครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง อยุธยา สระบุรี ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ และ กรุงเทพฯ

11. กลุ่มน้ำสะแกกรัง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 5,192 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของ จังหวัดอุทัยธานีบางส่วนของ จ.นครสวรรค์ และกำแพงเพชร

12. ลุ่มน้ำป่าสัก มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 16,292 ตร.กม. แม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำสายหลักในลุ่มน้ำนี้ไหลจากเหนือสู่ใต้ มีต้นกำเนิดอยู่บริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ในเขตอ.ด่านซ้าย จ.เลยและ ไหลผ่าน จ.เพชรบูรณ์ ลพบุรี สระบุรี และบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่ จ.พระนครศรีอยุธยา

13. ลุ่มน้ำท่าจีน มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 13,682 ตร.กม. ลุ่มน้ำท่าจีนมีแม่น้ำสำคัญเพียงสายเดียวคือ แม่น้ำท่าจีน (ตอนต้นน้ำเรียกว่าแม่น้ำสุพรรณบุรี) โดยมีพื้นที่ลุ่มน้ำเริ่มต้นที่จังหวัดนครสวรรค์ แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ทางฝั่งขวาเหนือเขื่อนเจ้าพระยาที่ ต.มะขามเต่า อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท ไหลผ่านเขต จ.สุพรรณบุรี นครปฐม และออกสู่อ่าวไทยบริเวณ จ.สมุทรสาคร

14. ลุ่มน้ำแม่กลอง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 30,837 ตร.กม. หรือ 19.45 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม บางส่วนของ จ.สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร อุทัยธานี และ ตาก

15. ลุ่มน้ำปราจีนบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่ครอบคลุมจังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 9,651.38 ตารางกิโลเมตร ลักษณะลุ่มน้ำวางตัวอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก

16. ลุ่มน้ำบางปะกง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 8,679 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระบุรี มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 3,712 ล้าน ลบ.ม. สามารถแบ่งออกเป็น 4 ลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ แม่น้ำนครนายก คลองท่าลาด คลองหลวง และแม่น้ำบางปะกงสายหลัก

17. ลุ่มน้ำโตนเลสาป เป็นลุ่มน้ำขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศ ไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมประมาณ 4,093.47 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,558,421 ไร่พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้วและจันทบุรี

18. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 13,830 ตร.กม. มีน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 11,115 ล้าน ลบ.ม. สามารถแบ่งออกเป็น 12 ลุ่มน้ำย่อย ครอบคลุมจังหวัด ตราด ระยอง ส่วนใหญ่ของจังหวัดชลบุรี และบางส่วนของจังหวัดจันทบุรี

19. ลุ่มน้ำเพชรบุรี มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 5,600 ตร.กม. หรือ 3.9 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของ จ.เพชรบุรี ประกอบด้วย 3 ลุ่มน้ำย่อย

20. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ประมาณ 7,100 ตร.กม. หรือ 4044 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เกือบทั้งหมด ประกอบด้วย 5 ลุ่มน้ำย่อย

21. ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก มีพื้นที่รับน้ำ 26,352 ตร.กม.หรือ 16.5 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัดได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส แม่น้ำส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำจะเป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ ไหลลงสู่อ่าวไทย ประกอบด้วย 13 ลุ่มน้ำย่อย

22. ลุ่มน้ำตาปี มีพื้นที่รับน้ำ 12,225 ตร.กม. หรือ 7.6 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ป่า 2.3 ล้านไร่และพื้นที่เกษตรกรรม 4 ล้าน ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และกระบี่ ประกอบด้วย 9 ลุ่มน้ำย่อย

23. กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่รับน้ำ 8,495 ตร.กม. หรือ 5.31 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดสงขลาและนครศรีธรรมราช จากการพิจารณาสภาพอุทกวิทยา ประกอบด้วย 9 กลุ่มน้ำย่อย

24. กลุ่มน้ำปัตตานี มีขนาดพื้นที่รับน้ำ 3,858 ตร.กม.หรือ 2.4 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดยะลาและปัตตานีมีแม่น้ำปัตตานี

25. กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีพื้นที่กลุ่มน้ำ 21,172 ตร.กม. หรือ 13.2 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ นครศรีธรรมราช ตรังและสตูล ประกอบด้วย 13 กลุ่มน้ำย่อย

สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน (ตุลาคม 2557) ได้จัดทำข้อมูลกลุ่มน้ำภายใต้ แผนพัฒนาการชลประทาน จำนวน 25 กลุ่มน้ำ โดยมีการแบ่งกลุ่มน้ำภาคกลาง ประกอบด้วย 5 กลุ่มน้ำ และกลุ่มน้ำภาคตะวันออก ประกอบด้วย 4 กลุ่มน้ำ รายละเอียดดังนี้

ภาคกลาง ประกอบด้วย 5 กลุ่มน้ำ ได้แก่

1. กลุ่มน้ำเจ้าพระยา บางพื้นที่ออกเป็น 2 กลุ่มน้ำสาขา คือ

1.1 กลุ่มน้ำสาขาฝั่งตะวันตก มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 4,391.36 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 21.67 ของพื้นที่กลุ่มน้ำเจ้าพระยา ครอบคลุมพื้นที่อำเภอชุมแสง อำเภอตากฟ้า อำเภอบางบาล อำเภอพยุหะคีรี อำเภอไพศาลี อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอดงเจริญ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร อำเภอชนแดน อำเภอวังสามหมอ อำเภอเวียงชัยบุรี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอโคกเจริญ อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

1.2 กลุ่มน้ำสาขาที่ราบแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 15,875.14 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 78.33 ของพื้นที่กลุ่มน้ำเจ้าพระยา ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร อำเภอชาลวันบุรี อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร อำเภอมโนรมย์ อำเภอเมืองชัยนาท อำเภอวัดสิงห์ อำเภอสรรคบุรี อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท อำเภอบ้านนา อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก อำเภอบางเลน อำเภอพุทธมณฑล อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอไกรภพ อำเภอตากฟ้า อำเภอตาคลี อำเภอท่าตะโก อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอพยุหะคีรี อำเภอไพศาลี อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอแม่แก้ว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอไทรน้อย อำเภอบางกรวย อำเภอบางบัวทอง อำเภอบางใหญ่ อำเภอปากเกร็ด อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี อำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี อำเภอเมือง อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอลำลูกกา อำเภอสามโคก อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี อำเภอท่าเรือ อำเภอนครหลวง อำเภอบางซ้าย อำเภอบางไทร อำเภอบางบาล อำเภอบางปะหัน อำเภอบางปะอิน อำเภอบ้านแพรก อำเภอผักไห่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอภาชี อำเภอมหาราช อำเภอลาดบัวหลวง อำเภอวังน้อย อำเภอเสนา อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอโคกเจริญ อำเภอโคกสำโรง อำเภอชัยบาดาล อำเภอท่าเรือ อำเภอบ้านหมี่ อำเภอพัฒนานิคม อำเภอเมืองลพบุรี อำเภอสระโบสถ์ อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี อำเภอบางพลี อำเภอพระประแดง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร อำเภอดอนพุด อำเภอบ้านหม้อ อำเภอพระพุทธรบาท อำเภอเมืองสระบุรี อำเภอวิหารแดง อำเภอเสาไห้ อำเภอหนองแค อำเภอหนองแซง

อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อำเภอท่าช้าง อำเภอบางระจัน อำเภอพรหมบุรี อำเภอเมืองสิงห์บุรี อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอไชโย อำเภอป่าโมก อำเภอโพธิ์ทอง อำเภอเมืองอ่างทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ อำเภอสามโก้ อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี

2. ลุ่มน้ำสะแกกรัง แบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำย่อย 4 ลุ่มน้ำสาขา คือ

2.1 ลุ่มน้ำสาขาน้ำแม่่ง มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 1,017.50 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 20.12 ของพื้นที่ลุ่มน้ำสะแกกรัง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร อำเภอแม่่ง จังหวัดนครสวรรค์

2.2 ลุ่มน้ำสาขาลองโพธิ์ มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 1,181.62 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 23.37 ของพื้นที่ลุ่มน้ำสะแกกรัง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอชุมตาบง อำเภอแม่เปิน อำเภอแม่่ง อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอทัพทัน อำเภอลานสัก อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี

2.3 ลุ่มน้ำสาขาห้วยทับเสลา มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 742.12 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 14.68 ของพื้นที่ลุ่มน้ำสะแกกรัง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอลานสัก อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

2.4 ลุ่มน้ำสาขาน้ำแม่่งสะแกกรังตอนล่าง มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 2,114.63 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 41.82 ของพื้นที่ลุ่มน้ำสะแกกรัง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร อำเภอชุมตาบง อำเภอโกรกพระ อำเภอพยุหะคีรี อำเภอแม่่ง อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอทัพทัน อำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอลานสัก อำเภอสว่างอารมณ์ อำเภอหนองขาหย่าง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

3. ลุ่มน้ำป่าสัก แบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยเป็น 8 ลุ่มน้ำสาขา คือ

3.1 ลุ่มน้ำสาขาน้ำป่าสักตอนบน มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 1,522.53 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 9.74 ของพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอน้ำหนาว อำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอด่านซ้าย อำเภอภูเรือ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

3.2 ลุ่มน้ำสาขาห้วยน้ำพุ มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 690.27 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 4.42 ของพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

3.3 ลุ่มน้ำสาขาน้ำป่าสักส่วนที่ 2 มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 2,551.44 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 16.33 ของพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเขาค้อ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3.4 ลุ่มน้ำสาขาน้ำป่าสักส่วนที่ 3 มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 4,212.05 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 26.96 ของพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ อำเภอชนแดน อำเภอปักธงชัย อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอศรีเทพ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอชัยบาดาล อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี

3.5 กลุ่มน้ำสาขาห้วยเกาะแก้ว มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 491.70 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 3.15 ของพื้นที่กลุ่มน้ำป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอโคกเจริญ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

3.6 กลุ่มน้ำสาขาลำสนธิ มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 1,344.90 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 8.61 ของพื้นที่กลุ่มน้ำป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ อำเภอเทพารักษ์ อำเภอด่านขุนทด อำเภอปากช่อง อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอชัยบาดาล อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

3.7 กลุ่มน้ำสาขาน้ำป่าสักตอนล่าง มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 4,146.83 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 26.54 ของพื้นที่กลุ่มน้ำป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอท่าเรือ อำเภอนครหลวง อำเภอบางปะหัน อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอโคกสำโรง อำเภอชัยบาดาล อำเภอท่าหลวง อำเภอพัฒนานิคม อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี อำเภอแก่งคอย อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอดอนพุด อำเภอบ้านหมือ อำเภอพระพุทธบาท อำเภอมวกเหล็ก อำเภอเมืองสระบุรี อำเภอวังม่วง อำเภอเสาไห้ อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

3.8 กลุ่มน้ำสาขาห้วยหมวกเหล็ก มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 663.64 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 4.25 ของพื้นที่กลุ่มน้ำป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อำเภอมวกเหล็ก อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี

4. กลุ่มน้ำท่าจีน แบ่งกลุ่มน้ำย่อย 2 สาขา คือ

4.1 กลุ่มน้ำสาขาห้วยกระเสียว มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 1,929.85 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 14.30 ของพื้นที่กลุ่มน้ำท่าจีน ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอเนินขาม อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท อำเภอด่านช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชูก อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอบ้านไร่ อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

4.2 กลุ่มน้ำสาขาที่ราบแม่น้ำท่าจีน มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 1,1561.78 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 85.70 ของพื้นที่กลุ่มน้ำท่าจีน ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา อำเภอปอพลอย อำเภอพนมทวน อำเภอเลาขวัญ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอเนินขาม อำเภอหนองมะโมง อำเภอเมืองชัยนาท อำเภอวัดสิงห์ อำเภอสรรคบุรี อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอพุทธมณฑล อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี อำเภอบางซาย อำเภอผักไห่ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม อำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี อำเภอดอนเจดีย์ อำเภอด่านช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอบางปลาม้า อำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอศรีประจันต์ อำเภอสองพี่น้อง อำเภอสามชุก อำเภอหนองหญ้าไซ อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอโพธิ์ทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ อำเภอสามโก้ อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง อำเภอบ้านไร่ อำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอลานสัก อำเภอหนองขาหย่าง อำเภอหนองฉาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

5. กลุ่มน้ำแม่กลอง แบ่งกลุ่มน้ำย่อย 11 สาขา คือ

5.1 กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำแควใหญ่ตอนบน มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 5,066.88 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 16.79 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอทองผาภูมิ อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอส่งขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

5.2 กลุ่มน้ำสาขาห้วยแม่ละมุง มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 694.36 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.30 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

5.3 กลุ่มน้ำสาขาห้วยแม่จัน มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 700.66 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.32 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

5.4 กลุ่มน้ำสาขาห้วยขาแข้ง มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 2,361.50 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 7.82 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอบ้านไร่ อำเภอลานสัก อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี

5.5 กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำแควใหญ่ตอนล่าง มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 4,024.80 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 13.34 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอทองผาภูมิ อำเภอไทรโยค อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

5.6 กลุ่มน้ำสาขาห้วยตะเพิน มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 2,506.15 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 8.30 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอบ่อพลอย อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอเลาขวัญ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

5.7 กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำแควน้อยตอนบน มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 4,115.56 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 13.64 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอทองผาภูมิ อำเภอไทรโยค อำเภอส่งขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

5.8 กลุ่มน้ำสาขาห้วยปิลอก มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 952.66 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 3.16 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

5.9 กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำแควน้อยตอนล่าง มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 3,383.36 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 11.21 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอด่านมะขามเตี้ย อำเภอทองผาภูมิ อำเภอท่าม่วง อำเภอไทรโยค อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

5.10 กลุ่มน้ำสาขาลำภาชี มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 2,574.74 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 8.53 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง อำเภอปากท่อ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

5.11 กลุ่มน้ำสาขาที่ราบแม่น้ำแม่กลอง มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 3,800.04 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 12.59 ของพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา อำเภอบ่อพลอย อำเภอพนมทวน อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบางแพ อำเภอบ้านโป่ง อำเภอปากท่อ อำเภอโพธาราม อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอวัดเพลง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี อำเภอบางคนที อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม อำเภอบ้านแพ้ว อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย 4 กลุ่มน้ำ ได้แก่

1. กลุ่มน้ำปราจีนบุรี แบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยเป็น 4 กลุ่มน้ำสาขา

1.1 กลุ่มน้ำสาขาคลองพระสทิง มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 2,639.99 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 27.29 ของพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอแก่งหางแมว อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี อำเภอท่าตะเกียบ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอวังสมบูรณ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอลองหาด อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว อาณาเขตด้านทิศเหนือติดลุ่มน้ำสาขาคลองพระปรัง ทิศตะวันออกติดลุ่มน้ำสาขาโดนเลสาปตอนบนและประเทศกัมพูชา ทิศใต้ติดลุ่มน้ำหลักชายฝั่งทะเลตะวันออก ทิศตะวันตกติดลุ่มน้ำสาขาคลองท่าลาด และลุ่มน้ำสาขา แม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนบน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาทิวสึง เขาตะกวด และเขาตาพลาย ในเขตจังหวัดจันทบุรีไหลผ่านเขตอำเภอวังน้ำเย็น เขตอำเภอเขาฉกรรจ์ และเขตอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ไหลมาบรรจบกับคลองพระปรังที่บ้านท่าช้าง ลำน้ำย่อยที่สำคัญ ได้แก่ คลองพลอก คลองกะวัดกงใหญ่ คลองกัตะนาวใหญ่คลองตาหลัง คลองพระเพลิงใหญ่ คลองวังจิก เป็นต้น

1.2 กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำพระปรัง มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 2,699.94 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 27.91 ของพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ครอบคลุมพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว อาณาเขตด้านทิศเหนือติดลุ่มน้ำมูล ทิศตะวันออกติดลุ่มน้ำสาขาโดนเลสาปตอนบน ทิศใต้ติดลุ่มน้ำสาขาคลองพระสทิง ทิศตะวันตกติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนบนและลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำหนุมาน มีต้นกำเนิดจากภูเขี้ยว เขาห้วยชัน เขาขมิ้น เขาเขี้ยว เขาอีต้าง และเขาเทียน มีทิศทางการไหลจากด้านตะวันออกไปทางด้านตะวันตก จากอำเภอวัฒนานครไปสู่อำเภอเมืองสระแก้ว คลองสายรองที่ไหลลงสู่คลองพระปรัง ได้แก่ คลองยาง คลองมนโท คลองท่ากระบาก คลองยายเมือง นอกจากนี้ยังมีห้วยขนาดเล็กอีกหลายสายที่ไหลลงสู่คลองพระปรัง เช่น ห้วยชัน ห้วยเกลือ ห้วยไคร้

1.3 กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำหนุมาน มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 2,145.81 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 22.18 ของพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ครอบคลุมพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอนาดี อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว อาณาเขตด้านทิศเหนือติดลุ่มน้ำมูล ทิศตะวันออกติดลุ่มน้ำสาขาคลองพระปรัง ทิศใต้ติดลุ่มน้ำสาขาคลองพระปรังและลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนบน ทิศตะวันตกติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนบน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ เทือกเขาสนก้ำแพง เขาเกือกม้า ภูสามง่าม เขาวาน และเขาใหญ่ ไหลผ่านเขตอำเภอนาดีมาบรรจบกับแม่น้ำพระปรัง ที่บ้านตลาดใหม่ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ลำน้ำย่อยที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยไสน้อย ลำน้ำใสใหญ่ ลำพระยาธาร และห้วยโสมง

1.4 กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีตอนล่าง มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 2,186.35 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 22.60 ของพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ครอบคลุมพื้นที่อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอบ้านสร้าง อำเภอ

ประจันตคาม อำเภอมืองปราจีนบุรี อำเภอศรีมหาโพธิ์ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี อาณาเขตด้านทิศเหนือติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำนครนายกและลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนบน ทิศตะวันออกติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนบน ทิศใต้ติดลุ่มน้ำสาขาคลองท่าลาดและลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำบางปะกงสายหลัก ทิศตะวันตกติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำบางปะกงสายหลักและลุ่มน้ำสาขานครนายก

2. ลุ่มน้ำบางปะกง แบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยเป็น 4 ลุ่มน้ำสาขา คือ

2.1 ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำนครนายก มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 1,773.40 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 16.57 ของพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอบ้านนา อำเภอปากพลี อำเภอเมืองนครนายก อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอแก่งคอย อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี อาณาเขตด้านทิศเหนือติดลุ่มน้ำแม่น้ำป่าสักและลุ่มน้ำมูล ทิศตะวันออกติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนบนและลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนล่าง ทิศใต้ติดลุ่มน้ำสาขาคลองท่าลาดและลุ่มน้ำสาขาบางปะกงสายหลัก ทิศตะวันตกติดลุ่มน้ำเจ้าพระยา แม่น้ำนครนายกมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ เขาสูง เขาแก้ว เขาสามยอด และเขาเขียว แม่น้ำนครนายกไหลผ่านเขตอำเภอมืองนครนายก อำเภอบ้านนา และเขตอำเภอองครักษ์ ไปบรรจบกับแม่น้ำบางปะกงที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี เรียกว่า ปากน้ำโยธกา ความยาวประมาณ 130 กิโลเมตร ส่วนลำน้ำย่อยที่สำคัญ ได้แก่ คลองนางรอง คลองวังตะไคร้ คลองแม่น้ำบางปลากรด คลองโบท คลองจุมกกลาง คลองเหมือง คลองสาธิตา คลองห้วยทราย และคลองบ้านนา

2.2 ลุ่มน้ำสาขาคองท่าลาด มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 2,930.22 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 27.38 ของพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี อำเภอท่าตะเกียบ อำเภอบางคล้า อำเภอแปลงยาว อำเภอพนมสารคาม อำเภอราชสาส์น อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี อาณาเขตด้านทิศเหนือติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนล่าง และลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนบน ทิศตะวันออกติดลุ่มน้ำสาขาคองพระสทิง ทิศใต้ติดลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ทิศตะวันตกติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำบางปะกงสายหลัก คลองท่าลาดมีต้นกำเนิดจากการรวมตัวกันของคลองระบบและคลองสียัด และไหลออกสู่แม่น้ำบางปะกงที่บริเวณตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีฝายที่สำคัญ ได้แก่ ฝายคลองท่าลาด

2.3 ลุ่มน้ำสาขาคองหลวง มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 825.20 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 7.71 ของพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอเกาะจันทร์ อำเภอบ่อทอง อำเภอบ้านบึง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี

2.4 ลุ่มน้ำสาขาที่ราบแม่น้ำบางปะกง มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 5,171.89 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 48.33 ของพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร อำเภอคลองเขื่อน อำเภอบางคล้า อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอแปลงยาว อำเภอพนมสารคาม อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอเกาะจันทร์ อำเภอบ้านบึง อำเภอพนสนิมคม อำเภอพานทอง อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก อำเภอฉะเชิงเทรา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี อำเภอบ้านสร้าง

อำเภอศรีมหาโพธิ์ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอบางเสาธง อำเภอบางบ่อ อำเภอบางพลี อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ อาณาเขตด้านทิศเหนือติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำนครนายก ทิศตะวันออกติดลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตอนล่างและลุ่มน้ำสาขาคลองท่าลาด ทิศใต้ติดลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกและอ่าวไทย ทิศตะวันตกติดลุ่มน้ำเจ้าพระยา แม่น้ำบางปะกง เกิดจากการรวมตัวกันของแม่น้ำนครนายกกับแม่น้ำปราจีนบุรีที่ไหลมาบรรจบกันที่บริเวณตำบลบางแต่น อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ไหลผ่านมาจากทิศเหนือผ่านที่ราบต่ำตอนกลาง และไหลผ่านตอนล่างลงสู่ทิศใต้ และออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ลำน้ำสาขาที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำนครนายก และคลองท่าลาด

3. ลุ่มน้ำโตนเลสาป แบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยเป็น 3 ลุ่มน้ำสาขา คือ

3.1 ลุ่มน้ำสาขาโตนเลสาปตอนบน (ลุ่มน้ำสาขา) มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 1,613.74 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 39.50 ของพื้นที่ลุ่มน้ำโตนเลสาป ครอบคลุมพื้นที่อำเภอโคกสูง อำเภอตาพระยา อำเภอวัฒนานคร อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

3.2 ลุ่มน้ำสาขาห้วยพรมโหด มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 932.93 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 22.83 ของพื้นที่ลุ่มน้ำโตนเลสาป ครอบคลุมพื้นที่อำเภอคลองหาด อำเภอวัฒนานคร อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

3.3 ลุ่มน้ำสาขาโตนเลสาปตอนล่าง มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 1,539.25 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 37.67 ของพื้นที่ลุ่มน้ำโตนเลสาป ครอบคลุมพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี อำเภอคลองหาด อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

4. ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก แบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยเป็น 6 ลุ่มน้ำสาขา คือ

4.1 ลุ่มน้ำสาขาชายฝั่งทะเลตะวันออก (ลุ่มน้ำสาขา) มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 4,416.62 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 33.73 ของพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอแก่งหางแมว อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ อำเภอนายายอาม อำเภอมะขาม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี อำเภอศรีราชา อำเภอบางละมุง อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี อำเภอเขาสมิง อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเมืองตราด อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด อำเภอนิคมพัฒนา อำเภอแกลง อำเภอบ้านฉาง อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

4.2 ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำเมืองตราด มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 1,558.69 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 11.90 ของพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี อำเภอเขาสมิง อำเภอบ่อไร่ อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด

4.3 ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำจันทบุรี มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 1,593.59 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 12.17 ของพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเขาชีชมภู อำเภอแก่งหางแมว อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอมะขาม อำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

4.4 ลุ่มน้ำสาขาคลองโตนด มีพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา 1,658.66 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 12.67 ของพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเขาชีชมภู อำเภอแก่งหางแมว อำเภอท่าใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง

4.5 กลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำประแส มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 2137.75 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 16.32 ของพื้นที่กลุ่มน้ำชายฝั่งตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอบ่อทอง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี อำเภอเขาชะเมา อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย อำเภอเมืองระยอง อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง

4.6 กลุ่มน้ำสาขาคลองใหญ่ มีพื้นที่กลุ่มน้ำสาขา 1,729.97 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 13.21 ของพื้นที่กลุ่มน้ำชายฝั่งตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่อำเภอศรีราชา อำเภอบางละมุง อำเภอบ้านบึง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี อำเภอนิคมพัฒนา อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

หลักการแบ่งกลุ่มน้ำและคลอง

ศ.ดร.เกษม จันทรแก้ว ได้ให้ความหมายของกลุ่มน้ำไว้ในปี 2539 ว่าหมายถึง “หน่วยของพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำโดยเฉพาะ มีขนาดตามความต้องการของแต่ละบุคคลและประเภทการศึกษา” ในขณะที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ระบุว่ากลุ่มน้ำ คือ บริเวณพื้นที่ซึ่งครอบคลุมลำน้ำธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งที่รวมน้ำให้ไหลลงสู่ลำน้ำหนึ่งพื้นที่กลุ่มน้ำแต่ละแห่งจะมีขนาดไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์และวัตถุประสงค์ในการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อบริหารจัดการ พื้นที่กลุ่มน้ำจะกำหนดบริเวณใดก็ได้โดยผู้จัดการกลุ่มน้ำกำหนดขอบเขตที่ผู้จัดการสามารถทราบข้อมูลของน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำที่กำหนด (น้ำฝนที่ตกลงมาและ/หรือน้ำที่สูบเข้ามาจากกลุ่มน้ำใกล้เคียง และน้ำที่ไหลออกนอกกลุ่มน้ำ)

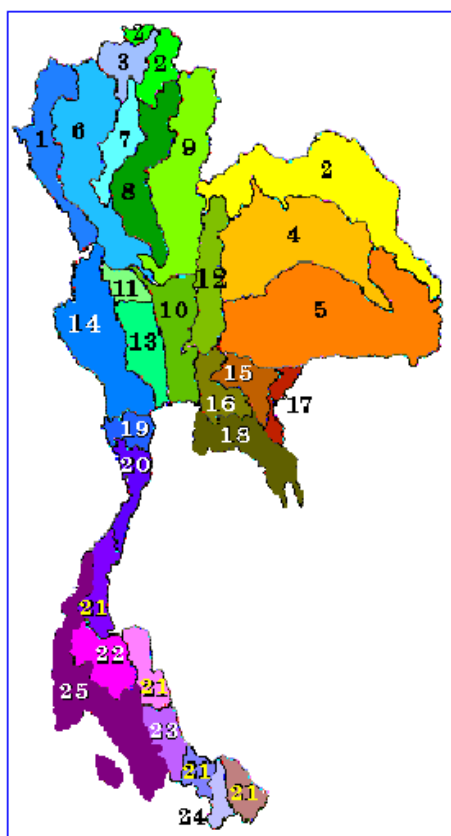
ภาพที่ 2-1 ลักษณะพื้นที่กลุ่มน้ำ

จะเห็นว่าคำว่า “กลุ่มน้ำ” มีความหมายกว้างขวางกว่าคำว่า “แม่น้ำ” ซึ่งกินความแค่ลำน้ำหรือร่องน้ำที่เป็นลำน้ำประธานสายหลักหรือลำน้ำสาขา แต่กลุ่มน้ำครอบคลุมแผ่นดินทั้งหมดที่รองรับและให้น้ำแก่กลุ่มน้ำนั้น ๆ อย่างไรก็ตามการแบ่งกลุ่มน้ำอาจใหญ่เล็กตามวัตถุประสงค์การจัดการ เช่น ในกรณีกลุ่มน้ำท่าจีน ได้พิจารณาเอาสิ่งก่อสร้างเป็นตัวกำหนดพรมแดนด้วย เช่น ประตูเขื่อนกั้นน้ำระหว่างเจ้าพระยากับท่าจีน เพราะน้ำต้นทุน ท่าจีนมาจากน้ำฝนของพื้นที่ภายในกลุ่มน้ำเองเพียงร้อยละ 30 และมาจากน้ำที่ผันมาจากกลุ่มน้ำแม่กลองและเจ้าพระยาถึงร้อยละ 70 นอกจากนี้ ข้อคำนึงถึงการแบ่งเขตกลุ่มน้ำยังสามารถครอบคลุมการกำหนดการบริหารจัดการกลุ่มน้ำโดยใช้ปัจจัยทาง

สังคมได้ด้วย เช่น ข้อคิดที่ว่าลุ่มน้ำขนาดใหญ่เล็กเท่าใดที่พอเหมาะในการเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียเป็นไปได้ด้วยดี

คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ได้กล่าวถึง ลุ่มน้ำ (Watershed, Basin, Catchment) คือ พื้นที่รับน้ำตามธรรมชาติ จากฝนที่ตกลงในพื้นที่นั้นแล้วไหลลงสู่ที่ต่ำ ไปรวมตัวกันเป็นลำน้ำสายเล็ก และไหลรวมตัวกันลงสู่ลำน้ำสายใหญ่ขึ้นไป จนในที่สุดไหลออกจาก พื้นที่ลุ่มน้ำที่จุดหนึ่งของลำน้ำ โดยขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำกำหนดได้ด้วยแนวเส้นสันปันน้ำที่เริ่มตรงจุดไหลออกของกลุ่มน้ำแล้วแผ่ครอบคลุมทั้งสองด้านของลำน้ำไปจนถึงต้นน้ำลำธาร ขนาดของพื้นที่ลุ่มน้ำจะใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเลื่อนจุดไหลออกไปทางท้ายน้ำ จนในที่สุดพื้นที่ลุ่มน้ำจะใหญ่ที่สุดที่จุดไหลออกสู่ทะเล ซึ่งสามารถแบ่งลุ่มน้ำออกเป็น 3 ขนาด คือ

1) ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ เป็นหน่วยพื้นฐานของทรัพยากรน้ำ และสิ่งแวดล้อม เพื่อการวางแผนระดับประเทศ ส่วนใหญ่เป็นลุ่มน้ำลำดับที่ 7 ขึ้นไป หรือบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่ง โดยพื้นที่ประเทศไทยสามารถแบ่งเป็นลุ่มน้ำขนาดใหญ่ได้ 25 ลุ่มน้ำ

แผนที่ 25 ลุ่มน้ำใหญ่

1. แม่สาละวิน
2. แม่น้ำโขง
3. แม่น้ำกก
4. แม่น้ำชี
5. แม่น้ำมูล
6. แม่น้ำปิง
7. แม่น้ำวัง
8. แม่น้ำยม
9. แม่น้ำน่าน
10. แม่น้ำเจ้าพระยา
11. แม่น้ำสะแกกรัง
12. แม่น้ำป่าสัก
13. แม่น้ำท่าจีน
14. แม่น้ำแม่กลอง
15. แม่น้ำปราชินบุรี
16. แม่น้ำบางปะกง
17. โตนทะเลสาป
18. ชายฝั่งทะเลตะวันออก
19. แม่น้ำเพชรบุรี
20. ชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์
21. ภาคใต้ฝั่งตะวันออก
22. แม่น้ำตาปี
23. ทะเลสาปสงขลา
24. แม่น้ำปัตตานี
25. ภาคใต้ฝั่งตะวันตก

ภาพที่ 2-2 แผนที่ 25 ลุ่มน้ำใหญ่

2) ลุ่มน้ำขนาดกลาง มีพื้นที่ประมาณ 1,000 - 5,000 ตารางกิโลเมตร เหมาะสำหรับการวางแผนระดับจังหวัด โดยทั่วไปมีลำน้ำหลักเป็นลำน้ำลำดับที่ 5 และ 6 เกิดจากลุ่มน้ำขนาดเล็กหลายลุ่มน้ำมารวมกัน ดังนั้น การพัฒนาลุ่มน้ำของจังหวัดจึงเป็นการพัฒนาลุ่มน้ำขนาดกลาง

3) ลุ่มน้ำขนาดเล็ก มีพื้นที่ประมาณ 200 - 400 ตารางกิโลเมตร หรือมีหมู่บ้านประมาณ 40 - 50 หมู่บ้าน จะมีลำน้ำสายหลักเป็นลำน้ำลำดับที่ 4 ลุ่มน้ำขนาดเล็กเหมาะกับการวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำระดับอำเภอ

2.6 ฐานข้อมูล

การสร้างและพัฒนาฐานข้อมูล ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษากระบวนการในการสร้างฐานข้อมูลมาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

งานวิจัย เรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ (วรรณทอง, ชะโลธร, และ จุมพล, 2558) งานวิจัยดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงสร้างเว็บแอปพลิเคชันในการนำเสนอฐานข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว และเสนอแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์สำหรับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลร้านอาหาร โรงแรมและสถานบริการน้ำมัน แล้วสร้างเว็บแอปพลิเคชันจากความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโปรแกรมและเสนอแนวทางการท่องเที่ยวหรือจัดทำเป็นแพ็คเกจทัวร์ ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 22 แห่ง ข้อมูลร้านอาหารจำนวน 207 แห่ง โรงแรมจำนวน 95 แห่ง และสถานบริการน้ำมันจำนวน 252 แห่ง สำหรับโปรแกรมเว็บแอปพลิเคชันสามารถตอบสนองต่อผู้ใช้งานได้ทันที ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเพิ่มข้อมูล แก้ไขข้อมูล ลบข้อมูล ได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการท่องเที่ยวหรือแพ็คเกจทัวร์ออกเป็น 3 เส้นทาง ได้แก่ แพ็คเกจทัวร์ประเพณีแข่งเรืออำเภอสตึก ถึงอนุสาวรีย์พระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลก แพ็คเกจทัวร์งานแข่งว่าวอำเภอห้วยราช ถึงอนุสาวรีย์พระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลก และแพ็คเกจทัวร์อุทยานประวัติศาสตร์เขาพนมรุ้งถึงเขื่อนลำนางรอง ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับดี

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสร้างและพัฒนาฐานข้อมูล ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษากระบวนการในการสร้างฐานข้อมูลมาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ชลาวัล วรรณทอง และคณะ (2558) ได้ศึกษา การจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ งานวิจัยดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงสร้างเว็บแอปพลิเคชันในการนำเสนอฐานข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว และเสนอแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์สำหรับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลร้านอาหาร โรงแรมและสถานบริการน้ำมัน แล้วสร้างเว็บแอปพลิเคชันจากความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโปรแกรมและเสนอแนวทางการท่องเที่ยวหรือจัดทำเป็นแพ็คเกจทัวร์ ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 22 แห่ง ข้อมูลร้านอาหารจำนวน 207 แห่ง โรงแรมจำนวน 95 แห่ง และสถานบริการน้ำมันจำนวน 252 แห่ง สำหรับโปรแกรมเว็บแอปพลิเคชันสามารถ

ตอบสนองต่อผู้ใช้งานได้ทันที ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเพิ่มข้อมูล แก้ไขข้อมูล ลบข้อมูล ได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการท่องเที่ยวหรือแพ็คเกจทัวร์ออกเป็น 3 เส้นทาง ได้แก่ แพ็คเกจทัวร์ประเพณีแข่งเรืออำเภอสตึก ถึงอนุสาวรีย์พระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลก แพ็คเกจทัวร์งานแข่งว่าวอำเภอห้วยราช ถึงอนุสาวรีย์พระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลก และแพ็คเกจทัวร์อุทยานประวัติศาสตร์เขพนมรุ่งถึงเขื่อนลำนางรอง ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับดี

วิณา เอี่ยมประไพ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตชุมชนคลองบางกอกน้อย ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนคลองบางกอกน้อยมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลำน้ำทั้งการประกอบอาชีพ การอุปโภค การสัญจรติดต่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่ภายนอก ก่อให้เกิดภูมิปัญญาซึ่งสร้างสรรค์ จากประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาของชุมชนชาวน้ำจวบจนรัฐพัฒนาบ้านเมืองด้วยการสร้างเส้นทางถนนเข้าสู่ชุมชนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคม ซึ่งจะพบว่า ถนนเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งของสาเหตุที่ทำให้พื้นที่แตกต่างไปจากเดิม เนื่องจากถนนมีลักษณะรูปธรรมและเป็นตัวเชื่อมโยงปัจจัยอื่นเข้าสู่ชุมชน จึงเห็นได้เด่นชัดมากกว่าบทบาทของรัฐและอำนาจทุนที่ให้ความหมายแก่พื้นที่ ในแต่ละช่วงเวลาจากเดิมที่มีความสำคัญทางด้านเกษตรกรรม ทำสวนผลไม้ปรับเปลี่ยนเป็นการให้ความหมายว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยใกล้ศูนย์กลางกรุงเทพมหานครเมื่อประเทศมีการขยายตัวภาคอุตสาหกรรมและบริการ รวมถึงการให้ความหมายว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบชุมชนริมน้ำ แม้ว่าปัจจุบันจะมีเขื่อนคอนกรีตเป็นผนังกั้นน้ำ ตามความหมายอีกประการหนึ่งที่ได้รับคือคลองบางกอกน้อยเป็นแนวระบายน้ำของกรุงเทพมหานครก็ตาม ความหมายที่ให้แกพื้นที่โดยส่วนรวมของรัฐได้รับการสนองตอบจากนักลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ซึ่งก่อสร้างที่พักอาศัยเป็นจำนวนมากในชุมชน เช่นเดียวกับอำนาจทุนภายนอกที่กล่าวถึงชุมชนคลองบางกอกน้อยว่ายังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีการค้าขายแบบตลาดน้ำ ซึ่งเป็นเพียงจินตภาพเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว แม้ว่าสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่จะแตกต่างจากเดิม แต่วิถีวัฒนธรรมของชุมชนหลายอย่างยังคงสืบเนื่องต่อมา โดยเฉพาะความศรัทธาต่อลัทธิศาสนาซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันของชุมชน ขณะเดียวกันการรับวัฒนธรรมใหม่ก็ได้ทดแทนภูมิปัญญาดั้งเดิมทั้งหมด แต่เป็นการผสมผสาน การประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพซึ่งเปลี่ยนไปตามสังคมยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคที่กระแสนิยมบริโภคนิยมแพร่หลาย เกิดชุมชนรูปแบบใหม่ทับซ้อนในชุมชนที่มีขอบเขตพื้นที่ อันแสดงถึงความเป็นพลวัตของวิถีชีวิตมนุษย์ที่ย่อมต้องเคลื่อนไหวและผันแปรไปตามกาลเวลาและบริบทที่แวดล้อม

สุธี เสริญศรี (2557) ได้ศึกษา แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโค่นอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนคลองโค่นจังหวัดสมุทรสงคราม ในบริบทของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโค่น จังหวัดสมุทรสงครามสู่ความยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า 1) อัตลักษณ์ของชุมชนคลองโค่น มีอัตลักษณ์ 3 ประการ ได้แก่ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาช้านานที่เก่าแก่ มีวิถีชีวิตริมน้ำ ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ 2) กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ได้แก่ ชีตความสามารถในการรองรับพื้นที่ และส่งเสริมให้ชุมชนคลองโค่นเป็นศูนย์เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมการปลูกป่าชายเลน กิจกรรมนั่งเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำ กิจกรรมพายเรือคายัค และกิจกรรมอื่น ๆ อาทิ กิจกรรมถัก

กระดานเก็บหอยแครง กิจกรรมล่องเรือให้อาหารสัตว์ท้องถิ่น 3) แนวทางการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคกลน ได้แก่ ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้มีความสุข

นราวดี บัวขวัญ (2556) ได้ศึกษา รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตลาดน้ำคลอง อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยและองค์ประกอบของการจัดการตลาดน้ำคลองแหเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงเสนอแนะรูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่คลองแห ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยและองค์ประกอบของการจัดการตลาดน้ำคลองแหเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) บริการท่องเที่ยว 4) การส่งเสริมการตลาด ซึ่งมีค่าความชัดเจนขององค์ประกอบสูงสุด คือ 11.538 5) การมีส่วนร่วม 6) กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม และ 7) องค์การในการดำเนินงาน นอกจากนี้ในส่วนของรูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของคลองแหนั้น ควรมีองค์การจัดการในลักษณะ “ประชาคมตลาดน้ำคลองแห” ซึ่งประกอบด้วยทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดเป้าหมาย การวางแผน เพื่อนำไปสู่การจัดการตลาดน้ำคลองแหที่มุ่งเน้นการสร้างเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และการบูรณาการความร่วมมือกับภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะเครือข่าย โดยใช้ตลาดน้ำเป็นกลยุทธ์ในการจัดการเพื่อพัฒนาและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้เคียง

พิกุลแก้ว สุขขำ (2558) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการการบริหารจัดการตลาดน้ำแบบดั้งเดิมและตลาดน้ำแบบจำลองพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ แตกต่างกันกันมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำแบบดั้งเดิมและตลาดน้ำแบบจำลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นราวดี บัวขวัญ (2559) ได้ศึกษา การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย โดยมีวัตถุประสงค์คือ ศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยว และกำหนดมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กับชุมชนใน 4 รัฐ ประเทศมาเลเซีย เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กับชุมชนใน 4 รัฐ ของประเทศมาเลเซีย และเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างเมืองชายแดนไทยและมาเลเซีย ซึ่งผลจากการศึกษา พบว่า ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 ชุมชน ภายใต้องค์ประกอบ 4 ด้าน อยู่ในระดับขีดความสามารถในการรองรับได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว และเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความยั่งยืน จึงเสนอให้มีแนวทางในการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับขีดความสามารถรองรับด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชนควรมีการวางกฎระเบียบเพื่อกำกับดูแลอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้อาณัติมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในส่วนขององค์ประกอบการท่องเที่ยว และมาตรฐานการ

จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับชุมชนใน 4 รัฐของมาเลเซีย ชุมชนมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันโดยรวม และแตกต่างกันในส่วนการให้ลำดับความสำคัญกับตัวชี้วัดมาตรฐานในบางประเด็น เช่น กลุ่มองค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวกฎระเบียบการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เป็นต้น สำหรับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างสองพื้นที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายการจัดการความรู้ โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายผ่านคนกลางหรือหน่วยงานกลาง ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 รัฐของมาเลเซีย ควรจะมีการพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางเที่ยว การประชาสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนามาตรฐาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม

ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ (2559) ได้ ศึกษาวิจัย โครงการเปรียบเทียบมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 2 ประเทศ เปรียบเทียบมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันระหว่างชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 รัฐ ประเทศมาเลเซีย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การสำรวจ การสังเกต การจัดประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) แนวคิด เป้าหมายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 3) การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต 4) การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน 5) การบริการท่องเที่ยว 6) ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 7) การประชาสัมพันธ์และการตลาด ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวทั้ง 2 ประเทศไม่แตกต่างกัน ชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัตถุประสงค์การจัดการท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย ชุมชนมาเลเซียมีโครงสร้างการบริหารองค์กรรูปแบบเดียวกัน ทั้ง 2 ฝ่ายใช้วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนและฐานทรัพยากรธรรมชาติมาให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ผลการเปรียบเทียบมาตรฐานพบว่า ชุมชนฝ่ายไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไป เปิดโอกาสให้ทุกคนเป็นแกนนำในการบริหารจัดการท่องเที่ยว มีโปรแกรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเลือกหลากหลาย ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนชุมชนใน 4 รัฐ มีการจัดตั้งองค์กรอย่างเป็นระบบโดยได้รับอนุมัติจากรัฐก่อนดำเนินการ ใช้หลักศาสนามากำหนดกฎกติกา ให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามทำงานเป็นทีม มีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายอย่างชัดเจน มีมาตรฐานด้านการดูแลรักษาความปลอดภัย แก่ นักท่องเที่ยว ทั้ง 2 ฝ่าย มีมาตรฐานด้านที่พักเหมือนกันและใช้ สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว แต่มีปัญหาด้านการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเหมือนกัน ทั้ง 2 ประเทศเห็นชอบร่วมกันทั้ง 7 มาตรฐาน 33 เกณฑ์ชี้วัด แต่ให้ความสำคัญต่างกัน 16 เกณฑ์ชี้วัดชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรนำมาตรฐานที่เป็นจุดเด่น 10 ข้อ ของชุมชนมาเลเซียมาพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์และคณะ(2561) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัด

สงขลา วิธีการในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การสำรวจพื้นที่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการท้องถิ่นที่เกี่ยวเนื่องผู้นำชุมชน ผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชน กำหนดเกณฑ์การเลือกใช้ในการเลือกแบบเจาะจง ควบคุมคุณภาพโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเข้าใจและมีความพร้อมในการจัดการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้นไตรภาคี คือ ภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น คำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ก็ยังมีความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต

ธรรมรักษ์ ศรีมารุต วิทยา เมฆขำ และวลีรักษ์ สิริธิสม (2562) ศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ และสร้างต้นแบบการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม และผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการสำรวจพบว่า (1) ประชาชนในชุมชน จำนวน 400 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 40 - 49 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา/ เทียบเท่า ผลิตภัณฑ์ได้รับรองมาตรฐาน 1 ดาว และจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจ ระยะเวลา 2 - 5 ปี (2) ประชาชนในชุมชนมีความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และหากพิจารณาเป็นรายข้อ ลำดับแรก การยื่นขอการรับรองมาตรฐานสินค้า รองลงมา การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ ตามลำดับ (3) การดำเนินงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จนมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง จนเกิดเป็นจัดการเรียนรู้ที่สามารถเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจได้เข้ามาหาความรู้ โดยปัจจุบันศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านสารภี มีฐานการเรียนรู้ทั้งหมด 68 ฐานความรู้ โดยจำแนกออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 เริ่มพัฒนาทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยมีการปลูกพืช ผักผลไม้ ผสมผสานกันไป ระยะที่ 2 มหาวิทยาลัยฯ ลงพื้นที่ให้บริการวิชาการและทำการวิจัยตามความต้องการในทุกด้านของชุมชน โดยได้ลงพื้นที่เพื่อมาให้บริการด้านวิชาการ ให้ความรู้ที่นำนวัตกรรมจากองค์ความรู้มาผสมผสานให้เกิดประโยชน์กับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. 2547 - 2551) ก่อให้เกิดฐานการเรียนรู้ จำนวน 16 ฐาน ระยะที่ 3 มหาวิทยาลัยฯ เปิดพื้นที่ให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดเทคโนโลยี นวัตกรรม สู่ชุมชน ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อแก้ปัญหาชุมชน

เป็นแหล่งที่ให้ความรู้ด้านการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการดำเนินชีวิตแบบผสมผสานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ รวบรวมงานวิจัย เพื่อให้ชุมชนสามารถยืนได้ด้วยตนเอง โดยใช้ทรัพยากรของชุมชนเป็นหลักและเผยแพร่ให้กับคณะบุคคล หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง (พ.ศ. 2552 – 2554) ก่อให้เกิดฐานการเรียนรู้ จำนวน 29 ฐาน และระยะที่ 4 ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี 2547 – 2554) มหาวิทยาลัยฯ ได้ให้คณาจารย์และนักศึกษาได้ลงทำงานร่วมกับชุมชน เป็นการนำเสนอผลงานวิจัย และบริการวิชาการเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอนให้กับชุมชน และโรงเรียนในพื้นที่ และที่สำคัญยังเป็นแหล่งเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลของมหาวิทยาลัยที่ได้เข้าไปช่วยแก้ปัญหา ตามความรู้ความสามารถของอาจารย์ในแต่ละศาสตร์ในมหาวิทยาลัย เพื่อตอบสนองพื้นที่จริง เรียนรู้จริง และแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้จริง (พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน) ก่อให้เกิดฐานการเรียนรู้เพิ่มขึ้น จำนวน 23 ฐาน และ (4) องค์ประกอบตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง เป็นจุดการเรียนรู้ที่สามารถเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจได้เข้ามาหาความรู้ โดยปัจจุบันศูนย์เรียนรู้บ้านสารภี มีฐานการเรียนรู้ จำนวน 68 ฐานความรู้ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย โดยใช้วิธีการสกัดองค์ประกอบหลัก และหมุนแกนแบบตั้งฉาก ด้วยวิธีแวนแมกซ์ ได้องค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ เรียงลำดับความสำคัญ ลำดับแรก ด้านเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมา ด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ด้านการจัดการพลังงานและสิ่งแวดล้อม และด้านการจัดการท่องเที่ยวและสุขภาพชุมชน ตามลำดับ ซึ่งเป็นต้นแบบของการโน้มนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืน

วิทยา เมฆขำ (2562) ศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจของกลุ่มชุมชน OTOP บนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการผลิตกะลามะพร้าวและเกลือหอมสมุนไพรเพื่อสุขภาพ และการเพิ่มมูลค่าของธุรกิจชุมชนด้วยการส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าสู่ตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม และผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการสำรวจพบว่า 1) ประชาชนในชุมชน จำนวน 400 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 40 - 49 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา / เทียบเท่า ผลิตภัณฑ์ได้รับรองมาตรฐาน 1 ดาว และจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจ ระยะเวลา 2 – 5 ปี 2) ประชาชนในชุมชนมีความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และหากพิจารณาเป็นรายข้อ ลำดับแรก การยื่นขอการรับรองมาตรฐานสินค้า รองลงมา การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ ตามลำดับ 3) การนำทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และปล่อยทิ้งไว้ไม่มีคุณค่า นำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ให้คนในชุมชนใช้สำหรับออกกำลังกายเพื่อสร้างสุขภาพ และมีเป้าหมายที่จะผลิตรายจำหน่ายเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นในระยะแรกมีปัญหาในด้านคุณภาพ มาตรฐานและกระบวนการผลิต รูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และการหาตลาดเพื่อจัดจำหน่าย ในการพัฒนารอบใหม่มีการจัดตั้งกรรมการและกำหนดบทบาทให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมชัดเจนขึ้น มีกระบวนการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของสมาชิกในกลุ่ม ประโยชน์ที่ได้จากการออกกำลังกายด้วย กะลามะพร้าวเพื่อสุขภาพ อาทิ ช่วยลดอาการข้อไหล่ติด ลดอาการปวดหัวไหล่และกล้ามเนื้อหลัง และ 4) การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายแบบสมัยใหม่ (Modern Trade) แบ่งออกได้ 2 ประเภท ได้แก่ 4.1) สังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือส่งผ่านข้อมูลที่สำคัญ และผลักดันให้ผู้บริโภคหันมาศึกษา ข้อมูลสินค้าผ่านทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้นจนเกิดความนิยมสั่งซื้อสินค้าผ่านทางอินเทอร์เน็ตอย่าง แพร่หลาย จึงต้องมีช่องทางออนไลน์เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างรวดเร็วทุกที่ ทุกเวลา นอกจากนี้ยังถือเป็นช่องทางในสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าเพื่อสร้างความภักดีต่อแบรนด์ สินค้าได้อีกทางหนึ่งด้วย และ 4.2) ร้านค้าออนไลน์ อาทิ การจำหน่ายสินค้าผ่าน Facebook, Line@ และการซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของ Lazada, Shopee, Konvy, ShopAT24, Looksy, JD Central, Weloveshopping, 11 Street, Line Gift Shop, Craze, Shobshop และ Buzzebees เป็นต้น

วลีรักษ์ สิทธิสม และวิทยา เมฆขำ (2562) ศึกษารูปแบบการพัฒนาสินค้าชุมชนบ้าน สารภีสู่ตลาดประชารัฐแบบชุมชนพึ่งตนเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตใหม่จากและ ครีมน้ำสครับเกลือสู่ตลาดประชารัฐ และเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสัญลักษณ์สินค้าของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนสู่สินค้าประชารัฐ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงาน เกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม และผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงาน พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการสำรวจ พบว่า (1) ประชาชนในชุมชน จำนวน 400 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 40 - 49 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา / เทียบเท่า ผลิตภัณฑ์ได้รับรองมาตรฐาน 1 ดาว และจัดตั้ง กลุ่มวิสาหกิจ ระยะเวลา 2 - 5 ปี (2) ประชาชนในชุมชนมีความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก และหากพิจารณาเป็นรายข้อ ลำดับแรก การยื่นขอการรับรองมาตรฐาน สินค้า รองลงมา การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานของภาครัฐ ตามลำดับ และ (3) การพัฒนาโดยการสร้างผลิตภัณฑ์ครีมอาบน้ำเกลือสครับ ขึ้นทั้งหมด 4 สูตรจากผลิตภัณฑ์เดิมที่เป็นสครับเกลือแห้ง 4 สูตร โดยมีการพัฒนาและปรับปรุงจากส ครับเกลือแห้งให้เป็นครีมอาบน้ำที่มีเนื้อสครับขึ้นมา 4 สูตร คือ สูตรขมิ้น นม ใบบัวบก และทานาคา เพื่อตอบโจทย์กลุ่มลูกค้าที่ต้องการความสะดวกในการสครับ ที่ได้ทั้งสครับและอาบน้ำพร้อมบำรุงผิว ในคราวเดียว ทางกลุ่มของเราได้ทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ครีมอาบน้ำเกลือสครับขึ้นมา 4 สูตรพร้อมทั้ง พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัยขึ้น มีการใช้งานที่ง่ายและมีการขอเลขจดแจ้งเพื่อเป็นการการัน ตีความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ที่เดิมมีหมายเลขจดแจ้งอยู่แล้วให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นพร้อมทั้งมี การพัฒนาและร่วมดูแลทางการตลาดให้กับกลุ่มเกลือสมุนไพรลาดใหญ่ด้วย รวมถึงจากการพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากโหม่งจาก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า ชุมชนมีรายได้ และสามารถนำผลิตภัณฑ์ไปต่อ ยอดได้ เมื่อนำมาทำเป็นชาโหม่งจาก ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านของสุขภาพ ช่วยชะลอความเสื่อม ของร่างกาย บำรุงร่างกาย เป็นต้น จนนำไปสู่การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ให้

ประชาชนนำสินค้า / ผลิตภัณฑ์มาจำหน่ายที่ตลาดชุมชน ประชารัฐ บ้านสารภี และการจัดทำป้ายแผนที่ผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP สมุทรสงคราม ตามแนวทางอัตลักษณ์ตราสินค้าของศูนย์เรียนรู้ฯ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มน้ำภาคกลางและภาคตะวันออก จัดทำฐานข้อมูล 9 กลุ่มน้ำ สู่การยกระดับเพื่อการท่องเที่ยววิถีคลองต่อไปศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม แม่น้ำ คู คลอง ให้สอดคล้องกับกรอบนโยบายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองของประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานและประสานการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีคลองต้องสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนที่อยู่ริมคลอง รวมถึงการคำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชน ที่มีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม การปรับปรุงภูมิทัศน์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะชาวบ้านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมนั้นมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และนำผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนในท้องถิ่นผสมกับวัฒนธรรมชุมชนประยุกต์ใช้ในเชิงธุรกิจท่องเที่ยวเป็นการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีสร้างจิตสำนึกในการบริการให้เกิดกับชุมชนเพื่อทำเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนริมคลองต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัย การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ ประเมิน และสังเกตการณ์ จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ภายใต้วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก 2) เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก และ 4) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก สามารถนำเสนอขั้นตอนและวิธีการวิจัยดังนี้

- 3.1 ที่มาของข้อมูล
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 ขอบเขตการศึกษา
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.5 วิธีการขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ที่มาของข้อมูล

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการจำแนกข้อมูลตามแหล่งที่มาได้ 2 ลักษณะ คือ

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้มาจากการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) การสัมภาษณ์บุคคล และประเมิน แหล่งท่องเที่ยว เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองและจัดทำฐานข้อมูลพร้อมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย และเว็บไซต์ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคลองบนฐานลุ่มน้ำในประเทศไทย เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับทฤษฎีอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อไป

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

1) ภาคประชาชน

ภาคประชาชน หมายถึง ผู้นำชุมชน ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยการประชุมกลุ่มย่อย 2 ภาคๆ ละ 2 ครั้งๆ ละ 20 คน จำนวนรวม 80 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน

2) กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล หมายถึง ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยการประชุมระดมความคิด 2 ภาคๆ ละ 1 ครั้งๆ ละ 50 คน จำนวนรวม 100 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง ภาครัฐ และเอกชน จำนวน 10 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2.2 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลอง

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองเพื่อใช้เป็นกลุ่มต้นแบบของภาคกลางมีลุ่มน้ำจำนวน 5 ลุ่มน้ำ มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 76 แหล่ง และภาคตะวันออก จำนวน 4 ลุ่มน้ำ มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 38 แหล่ง วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองโดยพิจารณาจากการประชุมกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีความพร้อมและสนใจในการเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเป็นกลุ่มชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มติที่ประชุมจึงได้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองในพื้นที่ภาคกลางจำนวน 2 ลุ่มน้ำ ประกอบด้วย 1) ลุ่มน้ำแม่กลอง ชุมชนท่าคา คลองท่าคา 2) ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ชุมชนคลองลัดมะยม คลองบางระมาด และชุมชนคลองบางหลวง คลองบางหลวง และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองในพื้นที่ภาคตะวันออก จำนวน 1 ลุ่มน้ำ ประกอบด้วย 1) ลุ่มน้ำบางปะกง ชุมชนคลองสวน 100 ปี คลองประเวศบุรีรมย์ และชุมชนริมน้ำจันทบูร คลองจันทบุรี

3.3 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตในการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก ประกอบด้วย

3.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ การกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้ฐานข้อมูลจากพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1) พื้นที่ลุ่มน้ำในภาคกลาง ซึ่งประกอบด้วย 5 ลุ่มน้ำ

-ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ครอบคลุมพื้นที่ใน 19 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ พิจิตร กำแพงเพชร อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี นครปฐม นครนายก พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร และสมุทรปราการ

-ลุ่มน้ำสะแกกรัง ครอบคลุมพื้นที่ใน 4 จังหวัด ได้แก่ ตาก อุทัยธานี นครสวรรค์ และ
กำแพงเพชร

-ลุ่มน้ำป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่ใน 7 จังหวัด เลย เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ สระบุรี ลพบุรี
นครราชสีมา และพระนครศรีอยุธยา

-ลุ่มน้ำท่าจีน ครอบคลุมพื้นที่ใน 13 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร กาญจนบุรี
ชัยนาท นครปฐม นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สิงห์บุรี สุพรรณบุรี
อ่างทอง และอุทัยธานี

-ลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่ใน 9 จังหวัด คือ ตาก อุทัยธานี กาญจนบุรี
สุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และจังหวัดเพชรบุรี

2) พื้นที่ลุ่มน้ำในภาคตะวันออก ซึ่งประกอบด้วย 4 ลุ่มน้ำ

-ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ครอบคลุมพื้นที่ใน 7 จังหวัด คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ นครนายก
ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา สระแก้ว และจันทบุรี

-ลุ่มน้ำบางปะกง ครอบคลุมพื้นที่ใน 11 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร จันทบุรี
ฉะเชิงเทรา ชลบุรี นครนายก นครราชสีมา ปทุมธานี ปราจีนบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว และสระบุรี

-ลุ่มน้ำโตนเลสาป ครอบคลุมพื้นที่ใน 4 จังหวัด คือ บุรีรัมย์ สระแก้ว จันทบุรี และตราด

-ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่ใน 6 จังหวัด คือ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา
ชลบุรี ตราด ระยอง และสระแก้ว

3.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและ
ภาคตะวันออก มีเนื้อหาประกอบด้วย

- 1) สำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก
- 2) ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก
- 3) จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก
- 4) สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและ

ภาคตะวันออก

3.3.3 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 8 เดือน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.4.1 แบบประเมินคัดกรองแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง

แบบประเมินคัดกรองแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองใช้เพื่อคัดกรองคลองที่มีความเป็นไปได้
สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเบื้องต้น พร้อมทั้งจัดเก็บในฐานข้อมูล โดยการประเมินแหล่ง
ท่องเที่ยววิถีคลองภายใต้แนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นการประเมินประกอบด้วย สิ่ง
ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การให้บริการที่
พัก (Accommodation) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) และ
บริการเสริมในแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary service) พร้อมทั้งประเมินคัดกรองการบริหารจัดการ
เชื่อมโยงแนวคิดเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งประเด็นการประเมินประกอบด้วย ด้าน
การจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน ด้านการจัดการท่องเที่ยวที่มีการกระจาย

ผลประโยชน์ลงสู่ชุมชน ท้องถิ่น และสังคม เพื่อสร้างให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และด้านการบริการและดูแลความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว แบบประเมินคัดกรองแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง มีขั้นตอนในการออกแบบ และพัฒนาเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแบบประเมินคัดกรองแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง พร้อมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว และเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2) กำหนดข้อคำถามภายใต้ความเชื่อมโยงของแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว และแนวคิดเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนแห่งประเทศไทย

3) ร่างแบบประเมินเพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา พร้อมปรับปรุงตามคำแนะนำ

4) นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของแบบประเมินที่ต้องการวัด โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาถึงความเห็นและให้คะแนนและแปลความหมายดังนี้

+1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าเหมาะสม

0 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

นำคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาโดยใช้สูตร IOC สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาคือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ลงมาเป็นข้อคำถามที่ต้องปรับปรุง หรือตัดออก (พิสนุ พองศรี, 2549)

5) ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และสร้างแบบประเมินเพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3.4.2 แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง

แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ใช้เพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว และนำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ ระดับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง โดยการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองได้นำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ด้าน เพื่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และด้านคุณภาพการบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาแนวทางการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทย

2) ทดลองนำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทย กับชุมชนท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มชุมชนเป้าหมาย

3) นำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทยประเมินกลุ่มเป้าหมาย และวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อสังเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

3.4.3 แบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

แบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ใช้เพื่อสอบถามข้อมูลจากและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะ ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาแบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว พร้อมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยววิถีคลอง

2) กำหนดข้อคำถามภายใต้ความเชื่อมโยงของแนวคิดพฤติกรรมการท่องเที่ยว

3) ร่างแบบประเมินเพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา พร้อมปรับปรุงตามคำแนะนำ

4) นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของแบบประเมินที่ต้องการวัด โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาถึงความเห็นและให้คะแนนและแปลความหมายดังนี้

+1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าเหมาะสม

0 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

นำคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาโดยใช้สูตร IOC สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาคือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ลงมาเป็นข้อคำถามที่ต้องปรับปรุง หรือตัดออก (พิสนุ พงศ์ศรี, 2549)

5) ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และสร้างแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3.4.4 แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง

แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองเป็นประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มย่อยการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง โดยขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง

1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง พร้อมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง

2) กำหนดข้อคำถามภายใต้ความเชื่อมโยงของแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง

3) ร่างแบบประเมินเพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา พร้อมปรับปรุงตามคำแนะนำ

4) นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของแบบประเมินที่ต้องการวัด โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาถึงความเห็นและให้คะแนนและแปลความหมายดังนี้

+1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าเหมาะสม

0 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

นำคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาโดยใช้สูตร IOC สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา คือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ลงมาเป็นข้อคำถามที่ต้องปรับปรุง หรือตัดออก (พิสนุ พงศรี, 2549)

5) ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และสร้างแบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3.4.5 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองเป็นประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองพร้อมทั้งแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลอง

2) กำหนดข้อคำถามภายใต้ความเชื่อมโยงของแนวคิดการท่องเที่ยววิถีคลอง

3) ร่างแบบประเมินเพื่อนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยววิถีคลองเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา พร้อมปรับปรุงตามคำแนะนำ

4) นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาของแบบประเมินที่ต้องการวัด โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาถึงความเห็นและให้คะแนนและแปลความหมายดังนี้

+1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าเหมาะสม

0 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง สำหรับข้อคำถามที่เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง

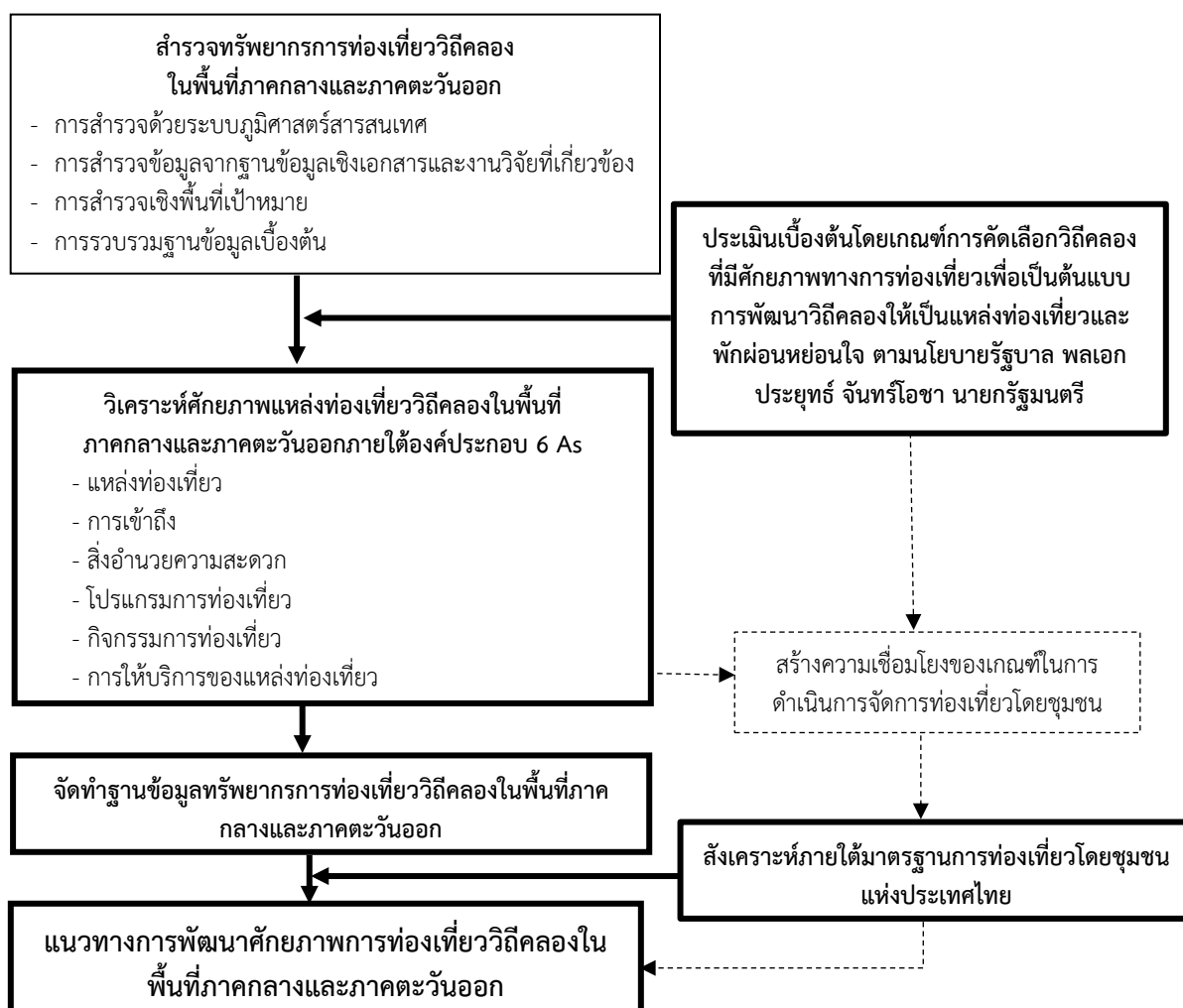
นำคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาโดยใช้สูตร IOC สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา คือ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ลงมาเป็นข้อคำถามที่ต้องปรับปรุง หรือตัดออก (พิสนุ พงศรี, 2549)

5) ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) การศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แหล่งข้อมูล เช่น วารสาร เอกสาร ตำรา งานวิจัย สื่อสารสนเทศ เมื่อได้ดำเนินการรวมข้อมูลต่างๆ
- 2) การศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ลงพื้นที่ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สันทนาร่วมกับชุมชน สร้างความเข้าใจและการยอมรับ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่น
- 3) ประชุมภาคประชาชน กลุ่มผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน กลุ่มผู้บริหารและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT
- 4) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์ในพื้นที่นำร่องที่มีศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก
- 5) ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นข้อมูลสารสนเทศ
- 6) จัดทำข้อมูลในรูปแบบของเอกสารรายงาน

ภาพที่ 3-1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัย และสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง องค์ประกอบการท่องเที่ยว และมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงผลการวิจัยด้านการท่องเที่ยว การจัดการลำน้ำ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลคลองที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว จากนั้นสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองร่วมกับข้อมูลจากการประเมินและสัมภาษณ์

3.6.2 การวิเคราะห์เนื้อหาจากการบันทึกการสำรวจ การบันทึกข้อเสนอแนะจากการประเมินการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์บุคคล เพื่อนำมาถอดข้อมูลและทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผู้วิจัยจะเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่วันแรกของการเก็บรวบรวมข้อมูลจนกระทั่งเก็บข้อมูลเสร็จสิ้น โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) นำเอกสาร ข้อมูล ที่ได้จากการจัดบันทึก การบันทึกเสียง การบันทึกภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว มาอ่านและฟังโดยละเอียดเพื่อทำความเข้าใจในข้อมูลทั้งหมด

2) ดำเนินการแยกและวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการจัดการความรู้เพื่อระบุประเด็นหลักหรือข้อความเชิงวิเคราะห์ที่มีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของชุมชนการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

3) นำประเด็นที่ได้มาเขียนเรียบเรียงพรรณนาให้เป็นคำอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยถ้อยคำที่มีความต่อเนื่องและสละสลวย (expansive description) และความครอบคลุมประเด็นการวิเคราะห์ที่กำหนด

3.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินการท่องเที่ยววิถีคลองจากนักวิจัย และจากการประเมินของบุคคลภายนอก โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ที่ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่

1) ร้อยละ (Percentage)

2) ค่าเฉลี่ย (Mean)

3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) และ 2) การวิเคราะห์หาความน่าเชื่อถือ ใช้การพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient)

3.6.4 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทฤษฎี ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลจากการใช้สถิติ สังเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองสืบไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย

โครงการศึกษาวิจัย “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก 2) เพื่อวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก 3) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก และ 4) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ซึ่งโครงการวิจัยดังกล่าว เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ ประเมิน และสังเกตการณ์ จากการศึกษาวิจัยในระยะ 4 เดือน สามารถสรุปผลการศึกษาในบางส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้ คือ

4.1 ผลการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

การศึกษาและสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ใช้วิธีการศึกษาโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) ในเบื้องต้น เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ซึ่งเป็นมีความเกี่ยวข้องกับลำน้ำสายต่าง ๆ ที่ไหลผ่านชุมชนจนกลายเป็นวิถีชีวิตที่น่าสนใจ และยังไหลผ่านแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำเสนอรายละเอียดผลการศึกษาและการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ได้ดังต่อไปนี้

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของลุ่มน้ำพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

1) ลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของลุ่มน้ำพื้นที่ภาคกลาง

ภาคกลาง เป็นภูมิภาคตอนกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ครอบคลุมที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ติดต่อกับภาคเหนือทางทิศเหนือ ติดต่อกับภาคตะวันออก และภาคอีสานทางทิศตะวันออกโดยมีทิวเขาเพชรบูรณ์กั้น ติดต่อกับภาคตะวันตก ทิศเหนือติดต่อกับทิวเขาผีปันน้ำ พื้นที่เคยเป็นดินแดนที่สำคัญของอาณาจักรอยุธยา และยังเป็นพื้นที่ที่สำคัญของประเทศไทยมาจนถึงปัจจุบัน ภาคกลางเป็นภูมิภาคที่มีกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทยตั้งอยู่ ดังนั้นการศึกษาคลองในภาคกลาง จึงนำเสนอข้อมูลและแนวคิดพื้นฐานเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ภูมิศาสตร์ภาคกลาง ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยที่ราบซึ่งเกิดจากการที่แม่น้ำพัดพาเอาเศษหิน เศษดิน กรวดทราย และตะกอนมาทับถมพอกพูนมานับเป็นเวลาล้าน ๆ ปี บริเวณที่ราบของภาคนี้กินอาณาบริเวณตั้งแต่ทางใต้ของจังหวัดอุตรดิตถ์ลงไปจนจรดอ่าวไทย นับเป็นพื้นที่ราบที่มีขนาดกว้างใหญ่กว่าภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ อย่างไรก็ตามบางบริเวณของภาคกลาง มีภูเขาโดด ๆ ทางจังหวัดนครสวรรค์และด้านตะวันตกของจังหวัดพิษณุโลก จากหลักฐานทางธรณีวิทยา สันนิษฐาน

ว่าภูเขาโดดเหล่านี้เดิมเคยเป็นเกาะ เพราะน้ำทะเลท่วมขึ้นไปถึงจังหวัดอุดรธานีในหลายยุค พื้นดินยกตัวสูงขึ้น รวมทั้งการกระทำของแม่น้ำหลาย ๆ สายซึ่งมีการกัดเซาะสีกร่อนและการทับถมพอกพูน ทำให้บริเวณดังกล่าวเป็นที่ราบอันกว้างใหญ่ของประเทศ

เมื่อพิจารณาตามลักษณะโครงสร้าง บริเวณภาคกลางสามารถแบ่งได้เป็น 3 เขต คือ

1. ภาคกลางตอนบน ได้แก่ บริเวณตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นไปทางตอนบน ครอบคลุมพื้นที่ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย รวมทั้งบางบริเวณจังหวัดเพชรบูรณ์ ภูมิประเทศโดยทั่วไปในบริเวณตอนบนนี้ ประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบลูกฟูก (rolling plains) ซึ่งเกิดจากการกระทำของแม่น้ำสายสำคัญ ๆ คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน และลำน้ำสาขา ภูมิประเทศที่เป็นลูกฟูกนั้นอาจเกิดจากการที่แม่น้ำพัดพาเอา เศษหิน กรวด หินทรายที่มีขนาดใหญ่และตกตะกอน ก่อนทับถมพอกพูน ถ้าหากเทียบกับบนดินตะกอนแล้ว ชนิดแรกสามารถต้านทานต่อการสีกร่อนได้มากกว่าชนิดหลัง ทำให้กลายเป็นภูมิประเทศคล้ายลูกคลื่น มีลูกเนินเตี้ย ๆ สลับกับบริเวณที่ง่ายแก่การสีกร่อน ซึ่งกลายเป็นร่องลึกลักษณะเป็นที่ราบลูกฟูก นอกจากนี้การกระทำของแม่น้ำยังทำให้เกิดที่ราบขั้นบันได (terraces) ที่ราบลุ่มแม่น้ำหรือที่ราบน้ำท่วมถึง (flood plain) ของแม่น้ำปิง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน อีกด้วย ภูมิประเทศทางด้านตะวันออกของเขตนี้นี้เป็นภูเขาและทิวเขาจรดขอบเขตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แนวทิวเขาดังกล่าว ได้แก่ ทิวเขาเพชรบูรณ์ 2 ซึ่งต่อเนื่องมาจากทิวเขาหลวงพระบาง ระหว่างทิวเขาเพชรบูรณ์ 1 กับทิวเขาเพชรบูรณ์ 2 มีที่ราบแคบ ๆ ในเขตอำเภอหล่มสักและจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ราบนี้มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านลงไปได้ ทิวเขาเพชรบูรณ์ 2 นี้ส่วนใหญ่เป็นหินแอนดีไซต์ หินไดโอไรต์ยุคเทอร์เชียรี ทางด้านตะวันตกของทิวเขานี้เป็นที่ราบเชิงเขาสลับลูกเนินเตี้ย ๆ ไปจนจรดที่ราบลุ่มแม่น้ำ

2. ภาคกลางตอนล่าง เป็นที่ราบลุ่มซึ่งเริ่มตั้งแต่ทางตอนใต้ของจังหวัดนครสวรรค์ลง ไปจนจรดอ่าวไทย ภูมิประเทศภาคกลางตอนล่างบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกงพัดพามา แม่น้ำเหล่านี้เมื่อไหลผ่านบริเวณที่เป็นที่ราบ ความเร็วของกระแสน้ำจะลดลง วัตถุต่าง ๆ ที่ละลายปนมากับน้ำจะตกตะกอนทับถมพอกพูน ซึ่งตะกอนเหล่านี้ส่วนใหญ่ประกอบด้วยทรายละเอียด ดินเหนียว และดินตะกอน บางส่วนไปตกตะกอนในบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา ตะกอนที่ทับถมห่างจากชายฝั่งออกไปไม่ต่ำกว่า 1.5 กิโลเมตร และยังก่อให้เกิดสันดอนในแม่น้ำ ทำให้เกิดอุปสรรคในการคมนาคมทางน้ำเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ดินตะกอนที่แม่น้ำพัดพามามีประโยชน์ในการปลูกข้าว ซึ่งเป็นพืชหลักของประเทศ ทั้งนี้เพราะดินตะกอนสามารถอุ้มน้ำได้ ความหนาของชั้นดินตะกอนในบางบริเวณที่มีการขุดเจาะเพื่อสำรวจทางธรณีวิทยา พบว่าบางแห่งหนาเกิน 120 เมตร จึงจะถึงหินดินดาน (dedrock) ข้างใต้

3. บริเวณขอบที่ราบ (marginal plain) ได้แก่ ภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นที่ราบแคบ ๆ บางบริเวณทางด้านตะวันตกของจังหวัดอุทัยธานี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี และนครปฐม และบางบริเวณทางด้านตะวันออกของจังหวัดสระบุรีและลพบุรี ซึ่งลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวมีความแตกต่างจากที่ราบลุ่มแม่น้ำในทางธรณีสัณฐานวิทยา ทั้งนี้เพราะหินที่สีกร่อนกลายเป็นดินรวมทั้งน้ำเป็นตัวการทำให้เศษดิน เศษหิน เหล่านี้มาทับถมในบริเวณเชิงเขา และส่วนที่ต่อเนื่องของที่ราบลุ่มแม่น้ำเมื่อเปรียบเทียบลักษณะการเกิดพบว่าต่างกัน บริเวณทางด้านตะวันตกของจังหวัดลพบุรี โดยเฉพาะใน

เขตอำเภอโคกสำโรง เป็นที่ราบสลับลูกเนินเตี้ย ๆ ซึ่งบริเวณนี้สืกร่อนมาจากหินปูน (ชุดราชนบุรี) หินชนวน และหินดินดาน ทำให้ดินมีสีเทาเข้มถึงดำ นอกจากนี้ในบางบริเวณยังมีหินอัคนีแทรกขึ้นมาเป็นหย่อม ๆ มีหินบะซอลต์และหินแอนดีไซต์ปนอยู่ด้วย บางแห่งมีแร่เหล็ก เช่น ที่เขาทับควาย อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี พื้นที่บริเวณขอบที่ราบทั้ง 2 ด้าน ปัจจุบันเป็นแหล่งที่มีความสำคัญในการปลูกพืช เช่น ข้าวโพด อ้อย ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง และอื่น ๆ กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ

สรุปการเชื่อมโยงกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลางกับวิถีชีวิตตามกลุ่มน้ำในภาคกลาง กลุ่มน้ำภาคกลาง ที่ประกอบด้วย แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำสะแกกรัง แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และลำคลองมากมายที่เชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายขนาดใหญ่ เป็นเหมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตที่สร้างวัฒนธรรมมายาวนานหลายร้อยปี เพราะเราอาศัยน้ำเพื่อดำรงชีพ ทำมาหากิน เดินทาง แลกเปลี่ยนสินค้า จากท่าเรือขยายเป็นเมืองท่า พัฒนาขึ้นเป็นหัวเมือง เป็นนคร จนกลายมาเป็นกรุงเทพฯ อย่างทุกวันนี้ บันทึกตอนหนึ่งในหนังสือชื่อ Narrative of a Residence in Siam ของนักเดินทางชาวอังกฤษ นายเฟรเดอริก อาร์ เซอนิล ช่วง พ.ศ. 2395 เขียนไว้ว่า “จะไปไหนก็ต้องนั่งเรือแจวไป คนไทยถือว่ามีแต่คนบ้าเท่านั้นที่จะเดินไปไหนต่อไหน ในเมืองทุกคนสามารถนั่งแจวเรือไปได้ อย่างสบาย” ไม่เพียงแต่คนธรรมดาเท่านั้น การเสด็จพระราชดำเนินด้วยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคของพระมหากษัตริย์ไทย เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าตั้งแต่พระราชอาณาจักรขึ้นแผ่นดินล้วนใช้การสัญจรทางน้ำ นอกจากกลุ่มน้ำในภาคกลาง เคยมีคูน้ำลำคลองมากมาย ผู้คนตั้งถิ่นฐานตามสองฝั่งน้ำ ทั้งอยู่บนตลิ่งและลอยอยู่ในน้ำ สมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ชาวต่างชาติเข้ามากรุงเทพมหานคร เห็นเรือนแพสะเทินน้ำสะเทินบกจอดแน่นขนัดตามแม่น้ำลำคลองเป็นของอัศจรรย์ และเรียกเรือนแพเหล่านั้นว่าภูมิลำเนาที่เคลื่อนย้ายได้ ถือเป็นรูปธรรมแห่งความหลักแหลมที่ผสมผสานบ้าน พาหนะ และการทำมาหากิน เข้าด้วยกัน พันจากริมฝั่งน้ำเข้าสู่ตลิ่ง การปลูกเรือนไทยก็สะท้อนคติอันเกี่ยวเนื่องกับน้ำอยู่หลายอย่าง กรุงเทพมหานคร เป็นที่ราบลุ่ม น้ำหลากน้ำท่วมถือเป็นของธรรมดา ที่ต้องทำคือปรับตัวให้กลมกลืนกับธรรมชาติ เรือนไทยภาคกลางจึงได้ถุนสูง ยามน้ำมาไม่ต้องห่วงว่าน้ำจะเข้าบ้าน จึงพูดได้ว่า วิถีชีวิตของคนภาคกลาง รวมถึงคนไทยทั่วทั้งประเทศคือการอยู่ร่วมกับสายน้ำ วัฒนธรรมประเพณีของเราจึงเชื่อมโยงกับสายน้ำอย่างกลมกลืนเป็นผืนเดียว เวลาผ่านไปการใช้ชีวิตของผู้คนเริ่มถอยห่างจากสายน้ำ ด้วยการเข้ามาของเทคโนโลยีการสัญจรที่ทำให้ถนนหนทางแบบต่างๆ ถูกสร้างขึ้นบนบก เพื่อรองรับทั้งรถยนต์ รถราง และรถไฟ เอกลักษณะและวิถีชีวิตกับสายน้ำอันยาวนาน จึงค่อยๆ กลืนหายไปการพัฒนาและกาลเวลา โดยสามารถนำเสนอรายละเอียดที่ตั้งกลุ่มน้ำและลำน้ำที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ภาคกลางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-1 แสดงการเชื่อมโยงกลุ่มน้ำในแต่ละจังหวัดกับลำน้ำ

กลุ่มน้ำ	กลุ่มน้ำสาขา	ครอบคลุมจังหวัด	อำเภอ
เจ้าพระยา	บึงบรเพ็ด	- เพชรบูรณ์ - พิจิตร - นครสวรรค์ - ลพบุรี	- ชนแดน บึงสามพัน วิเชียรบุรี และหนองไผ่ - กิ่ง อ.ดงเจริญ และบางมูลนาก - โกรกพระ ชุมแสง ตากฟ้า ท่าตะโก พยุหะคีรี โพธารลิ เมืองนครสวรรค์ และหนองบัว - โคกเจริญ และหนองม่วง

ลุ่มน้ำ	ลุ่มน้ำสาขา	ครอบคลุมจังหวัด	อำเภอ
	ที่ราบแม่น้ำเจ้าพระยา	- กรุงเทพมหานคร - กำแพงเพชร - ชัยนาท - นครนายก - นครปฐม - นครสวรรค์ - นนทบุรี - ปทุมธานี - พระนครศรีอยุธยา - ลพบุรี - สมุทรปราการ - สมุทรสาคร - สระบุรี - สิงห์บุรี - สุพรรณบุรี - อ่างทอง - อุทัยธานี	- ชาณุวรลักษบุรี และปางศิลาทอง - มโนรมย์ เมืองชัยนาท วัดสิงค์ สรรคบุรี และสรรพยา - บ้านนา และองครักษ์ - บางเลน พุทธมณฑล และสามพราน - แก้วเลี้ยว โกรกพระ ดากฟ้า ตาคลี ท่าตะโก บรรพตพิสัย พยุหะคีรี ไผ่ศาลี เมืองนครสวรรค์ แม่वंก และลาดยาว - ไทรน้อย บางกรวย บางบัวทอง บางใหญ่ ปากเกร็ด และเมืองนนทบุรี - คลองหลวง ัญบุรี เมืองปทุมธานี ลาดหลุมแก้ว ลำลูกกา สามโคก และหนองเสือ - ท่าเรือ นครหลวง บางไทร บางซ้าย บางบาล บางปะหัน บางปะอิน บ้านแพรก ผักไห้ - โคกเจริญ โคกสำโรง ชัยบาดาล ท่าวัง บ้านหมี่ พัฒนา นิคม เมืองลพบุรี สระโบสถ์ และหนองม่วง - บางพลี พระประแดง พระสมุทรเจดีย์ และเมืองสมุทรปราการ - กระทุ่มแบน และเมืองสมุทรสาคร - แก่งคอย ดอนพุด บ้านหม้อ พระพุทธบาท เมืองสระบุรี วิหารแดง เสาไห้ หนองแค หนองแซง และหนองโดน - ค่ายบางระจัน ท่าช้าง บางระจัน พรหมบุรี เมืองสิงห์บุรี และอินทร์บุรี - บางพลาม้า - ไชโย ป่าโมกข์ โพธิ์ทอง เมืองอ่างทอง วิเศษชัยชาญ สามโก้ และแสวงหา - ท้าพัน เมืองอุทัยธานี และสว่างอารมณ์
สะแกกรัง	น้ำแม่वं	- นครสวรรค์ - อุทัยธานี - กำแพงเพชร - ดาก	- แม่वंก และแม่เป็น - บ้านไร่ และลานสัก - ชาณุวรลักษบุรี คลองลาน และปางศิลาทอง - อุ่มฝาง
	คลองโพธิ์	- นครสวรรค์ - อุทัยธานี	- กิ่งอำเภอชุมตาบง ลาดยาว แม่वंก และแม่เป็น - ลานสัก หนองฉาง และห้วยคต
	ห้วยทับเสลา	- นครสวรรค์ - อุทัยธานี	- แม่เป็น - ลานสัก หนองฉาง และห้วยคต
	แม่น้ำสะแกกรังตอนล่าง	- นครสวรรค์ - อุทัยธานี - กำแพงเพชร	- กิ่งอำเภอชุมตาบง โกรกพระ พยุหะคีรี เมืองนครสวรรค์ แม่वंก และลาดยาว - ท้าพัน เมืองอุทัยธานี ลานสัก สว่างอารมณ์ หนองขาหย่าง และหนองฉาง - ชาณุวรลักษบุรี

ลุ่มน้ำ	ลุ่มน้ำสาขา	ครอบคลุมจังหวัด	อำเภอ
ป่าสัก	แม่น้ำป่าสัก ตอนบน	- เลย - เพชรบูรณ์	- ด้านซ้าย - หล่มเก่า น้ำหนาว และหล่มสัก
	ห้วยน้ำพุ	- เพชรบูรณ์	- เขาค้อ หล่มเก่า และหล่มสัก
	แม่น้ำป่าสัก ส่วนที่ 2	- เพชรบูรณ์	- เขาค้อ หล่มสัก และเมืองเพชรบูรณ์
	แม่น้ำป่าสัก ส่วนที่ 3	- เพชรบูรณ์ - ลพบุรี	- เมืองเพชรบูรณ์ หนองไผ่ บึงสามพัน วิเชียรบุรี และศรี เทพ - ชัยบาดาล
	ห้วยเกาะแก้ว	- เพชรบูรณ์ - ลพบุรี	- ศรีเทพ - โคกเจริญ และชัยบาดาล
	ลำสนธิ	- ชัยภูมิ - นครราชสีมา - สระบุรี - ลพบุรี	- เทพสถิต - เทพารักษ์ ด้านขุนทด สีคิ้ว และปากช่อง - มวกเหล็ก - ชัยบาดาล และลำสนธิ
	แม่น้ำป่าสัก ตอนล่าง	- ลพบุรี - สระบุรี - พระนครศรีอยุธยา	- ชัยบาดาล พัฒนานิคม ท่าหลวง สระโบสถ์ และเมือง ลพบุรี - พระพุทธบาท เสาไห้ เฉลิมพระเกียรติ วังม่วง มวกเหล็ก แก่งคอย บ้านหมอ หนองโดน และเมืองสระบุรี - ท่าเรือ นครหลวง และเมืองพระนครศรีอยุธยา
	ห้วย มวกเหล็ก	- นครราชสีมา - สระบุรี	- ปากช่อง - มวกเหล็ก และวังม่วง
ท่าจีน	ห้วยกระเสียว	- อุทัยธานี - สุพรรณบุรี	- บ้านไร่ - เดิมบางนางบวช และสามชุก
	ที่ราบแม่น้ำ ท่าจีน	- อุทัยธานี - สุพรรณบุรี	- บ้านไร่ - ด้านซ้าย
แม่กลอง	แม่น้ำแคว ใหญ่ตอนบน	- ตาก	- อุ่มผาง
	ห้วยแม่ละมุง	- ตาก	- อุ่มผาง
	ห้วยแม่จัน	- ตาก	- อุ่มผาง
	ห้วยขาแข้ง	- อุทัยธานี	- บ้านไร่
	แม่น้ำแคว ใหญ่ตอนล่าง	- กาญจนบุรี	- เมืองกาญจนบุรี และศรีสวัสดิ์
	ห้วยตะเพิน	- กาญจนบุรี - สุพรรณบุรี	- บ่อพลอย และหนองปรือ - ด้านซ้าย
	แม่น้ำแคว น้อยตอนบน	- กาญจนบุรี	- ทองผาภูมิ และสังขละบุรี
	ห้วยปิลอก	- กาญจนบุรี	- ทองผาภูมิ
	แม่น้ำแคว น้อยตอนล่าง	- กาญจนบุรี	- ด้านมะขามเตี้ย ท่าม่วง เมืองกาญจนบุรี และไทรโยค
	ลำภาชี	- กาญจนบุรี	- ด้านมะขามเตี้ย

ลุ่มน้ำ	ลุ่มน้ำสาขา	ครอบคลุมจังหวัด	อำเภอ
		- ราชบุรี - เพชรบุรี	- จอมบึง สวนผึ้ง และกิ่งอำเภอบ้านคา - หนองหญ้าปล้อง
	ที่ราบแม่น้ำ แม่กลอง	- กาญจนบุรี - ราชบุรี - นครปฐม - สมุทรสงคราม - สมุทรสาคร	- ท่ามะกา ท่าม่วง พนมทวน และบ่อพลอย - จอมบึง ดำเนินสะดวก บางแพ บ้านโป่ง ปางท้อ วัดเพลง เมืองราชบุรี และโพธาราม - เมืองนครปฐม และสามพราน - บางคนที อัมพวา และเมืองสมุทรสงคราม - บ้านแพ้ว และเมืองสมุทรสาคร

1.1) ลักษณะทางกายภาพของลุ่มน้ำพื้นที่ภาคกลาง

ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 20,523.42 ตร.กม. (ไม่รวมลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง ป่าสัก และท่าจีน) พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขต 16 จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์ พิจิตร กำแพงเพชร อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี นครปฐม นครนายก พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ รวมถึงกรุงเทพมหานครด้วย ลักษณะลุ่มน้ำวางตัวตามแนวเหนือ-ใต้ อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13° 30' เหนือ ถึงเส้นรุ้งที่ 16° 05' เหนือ และระหว่างเส้นแวงที่ 99° 30' ตะวันออก ถึงเส้นแวงที่ 101° 00' ตะวันออก ทิศเหนือติดกับลุ่มน้ำปิงและน่าน ทิศใต้ติดกับอ่าวไทย ทิศตะวันตกติดกับลุ่มน้ำท่าจีนและสะแกกรัง และทิศตะวันออกติดกับลุ่มน้ำป่าสักและบางปะกง แม่น้ำเจ้าพระยามีจุดกำเนิดอยู่ที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ไหลจากทิศเหนือลงสู่อ่าวไทย ผ่านที่ราบภาคกลาง สภาพลุ่มน้ำทางฝั่งตะวันออกในเขตจังหวัดนครสวรรค์และลพบุรีเป็นที่ราบสูงมีเนินเขาเตี้ยๆ เป็นสันปันน้ำกั้นระหว่างลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำป่าสัก ส่วนทางตอนล่างลงมาซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดสระบุรีและฉะเชิงเทราจะเป็นที่ราบลาดเขาสูงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลในเขตจังหวัดสมุทรปราการ สภาพลุ่มน้ำทางฝั่งตะวันตกของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตอนบนเป็นที่ราบและตอนล่างเป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับลุ่มน้ำท่าจีนลาดลงไปจรดชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย สามารถนำเสนอลักษณะทางกายภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลางได้ดังต่อไปนี้

1.1.1) ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

(1) สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศแม่น้ำเจ้าพระยามีจุดกำเนิดอยู่ที่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ไหลจากทิศเหนือลงสู่อ่าวไทย ผ่านที่ราบภาคกลางสภาพลุ่มน้ำทางฝั่งตะวันออกในเขตจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดลพบุรี ของลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นที่ราบสูง มีเนินเขาเตี้ย ๆ เป็นสันปันน้ำกั้นระหว่างลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลุ่มน้ำป่าสักส่วนทางตอนล่างลงมาซึ่งอยู่ในเขต จังหวัดสระบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทราจะเป็นที่ราบลาดเขาสูงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลในเขตจังหวัดสมุทรปราการสภาพลุ่มน้ำทางฝั่งตะวันตกของลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบนเป็นที่ราบและตอนล่างเป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งมีเขตติดต่อกับลุ่มน้ำท่าจีนลาดลงไปจรดชายฝั่งทะเล

(2) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 35.8 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคมวัดได้ 21.0 องศาเซลเซียส ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 26.3-30.3 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดปีจะอยู่ระหว่าง 72.3 เปอร์เซ็นต์ ค่าความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด วัดได้ 92.3 เปอร์เซ็นต์และค่าความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดวัดได้ 43.8 เปอร์เซ็นต์ ช่วงพิสัยของ ค่าเฉลี่ยรายเดือน 63.4-79.3 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการระเหยโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,410.2 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 104.181.6 มิลลิเมตร ความชื้นของเมฆโดยเฉลี่ย 6.4 อ็อกต้า (0-10 อ็อกต้า) ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 4.0-8.3 อ็อกต้า ความเร็วลมโดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 2.6 น็อต ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 1.9-3.5 น็อต ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี 1,337.5 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 5.0-282.4 มิลลิเมตร

(3) แหล่งน้ำต้นทุน

แม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีแม่น้ำสะแกกรังไหลมาบรรจบเหนือเขื่อนเจ้าพระยา ลำน้ำสาขาที่สำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ แม่น้ำน้อย แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณจังหวัดชัยนาท แล้วไหลกลับเข้าแม่น้ำเจ้าพระยาอีกครั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม่น้ำสุพรรณบุรี แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาและไหลขนานคู่กันไปจนออกสู่อ่าวไทย มีชื่อเรียกต่างๆ กันไป ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปากแม่น้ำ คือ คลองมะขามเฒ่า แม่น้ำสุพรรณบุรี แม่น้ำนครชัยศรี และแม่น้ำท่าจีน คลองบางแก้ว เป็นคลองสายสั้นๆ แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดอ่างทอง แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำลพบุรี ซึ่งแยกออกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดสิงห์บุรีเช่นกัน โดยจุดบรรจบอยู่ในเขตอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(4) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นปัญหาน้ำเน่าเสียและน้ำเค็มรุกถ้ำการเน่าเสียของน้ำมีสาเหตุมาจากน้ำเสียจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตร มีสาเหตุมาจากปุ๋ย สารเคมี จากการทำนา การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์หรือการทำนากุ้งนอกจากนั้นยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรมน้ำเสียเหล่านี้ถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้เกิดการเน่าเสียของน้ำ ส่งผลต่อพืช และสัตว์น้ำในแหล่งน้ำเป็นอย่างมากหากพิจารณาถึงมาตรฐานคุณภาพแหล่งน้ำโดยภาพรวมพบว่าอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม สำหรับปัญหาน้ำเค็มมีปัญหารุกถ้ำจากปากแม่น้ำ จนถึง อ.สามแฉก จ.ปทุมธานี ห่างจากปากอ่าวไทย 90 กิโลเมตร

(5) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 8.1 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 5.8 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 6.2 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตามยังมีพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีก 2.4 ล้านไร่ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-2 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำเจ้าพระยา

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำเจ้าพระยา			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย. ล้าน ลบ. ม.
1	การเกษตร (นอกเขตชล. ปลูกพืชตามฤดู)	1,337	591
2.1	ความต้องการน้ำภาคเกษตรในเขตชล.	2,256	6,489
2.2	ปริมาณส่งน้ำชลประทาน (ในเขตชล.)	2,821	8,112
3	อุปโภค บริโภค /ท่องเที่ยว	1043.4	
4	อุตสาหกรรม	1944.8	
5	ปศุสัตว์	18	
6	รักษาระบบนิเวศ(ฤดูแล้ง)	1,261	
รวมทุกกิจกรรม รวมส่งน้ำชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		17,128	
รวมทุกกิจกรรม ยกเว้นในเขตชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		6,195	

1.1.2) กลุ่มน้ำสะแกกรัง

(1) สภาพภูมิประเทศ

ตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศไทย มีพื้นที่กลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 4,906.53 ตร.กม. พื้นที่ส่วนใหญ่ครอบคลุม 3 จังหวัด ได้แก่ อุทัยธานี นครสวรรค์ และกำแพงเพชร ลักษณะกลุ่มน้ำวางตัวตามแนวตะวันตก- ตะวันออก อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14° 25' เหนือ ถึงเส้นรุ้งที่ 15° 08' เหนือ และเส้นแวงที่ 99° 05' ตะวันออกถึงเส้นแวงที่ 100° 05' ตะวันออก ทิศเหนือของกลุ่มน้ำติดกับกลุ่มน้ำปิง ทิศใต้ติดกับกลุ่มน้ำท่าจีน ทิศตะวันตกติดกับกลุ่มน้ำแม่กลอง และทิศตะวันออกติดกับกลุ่มน้ำเจ้าพระยา บริเวณทิศตะวันตกของกลุ่มน้ำเป็นเทือกเขาสูง เป็นเขตต้นน้ำของลำน้ำสาขาที่สำคัญหลายสาย ได้แก่ น้ำแม่วง คลองโพธิ์ และห้วยทับเสลา ต้นกำเนิดของลำน้ำสะแกกรังคือเทือกเขาโมโกจู ซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดตากและจังหวัดนครสวรรค์ ต้นน้ำของลำน้ำสาขาทั้ง 3 สายนี้จะมี ความลาดชันค่อนข้างมากและค่อยๆ ลาดเทลงจนไหลออกสู่ทุ่งราบของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาทางด้านทิศ ตะวันออกของกลุ่มน้ำ ลำน้ำสาขาซึ่งเป็นต้น กำเนิดของลำน้ำสะแกกรัง ได้แก่ ห้วยแม่วง ไหลผ่านกิ่ง อำเภอม่วงสามสิบและอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ มาบรรจบกับห้วยคลองโพธิ์ ซึ่งไหลมาจาก เทือกเขาบริเวณแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี ที่อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี กลายเป็นแม่น้ำตากแดด แล้วไหลลงมาบรรจบกับห้วยทับเสลา ในเขตอำเภอกั๊กพัน จังหวัดอุทัยธานี เข้าเขตอำเภอมะเณร จังหวัดอุทัยธานี ไหลเลาะเลียบบ้านภูเขาสะแกกรังจึงได้ชื่อว่า แม่น้ำสะแกกรัง ก่อนไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนเหนือของเขื่อนเจ้าพระยา

(2) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือน เมษายน วัดได้ 38.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคมวัดได้ 18.7 องศาเซลเซียส ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 24.6-31.4 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดปี จะอยู่ระหว่าง 71.9 เปอร์เซ็นต์ ค่าความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด วัดได้ 95.0 เปอร์เซ็นต์และค่าความชื้น

สัมพัทธ์ต่ำสุดวัดได้ 37.0 เปอร์เซ็นต์ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 61.0-83.0 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการระเหยโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,877.0 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 117.0-225.0 มิลลิเมตร ความชื้นของเมฆโดยเฉลี่ย 5.3 อ็อกต้า (0-10 อ็อกต้า) ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 2.0-8.0 อ็อกต้า ความเร็วลมโดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 2.4 น็อต ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 1.2-4.5 น็อต ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี 1,139.7 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 3.8-239.4 มิลลิเมตร

(3) แหล่งน้ำต้นทุน

แม่น้ำสะแกกรัง เป็นแม่น้ำมีต้นกำเนิดอยู่ในเขตเขาโมโกจู ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ จังหวัดกำแพงเพชร ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ที่บ้านท่าซุง ตำบลท่าซุง อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี มีความยาวประมาณ 225 กิโลเมตร แม่น้ำสะแกกรัง มีหลายชื่อตามท้องถิ่นที่แม่น้ำไหลผ่าน คือ คลองแม่แร่ - แม่วง คือ ช่วงที่ไหลผ่านอำเภอคลองขลุง อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร และอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์จนถึงเขาชนกัน แม่น้ำวังม้า คือ ช่วงที่ไหลผ่านอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ และอำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี แม่น้ำตากแดด คือ ช่วงไหลผ่านเขตอำเภอสว่างอารมณ์ อำเภอทัพทัน และอำเภอเมืองอุทัยธานี จนถึงปากคลองชุมทรัพย์ แม่น้ำสะแกกรัง คือ ช่วงตั้งแต่ปากคลองชุมทรัพย์ หรือคลองอีเต็ง ที่บ้านจักษา อำเภอเมืองอุทัยธานี หรือตรงปลายแม่น้ำตากแดด ณ จุดที่แม่น้ำตากแดดไหลมาบรรจบกับคลองชุมทรัพย์ ซึ่งน้ำจะเป็นสองสี แล้วไหลผ่านตัวเมืองอุทัยธานี แล้วไหลไปบรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท มีความยาวจากต้นน้ำถึงจุดที่บรรจบแม่น้ำเจ้าพระยา ประมาณ 108 กิโลเมตร

(4) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

คุณภาพน้ำค่อนข้างเสื่อมโทรม เนื่องจากช่วงนั้นเป็นช่วงฤดูน้ำหลาก ทำให้น้ำพัดพาเอาหญ้าเน่ารวมทั้งสารเคมีในนาข้าวลงไปในแม่น้ำสะแกกรัง ซึ่งแม่น้ำสะแกกรังมีปัญหาเรื่องของแม่น้ำเจ้าพระยาหนุน ทำให้น้ำไม่สามารถไหลไปได้ทำให้มีการหมักหมม เน่าเสีย เป็นบางช่วงฤดู ส่วนผลจากการลงพื้นที่สำรวจแล้วจากแพปลา หรือชาวประมง ที่สามารถจับปลาได้อยู่ คาดว่าคุณภาพน้ำในแม่น้ำสะแกกรังในช่วงนี้มีคุณภาพดีขึ้นมาก

(5) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางการเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 1.71 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 0.59 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.31 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนา นอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทาง การชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีก 0.28 ล้านไร่ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-3 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำสะแกกรัง

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำสะแกกรัง			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย ล้าน ลบ. ม.
1	การเกษตร (นอกเขตชล. ปลูกพืชตามฤดู)	642	688
2.1	ความต้องการน้ำภาคเกษตรในเขตชล.	118	212
2.2	ปริมาณส่งน้ำชลประทาน (ในเขตชล.)	215	385

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำสะแกกรัง			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย ล้าน ลบ. ม.
3	อุปโภค บริโภค /ท่องเที่ยว		20.4
4	ปศุสัตว์		4
5	รักษาระบบนิเวศ(ฤดูแล้ง)		89
รวมทุกกิจกรรม รวมส่งน้ำชล./ไม่รวมรักษานิเวศ			1,956
รวมทุกกิจกรรม ยกเว้นในเขตชล./ไม่รวมรักษานิเวศ			1,355

1.1.3) กลุ่มน้ำป่าสัก

(1) สภาพภูมิประเทศ

กลุ่มน้ำป่าสัก ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มน้ำป่าสัก ตอนบนจะเป็นบริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเทือกเขาสูงล้อมบริเวณด้านเหนือ ด้านตะวันตกและด้านตะวันออกของจังหวัดเพชรบูรณ์ และมีพื้นที่ราบอยู่ตอนกลางมีความลาดชันเฉลี่ยประมาณ 1 : 1,400 จากทิศเหนือลงไปทิศใต้ พื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 110 - 115 เมตร ส่วนพื้นที่กลุ่มน้ำป่าสักตอนกลางมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขาและภูเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 45 - 60 เมตร ลาดเทลงมาทางทิศใต้ โดยพื้นที่ทางทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบสลับเนินเขา ส่วนพื้นที่ทางทิศตะวันออกยังคงเป็นเทือกเขาและภูเขาสลับเนินเขาครอบคลุมบริเวณตอนล่างของจังหวัดเพชรบูรณ์ พื้นที่จังหวัดลพบุรี สระบุรี ชัยภูมิ และนครราชสีมา บางส่วนส่วนพื้นที่กลุ่มน้ำป่าสักตอนล่าง บริเวณด้านตะวันออกตอนล่างและตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นแนวเทือกเขาตงพญาเย็น เขาสามหลั่นต่อเนื่องถึงอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 5 - 30 เมตร ความลาดชันเฉลี่ยตามแนวลำน้ำป่าสักประมาณ 1 : 7,000 ครอบคลุมบริเวณบางส่วนของจังหวัดสระบุรี นครราชสีมา และจังหวัดนครศรีอยุธยา แม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำสายหลัก มีต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาตอนบนในเขตจังหวัดเลย ไหลจากทิศเหนือลงสู่ทางใต้ โดยไหลผ่านพื้นที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี ลงเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์และไหลผ่านจังหวัดสระบุรีสู่เขื่อนทดน้ำพระราม 6 และไหลบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมความยาวทั้งสิ้นประมาณ 700 กิโลเมตร มีลำน้ำสาขาแยกไปทางตะวันตกและตะวันออก แต่ลำน้ำสาขาส่วนใหญ่จะสั้นและพื้นที่รับน้ำมีขนาดเล็ก ลำน้ำสาขาที่สำคัญได้แก่ ห้วยน้ำพุ ห้วยป่าแดง ห้วยขอนแก่น ลำก่ง ห้วยเกาะแก้ว ลำสนธิ ห้วยมวกเหล็ก เป็นต้น โดยรูปตัดตามแนวลำน้ำแม่น้ำป่าสัก

(2) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคมวัดได้ 18.7 องศาเซลเซียส ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 24.6-31.4 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดปีจะอยู่ระหว่าง 71.9 เปอร์เซ็นต์ค่าความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด วัดได้ 95.0 เปอร์เซ็นต์และค่าความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดวัดได้ 37.0 เปอร์เซ็นต์ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 61.0-83.0 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการระเหยโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี

1,877.0 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 117.0-225.0 มิลลิเมตร ความครึ้มของเมฆโดยเฉลี่ย 5.3 อ็อกต้า (0-10 อ็อกต้า) ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 2.0-8.0 อ็อกต้า ความเร็วลมโดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 2.4 น็อต ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 1.2-4.5 น็อต ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี 1,139.7 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 3.8-239.4 มิลลิเมตร

(3) แหล่งน้ำต้นทุน

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันของกลุ่มน้ำป่าสัก ขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง คือ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ขนาดกลาง 23 แห่ง และขนาดเล็ก 762 แห่ง แหล่งเก็บกักน้ำ ความจุรวมทั้งสิ้น 1,195 ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ น้ำต้นทุนของกลุ่มน้ำ ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่ อยู่ 22 แห่ง สถานีสูบน้ำบนดิน 3 แห่ง และบ่อบาดาล ทั้งสิ้น 7,249 แห่ง คิดเป็นปริมาณน้ำที่สูบจากบ่อบาดาล 116 ล้านลูกบาศก์เมตร

(4) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำป่าสักเป็นปัญหาน้ำเน่าเสียมีสาเหตุมาจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตรที่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูกและน้ำเสียจากอุตสาหกรรมที่ถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำทำให้น้ำเน่าเสียส่งผลกระทบต่อพืชและสัตว์น้ำโดยพบว่าอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด พื้นที่ที่เกิดภาวะปัญหาน้ำเน่าเสีย อ.วิเชียรบุรี อ.หล่มสัก อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ อ.แก่งคอย อ.เมือง จ.สระบุรี อ.ชัยบาดาล อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

(5) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางการเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.7 ล้านไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าว ไม้ผล และพืชไร่ ตามลำดับ พื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.6 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่ พัฒนาไปแล้ว 0.54 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตามยังมีพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนา อีก 1.3 ล้านไร่ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-4 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำป่าสัก

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำป่าสัก			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย ล้าน ลบ. ม.
1	การเกษตร (นอกเขตชล. ปลูกพืชตามฤดู)	1,292	1,971
2.1	ความต้องการน้ำภาคเกษตรในเขตชล.	314	787
2.2	ปริมาณส่งน้ำชลประทาน (ในเขตชล.)	570	1,431
3	อุปโภค บริโภค /ท่องเที่ยว	56.0	
4	อุตสาหกรรม	50.8	
5	ปศุสัตว์	28	
6	รักษาระบบนิเวศ(ฤดูแล้ง)	271	
รวมทุกกิจกรรม รวมส่งน้ำชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		5,398	
รวมทุกกิจกรรม ยกเว้นในเขตชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		3,397	

1.1.4) กลุ่มน้ำท่าจีน

(1) สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำ วางตัวตามแนวทิศเหนือ - ใต้ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งตะวันตกตอนบนของกลุ่มน้ำเป็นเชิงเขาไม่สูงมากส่วนตอนกลางและตอนล่างเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำท่าจีนมีต้นกำเนิดมาจากแม่น้ำท่าจีนแยกออกมาทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลมะขามเฒ่าอำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านจังหวัดสุพรรณบุรีนครปฐม และออกสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสาครแม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปากแม่น้ำ คือ คลองมะขามเฒ่า แม่น้ำสุพรรณบุรีแม่น้ำนครชัยศรีและแม่น้ำท่าจีน

(2) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคมวัดได้ 18.7 องศาเซลเซียส ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 24.6-31.4 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดปีจะอยู่ระหว่าง 71.9 เปอร์เซ็นต์ ค่าความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด วัดได้ 95.0 เปอร์เซ็นต์และค่าความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดวัดได้ 37.0 เปอร์เซ็นต์ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 61.0-83.0 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการระเหยโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,877.0 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 117.0-225.0 มิลลิเมตร ความชื้นของเมฆโดยเฉลี่ย 5.3 อ็อกต้า (0-10 อ็อกต้า) ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 2.0-8.0 อ็อกต้า ความเร็วลมโดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 2.4 น็อต ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 1.2-4.5 น็อต ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี 1,139.7 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 3.8-239.4 มิลลิเมตร

(3) แหล่งน้ำต้นทุน

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันของกลุ่มน้ำนาน ขนาดใหญ่ จำนวน 9 แห่ง ขนาดกลาง 7 แห่ง และขนาดเล็ก 659 แห่ง นอกจากนี้น้ำต้นทุนของกลุ่มน้ำยังมี แหล่งน้ำธรรมชาติ ที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่ อยู่ 92 แห่ง สถานีสูบน้ำบาดิน 11 แห่ง และบ่อบาดาล ทั้งสิ้น 10,984 แห่ง คิดเป็นปริมาณน้ำที่สูบน้ำจากบ่อบาดาล 266 ล้านลูกบาศก์เมตร

(4) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำท่าจีน มีปัญหาเรื่องปัญหาน้ำเน่าเสีย สาเหตุมาจากน้ำเสียจากแหล่งต่างๆได้แก่ ชุมชน เกษตรกรรมที่ใช้ปุ๋ยเคมีจากการทำนา การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์และปัญหาด้านการควบคุมมลพิษทางน้ำโดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้คุณภาพแหล่งน้ำในกลุ่มน้ำสาขาต่างๆ ของกลุ่มน้ำท่าจีนอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม และปัญหาน้ำเค็มน้ำเค็มในแม่น้ำท่าจีนได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลที่อ่าวไทยหนุน โดยความเค็มสูงสุดเฉลี่ยอยู่ที่เดือนมกราคมและลดลงเรื่อยๆจนต่ำสุดที่เดือนมิถุนายน

(5) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางการเกษตร ของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.7 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 3.6 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 2.5 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพอย่างไรก็ตามยังมีพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีก 0.77 ล้านไร่สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำสามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-5 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำท่าจีน

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำท่าจีน			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย ล้าน ลบ. ม.
1	การเกษตร (นอกเขตชล. ปลูกรับตามฤดู)	924	992
2.1	ความต้องการน้ำภาคเกษตรในเขตชล.	1,605	3,582
2.2	ปริมาณส่งน้ำชลประทาน (ในเขตชล.)	2,164	4,855
3	อุปโภค บริโภค /ท่องเที่ยว	160.6	
4	อุตสาหกรรม	762.4	
5	ปศุสัตว์	30	
6	รักษาระบบนิเวศ(ฤดูแล้ง)	1,261	
7	รักษาระบบนิเวศ (ฤดูแล้ง)	331	
รวมทุกกิจกรรม รวมส่งน้ำชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		11,149	
รวมทุกกิจกรรม ยกเว้นในเขตชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		4,130	

1.1.5) กลุ่มน้ำแม่กลอง

(1) สภาพภูมิประเทศ

กลุ่มน้ำแม่กลองสามารถแบ่งตามสภาพภูมิประเทศได้เป็น 2 บริเวณ คือบริเวณกลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนและตอนล่าง โดยเขตกลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน เริ่มแต่เขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี ที่ลำน้ำแควใหญ่และแควน้อย ไหลมาบรรจบกัน ขึ้นไปยังที่สูงในเทือกเขาที่เป็นต้นน้ำ ส่วนบริเวณที่เป็นกลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง คือสองฝั่งแม่น้ำแม่กลองจาก เขตอำเภอเมืองกาญจนบุรีไปจนออกอ่าวไทย ความแตกต่างระหว่างสองบริเวณนี้ก็คือ สภาพภูมิประเทศทางตอนบนของกลุ่มน้ำเป็นที่สูง ซึ่งเป็นบริเวณที่ลำน้ำแควใหญ่และแควน้อยไหลผ่านซอกเขา และที่ราบระหว่างเขาออกมาบรรจบกัน สภาพภูมิประเทศสองฝั่งแม่น้ำแควใหญ่เป็นป่าเขา จึงมีแหล่งที่สงวนไว้เป็นอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหลายแห่ง เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อุทยานแห่งชาติเขาสลอบ ส่วนสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของกลุ่มน้ำแควน้อยจะเป็นภูเขาใหญ่น้อยเรียงสลับซับซ้อนและสูงชัน บางแห่งเป็นหน้าผาสูงบางแห่งเป็นที่ราบ ลำน้ำแควน้อยไหลผ่านภูมิประเทศที่สวยงาม มีน้ำตก มีห้วย และลำธารเล็ก ๆ ไหลลงลำน้ำเกือบตลอดสาย สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าไม้เบญจพรรณและป่าดงดิบ มีป่าไผ่แซมอยู่ทั่วไป ในขณะที่สภาพภูมิประเทศทางตอนล่าง คือเขตที่ราบลุ่มตั้งแต่อำเภอเมืองกาญจนบุรีลงมาจนถึงอ่าวไทย มีลักษณะเป็นบริเวณที่ราบลุ่มกว้างขวาง อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเพียง 1 - 2 เมตร เมื่อเข้าไปในเขตใกล้ทะเลก็ยิ่งมีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่งมีความลาดเอียงน้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์ส่วนแม่น้ำท่าจีนแยกออกมาทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านจังหวัดสุพรรณบุรีนครปฐม และออกสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสาครแม่น้ำสายหลัก คือแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเกิดจากแม่น้ำสาขาที่สำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำแควใหญ่ และแม่น้ำแควน้อย ไหลมาบรรจบกันกลายเป็นแม่น้ำแม่กลอง มีทิศทางการไหลจากทิศเหนือลงมาถึงใต้มีความยาวของแม่น้ำประมาณ 589 กิโลเมตร โดยเริ่มนับจากต้นน้ำของแม่น้ำแควใหญ่ สิ้นสุดที่ปากแม่น้ำแม่กลองที่จังหวัดสมุทรสงคราม

(2) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคมวัดได้ 18.7 องศาเซลเซียส ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 24.6-31.4 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดปีจะอยู่ระหว่าง 71.9 เปอร์เซ็นต์ค่าความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด วัดได้ 95.0 เปอร์เซ็นต์และค่าความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดวัดได้ 37.0 เปอร์เซ็นต์ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 61.0-83.0 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการระเหยโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,877.0 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 117.0-225.0 มิลลิเมตร ความชื้นของเมฆโดยเฉลี่ย 5.3 อ็อกต้า (0-10 อ็อกต้า) ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 2.0-8.0 อ็อกต้า ความเร็วลมโดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 2.4 น็อต ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 1.2-4.5 น็อต ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี 1,139.7 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 3.8-239.4 มิลลิเมตร

(3) แหล่งน้ำต้นทุน

ลุ่มน้ำแม่กลองมีโครงการขนาดใหญ่ 9 แห่ง มีโครงการขนาดกลางและขนาด 20 แห่ง และขนาดเล็ก 491 แห่ง แหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น 27,064 ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ น้ำต้นทุนของลุ่มน้ำ ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่ อยู่ 432 แห่ง สถานีสูบน้ำบนดิน 68 แห่ง และบ่อบาดาล 10,793 แห่ง คิดเป็นปริมาณน้ำที่สูบน้ำจากบ่อบาดาล 230 ล้านลูกบาศก์เมตร

(4) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

ปัญหาคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลอง ที่เป็นปัญหาน้ำเน่าเสีย มีสาเหตุมาจากการเกษตรกรรมมากที่สุด รองลงมาคือ จากแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรม ตามลำดับ นอกจากนี้ การตรวจวัดคุณภาพน้ำผิวดินที่พบในลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนมีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี ตั้งแต่ น้ำแควน้อย กับแม่น้ำแควใหญ่ไหลมาบรรจบกันอันเป็นลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่างอยู่ในเกณฑ์พอใช้ตามลำดับ

(5) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.9 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.3 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 1.6 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีก 0.49 ล้านไร่ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-6 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ ลุ่มน้ำแม่กลอง

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ ลุ่มน้ำแม่กลอง			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย ล้าน ลบ. ม.
1	การเกษตร (นอกเขตชล. ปลูกพืชตามฤดู)	1,772	2,357
2.1	ความต้องการน้ำภาคเกษตรในเขตชล.	823	1,409
2.2	ปริมาณส่งน้ำชลประทาน (ในเขตชล.)	1,496	2,561
3	อุปโภค บริโภค /ท่องเที่ยว	108.0	

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำแม่กลอง			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย ล้าน ลบ. ม.
4	อุตสาหกรรม		257.2
5	ปศุสัตว์		35
6	รักษาระบบนิเวศ(ฤดูแล้ง)		1,500
7	รักษาระบบนิเวศ (ฤดูแล้ง)		5,406
รวมทุกกิจกรรม รวมส่งน้ำขป./ไม่รวมรักษานิเวศ			10,046
รวมทุกกิจกรรม ยกเว้นในเขตขป./ไม่รวมรักษานิเวศ			5,989

การศึกษาลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-7 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง

กลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
เจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยามีจุดกำเนิดอยู่ที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ไหลจากทิศเหนือลงสู่อ่าวไทย ผ่านที่ราบภาคกลาง สภาพลุ่มน้ำทางฝั่งตะวันออกในเขตจังหวัดนครสวรรค์ และลพบุรีเป็นที่ราบสูงมีเนินเขาเตี้ยๆ เป็นสันปันน้ำกั้นระหว่างลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มน้ำป่าสัก ส่วนทางตอนล่างลงมาซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดสระบุรีและฉะเชิงเทราจะเป็นที่ราบลาดเขาลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา	สภาพภูมิอากาศส่วนใหญ่มีอากาศร้อนชื้น ในฤดูร้อนมีความชื้นในอากาศสูง เนื่องจากอิทธิพลของลมทะเลและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูฝนมีฝนตกมาก ฤดูหนาวก็ไม่มีหนาวจนเกินไป	แม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีแม่น้ำสะแกกรังไหลมาบรรจบเหนือเขื่อนเจ้าพระยา ลำน้ำสาขาที่สำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ แม่น้ำน้อย แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณจังหวัดชัยนาท แล้วไหลกลับเข้าแม่น้ำเจ้าพระยาอีกครั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม่น้ำสุพรรณบุรี แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาและไหลขนานคู่กันไปจนออกสู่อ่าวไทย	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นปัญหาน้ำเน่าเสียและน้ำเค็มรุกล้ำการเน่าเสียของน้ำมีสาเหตุมาจากน้ำเสียจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตร มีสาเหตุมาจากปุ๋ยสารเคมี จากการทำการทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์หรือการทำนาข้าว นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรม	พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 8.1 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 5.8 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 6.2 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ
สะแกกรัง	ลุ่มน้ำสะแกกรัง ตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศไทย ศเหนือของลุ่มน้ำติดกับลุ่มน้ำปิง ทิศใต้ติดกับลุ่มน้ำ	อิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูหนาว ซึ่งแบ่งฤดูได้ 3 ฤดู	แม่น้ำสะแกกรัง เป็นแม่น้ำมีต้นกำเนิดอยู่ในเขตเขาโมโกจูในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์จังหวัด	คุณภาพน้ำค่อนข้างเสื่อมโทรม เนื่องจากช่วงนั้นเป็นช่วงฤดูน้ำหลาก ทำให้น้ำพัดพาเอาหญ้าเน่ารวมทั้ง	พื้นที่ทางการเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 1.71 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 0.59 ล้าน

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	น้ำท่าจีน ทิศตะวันตกติดกับลุ่มน้ำแม่กลอง และทิศตะวันออกติดกับลุ่มน้ำเจ้าพระยา บริเวณทิศตะวันตกของลุ่มน้ำเป็นเทือกเขาสูง เป็นเขตต้นน้ำของลำน้ำสาขาที่สำคัญหลายสาย	ดังนี้ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน	กำแพงเพชร ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ที่บ้านท่าซุง ตำบลท่าซุง อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี มีความยาวประมาณ 225 กิโลเมตร	สารเคมีในนาข้าวลงในแม่น้ำสะแกกรัง ซึ่งแม่น้ำสะแกกรังมีปัญหาเรื่องของแม่น้ำเจ้าพระยาหนุน ทำให้น้ำไม่สามารถไหลไปได้ ทำให้มีการหมักหมมน้ำเสีย เป็นบางช่วงฤดู	ไร้ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.31 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาในพื้นที่ที่มีศักยภาพ
ป่าสัก	ลุ่มน้ำป่าสัก ลักษณะภูมิประเทศของลุ่มน้ำป่าสัก ตอนบนจะเป็นบริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเทือกเขาสูงล้อมบริเวณด้านเหนือด้านตะวันตกและด้านตะวันออกของจังหวัดเพชรบูรณ์ และมีพื้นที่ราบอยู่ตอนกลาง	น้ำป่าสักอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีปริมาณน้ำฝนรายปี โดยมีฝนตกสูงสุดในเดือนสิงหาคม และต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์	แหล่งน้ำในปัจจุบันของลุ่มน้ำป่าสักขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง คือ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ขนาดกลาง 23 แห่ง และขนาดเล็ก 762 แห่ง แหล่งเก็บกักน้ำ ความจุรวมทั้งสิ้น 1,195 ล้านลูกบาศก์เมตร	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักเป็นปัญหาน้ำเน่าเสียมีสาเหตุมาจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตรที่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูกและน้ำเสียจากอุตสาหกรรมที่ถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำทำให้น้ำเน่าเสียส่งผลกระทบต่อพืชและสัตว์น้ำ	พื้นที่ทางการเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.7 ล้านไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าว ไม้ผล และพืชไร่ ตามลำดับ พื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.6 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.54 ล้านไร่
ท่าจีน	ลักษณะทางกายภาพของลุ่มน้ำ วางตัวตามแนวทิศเหนือ - ใต้ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งตะวันตกตอนบนของลุ่มน้ำเป็นเชิงเขาไม่สูงมากส่วนตอนกลางและตอนล่างเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำท่าจีนมีต้นกำเนิดมาจากแม่น้ำท่าจีนแยกออกมาทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา	อิทธิพลของลมมรสุมซึ่งพัดประจำเป็นฤดูกาล มีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง กับมรสุมอีกชนิดหนึ่งคือมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นส่วนใหญ่ในฤดูฝน ทำให้อากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกทั่วไป	โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันของลุ่มน้ำท่าจีนมีขนาดใหญ่จำนวน 9 แห่ง ขนาดกลาง 7 แห่ง และขนาดเล็ก 659 แห่ง นอกจากนี้มีน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำยังมี แหล่งน้ำธรรมชาติ ที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่ อยู่ 92 แห่ง	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีน มีปัญหาเรื่องปัญหาน้ำเน่าเสีย สาเหตุมาจากน้ำเสียจากแหล่งต่างๆ ชุมชน เกษตรกรรมที่ใช้ปุ๋ยเคมีจากการทำการทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และปัญหาด้านการควบคุมมลพิษทางน้ำ	ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทางการเกษตร ของลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 4.7 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 3.6 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 2.5 ล้านไร่
แม่กลอง	ลุ่มน้ำแม่กลองสามารถแบ่งตามสภาพภูมิประเทศได้เป็น 2 บริเวณ คือ บริเวณลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนและตอนล่าง โดยเขตลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน เริ่มแต่เขตอำเภอเมือง	อิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีความชุ่มชื้นอยู่เสมอ ส่งผลให้ฤดูหนาวอากาศไม่หนาวจัด ฤดูร้อนไม่ร้อนจัด โดยแบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล ดังนี้ ฤดูฝน ฤดู	ลุ่มน้ำแม่กลองมีโครงการขนาดใหญ่ 9 แห่ง มีโครงการขนาดกลางและขนาดเล็ก 20 แห่ง และขนาดเล็ก 491 แห่ง แหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น 27,064 ล้านลูกบาศก์เมตร	ปัญหาคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลอง ที่เป็นปัญหาน้ำเน่าเสีย มีสาเหตุมาจาก การเกษตรกรรม การเกษตรกรรมมากที่สุด รองลงมาคือจากแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรม การตรวจวัดคุณภาพน้ำผิว	พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.9 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.3 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 1.6 ล้านไร่

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	กาญจนบุรี ที่ลำน้ำ แควใหญ่และแควน้อย ไหลมาบรรจบกัน ขึ้น ไปยังที่สูงในเทือกเขา ที่เป็นต้นน้ำ ส่วน บริเวณที่เป็นลุ่มน้ำแม่ กลองตอนล่าง	หนาว และฤดูร้อน		ดินที่พบในลุ่มน้ำแม่ กลองตอนบนมีคุณภาพ น้ำอยู่ในเกณฑ์ดี ตั้งแต่ น้ำแควน้อยกับแม่น้ำ แควใหญ่ไหลมาบรรจบ กันอันเป็นลุ่มน้ำแม่ กลองตอนล่างอยู่ใน เกณฑ์พอใช้ตามลำดับ	

1.2) ลักษณะทางวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง

สรุปโดยย่อเกี่ยวกับลักษณะวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตภาพโดยรวมของกลุ่มน้ำในพื้นที่ สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มน้ำ สามารถนำเสนอลักษณะทางกายภาพกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง ได้ดังต่อไปนี้

1.2.1) ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

(1) ประวัติความเป็นมา

ลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นดินแดนหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งมีมนต์เสน่ห์ที่น่าสนใจมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน งานหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา แม่น้ำเจ้าพระยามีความซับซ้อน มีความหลากหลาย และมีเครือข่ายคูคลองมากมาย โดยเฉพาะฝั่งกรุงธนบุรีเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า แม่น้ำอ้อมเข้าไปทางคลองบางกอกน้อยและออกมาทางปากคลองบางกอกใหญ่ ด้านในมีสวน มีบ้านผู้คนชุมชนการค้าที่มีคุณค่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กล่าวกันในต่างประเทศแบ่งแนวคิดออกเป็น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ออกแบบสร้างสรรค์อย่างจงใจ, ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น ซึ่งในลักษณะหลังเรามีปรากฏอยู่มากมาย อย่างเช่น สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศ สภาพแวดล้อมอาทิ การปลูกบ้านเป็นแพ ปลูกสร้างบ้านยกพื้นสูง ฯลฯ หรืออีกรูปแบบ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ สัมพันธ์กับบุคคล สัมพันธ์กับการสร้างเมือง ฯลฯ และอีกกลุ่มภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับกลุ่มชน ชาติพันธุ์โดยในกลุ่มนี้เราอาจไม่โดดเด่นมาก ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแม่น้ำเจ้าพระยามีความเด่นชัดในสองมิติ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่นและภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบประวัติศาสตร์ ซึ่งมีเสน่ห์กันไปคนละแบบ อย่างภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่นเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับแม่น้ำ การที่จะดำเนินการในเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุดควรต้องมองให้ครบทุกมิติเป็นองค์รวม รอบด้าน ทั้งในเรื่องโบราณสถาน ชุมชน วิถีชีวิตริมน้ำ ฯลฯ ต้องมองในเรื่องเดียวกันเพื่อเข้าใจความลึกซึ้งของแม่น้ำเจ้าพระยา

(2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลุ่มน้ำ

ลุ่มน้ำเจ้าพระยา บอกเล่าประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานับแต่วันวานต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ภูมิทัศน์ทั่วบริเวณซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอารามสถานที่สำคัญต่าง ๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำมายาวนาน แม่น้ำ

เจ้าพระยา แม่น้ำเจ้าพระยาได้ช่วยเหลือเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ การผสานความร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษาสายน้ำ ตลอดจนภูมิทัศน์งดงามที่รายรอบให้คงเป็นมรดกล้ำค่าของประเทศ นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา จากสะพานปทุมบรมราชานุสรณ์จบถึงท่าवासกรี ในการส่งเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมสองฝั่งแม่น้ำให้เป็นมรดกของชาติ

(3) ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาความศรัทธา

ลุ่มน้ำเจ้าพระยา วิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสายน้ำอย่างแยกไม่ออก เห็นได้จากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือแหล่งน้ำต่างๆ อันก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ การประกอบสัมมาอาชีพที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของสังคม รากเหง้าของชาวไทยที่ผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกับสายน้ำ เสน่ห์วัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา การประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำอันยิ่งใหญ่ของชาติไทย เพราะสายน้ำ คือ สายเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงหลอมรวมเรื่องราวการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลาย ซึ่งมากมายด้วยคุณค่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หรือ สถานที่สำคัญของชุมชนในเชิงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ

1.2.2) ลุ่มน้ำสะแกกรัง

(1) ประวัติความเป็นมา

แม่น้ำสะแกกรังที่มีต้นกำเนิดอยู่ในเขตเทือกเขาโมโกจู ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่บ้านท่าซุง ต.ท่าซุง อ.เมือง จ.อุทัยธานี มีความยาวประมาณ 225 กิโลเมตร เริ่มตั้งแต่ปากคลองชุมทรัพย์ หรือคลองอีเต็ง ที่บ้านจึกษา อำเภอมะเมืองหรือตรงปลายแม่น้ำตากแดด ตรงจุดที่แม่น้ำตากแดดไหลมาบรรจบกับคลองชุมทรัพย์ ซึ่งน้ำจะเป็นสองสี ไหลผ่านตัวเมืองอุทัยธานี แล้วไหลไปบรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาที่ อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาท มีความยาวจากต้นน้ำถึงจุดที่บรรจบแม่น้ำเจ้าพระยา ประมาณ 108 กิโลเมตร แม่น้ำสะแกกรังจึงเป็นเส้นทางสายหลักเส้นหนึ่งที่จะขึ้นสู่จังหวัดทางตอนเหนือไม่ว่าจะเป็นนครสวรรค์ พิษณุโลก ฯลฯ เป็นจุดเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนที่จะเข้าสู่ภาคกลาง ดังนั้น เส้นทางแม่น้ำสะแกกรังจึงเป็นแหล่งอาศัยของชุมชนที่ค่อนข้างใหญ่ ทั้งชาวไทย จีน ชนกลุ่มน้อยต่างๆ อย่าง ลาวเวียง ลาวครั่ง วิถีชีวิตผู้คนในละแวกนี้ส่วนใหญ่อาศัยบนเรือนแพ เนื่องจากผืนดินสองฝั่งเป็นปารกขี้ด ดำรงชีวิตด้วยการหาปลาหาเมื่อการคมนาคมสายหลักเปลี่ยนไปเป็นเส้นทางคมนาคมทางบก การเดินทางที่ต้องผ่านถึงสองแม่น้ำ อดีตต้องนำเรือขึ้นโป๊ะข้ามฟาก ทำให้แม่น้ำสะแกกรังถูกกลืนหายไปจากการรับรู้ ปัจจุบันชีวิตลุ่มน้ำสะแกกรังกลับมาฟื้นคืนชีวิตอีกครั้ง ด้วยความพยายามของคนเห็นศักยภาพ “เส้นทางสายนี้ถูกกลืนหายไปเมื่อเส้นทางการจราจรทางบกเริ่มดีขึ้น การสัญจรทางน้ำลดน้อยลงปัจจุบันเมื่อพูดถึงจังหวัดอุทัยธานี คนจะนึกถึงเพียงแค่ว่าเป็นที่ตั้งของวัดท่าซุง มีพระหลวงพ่อกฤษีสิงดำส่วนใหญ่เมื่อคนมาสักการะแล้วก็จะกลับไป หรืออีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นทางผ่าน หรือมากินอาหารประเภทเมนูปลาที่มีปลารสเลิศ แต่ชุมชนแม่น้ำสะแกกรังเริ่มเป็นที่รู้จักอีกครั้งก็เมื่อหลายปีที่ผ่านมา เนื่องจากมี

กลุ่มนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่ผ่านมาทางอยุธยา จะไปพิษณุโลก ก็จะแวะมารับประทานอาหารกันที่อุทัยฯ มากินข้าวบนเรือแพ จากนั้นก็เริ่มมาอยู่หนึ่งคืน มาเที่ยวชมธรรมชาติ ของสายน้ำ และวิถีชุมชนนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่เริ่มบุกเบิกในเรื่องของการท่องเที่ยวของที่นี่ จากนั้นก็เริ่มมีการบอกกันปากต่อปาก และเริ่มเป็นที่รู้จักของคนที่ชอบท่องเที่ยวแบบชมวิถีธรรมชาติ จุดเด่นของการมาที่นี่คือ มาล่องเรือเลาะไปตามเกาะแก่งต่างๆของแม่น้ำสะแกกรัง มีหุบป่าตาด ซึ่งเป็นผืนป่าที่มีพืชโบราณที่วากันว่าเป็นอาหารของไดโนเสาร์กินพืชในอดีต อยู่ในผืนป่าตะวันตก เขตต่อกับป่าห้วยขาแข้ง

(2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลุ่มน้ำ

ลุ่มน้ำสะแกกรัง มีลักษณะด้วยความเย็นและใสสะอาดของแม่น้ำสะแกกรัง ทำให้ประชาชนต่างตั้งบ้านเรือนใช้ชีวิตอยู่แม่น้ำ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไปพร้อมการเลี้ยงปลากระชัง โดยเฉพาะปลาแรด ที่ใครได้ยื่นซื้อก็เป็นต้องนึกถึงที่จังหวัดอุทัยธานี ด้วยปลาที่ตัวใหญ่ เนื้อรสชาติดี และไม่มีกลิ่นเหม็น เพราะน้ำที่ไหลผ่านตลอดสายและใสสะอาดประกอบการการเลี้ยงแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา ทำให้ปลาที่แม่น้ำสะแกกรังจังหวัดอุทัยธานี มีปลาที่ขึ้นชื่อคือปลาแรด ในแต่ละวันเมื่อตะวันสาดแสง ริมแม่น้ำสะแกกรังจะคึกคักไปด้วยผู้คนที่พักกันออกมาเป็นพ่อค้า แม่ค้า ขายของแบกะดินริมแม่น้ำสะแกกรัง ส่วนใหญ่จะเป็นของพื้นบ้าน ทั้งอาหาร ขนม ผัก ผลไม้หลากหลายชนิด และของใช้ต่างๆ แต่ที่ขาดไม่ได้ก็คือปลา ซึ่งสดใหม่หลายชนิด หลายร้านที่ทั้งชาวบ้านและชาวแพได้นำมาวางขายกันตลอดเส้นทางตลาด เรียกได้ว่าเป็นตลาดปลาที่ใครอยากทานปลาสด สามารถมาเดินเลือกซื้อรับอากาศสดชื่นยามเช้าที่ไร้ซึ่งมลพิษได้อย่างสบาย

(3) ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาความศรัทธา

ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำสะแกกรัง ยังคงใช้ชีวิตกับสายน้ำด้วยความรัก ความผูกพัน โดยทุกเช้าจะต้องพายเรือพากันนำลูกหลานมาส่งบนฝั่งหน้าตลาด เพื่อมาเรียนหนังสือ เป็นภาพที่แทบจะหาได้ยากในปัจจุบัน ชาวแพสะแกกรังจะนิยมใช้เรือพายมากกว่าใช้รถยนต์เพราะรักความสงบ และยังคงช่วยกันอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรน้ำ ใช้ชีวิตคู่กับสายน้ำด้วยความรักและรู้คุณค่า แม้กาลเวลาที่นำความสะดวกสบายเข้ามาอย่างมากมายเพียงใดแล้วก็ตาม เมื่อมองไปฝั่งตรงข้ามแม่น้ำสะแกกรัง ก็จะพบกับ แผลัดจประพาสต้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งทางจังหวัดและชาวอุทัยธานี ยังคงช่วยกันรักษาและดูแลให้คงไว้เป็นอย่างดี แพนั่นจอดเทียบท่าอยู่ที่บริเวณวัดอุโปสถาราม หรือวัดโบสถ์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสะแกกรังฝั่งตรงข้ามกับตลาดสดเทศบาลเมืองอุทัยธานี สันนิษฐานว่าถูกสร้างในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภายในวัดมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่าหลายอย่าง เป็นวัดเก่าแก่ที่มีศิลปะทางด้านสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย ทั้งมณฑปทรงแปดเหลี่ยมที่ออกไปทางสถาปัตยกรรมตะวันตก และถือได้ว่าเป็นวัดที่มีความสวยงามเป็นอย่างยิ่ง นับเป็นชีวิตที่ยังคงความสงบเรียบง่ายท่ามกลางยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง เป็นสิ่งยืนยันและทำให้ใครหลายคนต้องได้ลองสัมผัส

1.2.3) กลุ่มน้ำป่าสัก

(1) ประวัติความเป็นมา

แม่น้ำป่าสัก เป็นแม่น้ำสายหลักมีต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขา ตอนบนในเขต จังหวัดเลยไหลจากทิศเหนือลงสู่ ทางใต้โดยไหลผ่าน พื้นที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี ลงเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์และไหล ผ่านจังหวัดสระบุรี ลงสู่ เขื่อนทดน้ำพระราม 6 และไหลบรรจบ กับแม่น้ำเจ้าพระยา ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมความยาวทั้ง สิ้นประมาณ 213 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่ม น้ำป่าสัก ตอนบนจะเป็นบริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ซึ่งเป็นเทือกเขาสูงล้อม บริเวณด้านเหนือด้าน ตะวันตกและด้านตะวันออกของจังหวัดเพชร-บูรณ์ และมีพื้นที่ราบอยู่ตอนกลางแม่น้ำป่าสัก

(2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับกลุ่มน้ำ

วิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก ในเขตที่ได้รับผลกระทบ จากการสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ปัจจุบันคือ ไทยเบ็ญ บ้างเรียกว่า ไทยเต็ง หรือไทยโคราช มีชุมชนใหญ่ อยู่ที่บ้านมะนาวหวาน บ้านโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม และบ้านชัยบาดาล อำเภอชัยบาดาล จาก หลักฐานเอกสารประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุสถานกำหนดได้ว่าเป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ สมัยอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 และด้วยเหตุที่เป็นเส้นทางผ่านทั้งทางบกและทางน้ำ (แม่น้ำ ป่าสัก) ไปยังหัวเมืองอื่นๆ ชุมชนแถบนี้จึงหนาแน่นขึ้นเนื่องจากการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชนอื่นๆ เข้ามาอาศัยในแถบนี้มากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มไทยลาว ที่อพยพตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านมะกอกหวาน บ้าน ท่ากรวด และบ้านแก่งผักกูด เป็นต้น ชุมชนไทยเบ็ญบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก ที่อาศัยในเขตที่ได้รับ ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนป่าสัก เป็นชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับชุมชนไทย เบ็ญใกล้เคียง เช่น บ้านดิลก บ้านสระโบสถ์ บ้านเพนียด บ้านโคกสูง บ้านบัวชุม และเมือง นครราชสีมา ด้วยสาเหตุของการสมรส พิธีกรรม การปกครองและการเป็นเส้นทางผ่าน ไทยเบ็ญที่อาศัย ในเขตที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนป่าสักมีเอกลักษณ์ในเรื่องของ ภาษาพูด ประเพณี ความ เชื่อ ภูมิปัญญา สังคม สถาปัตยกรรม และผลงานทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม การแต่งกาย ดนตรี การละเล่นเพลงพื้นบ้าน การละเล่นทั่วไปและกีฬา เป็นชุมชนที่มีลักษณะทาง วัฒนธรรมแบบผสมผสาน กล่าวคือเป็นชุมชนที่มีทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะของตน ลักษณะ วัฒนธรรมแบบชุมชนไทยภาคกลางบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และลักษณะวัฒนธรรมไทยโคราช

(3) ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาความศรัทธา

บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก มีปายางนาที่สมบูรณ์ มีจำนวนต้นยางนาใหญ่น้อย มากที่สุดกว่า 500 ต้น มีเรื่องราว มีตำนาน มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งของชาวบ้านริมแม่น้ำ ป่าสัก อาทิ เรื่อง "เสานางตะเคียน" หรือ "เสาร้องไห้" อันเป็นที่มาของชื่ออำเภอ "เสา(ร้อง)ไห้" ใน ปัจจุบันซึ่งต้นตะเคียนก็เป็นต้นไม้อยู่ในวงศ์ยางนาเหมือนกัน ที่สำคัญที่สุดบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักแห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เคยเสด็จพระราชดำเนินมาที่วัดเขาแก้ว และ ประทับแรมที่บริเวณแห่งนี้ ทรงเห็นความใสบริสุทธิ์ของแหล่งน้ำแห่งนี้ที่ตำบลท่าราบ ซึ่งที่มาของ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญที่สุดของแผ่นดินซึ่งได้นำน้ำดังกล่าวไปใช้ในพิธีหลวงหลายพิธี อาทิพระราช พิธี สรงมูรธาภิเษกสนามในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ (ยกเว้น รัชกาลที่ 8 จนถึงรัชกาลที่ 10 ในปัจจุบัน นอกจากนั้นวิถีชีวิตชุมชนตลอดสองฝั่งแม่น้ำยังผูกพันกับ เรือชนิดต่างๆซึ่งเป็นพาหนะสำหรับการเดินทาง การค้าขายพืชไร่สวน พืชผักผลไม้ ตลอดจนสิ่งของ

จำเป็นอย่างยิ่งระหว่างชุมชน ที่สำคัญมีประเพณีหลายอย่างที่ใช้เรือในการสืบสานวิถีชีวิตชุมชน เช่น ทอดกฐินทางเรือ ทอดผ้าป่าทางน้ำ ลอยกระทง บวชนาค แห่ขันหมากแต่งงาน งานบุญประเพณีอีกหลายวาระและหลายโอกาส รวมไปถึงการแข่งขันเรือยาวประเพณีระหว่างหมู่บ้าน วัดและชุมชนต่างๆ เป็นความโชคดีที่เรามีพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านลุ่มน้ำป่าสัก และหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน สระบุรี จึงได้พยายามรื้อฟื้นวิถีชีวิตชุมชน เช่น ประเพณีทอดกฐิน ทอดผ้าป่าสามัคคีทางน้ำ แห่ผ้าบวชป่าทางนาทางน้ำ เพื่อเป็นการเกริ่นนำ สื่อสารไปยังชุมชนในพื้นที่และชุมชนใกล้เคียง หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน สระบุรีถือเป็นแกนนำหลักที่จะช่วยประสานงานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและธรรมชาติ ก่อให้เกิดเรื่องราวดีๆเพื่อรักษา สืบสานและต่อยอดต่อไป

1.2.4) ลุ่มน้ำท่าจีน

(1) ประวัติความเป็นมา

เป็นแม่น้ำที่แยกตัวออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลท่าซุง บริเวณปากคลองมะขามเฒ่า จึงเรียกแม่น้ำนั้นว่า "คลองมะขามเฒ่า" และมาหักเลี้ยวเป็นแยกแม่น้ำที่ไหลไปเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาได้อีกทีตรงที่เป็นพื้นที่ปากคลอง ตำบลหาดท่าเสา อำเภอเมืองชัยนาท กับฝั่งตะวันตกที่อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านจังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร ก่อนจะไหลออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 325 กิโลเมตร แม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกหลายชื่อ ตอนที่ไหลผ่านจังหวัดชัยนาทเรียกว่า "คลองมะขามเฒ่า" ตอนที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่า "แม่น้ำสุพรรณบุรี" ตอนที่ผ่านจังหวัดนครปฐมเรียกว่า "แม่น้ำนครชัยศรี" ส่วนตอนที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสาครและไหลลงสู่อ่าวไทยเรียกว่า "แม่น้ำท่าจีน"

(2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลุ่มน้ำ

ชุมชนท้องถิ่นในลุ่มแม่น้ำท่าจีน มีผู้คนหลากหลายทางชาติพันธุ์อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และสร้างความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ เป็นวิถีชีวิตของคนไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีแม่น้ำไหลผ่านเป็นศูนย์กลางการค้าขายและเปลี่ยนสินค้าซึ่งปัจจุบันยังคงมีวิถีชีวิต แบบดั้งเดิมและมีผลิตภัณฑ์พื้นเมืองที่น่าสนใจ เช่น ผัก ผลไม้ ขนมไทยโบราณ เครื่องจักสาน ผ้าทอพื้นเมือง บริการนวดแผนโบราณและสิ่งสำคัญคือการล่องเรือ ล่องแพลากุ้ง เครื่องมือ เครื่องใช้ของคนไทยในอดีตที่ใช้ในการเกษตร เช่น เกวียน เครื่องมือจับปลา คันไถนา เรือจำลองที่ใช้ในการคมนาคมในสมัยโบราณได้แก่ เรือสำปั้น เรือเอี่ยมจัน เรือบด การทำนาแบบสมัยก่อนเพื่อให้หนักท้องเที่ยวและคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑ์จัดแสดงเครื่องมือต่างๆ ที่บอกเล่าถึงการทำนาแบบดั้งเดิมเป็นขั้นตอนให้เห็นเรื่องราวการเดินทางของเมล็ดข้าว ตั้งแต่ปลูกจนถึงข้าวในจานและมีเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ เช่น คันไถ ระเบิดวิดน้ำ เครื่องสีฟัด และเรือโบราณต่างๆ

(3) ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาความศรัทธา

วิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำท่าจีน ที่ผูกพันกับสายน้ำมาอย่างยาวนาน จนก่อให้เกิดประเพณีตักบาตรกลางน้ำที่งดงาม สืบทอดกันมาจากร้อยปี วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าวิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ ได้พัฒนาและรังสรรค์ขึ้นมา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำ ที่ผูกพันกับสายน้ำและ

เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยตลอด เฉากเช่นเดียวกับชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาหม้อ จังหวัดสุพรรณบุรีที่กว่า 100 ปีมาแล้ว จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ เมื่อว่างเว้นจากการทำนา ชาวบ้านได้จัดงานบุญประเพณีตักบาตรกลางลำน้ำแม่น้ำท่าจีนขึ้น เพื่อความเป็นสิริมงคล เพราะในอดีตนั้นชาวบ้านแหลมได้ใช้แม่น้ำท่าจีนเป็นหลัก ทั้งการคมนาคมและการดำรงชีวิตประจำวัน หากได้ทำบุญตักบาตรก็จะมีชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุข เพื่อร่วมสืบสานวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตท้องถิ่นริมแม่น้ำท่าจีน ให้รุ่นรุ่นใหม่ได้ตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยว ตำบลบ้านแหลม วัดป่าพุกฤษ์ จึงได้กำหนดจัดงานประเพณีทำบุญตักบาตรกลางน้ำและทำบุญชักพระเล่นเพลงขึ้น โดยใช้ขบวนเรือมาดโบราณ ประมาณ 40-50 ลำประดับผ้าอย่างสวยงามแห่ล่องมาตามลำน้ำท่าจีน มีพระสงฆ์พายเรือมารับบิณฑบาตร และชาวบ้านจะนำเรือมาต่อกันเพื่อใส่บาตรย้อนยุค พร้อมกันนี้ได้อัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานในมณฑลพิธีแล้วล่องไปตามลำน้ำด้วย เพื่อให้ประชาชนได้กราบนมัสการร่วมอนุโมทนาบุญและเป็นสัญญาณในการนัดหมายให้มาร่วมตักบาตรในเช้าวันรุ่งขึ้นขณะเดียวกันเพื่อเพิ่มสีสันของประเพณีโบราณ ขบวนแห่เรือจะมีบรรดาพ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านร่วมขับขานตำนานเพลงโบราณ เช่น เพลงเรือ, เพลงฉ่อย, เพลงอีแซว, เพลงเกี่ยวข้าว, เพลงพวงมาลัย, นำหน้าขบวนพิธีชักพระ สร้างความสนุกสนานตลอดลำน้ำอันเป็นภาพที่หาชมได้ยากในยุคปัจจุบัน คุณค่าความหลากหลายของศิลปะและวัฒนธรรมไทย ถือเป็นวิถีชีวิต ค่านิยมและความเป็นไทย ที่ถ่ายทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นคนรุ่นใหม่จะต้องไม่ละเลยและสืบสานประเพณีที่งดงามให้คงอยู่สืบไป

1.2.5) กลุ่มน้ำแม่กลอง

(1) ประวัติความเป็นมา

แม่น้ำแม่กลอง เป็นแม่น้ำสำคัญทางทิศตะวันตกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ถือกำเนิดจากหุบเขาและที่สูงในเทือกเขาถนนธงชัย – ตะนาวศรีที่กั้นเขตแดนประเทศไทยออกจากประเทศพม่า ต้นกำเนิดของแม่น้ำนี้อยู่ในเขตจังหวัดตากและจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งแยกลำน้ำนี้ออกเป็นสองแคว แควที่อยู่ในเขตจังหวัดตาก เรียกว่า แควใหญ่ หรือ แควศรีสวัสดิ์ แควที่เกิดในเขตจังหวัดกาญจนบุรี เรียกว่า แควน้อย หรือ แควไทรโยค ทั้งสองแควนี้ไหลมาสมทบกัน ณ ตำบลปากแพรก อำเภอมะนัง จังหวัดกาญจนบุรี กลายเป็นแม่น้ำใหญ่เรียกว่า แม่น้ำแม่กลอง ไหลผ่านอำเภอมะนัง อำเภอดำรง อำเภอดำรง และอำเภอดำรงมาจังหวัดกาญจนบุรีมายังอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอมะนังราชบุรี เข้าเขตอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามไปออกอ่าวไทย ลักษณะภูมิประเทศตามเส้นทางที่แม่น้ำแม่กลองไหลลงมาตั้งแต่ต้นน้ำนั้น อาจแบ่งกลุ่มแม่น้ำแม่กลองออกได้เป็น ๒ บริเวณ คือ บริเวณแม่น้ำแม่กลองตอนบนและตอนล่าง โดยเริ่มแต่เขตอำเภอมะนังราชบุรีที่ลำน้ำแควใหญ่และแควน้อยไหลมาบรรจบกันขึ้นไปยังที่สูงในเทือกเขาที่เป็นต้นน้ำเป็นเขตลุ่มแม่น้ำกลองตอนบน ส่วนบริเวณที่เป็นแม่น้ำแม่กลองตอนล่างคือสองฝั่งแม่น้ำแม่กลองจากเขตอำเภอมะนังราชบุรีไปจนออกอ่าวไทย ความแตกต่างกันระหว่าง ๒ บริเวณนี้ก็คือ ลุ่มน้ำตอนบนเป็นที่สูง เป็นบริเวณที่ลำน้ำแควใหญ่และแควน้อยไหลผ่านซอกเขาและที่ราบระหว่างเขาออกมาบรรจบกัน ในเขตที่ราบลุ่มแต่อำเภอมะนังราชบุรีลงมาถือเป็นลุ่มน้ำตอนล่าง เพราะเป็นบริเวณที่ราบลุ่มกว้างขวางเมื่อเข้าไปในเขตใกล้ทะเลก็ยิ่งเป็นที่ราบลุ่มต่ำมีน้ำท่วมประจำ มีความยาวประมาณ 132 กิโลเมตร

พื้นที่รับน้ำที่ปากแม่น้ำแม่กลอง 30,106 ตารางกิโลเมตร โดยช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดราชบุรี ได้อีกชื่อหนึ่งว่า "แม่น้ำราชบุรี"

(2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลุ่มน้ำ

วิถีชีวิตบนลุ่มน้ำแม่กลอง ผลผลิตจากมะพร้าวจึงเป็นไปเพื่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหารทั้งคาวและหวาน เครื่องใช้ในครัวและในบ้าน วัสดุสำหรับสร้างบ้านเรือน และเป็นยารักษาโรคและบำรุงสุขภาพด้วย มะพร้าวทั้งต้นจึงเป็นพืชที่ทรงคุณค่าของคนลุ่มน้ำแม่กลองและมีการสืบสานความรู้สู่ลูกหลานจนกลายเป็นอาชีพของคนหลายๆ รุ่น แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมสมัยใหม่และระบบอุตสาหกรรม ผลผลิตจากมะพร้าวจึงถูกแปรให้เป็นวัตถุดิบสำหรับโรงงานอุตสาหกรรม อีกทั้งชุมชนลุ่มน้ำแม่กลองยังเป็นแหล่งผลิตอาหารส่งเข้าสู่สังคมเมือง วิถีชีวิตของชาวสวนมะพร้าวเปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อการค้า มีการจ้างแรงงานเข้ามาทำงานในสวนและทำน้ำตาลมะพร้าวแทนการใช้แรงงานในครอบครัว ในขณะที่ลูกหลานของชาวสวนมะพร้าวกลับสืบสานภูมิปัญญาน้อยลงเพราะการเข้าสู่วัยศึกษาในระบบโรงเรียน ไปทำงานในเมืองและโรงงานอุตสาหกรรม ความรู้หลายๆ อย่างไม่ได้รับการสืบทอดจากคนเฒ่าคนแก่สู่ลูกหลาน ความรู้บางอย่างถูกแทนที่ด้วยความรู้สมัยใหม่ ความรู้ที่จะดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่จะต้องเป็นความรู้เชิงบูรณาการซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการใช้เทคโนโลยีและความสะดวกสบาย อีกทั้งยังต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการดำเนินชีวิตสมัยใหม่

(3) ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธา

แม่น้ำแม่กลอง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี ลำน้ำเก่าแก่ที่สำคัญต่อการตั้งหลักแหล่งและทำมาหากินของผู้คน เกิดจากการรวมกันของแควสองสายได้แก่ แควใหญ่และแควน้อย แควทั้งสองไหลรวมกันเป็นแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลปากแพรก อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ไหลผ่านอำเภอต่างๆ ไปยัง จ. ราชบุรี และเข้าสู่เขต จ.สมุทรสงคราม ก่อนไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย ในสมัยก่อนกลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนตั้งแต่ช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลายมาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ของไทยได้แก่ชาวมอญและชาวกะเหรี่ยง ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหลายระลอกเรื่อยมานับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรีและต้นกรุงรัตนโกสินทร์และยังกระจายตัวไปทั่วประเทศไทย ชาวมอญเหล่านี้ล้วนเป็นผู้เคร่งครัดในพุทธศาสนาจึงได้พากันสร้างวัดใหญ่น้อยขึ้นการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและมอญปรากฏชัดว่า “ความเป็นไทย” เช่นทุกวันนี้ส่วนหนึ่งมีวัฒนธรรมมอญเป็นพื้นฐานทั้งนาฏศิลป์และการดนตรีที่มีครูเป็นมอญมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา อาหารการกินบางส่วนก็ได้รับมาจากชาวมอญ “กลอง” ในภาษามอญ หมายถึง “หนทางที่ใช้ในการคมนาคม” “แม่น้ำแม่กลอง” จึงมีหมายถึงเส้นทางที่ใช้ไปมาหาสู่กัน ทั้งการค้าขายและเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ในการสงครามแต่ที่สำคัญที่สุด “แม่กลอง” ได้ทำหน้าที่เป็นเส้นทางของการสั่งสมและผสมผสานอารยธรรมอันหลากหลายหล่อหลอมเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนจนกลายเป็นวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน

การศึกษาลักษณะทางวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตเบื้องต้นเกี่ยวกับลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-8 แสดงสรุปลักษณะทางวัฒนธรรมเบื้องต้นเกี่ยวกับลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลาง

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
เจ้าพระยา	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นดินแดนหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งมีมนต์เสน่ห์ที่น่าสนใจมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน งานหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา แม่น้ำเจ้าพระยามีความซับซ้อน มีความหลากหลาย และมีเครือข่ายคลองมากมาย โดยเฉพาะฝั่งกรุงธนบุรีเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า แม่น้ำอ้อมเข้าไปทางคลองบางกอกน้อยและออกมาทางปากคลองบางกอกใหญ่ ด้านในมีสวน มีบ้านผู้คน ชุมชนการค้าที่มีคุณค่า	วิถีชีวิตของแม่น้ำเจ้าพระยาได้ช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ การผสมผสานความร่วมมือร่วมกันของคนหลากหลายสายน้ำ ตลอดจนภูมิทัศน์งดงามที่รายรอบให้คงเป็นมรดกล้ำค่าของประเทศ นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	วัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา การประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำอันยิ่งใหญ่ของชาติไทย สายเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงหล่อรวมเรื่องราวการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลาย ซึ่งมากมายด้วยคุณค่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หรือ สถานที่สำคัญของชุมชน ในเชิงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ
สะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรังที่มีต้นกำเนิดอยู่ในเขตเทือกเขาโมโกจู ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา จ.อุทัยธานี แม่น้ำสะแกกรังจึงเป็นเส้นทางสายหลักเส้นหนึ่งที่จะเข้าสู่จังหวัดทางตอนเหนือไม่ว่าจะเป็น นครสวรรค์ พิชญ์โลก ฯลฯ เป็นจุดเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนที่จะเข้าสู่ภาคกลาง ดังนั้น เส้นทางแม่น้ำสะแกกรังจึงเป็นแหล่งอาศัยของชุมชนที่ค่อนข้างใหญ่ ทั้งชาวไทย จีน ขนกลุ่มน้อยต่างๆ อย่าง ลาวเวียง ลาวครั่ง วิถีชีวิตผู้คนในละแวกนี้ส่วนใหญ่อาศัยบนเรือนแพ	ลุ่มน้ำสะแกกรัง มีลักษณะด้วยความเย็นและใสสะอาดของแม่น้ำสะแกกรัง ทำให้ประชาชนต่างตั้งบ้านเรือนใช้ชีวิตอยู่แม่น้ำ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไปพร้อมการเลี้ยงปลา กระชัง โดยเฉพาะปลาแรด ที่ใครได้ยื่นซื้อก็เป็นต้องนึกถึงที่จังหวัดอุทัยธานี ริมแม่น้ำสะแกกรังจะคึกคักไปด้วยผู้คนที่พักกันออกมาเป็นพ้อค้าแม่ค้า ขายของแบกะดินริมแม่น้ำสะแกกรัง ส่วนใหญ่จะเป็นของพื้นบ้าน ทั้งอาหาร ขนม ผัก ผลไม้หลากหลายชนิด และของใช้ต่างๆ	ประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธาของแม่น้ำสะแกกรัง แพเสด็จประพาสต้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้คนในลุ่มน้ำสะแกกรังยังคงรักษาและดูแลให้คงไว้เป็นอย่างดี แพ้นจวดเทียบท่าอยู่ที่บริเวณวัดอุโปสถาราม หรือวัดโบสถ์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสะแกกรังฝั่งตรงข้ามกับตลาดสดเทศบาลเมืองอุทัยธานี ถูกสร้างในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภายในวัดมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่าหลายอย่าง เป็นวัดเก่าแก่ที่มีศิลปะทางด้านสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย
ป่าสัก	แม่น้ำป่าสัก เป็นแม่น้ำสายหลักมีต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาตอนบนในเขตจังหวัดเลยไหลจากทิศเหนือลงสู่ทางใต้โดยไหลผ่าน พื้นที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี ลงเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์และไหล ผ่านจังหวัดสระบุรี ลงสู่	วิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยบริเวณลุ่มน้ำป่าสัก ปัจจุบันคือ ไทยเบ้ง บ้างเรียกว่า ไทยเทิง หรือไทยโคราช มีชุมชนใหญ่อยู่ที่บ้านมะนาวหวาน บ้านโคกสูง	มีประเพณีหลายอย่างที่ใช้เรือในการสืบสานวิถีชีวิตชุมชน เช่นทอดกฐินทางเรือ ทอดผ้าป่าทางน้ำ ลอยกระทง บวชนาค แห่ขันหมากแต่งงาน งานบุญประเพณีอีกหลายวาระ

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	เชื่อนทมน้ำพระราม 6 และไหลบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก มีปายางนาที่สมบูรณ์ มีเรื่องราว มีตำนาน มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งของชาวบ้านริมแม่น้ำป่าสัก	อำเภอพัฒนานิคม และบ้านชัยบาดาล อำเภอชัยบาดาล ชุมชนไทยเบ็งบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก เป็นชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับชุมชนไทยเบ็งใกล้เคียง เช่น บ้านดิลัง บ้านสระโบสถ์ บ้านเพนียด บ้านโคกสลุง บ้านบัวชุม และเมืองนครราชสีมา	และหลายโอกาส รวมไปถึงการแข่งขันเรือยาวประเพณีระหว่างหมู่บ้าน วัดและชุมชนต่างๆ เป็นความโชคดีที่เรามีพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านลุ่มน้ำป่าสัก และหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน สระบุรี
ท่าจีน	แม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกหลายชื่อ ตอนที่ไหลผ่านจังหวัดชัยนาทเรียกว่า "คลองมะขามเฒ่า" ตอนที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่า "แม่น้ำสุพรรณบุรี" ตอนที่ผ่านจังหวัดนครปฐมเรียกว่า "แม่น้ำนครชัยศรี" ส่วนตอนที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสาครและไหลลงสู่อ่าวไทยเรียกว่า "แม่น้ำท่าจีน" ชุมชนท้องถิ่นในลุ่มแม่น้ำท่าจีน มีผู้คนหลากหลายทางชาติพันธุ์อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และสร้างความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ	วิถีชีวิตของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีแม่น้ำท่าจีนเป็นศูนย์กลางการค้าขายและเปลี่ยนสินค้าซึ่งปัจจุบันยังคงมีวิถีชีวิต แบบดั้งเดิมและมีผลิตภัณฑ์พื้นเมืองที่น่าสนใจ เช่น ผัก ผลไม้ ขนมไทยโบราณ เครื่องจักสาน ผ้าทอพื้นเมือง บริการนวดแผนโบราณและสิ่งสำคัญ คือ การล่องเรือ ล่องแพ ลากจูงเครื่องมือ เครื่องใช้ของคนไทยในอดีตที่ใช้ในการเกษตร เช่น เกวียน เครื่องมือจับปลา คันไถนา เรือจำลองที่ใช้ในการคมนาคมในสมัยโบราณได้แก่ เรือสำปั้น เรือเอี่ยมจิ้น เรือบด เป็นต้น	ประเพณีโบราณ ขบวนแห่เรือ จะมีบรรดาพ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านร่วมขับขานตำนานเพลงโบราณ เช่น เพลงเรือ, เพลงฉ่อย, เพลงอีแซว, เพลงเกี่ยวข้าว, เพลงพวงมาลัย, นำหน้าขบวนพิธีชักพระ
แม่กลอง	แม่น้ำแม่กลอง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี ลำน้ำเก่าแก่ที่สำคัญต่อการตั้งหลักแหล่งและทำมาหากินของผู้คน เกิดจากการรวมกันของแควสองสายได้แก่ แควใหญ่และแควน้อย แควทั้งสองไหลรวมกันเป็นแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลปากแพรก อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ในสมัยก่อนกลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน ตั้งแต่ช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลายมาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ของไทย ได้แก่ชาวมอญและ ชาวกะเหรี่ยง ได้	วิถีชีวิตบนลุ่มน้ำแม่กลอง ผลผลิตจากมะพร้าวจึงเป็นไปเพื่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหารทั้งคาวและหวาน เครื่องใช้ในครัวและในบ้าน วัสดุสำหรับสร้างบ้านเรือน และเป็นยารักษาโรคและบำรุงสุขภาพด้วย มะพร้าวทั้งต้นจึงเป็นพืชที่ทรงคุณค่าของคนลุ่มน้ำแม่กลอง และได้มีการทำน้ำตาลมะพร้าว	มีประเพณี วัฒนธรรมมอญเป็นพื้นฐาน ทั้งนาฏศิลป์และการดนตรีที่มีครูเป็นมอญมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา อาหารการกินบางส่วนก็ได้รับมาจากชาวมอญ “กลอง” ในภาษามอญหมายถึง “หนทางที่ใช้ในการคมนาคม” “แม่น้ำแม่กลอง” จึงมีหมายถึงเส้นทางที่ใช้ไปมาหาสู่กัน

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหลายระลอก เรื่อยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์และยังกระจายตัวไปทั่วประเทศไทย		

1.3) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

1.3.1) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนาปลูกข้าว มีสวนผลไม้ และทำไร่ นอกจากนี้ยังมีกิจการปศุสัตว์ เลี้ยงโคพันธุ์เนื้อพันธุ์นม มีฟาร์มไก่และเลี้ยงปลา ส่วนจังหวัดที่อยู่ติดชายทะเลก็ทำการประมงและนาเกลือ รวมไปถึงอาชีพรับจ้างในโรงงาน อุตสาหกรรม กิจการพาณิชย์ รับราชการ และงานหัตถศิลป์อีกมากมาย จากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ได้กล่าวว่า ภาคกลางเป็นดินแดนแห่งอารยธรรมที่สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยทวารวดี เมื่อพุทธศตวรรษที่ 11-16 ยุคที่ชนชาติมอญครอบครองดินแดนแถบนี้ จากนั้นราว พุทธศตวรรษที่ 16-18 ชนชาติขอมหรือ เขมรก็เข้ามาเรืองอำนาจ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ลพบุรีและขยายอาณาเขตออกไปยังจังหวัด สุพรรณบุรี เพชรบุรี และสิงห์บุรี เมื่อ พ.ศ.1893 พระเจ้าอู่ทองทรงสร้างเมืองขึ้นแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งต่อมาได้ย้ายราชธานี มาอยู่ที่บริเวณตำบลหนองโสนหรือบึงพระราม นับตั้งแต่นั้นมากรุงศรีอยุธยาก็เจริญรุ่งเรืองเป็นบึงแผ่น มีการขยายอาณาเขตและ ติดต่อค้าขายกับชาวตะวันตก ได้แก่ โปรตุเกส ฝรั่งเศส ฮอลันดา และอังกฤษ รวมถึงการรับอารยธรรมตะวันตกด้านต่างๆ โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ก็ได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในดินแดนแถบนี้ ด้วยความที่เป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ มี ประชากรหลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์จึงก่อให้เกิดงานศิลปผสมผสานทั้งงดงาม ตามวัดวาอารามต่างๆ เป็นมรดกของประเทศสืบทอด มาถึงลูกหลานในปัจจุบัน และบางแห่งทรงคุณค่าจนได้รับการ ยกย่องให้เป็นมรดกของโลกที่ต้องรักษาไว้ชื่นชมร่วมกัน ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว มีวิถีชีวิตของคนในลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีความเป็นอยู่ที่พึ่งพิงอยู่กับสายน้ำ เช่น การสร้างบ้านเรือนแบบใต้ถุนสูง การสัญจรทางเรือและการขายสินค้าจนกลายเป็นตลาดน้ำ การเล่นเพลงหรือการอาศัยอยู่บนเรือนแพ เป็นต้น และเนื่องจากการที่อาศัยอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จึงทำให้ผู้คนในภาคกลางมีวิถีผูกพันอยู่กับการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ เช่น ประเพณีทำขวัญข้าว การบูชาแม่โพสพ การลงแขกเกี่ยวข้าวและล่ำดัด เป็นต้น วัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง มีประเพณีและการละเล่นต่างๆ ซึ่งยังคงมีให้ชมได้ในหลายพื้นที่ของจังหวัดในภาคกลาง เช่น ระบำชาวไร่ เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย เพลงอิฐฐาน เพลงเหย่ย เพลงแม่ศรี เพลงเต้นกำรำเคียว เพลงล่ำดัด เพลงปรบไก่ เพลงอีแซว กลอง ยาว และลิเก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแสดงในราชสำนักที่ภายหลังได้นำออกเผยแพร่ทั่วไป เช่น โขน ละคร หนังใหญ่ หุ่นกระบอก และ ดนตรีไทย เนื่องจากบรรพบุรุษของไทยในดินแดนนี้ เป็นนักรบที่กล้าหาญ มีความรู้ความสามารถ ฉลาดหลักแหลม มีปฏิภาณ ไหวพริบดี จึงรู้

คิดค้นปรับเปลี่ยนท่วงท่าการต่อสู้จนกลายเป็นศิลปะป้องกันตัวที่สร้างชื่อเสียงให้ประเทศ ได้แก่ การฟันดาบ กระบี่ กระบอง และการชกมวย นอกจากนี้สภาพภูมิประเทศของภาคกลางยังเอื้ออำนวยต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวมากมาย ได้แก่ ภูเขาใหญ่น้อย หลายแห่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งของถ้ำอันสวยงาม มีพื้นที่ป่าชุ่มชื้นเป็นต้นน้ำลำธารที่ไหลรวมเป็นน้ำตก มีเกาะแก่งกลางลำน้ำ และ ด้วยเหตุผลที่ภาคกลางเป็นที่ตั้งของเมืองหลวง คือ กรุงเทพมหานคร จึงเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญของประเทศ

1.3.2) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำสะแกกรังที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำสะแกกรังที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยลุ่มน้ำสะแกกรังที่เป็นแม่น้ำสายหลักของจังหวัดอุทัยธานี โดยจังหวัดอุทัยธานี เดิมสะกดว่า อุไทยธานี เป็นจังหวัดในภาคกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6,730 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาสูง สภาพป่าไม้ของจังหวัดอุทัยธานียังคงความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางธรรมชาติ มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ถือเป็นผืนป่าอนุรักษ์ที่ควรค่าแก่การดูแลรักษาและน้ำ ความภาคภูมิใจมาสู่คนไทย เมืองอุทัยธานีมีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์จากกรมศิลปากรยืนยันไว้ว่าเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์เมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว สมัยก่อนเรียกเมืองอุทัยธานีว่า “เมืองอุไทย” ต่อมาได้เรียกกันเป็น “เมืองอุไทย” คาดว่าเพี้ยนไปตามสำเนียงของชาวพื้นเมืองเดิม ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว เมืองอุทัยธานีมีต้นสะเดา เป็นต้นไม้ประจำจังหวัด ดอกสุพรรณิการ์ เป็นดอกไม้ประจำจังหวัด และมีปลาแรด เป็นสัตว์น้ำประจำจังหวัด เมืองอุทัยธานีเป็นเมืองที่มีสถานที่ที่น่าสนใจทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และโบราณคดีหลายแห่งที่น่ามาเที่ยวชมพร้อมทั้งศึกษาหาความรู้และยังมีประเพณีท้องถิ่น สินค้าประเภทหัตถกรรม เครื่องจักสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และอาหารท้องถิ่นที่น่าสนใจอีกมากมาย อาทิเช่น ชุมชนเรือนแพในแม่น้ำสะแกกรัง เขาสะแกกรัง แต่เดิมเรียกกันว่าเขาแก้ว เป็นที่ตั้งของวัดสังกัสรัตนคีรี ยอดเขาสะแกกรังเป็นดินแดนที่ชาวอุทัยธานียกให้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ บนยอดเขาสะแกกรังมีจุดชมวิวที่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นทัศนียภาพภายในตัวเมืองของจังหวัดอุทัยธานีได้โดยรอบ สามารถนารถยนต์ขึ้นมาก็จะเห็นภาพวิวทิวทัศน์ที่สวยงามของเมืองอุทัยธานีถนนคนเดิน ตรอกโรงยา ถนนสายวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวอุทัยธานีอยู่ใจกลางเมืองอุทัยธานี เปิดในช่วงทุกเย็นของวันเสาร์ เป็นถนนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวเมืองอุทัยธานี และเพื่อสืบสานเรื่องราวของ “ซิเกียกัง” หรือ “สะแกกรัง” ที่คนจีนเรียกนั่นเองถนนแห่งนี้ เป็นชุมชนค้าขายของชาวจีนมาแต่โบราณ แม้จะเป็นถนนสายสั้นๆ แต่ก็นับเป็นสีสันอันน่ารักที่ปลูกเมืองอุทัยธานีให้มีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้ง

1.3.3) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยลุ่มน้ำป่าสัก เป็นแม่น้ำที่มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ในเขตพื้นที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ไหลลงใต้ผ่าน จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลุ่มน้ำแห่งนี้มีความลาดชันสูง ทำให้ในฤดูฝน กระแสน้ำไหลหลากจากด้านบนลงพื้นที่ลุ่มด้านล่างอย่างรวดเร็ว จนท่วมและทำความเสียหายให้กับเรือกสวนไร่นาเป็นประจำทุกปี

ส่งผลกระทบถึงพื้นที่ในบริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังเช่นที่เคยเกิดเหตุการณ์มหาอุทกภัย เมื่อปี พ.ศ. 2554 ขณะที่ฤดูแล้งก็มักจะประสบปัญหาขาดแคลนน้ำใช้เพื่อการเกษตร แม้จะได้รับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาช่วยเสริมก็ยังไม่เพียงพอ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จึงมีพระราชดำริให้สร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ขึ้น เพื่อเก็บกักน้ำจากแม่น้ำป่าสัก (แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2542) โดยสามารถกักเก็บน้ำไว้ได้สูงสุด 960 ล้านลูกบาศก์เมตร ขณะที่ปริมาณน้ำฝนจะตกลงในลุ่มน้ำป่าสัก เฉลี่ยปีละ 2,400 - 5,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ลุ่มน้ำป่าสักมีสภาพปกคลุมไปด้วยป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ แต่ ภายหลังจากการสู้รบสงบลง มีการอพยพเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและตั้งถิ่นฐานของประชากร ทำให้พื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายลงไปเป็นอันมาก โดยพื้นที่ป่าไม้คือป่าดิบแล้งธรรมชาติ (Dry Evergreen) จะเหลืออยู่บริเวณตอนบนของพื้นที่ที่เป็นสูงชัน ส่วนพื้นที่ตอนล่างจะถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีการปลูกไม้ผล เช่น มะขาม มะม่วง และการปลูกพืชไร่จำพวกข้าวโพด ชิง และปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว ลุ่มน้ำป่าสัก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นเขื่อนดินแกนดินเหนียวกักเก็บน้ำเพื่อการชลประทาน ความยาวตัวเขื่อน 4,860 เมตร สามารถเก็บกักน้ำได้ 785 ล้านลูกบาศก์เมตร ณ ระดับความสูง 42 เมตร จากระดับน้ำทะเลมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ในอำเภอพัฒนานิคม อำเภอท่าหลวง อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี และอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี เริ่มกักเก็บน้ำได้ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2541 จุดที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ จุดชมวิวยุทธศาสตร์เขื่อน พิพิธภัณฑ์ลุ่มน้ำป่าสัก ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง จัดแสดงเนื้อความรู้ด้านธรรมชาติ และวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำ นอกจากนี้ยังมีเส้นทางรถไฟตัดผ่านบริเวณอ่างกักเก็บน้ำเหนือเขื่อนหลายช่วง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนั่งรถไฟชมทัศนียภาพอันสวยงามได้ด้วย การเดินทางจากลพบุรี ใช้เส้นทางลพบุรี – โคกตูม – พัฒนานิคม (ทางหลวงหมายเลข 3017) ระยะทาง 48 กิโลเมตร

1.3.4) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยแม่น้ำท่าจีน เป็นแม่น้ำที่แยกตัวออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลท่าซุง บริเวณปากคลองมะขามเฒ่า จึงเรียกแม่น้ำนั้นว่า "คลองมะขามเฒ่า" และมาหักเลี้ยวเป็นแยกแม่น้ำที่ไหลไปเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาได้อีกทีตรงที่เป็นพื้นที่ปากคลอง ตำบลหาดท่าเสา อำเภอเมืองชัยนาท กับฝั่งตะวันตกที่อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านจังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร ก่อนจะไหลออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 325 กิโลเมตร แม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกหลายชื่อ ตอนที่ไหลผ่านจังหวัดชัยนาทเรียกว่า "คลองมะขามเฒ่า" ตอนที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่า "แม่น้ำสุพรรณบุรี" ตอนที่ผ่านจังหวัดนครปฐมเรียกว่า "แม่น้ำนครชัยศรี" ส่วนตอนที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสาครและไหลลงสู่อ่าวไทยเรียกว่า "แม่น้ำท่าจีน" ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวลุ่มน้ำท่าจีน แม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน เป็นอำเภอแรกของสุพรรณบุรี มีวัดสำคัญตั้งอยู่สองฝั่งของแม่น้ำ ที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนาน ควรค่าแก่การทำให้เป็นสถานที่แก่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการส่งเสริม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวไหว้พระวัดสำคัญสองฝั่งแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำท่าจีนจึงเป็นแม่น้ำสำคัญของประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตลอดสองฝั่งของแม่น้ำนี้ ล้วนทำมาหากินโดยอาศัยทรัพยากรในลำน้ำ อีกทั้ง ยังเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งของคนในจังหวัด แม่น้ำท่าจีนมีความยาวประมาณ 300 กิโลเมตร กว้าง 60 เมตรสภาพของน้ำในแม่น้ำท่าจีน มีน้ำคลองไหลหล่อเลี้ยงอยู่ตลอดปีไม่เคยขาดช่วง นอกจากนี้ แม่น้ำยังเป็นแหล่งก่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมของประชาชนในชุมชนสองฝั่ง ไม่ว่าจะเป็นบทเพลงต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักได้แรงบันดาลใจในการแต่งเพลงมาจากสายน้ำแห่งนี้ ประเพณีการเล่นต่าง ๆ ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ ประเพณีขอขมาพระแม่คงคา และการเล่นกีฬาทางน้ำอื่น ๆ ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้มีวิวัฒนาการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

1.3.5) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยแม่น้ำแม่กลอง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี ลำน้ำเก่าแก่ที่สำคัญต่อการตั้งหลักแหล่งและทำมาหากินของผู้คน เกิดจากการรวมกันของแควสองสายได้แก่ แควใหญ่และแควน้อย แควทั้งสองไหลรวมกันเป็นแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลปากแพรก อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ไหลผ่านอำเภอต่างๆ ไปยัง จ. ราชบุรี และเข้าสู่เขต จ.สมุทรสงคราม ก่อนไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย แม่น้ำแม่กลอง จึงเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติสำคัญในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ได้รับน้ำส่วนใหญ่จากแม่น้ำแม่กลองคลองสุนัขหอน เป็นคลองเชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง ไหลผ่านเริ่มจากอำเภอมืองสมุทรสาคร ออกสู่แม่น้ำแม่กลองที่จังหวัดสมุทรสงครามคลองดำเนินสะดวก ไหลผ่านอำเภอบ้านแพ้ว ผ่านอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และผ่านอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงครามมีอัตลักษณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญคือ สวนมะพร้าวต่าง ๆ อาทิ มะพร้าวน้ำหอม มะพร้าวกะทิ รวมไปถึงการแปรรูปน้ำตาลมะพร้าว สวนส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ สวนลิ้นจี่พันธุ์ค่อม นาเกลือ ป่าชายเลน หรือป่าโกงกาง ต้นลำพู และหิ้งห้อย ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวลุ่มน้ำแม่กลอง วิถีชีวิตชาวแม่กลอง ด้วยลักษณะภูมิประเทศของเมืองแม่กลองที่เป็นแบบบ้านสวนกึ่งทะเล ที่มีฐานทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายชนิด เป็นผลให้คนที่อยู่ในพื้นที่มีการเรียนรู้ระบบธรรมชาตินั้น เพื่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ เกิดเป็นอาชีพที่หลากหลาย เกิดความเป็นชาวต่าง ๆ ของผู้คนแม่กลองขึ้น เช่น ชาวสวน ชาวนาข้าว ชาวนาเกลือ ชาวนากุ้ง ชาวประมง ที่ต่างก็มีแบบแผนการทำมาหากินแตกต่างกันแต่สอดคล้องกับระบบสามน้ำและระบบลม ที่เปรียบเสมือนนาฬิกาธรรมชาติ ที่เป็นผู้กำหนดฤดูกาล กำหนดเวลาทำกิจกรรมในอาชีพที่ชาวบ้านแม่กลองได้เรียนรู้ สัมผัสและปรับตัวให้สอดคล้องกับเวลาและฤดูกาลเหล่านั้น ชาวต่าง ๆ เหล่านี้เอง ที่ได้สร้างความมั่นคงให้แก่เมืองแม่กลอง จนครั้งหนึ่งเมืองแม่กลองมีรายได้เฉลี่ยสูงมากจนเสียภาษีเข้ารัฐสูงสุดเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศ รองจากกรุงเทพมหานคร ตลาดน้ำ เป็นกิจกรรมทางสังคมอีกอย่างหนึ่ง ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวสมุทรสงคราม เป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าหลากหลายชนิด ผู้คนจะพายเรือนำสินค้า ผลผลิตจากทั่วทั้งจังหวัด รวมทั้งจังหวัดใกล้เคียงมาตามเวลานัดของตลาด ซึ่งจะสัมพันธ์กับเวลาที่กระแสน้ำขึ้นลง ส่วนใหญ่จะอยู่ตามปากคลองทุกวันนี้ มีเพียง ตลาดน้ำท่าคา ที่ยังคงรูปแบบตลาดนัดแบบเดิมไว้ ในปัจจุบัน สภาพวิถีชีวิตได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัย ทั้งจากการได้รับผลกระทบจากเขื่อนที่ต้นแม่น้ำกระทบต่อสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน ทำให้บางพื้นที่มี

การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยเฉพาะในบริเวณชุมชนเมืองที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม สภาพวิถีชีวิตแบบเดิม ที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติยังคงมีให้เห็นอยู่ในหลายพื้นที่ของจังหวัดโดยเฉพาะ บริเวณที่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเขตเทศบาลตำบลอัมพวา หรือชุมชนอัมพวา เป็นชุมชนริมน้ำที่ยังคงสภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของการปลูกสร้างบ้านเรือนและการตั้งถิ่นฐานริมน้ำในอดีต ตั้งอยู่บนริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองบริเวณสองฝั่งคลองอัมพวา รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของแม่น้ำ การคมนาคมทางบก และปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งล้วนมีผลชุมชนอัมพวา มีลักษณะวางอาคารหนาแน่นทอดยาวไปแนวสองฝั่ง โดยหันหน้าบ้านเรือนเข้าหาคลองนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำดั้งเดิม ชุมชนริมคลองอัมพวา มีการตั้งถิ่นฐานเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับตลาดน้ำอัมพวา ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการค้าขายเป็นหลัก ในอดีตอัมพวานับได้ว่าเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ ที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม มีตลาดน้ำขนาดใหญ่และชุมชนริมน้ำที่เป็นศูนย์กลางด้านพาณิชย์กรรม เมื่อเวลาผ่านไป พัฒนาการของการคมนาคมทางบกได้ส่งผลกระทบต่อการสัญจรทางน้ำทำให้ความเป็นศูนย์กลางฯ ของอัมพวา ต้องสูญเสียไป ตลาดน้ำค่อย ๆ ลดความสำคัญลงและสูญหายไปที่สุดในที่สุด ทั้งไว้แต่ร่องรอยของความเจริญในอดีตซึ่งยังคงปรากฏให้เห็นชัดเจนในทุกวันนี้

ตารางที่ 4-9 แสดงสรุปอัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

ลุ่มน้ำ	อัตลักษณ์ธรรมชาติ	อัตลักษณ์วัฒนธรรม
เจ้าพระยา	วิถีเกษตรกรรมและการปศุสัตว์	สังคมพหุวัฒนธรรมและวัฒนธรรมแห่งธรรมะ
สะแกกรัง	ความหลากหลายทางชีวภาพ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	วัฒนธรรมการใช้ชีวิตในสายน้ำ
ป่าสัก	วิถีเกษตรกรรมและการเพาะปลูก	วัฒนธรรมการท่องเที่ยวโดยใช้ฐานทรัพยากรตามวิถีชีวิตของชุมชน
ท่าจีน	วิถีการค้าขายและการคมนาคม	วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และทรัพยากรทางน้ำ
แม่กลอง	วิถีชีวิตริมคลองและเกษตรกรรม	วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และการค้าขาย

2) ลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของลุ่มน้ำพื้นที่ภาคตะวันออก

ภาคตะวันออก เป็นภูมิภาคตะวันออกของประเทศไทย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบทางเหนือจะมีเทือกเขาสูงซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำนครนายก ส่วนทางตอนใต้และทางตะวันออกเฉียงใต้ของลุ่มน้ำมีเทือกเขาซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำสาขาสายต่างๆ ได้แก่ คลองใหญ่ คลองหลวง และคลองท่าลาด โดยแม่น้ำนครนายกมีทิศทางการไหลจากทิศเหนือลงมาทางทิศใต้และมาบรรจบกับแม่น้ำปราจีนบุรีซึ่งไหลเข้ามาทางฝั่งซ้ายที่บริเวณเหนืออำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนจะไหลลงทางใต้ผ่านที่ราบต่ำในเขตอำเภอบางคล้า และอำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา และไหลลงอ่าวไทยที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีสภาพพื้นที่ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัด ซึ่งกั้นเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำต่างๆ หลายสาย พื้นที่ในเขตอำเภอดาพระยาส่วนใหญ่เป็นภูเขาและมีที่ราบริมลำน้ำ สำหรับพื้นที่ตอนกลางของลุ่มน้ำซึ่งอยู่ในเขตอำเภออรัญประเทศและ

อำเภอวัฒนานคร เป็นที่ราบโดยลาดเทลงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ส่วนในเขตอำเภอวัฒนานครจะเป็นที่ราบสูงและมีภูเขา ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคลองน้ำใส พื้นที่ทางตอนใต้ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อนมีสภาพเป็นภูเขาสูง มีเทือกเขาสอยดาวเป็นต้นกำเนิดของคลองพระพุทธรูปและคลองโป่งน้ำร้อน เนื่องจากสภาพพื้นที่มีความลาดเทจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออก ลำน้ำสายต่างๆ จึงไหลออกไปทางประเทศกัมพูชาและลงทะเลสาบเขมร ส่วนใหญ่เป็นแนวเทือกเขามักจะทอดตัวอยู่ตามแนวเหนือ-ใต้ สลับกับที่ราบและมีแนวเขาทอดยาวตลอดแนวทางฝั่งตะวันออกของกลุ่มน้ำ จากตอนบนของพื้นที่กลุ่มน้ำลงมาจะเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลแคบๆ บางช่วงชายฝั่งทะเลจะมีลักษณะเว้าแหว่ง บางแห่งเป็นปากแม่น้ำและมีป่าชายเลน บางแห่งเป็นหาดทรายสวยงามซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น หาดบางแสน หาดจอมเทียน และหาดพัทยาในจังหวัดชลบุรี ส่วนพื้นที่ด้านตะวันออกของจังหวัดชลบุรี และตอนบนของจังหวัดระยองจะเป็นที่ราบลูกคลื่นและเนินเขา ก่อนจะเข้าเขตเทือกเขาทางด้านตะวันออกสุดของกลุ่มน้ำ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-10 แสดงความเชื่อมโยงกลุ่มน้ำในแต่ละจังหวัดกับลำน้ำ

กลุ่มน้ำ	กลุ่มน้ำสาขา	ครอบคลุมจังหวัด	อำเภอ
ปราจีนบุรี	คลองพระสทิง	- สระแก้ว	- วังน้ำเย็น คลองหาด เขาฉกรรจ์ และกิ่งวังสมบูรณ์
	แม่น้ำพระปรง	- สระแก้ว	- วัฒนานคร และเมืองสระแก้ว
	แม่น้ำหนูนาน	- ปราจีนบุรี	- นาดี
	แม่น้ำปราจีนบุรีตอนล่าง	- ปราจีนบุรี	- เมืองปราจีนบุรี บ้านสร้าง และศรีมโหสถ
บางปะกง	น้ำแม่นครนายก	- ฉะเชิงเทรา - นครนายก - นครราชสีมา - ปราจีนบุรี - สระบุรี	- บางน้ำเปรี้ยว - บ้านนา ปากพลี เมืองนครนายก และองครักษ์ - ปากช่อง - บ้านสร้าง ประจันตคาม และเมืองปราจีนบุรี - แก่งคอย และมวกเหล็ก
	คลองท่าลาด	- จันทบุรี - ฉะเชิงเทรา - ชลบุรี - ปราจีนบุรี - สระแก้ว	- แก่งหางแมว - ท่าตะเียบ บางคล้า แปลงยาว พนมสารคาม ราชสาส์น สนามชัยเขต - กิ่ง อ.เกาะจันทร์ และบ่อทอง - กบินทร์บุรี และศรีมหาโพธิ์ - กิ่ง อ.วังสมบูรณ์ และวังน้ำเย็น
	คลองหลวง	- ฉะเชิงเทรา - ชลบุรี	- ท่าตะเียบ และแปลงยาว - กิ่ง อ.เกาะจันทร์ บ่อทอง บ้านบึง พนัสนิม และหนองใหญ่
	ที่ราบแม่น้ำบางปะกง	- กรุงเทพมหานคร - ฉะเชิงเทรา - ชลบุรี	- กิ่ง อ.คลองเขื่อน บางคล้า บางน้ำเปรี้ยว บางปะกง บ้านโพธิ์ แปลงยาว พนมสารคาม เมืองฉะเชิงเทรา และราชสาส์น - กิ่ง อ.เกาะจันทร์ บ่อทอง บ้านบึง พนัสนิม พานทอง เมืองชลบุรี ศรีราชา และหนองใหญ่

ลุ่มน้ำ	ลุ่มน้ำสาขา	ครอบคลุมจังหวัด	อำเภอ
		- นครนายก - ปทุมธานี - ปราจีนบุรี - สมุทรปราการ	- องค์กรชัย - ัญบุรี และลำลูกกา - บ้านสร้าง ศรีมหาโพธิ์ และศรีมหาโพธิ์ - กิ่ง อ.บางเสาธง บางบ่อ บางพลี และเมืองสมุทรปราการ
โตนเลสาป	โตนเลสาปตอนบน	- สระแก้ว	- วัฒนานคร กิ่ง อ.โคกสูง ตาพระยา และอรัญประเทศ
	ห้วยพรมโหด	- สระแก้ว	- วัฒนานคร อรัญประเทศ และคลองหาด
	โตนเลสาปตอนล่าง	- สระแก้ว - จันทบุรี	- เขาค้อ หล่มสัก และเมืองเพชรบูรณ์ - โป่งน้ำร้อน และสอยดาว
ชายฝั่งทะเลตะวันออก	ชายฝั่งทะเลตะวันออก (ลุ่มน้ำสาขา)	- จันทบุรี - ฉะเชิงเทรา - ชลบุรี - ตราด - ระยอง	- แก่งหางแมว ชลุม ทำใหม่ นายายอาม มะขาม เมืองจันทบุรี และแหลมสิงห์ - บางประกง - บางละมุง บ้านบึง เมืองชลบุรี ศรีราชา และสัตหีบ - เขาสมิง คลองใหญ่ เมืองตราด และแหลมงอบ - กิ่ง อ.เขาชะเมา กิ่ง อ.นิคมพัฒนา แกลง บ้านค่าย บ้านฉาง เมืองระยอง
	แม่น้ำเมืองตราด	- จันทบุรี - ตราด	- ชลุม โป่งน้ำร้อน และมะขาม - เขาสมิง บ่อไร่ เมืองตราด และแหลมงอบ
	แม่น้ำจันทบุรี	- จันทบุรี	- กิ่ง อ.เขาคิชฌกูฏ แก่งหางแมว ทำใหม่ นายายอาม และสอยดาว
	คลองโตนด	- จันทบุรี - ฉะเชิงเทรา - ชลบุรี - ระยอง - สระแก้ว	- กิ่ง อ.เขาคิชฌกูฏ แก่งหางแมว ทำใหม่ นายายอาม และสอยดาว - ท่าตะเกียบ - บ่อทอง - กิ่ง อ.เขาชะเมา - กิ่ง อ.วังสมบูรณ์
	แม่น้ำประแส	- จันทบุรี - ฉะเชิงเทรา - ชลบุรี - ระยอง	- แก่งหางแมว - ท่าตะเกียบ - บ่อทอง และหนองใหญ่ - กิ่ง อ.เขาชะเมา แกลง บ้านค่าย ปลวกแดง เมืองระยอง และวังจันทร์
	คลองใหญ่	- ชลบุรี - ระยอง	- บางละมุง บ้านบึง ศรีราชา และหนองใหญ่ - กิ่ง อ.นิคมพัฒนา บ้านค่าย ปลวกแดง เมืองระยอง และวังจันทร์

2.1) ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำพื้นที่ภาคตะวันออก

ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มน้ำปราจีนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศ ไทย พื้นที่ส่วนใหญ่ครอบคลุมจังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 9,651.38 ตารางกิโลเมตร ลักษณะลุ่มน้ำวางตัวอยู่ในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13° 02' เหนือถึงเส้นรุ้งที่ 14° 28' เหนือและอยู่ ระหว่างเส้นแวงที่ 101° 10' ตะวันออกถึงเส้นแวงที่ 102° 33' ตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดกับลุ่มน้ำมูล ทิศใต้และทิศตะวันตก ติดกับลุ่มน้ำบางปะกง ทิศตะวันออก ติดกับลุ่มน้ำโตนเลสาป พื้นที่ต้นน้ำมีต้นกำเนิดจากทิวเขาสันกำแพง ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ลุ่มน้ำ ทางตอนใต้มีเนินเขา เขาเตี้ย และมีเทือกเขาติดต่อกันไม่ยาวนาน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ลุ่มและพื้นที่ราบระหว่างแม่น้ำ และพื้นที่ราบด้านตะวันตกของกลุ่มน้ำ แม่น้ำสายหลักในลุ่มน้ำ ได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรี ซึ่งเป็นน้ำสาขาของแม่น้ำบางปะกง เกิดจากการไหลมาบรรจบกันของแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำหनुมาน และแม่น้ำพระปรง แม่น้ำปราจีนบุรีจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำนครนายกที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา กลายเป็นแม่น้ำบางปะกง แล้วไหลลงอ่าวไทย ลำน้ำสาขาของแม่น้ำพระปรง ได้แก่ คลองพระปรง คลองปะตง คลองพระสทิง และห้วยไคร้ ส่วนลำน้ำสาขาของแม่น้ำหनुมาน ได้แก่ ห้วยโสมง และลำพระยาธาร ทางด้านท้ายน้ำมีลำน้ำสาขาที่สำคัญ คือ คลองประจันตคาม ห้วยเกษียร คลองหนองแก้ว และคลองยาง

2.1.1) ลุ่มน้ำปราจีนบุรี

(1) สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะลุ่มน้ำวางตัวอยู่ในแนวทิศตะวันออก – ตะวันตก พื้นที่ต้นน้ำมีต้นกำเนิดจากทิวเขาสันกำแพงซึ่งอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ลุ่มน้ำ ทางตอนใต้มีเนินเขา เขาเตี้ย และมีเทือกเขาติดต่อกันไม่ยาวนาน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ลุ่มและพื้นที่ราบระหว่างแม่น้ำ และพื้นที่ราบด้านตะวันตกของกลุ่มน้ำ แม่น้ำสายหลักในลุ่มน้ำ ได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรีซึ่งเป็นน้ำสาขาของแม่น้ำบางปะกง เกิดจากการไหลมาบรรจบกันของแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำหनुมาน และแม่น้ำพระปรงแม่น้ำปราจีนบุรีจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำนครนายกที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา กลายเป็นแม่น้ำบางปะกง แล้วไหลลงอ่าวไทย

(2) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 35.8 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคมวัดได้ 21.0 องศาเซลเซียส ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 26.3-30.3 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดปี จะอยู่ระหว่าง 72.3 เปอร์เซ็นต์ ค่าความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด วัดได้ 92.3 เปอร์เซ็นต์และค่าความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดวัดได้ 43.8 เปอร์เซ็นต์ ช่วงพิสัยของ ค่าเฉลี่ยรายเดือน 63.4-79.3 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการระเหยโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,410.2 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 104.181.6 มิลลิเมตร ความชื้นของเมฆโดยเฉลี่ย 6.4 อ็อกต้า (0-10 อ็อกต้า) ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 4.0-8.3 อ็อกต้า ความเร็วลมโดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 2.6 น็อต ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 1.9-3.5 น็อต ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี 1,337.5 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 5.0-282.4 มิลลิเมตร

(3) แหล่งน้ำต้นทุน

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันของกลุ่มน้ำปราจีนบุรี ขนาดใหญ่จำนวน 1 แห่ง คือ โครงการส่งน้ำบางพลวงขนาดกลาง 23 แห่งและขนาดเล็ก 303 แห่งแหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น 178 ล้านลูกบาศก์เมตรนอกจากนี้ต้นทุนของกลุ่มน้ำยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่อยู่ 50 แห่งสถานีสูบน้ำบนดิน 66 แห่งและบ่อบาดาลทั้งสิ้น 5, 338 แห่งคิดเป็นปริมาณน้ำที่สูบจากบ่อบาดาลปีละ 63 ล้านลูกบาศก์เมตร

(4) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำปราจีนบุรี เป็นปัญหาน้ำเน่าเสีย การเน่าเสียของน้ำมีสาเหตุมาจากน้ำเสียจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตร มีสาเหตุจากการทำฟาร์มเลี้ยงสุกร หรือการทำนาถั่ว หรือแม้กระทั่งจากการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก นอกจากนั้นยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรมน้ำเสียเหล่านี้ถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำทำให้เกิดการเน่าเสียของน้ำ ส่งผลต่อพืชและสัตว์น้ำในแหล่งน้ำเป็นอย่างมากหากพิจารณาถึงมาตรฐานคุณภาพแหล่งน้ำ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดสำหรับปัญหาน้ำเค็มเกิดการรุกตัวของน้ำเค็มขึ้นมา ตามลำน้ำปราจีนบุรีจนถึงอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี โดยเริ่มเกิดจากปากแม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราถึงแม่น้ำปราจีนบุรีที่อำเภอเมืองปราจีนบุรีระยะทาง 184 กิโลเมตร

(5) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 2.7 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.0 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.66 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตามยังมีพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีก 0.73 ล้านไร่ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-11 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำปราจีนบุรี

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำปราจีน			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย. ล้าน ลบ. ม.
1.	การเกษตร (นอกเขตชล. ปลูกพืชตามฤดู)	325	207
2.1	ความต้องการน้ำภาคเกษตรในเขตชล.	166	498
2.2	ปริมาณส่งน้ำชลประทาน (ในเขตชล.)	301	906
3	อุปโภค บริโภค /ท่องเที่ยว	11.8	
4	อุตสาหกรรม	71.6	
5	ปศุสัตว์	66	
6	ผลักดันน้ำเค็ม	78	
7	รักษาระบบนิเวศ(ฤดูแล้ง)	1,003	
รวมทุกกิจกรรม รวมส่งน้ำชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		1,972	
รวมทุกกิจกรรม ยกเว้นในเขตชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		765	

2.1.2) กลุ่มน้ำบางปะกง

(1) สภาพภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปของกลุ่มน้ำบางปะกงพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ทางเหนือจะมีเทือกเขาสูงซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำนครนายก ส่วนทางตอนใต้และทางตะวันออกเฉียงใต้ของกลุ่มน้ำมีเทือกเขาซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดชลบุรีและจังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำสาขาสายต่าง ๆ ได้แก่คลองใหญ่คลองหลวง และคลองท่าลาด โดยแม่น้ำนครนายกมีทิศทางการไหลจากทิศเหนือลงมาทางทิศใต้และมาบรรจบกับแม่น้ำปราจีนบุรีซึ่งไหลเข้ามาทางฝั่งซ้ายที่บริเวณเหนืออำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนจะไหลลงทางใต้ผ่านที่ราบต่ำในเขตอำเภอบางคล้า และอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา และไหลลงอ่าวไทยที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

(2) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคมวัดได้ 18.7 องศาเซลเซียส ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 24.6-31.4 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดปีจะอยู่ระหว่าง 71.9 เปอร์เซ็นต์ค่าความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด วัดได้ 95.0 เปอร์เซ็นต์และค่าความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดวัดได้ 37.0 เปอร์เซ็นต์ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 61.0-83.0 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการระเหยโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,877.0 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 117.0-225.0 มิลลิเมตร ความชื้นของเมฆโดยเฉลี่ย 5.3 อ็อกต้า (0-10 อ็อกต้า) ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 2.0-8.0 อ็อกต้า ความเร็วลมโดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 2.4 น็อต ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 1.2-4.5 น็อต ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี 1,139.7 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 3.8-239.4 มิลลิเมตร

(3) แหล่งน้ำต้นทุน

การพัฒนาแหล่งน้ำในบัตันของกลุ่มน้ำบางปะกงขนาดใหญ่จำนวน 4 แห่ง ขนาดกลาง 15 แห่งและขนาดเล็ก 336 แห่งแหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น 683 ล้านลูกบาศก์เมตรนอกจากนี้ต้นทุนของกลุ่มน้ำยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่อยู่ 104 แห่งสถานีสูบน้ำบนดิน 5 แห่งและบ่อบาดาลทั้งสิ้น 6,306 แห่งคิดเป็นปริมาณน้ำที่สูบน้ำจากบ่อบาดาล 145 ล้านลูกบาศก์เมตร

(4) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำบางปะกง มีลักษณะเป็นน้ำย่อนที่มีค่าความนำไฟฟ้าและค่าความกระด้างอยู่ในระดับที่ต่ำตลอดช่วงปี ในกลุ่มน้ำสาขาด้านเหนือ เช่นกลุ่มน้ำสาขาท่าลาดด้านน้ำจะมีความชื้นสูงในช่วงฤดูฝนเนื่องจากการชะล้างหน้าดินจากพื้นที่การเกษตร ขณะที่กลุ่มน้ำสาขาด้านตะวันออก เช่น กลุ่มน้ำสาขาลองระบมและคลองสียัดน้ำจะมีความชื้นสูงในช่วงฤดูแล้งซึ่งเกิดจากสภาพความแห้งขาดในลำน้ำ อย่างไรก็ตามคุณสมบัติทั่วไปของน้ำในแหล่งน้ำบริเวณตอนบนของกลุ่มน้ำยังเป็นลักษณะเป็นน้ำที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีโดยพบการปนเปื้อนของสิ่งปนื้อกลสารอินทรีย์จากอาหารพืช โลหะหนัก รวมทั้งจุลชีพอยู่ในระดับ แต่ยกเว้นในบางแหล่งน้ำที่น้ำแห้งขาดในช่วงฤดูแล้ง

(5) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 3.6 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 2.0 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 1.40 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตามยังมีพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีก 0.59 ล้านไร่ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-12 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำบางประกง

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำบางประกง			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย. ล้าน ลบ. ม.
1.	การเกษตร (นอกเขตชล. ปลูกพืชตามฤดู)	531	1,081
2.1	ความต้องการน้ำภาคเกษตรในเขตชล.	681	1,220
2.2	ปริมาณส่งน้ำชลประทาน (ในเขตชล.)	1,238	1,281
3	อุปโภค บริโภค /ท่องเที่ยว	47.7	
4	อุตสาหกรรม	66.5	
5	ปศุสัตว์	76	
6	ผลักดันน้ำเค็ม	15	
7	รักษาระบบนิเวศ(ฤดูแล้ง)	42	
รวมทุกกิจกรรม รวมส่งน้ำชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		5,272	
รวมทุกกิจกรรม ยกเว้นในเขตชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		1,816	

2.1.3) กลุ่มน้ำโตนเลสาป

(1) สภาพภูมิประเทศ

กลุ่มน้ำโตนเลสาปมีสภาพพื้นที่ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัดซึ่งกั้นเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำต่าง ๆ หลายสาย พื้นที่ในเขตอำเภอตาพระยาส่วนใหญ่เป็นภูเขาและมี ที่ราบริมลำน้ำ สำหรับพื้นที่ตอนกลางของกลุ่มน้ำซึ่งอยู่ในเขตอำเภออรัญประเทศและอำเภอวัฒนานคร เป็นที่ราบ โดยลาดเทลงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ส่วนในเขตอำเภอวัฒนานครจะเป็นที่ราบสูงและมีภูเขาซึ่งเป็นต้น กำเนิดของคลองน้ำใส พื้นที่ทางตอนใต้ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อนมีสภาพเป็นภูเขาสูง มีเทือกเขาสอยดาวเป็นต้น กำเนิดของคลองพระพุทธรและคลองโป่งน้ำร้อน เนื่องจากสภาพพื้นที่มีความลาดเทจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศ ตะวันออก ลำน้ำสายต่าง ๆ จึงไหลออกไปทางประเทศกัมพูชาและลงทะเลสาบเขมร กลุ่มน้ำโตนเลสาปไม่มีลำน้ำสายหลัก มีเพียงลำน้ำสายย่อย ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยพรหมโหด คลองน้ำ ใส คลองด่าน ห้วยยาง คลองพระพุทธร ลำสะโดน ห้วยตะเคียน ห้วยนางามและคลองโป่งน้ำร้อน

(2) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคมวัดได้ 18.7 องศา

เซลเซียส ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 24.6-31.4 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดปี จะอยู่ระหว่าง 71.9 เปอร์เซ็นต์ค่าความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด วัดได้ 95.0 เปอร์เซ็นต์และค่าความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดวัดได้ 37.0 เปอร์เซ็นต์ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 61.0-83.0 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการระเหยโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,877.0 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 117.0-225.0 มิลลิเมตร ความครึ้มของเมฆโดยเฉลี่ย 5.3 อ็อกต้า (0-10 อ็อกต้า) ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 2.0-8.0 อ็อกต้า ความเร็วลมโดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 2.4 น็อต ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 1.2-4.5 น็อต ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี 1,139.7 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 3.8-239.4 มิลลิเมตร

(3) แหล่งน้ำต้นทุน

มีพื้นที่ 4,085.93 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.79 ของพื้นที่ของประเทศ ประกอบด้วย 3 กลุ่มน้ำสาขา ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด 7 อำเภอ 4 ตำบล โดยอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 1,285.13 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 20.19 กลุ่มน้ำโตนเลสาปถือได้ว่าเป็นกลุ่มน้ำระหว่างประเทศ โดยมีพื้นที่รับน้ำโตนเลสาปอยู่ในประเทศกัมพูชา

(4) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

น้ำในแหล่งน้ำภายในกลุ่มน้ำโตนเลสาปมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดี เนื่องจากการปนเปื้อนของสิ่งปฏิกูลสารอินทรีย์ โลหะ โลหะหนัก และสารพิษต่างๆ อยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมาก ยกเว้นในบางแหล่งน้ำที่พบการปนเปื้อนของสารอินทรีย์ค่อนข้างสูงในฤดูแล้ง ซึ่งเป็นสภาพปกติที่เกิดจากการแห้งขอดของลำน้ำ

(5) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 1.4 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 0.26 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.1 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตามยังมีพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีก 0.22 ล้านไร่ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-13 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำโตนเลสาป

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำโตนเลสาป			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย ล้าน ลบ. ม.
1.	การเกษตร (นอกเขตชล. ปลูกริพชตามฤดู)	412	866
2.1	ความต้องการน้ำภาคเกษตรในเขตชล.	19	77
2.2	ปริมาณส่งน้ำชลประทาน (ในเขตชล.)	34	140
3	อุปโภค บริโภค /ท่องเที่ยว	35.4	
4	อุตสาหกรรม	6.3	
5	ปศุสัตว์	4	
6	รักษาระบบนิเวศ (ฤดูแล้ง)	151	
รวมทุกกิจกรรม รวมส่งน้ำชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		1,497	
รวมทุกกิจกรรม ยกเว้นในเขตชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		1,323	

2.1.4) กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

(1) สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกส่วนใหญ่เป็นแนวเทือกเขามักจะทอดตัวอยู่ตามแนวเหนือ – ใต้ สลับกับที่ราบและมีแนวเขาทอดยาวตลอดแนวทางฝั่งตะวันออกของกลุ่มน้ำ จากตอนบนของพื้นที่ลุ่มน้ำลงมาจะเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลแคบๆ บางช่วงชายฝั่งทะเลจะมีลักษณะเว้าแหว่ง บางแห่งเป็นปากแม่น้ำและมีป่าชายเลน บางแห่งเป็นหาดทรายสวยงามซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น หาดบางแสน หาดจอมเทียน และหาดพัทยาในจังหวัดชลบุรี ส่วนพื้นที่ด้านตะวันออกของจังหวัดชลบุรีและตอนบนของจังหวัดระยองจะเป็นที่ราบลูกคลื่นและเนินเขา ก่อนจะเข้าเขตเทือกเขาทางด้านตะวันออกสุดของกลุ่มน้ำ นอกจากนี้ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกยังมีส่วนที่เป็นเกาะ ซึ่งประกอบด้วยหมู่เกาะต่างๆ มากกว่า 50 เกาะ อยู่ห่างจากชายฝั่งตั้งแต่ 2 - 40 กิโลเมตร เกาะที่สำคัญๆ ได้แก่ เกาะเสม็ดในจังหวัดระยอง เกาะช้างและเกาะกูดในจังหวัดตราด เกาะสีชัง และเกาะล้านในจังหวัดชลบุรี เป็นต้น พื้นที่ทางทิศเหนือส่วนใหญ่เป็นแนวเทือกเขา ที่ราบส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณริมฝั่งลำน้ำและที่ราบริมฝั่งทะเลอ่าวไทยทางทิศใต้และทิศตะวันตก โดยมีลำน้ำสายสำคัญในพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งมีทิศทางการไหลจากทิศเหนือ ลงมาออกทะเลอ่าวไทยทางทิศใต้ ได้แก่ คลองใหญ่ แม่น้ำประแสร์ คลองวังโตนด แม่น้ำจันทบุรี และแม่น้ำตราด

(2) สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.0 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนธันวาคมวัดได้ 18.7 องศาเซลเซียส ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 24.6-31.4 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดปีจะอยู่ระหว่าง 71.9 เปอร์เซ็นต์ค่าความชื้นสัมพัทธ์สูงสุด วัดได้ 95.0 เปอร์เซ็นต์และค่าความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดวัดได้ 37.0 เปอร์เซ็นต์ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 61.0-83.0 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณการระเหยโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,877.0 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 117.0-225.0 มิลลิเมตร ความชื้นของเมฆโดยเฉลี่ย 5.3 อ็อกต้า (0-10 อ็อกต้า) ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 2.0-8.0 อ็อกต้า ความเร็วลมโดยเฉลี่ยมีค่าประมาณ 2.4 น็อต ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 1.2-4.5 น็อต ปริมาณฝนเฉลี่ยรายปี 1,139.7 มิลลิเมตร ช่วงพิสัยของค่าเฉลี่ยรายเดือน 3.8-239.4 มิลลิเมตร

(3) แหล่งน้ำต้นทุน

กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีพื้นที่ 13,095.29 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 2.55 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ประกอบด้วย 6 ลุ่มน้ำสาขา ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก 5 จังหวัด 31 อำเภอ 200 ตำบล แม่น้ำที่สำคัญที่ไหลผ่านกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก

(4) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

ในพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกอยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงต่ำส่วนใหญ่เป็นปัญหาการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์มซึ่งพบมากในแหล่งน้ำที่ผ่านชุมชนใหญ่ต่าง ๆ และการระบายน้ำเสียจากพื้นที่เลี้ยงกุ้ง ทั้งนี้เนื่องการระบายน้ำเสียลงสู่แม่น้ำโดยคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมบริเวณแม่น้ำระยองตอนบนและล่าง และแม่น้ำพังราดตอนบน สำหรับปัญหาการรุกรานของน้ำเค็มมาตามปากแม่น้ำสายต่าง ๆ โดยจะรุนแรงมากในช่วงฤดูแล้งเนื่องจากอัตราการไหลของน้ำในแม่น้ำมีน้อย ประกอบกับทางด้านต้นน้ำมีการใช้น้ำในฤดูแล้งกันมากการรุกรานของน้ำเค็มก็จะยิ่ง

ไปได้ไกลมากเช่นบริเวณบ้านปากคลองถึงสะพานเฉลิมชัย แม่น้ำระยอง แม่น้ำประแสร์ แม่น้ำจันทบุรี และแม่น้ำตราด ซึ่งปัญหาการรุกรานของน้ำทะเลในช่วงฤดูแล้งมักส่งผลให้ในบางพื้นที่ไม่เหมาะที่จะนำน้ำมาใช้ประโยชน์ สำหรับการเพาะปลูกพืชตามปกติแต่กลับเป็นประโยชน์สำหรับการเพาะเลี้ยงกุ้งในหลายพื้นที่ เช่น พื้นที่ลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำจันทบุรีและแม่น้ำเมืองตราด

(5) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 5.44 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.28 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.66 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตามยังมีพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีก 0.28 ล้านไร่ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-14 แสดงความต้องการน้ำในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มน้ำทะเลตะวันออก

ความต้องการน้ำในกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มน้ำทะเลตะวันออก			
ลำดับ	รายการ	ฤดูฝน พ.ค.-ต.ค. ล้าน ลบ. ม.	ฤดูแล้ง พ.ย.-เม.ย. ล้าน ลบ. ม.
1.	การเกษตร (นอกเขตชล. ปลูกพืชตามฤดู)	2,537	5,246
2.1	ความต้องการน้ำภาคเกษตรในเขตชล.	107	292
2.2	ปริมาณส่งน้ำชลประทาน (ในเขตชล.)	194	532
3	อุปโภค บริโภค /ท่องเที่ยว	85.2	
4	อุตสาหกรรม	455.8	
5	ปศุสัตว์	52	
6	รักษาระบบนิเวศ(ฤดูแล้ง)	1,088	
รวมทุกกิจกรรม รวมส่งน้ำชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		9,138	
รวมทุกกิจกรรม ยกเว้นในเขตชล./ไม่รวมรักษานิเวศ		8,412	

การศึกษาลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-15 แสดงสรุปลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก

กลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
ปราจีนบุรี	พื้นที่ทั่วไปทางตอนเหนือของจังหวัดมีเทือกเขาสลับซับซ้อนพื้นที่ทางด้านตะวันออกเป็นที่เนินสูง ส่วนพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การ	อยู่ภายใต้อิทธิพลของมรสุมที่พัดปกคลุมประเทศไทย 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งลมนี้เป็นลมที่พัดพาความหนาวเย็นจากประเทศจีนมาสู่	โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันของกลุ่มน้ำปราจีนบุรี ขนาดใหญ่จำนวน 1 แห่ง คือ โครงการส่งน้ำบางพลวงขนาดกลาง 23 แห่งและขนาดเล็ก 303 แห่งแหล่งเก็บกักน้ำ	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำปราจีนบุรี เป็นปัญหาน้ำเน่าเสีย การเน่าเสียของน้ำมีสาเหตุมาจากน้ำเสียจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตร มี	พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 2.7 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.0 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	เกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ บริเวณที่ราบซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกได้แก่ที่ราบบริเวณลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรี	ประเทศไทยในช่วงฤดูหนาว อิทธิพลของลมนี้จะทำให้จังหวัดปราจีนบุรีประสบกับสภาวะอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง	ความจุรวมทั้งสิ้น 178 ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้มีน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่	สาเหตุมาจากการทำฟาร์มเลี้ยงสุกร หรือการทำนาถั่ว หรือแม้กระทั่งจากการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรม	พัฒนาไปแล้ว 0.66 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ
บางปะกง	สภาพทั่วไปของลุ่มน้ำบางปะกงพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ทางเหนือจะมีเทือกเขาสูงซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำนครนายก ส่วนทางตอนใต้และทางตะวันออกเฉียงใต้ของลุ่มน้ำมีเทือกเขาซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำสาขาสายต่าง ๆ ได้แก่คลองใหญ่คลองหลวง และคลองท่าลาด	สภาพภูมิอากาศเป็นแบบเขตเมืองร้อนหรืออากาศร้อนชื้นแถบเส้นศูนย์สูตรอุณหภูมิจะสูงเกือบตลอดปี ซึ่งเดือนเมษายนจะร้อนที่สุด แต่เดือนที่มีอุณหภูมิต่ำที่สุดคือเดือนธันวาคม โดยในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงใต้จะมีอากาศชุ่มชื้นและฝนตกตลอดฤดู ส่วนฤดูหนาวมีอากาศแห้งแล้ง ซึ่งมีฤดูแตกต่างกัน 3 ฤดู	การพัฒนาแหล่งน้ำในบัตินของลุ่มน้ำบางปะกงขนาดใหญ่จำนวน 4 แห่งและขนาดเล็ก 336 แห่งแหล่งเก็บกักน้ำ ความจุรวมทั้งสิ้น 683 ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้มีน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่	ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง มีลักษณะเป็นน้ำย่อนที่มีค่าความนำไฟฟ้าและค่าความกระด้างอยู่ในระดับที่ต่ำตลอดช่วงปี ในลุ่มน้ำสาขาด้านเหนือเช่นลุ่มน้ำสาขาคลองท่าด่านน้ำจะมีความขุ่นสูงในช่วงฤดูฝนเนื่องจากการชะล้างหน้าดินจากพื้นที่การเกษตร	พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 3.6 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 2.0 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 1.40 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ
โตนเลสาบ	สภาพพื้นที่ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัดซึ่งกั้นเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำต่างๆ หลายสาย พื้นที่ในเขตอำเภอตาพระยาส่วนใหญ่เป็นภูเขาและมีที่ราบริมลำน้ำ สำหรับพื้นที่ตอนกลางของลุ่มน้ำซึ่งอยู่ในเขตอำเภออรัญประเทศและอำเภอวัฒนานคร เป็น	มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดมาจากมหาสมุทรอินเดียพาฝนมาตกและในฤดูแล้งจะมีมรสุมพัดในทิศทางตรงกันข้าม ที่นำอากาศแห้งแล้งมาให้ มีฤดูกาลแตกต่างกันอย่างชัดเจน 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝนและฤดูหนาว	มีพื้นที่ 4,085.93 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.79 ของพื้นที่ประกอบด้วย 3 ลุ่มน้ำสาขาคบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด 7 อำเภอ 4 ตำบล โดยอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 1,285.13 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 20.19 ลุ่มน้ำโตนเลสาบถือว่าลุ่มน้ำระหว่างประเทศ	มีการปนเปื้อนของสิ่งปฏิกูลโลหะ โลหะหนัก สารอินทรีย์ และสารพิษต่างๆ อยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมาก ยกเว้นในบางแหล่งน้ำที่พบการปนเปื้อนของสารอินทรีย์ค่อนข้างสูงในฤดูแล้งซึ่งเป็นสภาพปกติที่เกิดจากการแห้งขอดของลำน้ำ	พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 1.4 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 0.26 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.1 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ

ลุ่มน้ำ	ภูมิประเทศ	ภูมิอากาศ	แหล่งต้นน้ำ	คุณภาพน้ำ	ประโยชน์
	ที่ราบโดยลาดเทลงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ส่วนในเขตอำเภอวัฒนานครจะเป็นที่ราบสูงและมีภูเขาซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคลองน้ำใส				
ชายฝั่งทะเลตะวันออก	ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีการผสมผสานกันมากถึง 5 แบบ ทั้งที่ราบลูกคลื่นและเนินเขา ที่ราบชายฝั่งทะเล ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง พื้นที่สูงชันและภูเขา รวมถึงเกาะน้อยใหญ่อีกมากมาย	ได้รับอิทธิพลจากทั้งลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ ส่งผลให้จังหวัดชลบุรีมีฤดูกาลแตกต่างกันอย่างชัดเจน 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝนและฤดูหนาว	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีพื้นที่ 13,095.29 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 2.55 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ประกอบด้วย 6 ลุ่มน้ำสาขาครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก 5 จังหวัด 31 อำเภอ 200 ตำบล แม่น้ำที่สำคัญที่ไหลผ่านกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก	ในพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกอยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงต่ำส่วนใหญ่เป็นปัญหาการปนเปื้อนของแบคทีเรียซึ่งพบมากในแหล่งน้ำที่ผ่านชุมชนใหญ่ต่าง ๆ และการระบายน้ำเสียจากพื้นที่เลี้ยงกุ้ง	พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 5.44 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.28 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.66 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ

2.2) ลักษณะทางวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก

สรุปโดยย่อเกี่ยวกับลักษณะวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตภาพโดยรวมของกลุ่มน้ำในพื้นที่ สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มน้ำ สามารถนำเสนอลักษณะทางกายภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก ได้ดังต่อไปนี้

2.2.1) ลุ่มน้ำปราจีนบุรี

(1) ประวัติความเป็นมา

ลุ่มน้ำปราจีนบุรี เป็นพื้นที่ที่มีหลากหลายเชื้อชาติอาศัย ซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจมากมายทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีแม่น้ำปราจีนบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักของกลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำบางปะกง โดยมีจุดเริ่มต้นจากการไหลมาบรรจบกันของแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำหनुมาน และแม่น้ำพระปรัง แม่น้ำปราจีนบุรีจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำนครนายกที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา กลายเป็นแม่น้ำบางปะกง แล้วไหลลงสู่อ่าวไทย มีบ้าน ผู้คน ชุมชน การค้าที่มีคุณค่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กล่าวกันในต่างประเทศแบ่งแนวคิดออกเป็น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ออกแบบสร้างสรรค์อย่างจงใจ, ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่นซึ่งในลักษณะนี้มีปรากฏอยู่มากมาย อย่างเช่น สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม อาทิเช่น การปลูกบ้านเรือนไทยสำหรับวัด ปลูกสร้างบ้านยกพื้นสูง ฯลฯ หรืออีกรูปแบบ คือ ภูมิทัศน์

วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ สัมพันธ์กับบุคคล สัมพันธ์กับการสร้างเมือง ฯลฯ และอีกกลุ่มภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับกลุ่มชนชาติพันธุ์โดยในกลุ่มนี้ไม่โดดเด่นมาก ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแม่น้ำปราจีนบุรีมีความเด่นชัดในสองมิติ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ออกแบบสร้างสรรค์อย่างจงใจ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับแม่น้ำ การที่จะดำเนินการในเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุดควรต้องมองให้ครบทุกมิติเป็นองค์รวม รอบด้าน ทั้งในเรื่องโบราณสถาน ชุมชน วิถีชีวิตริมน้ำ ฯลฯ ต้องมองในเรื่องเดียวกันเพื่อเข้าใจความลึกซึ้งของแม่น้ำปราจีนบุรี

(2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลุ่มน้ำ

ลุ่มน้ำปราจีนบุรี การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตั้งแต่อดีตต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ภูมิทัศน์ทิวบริเวณซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำมายาวนาน แม่น้ำปราจีนบุรีช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพในอดีต การผ산ความร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษาสายน้ำตลอดจนภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่งดงามรายรอบให้คงเป็นมรดกล้ำค่าของประเทศ นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของพื้นที่แม่น้ำปราจีนบุรี จากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำหวนมาจบถึงการไหลมาบรรจบกันกลายเป็นแม่น้ำบางปะกง ในการส่งเสริมภูมิทัศน์ทางธรรมชาติเป็นมรดกของชาติ

(3) ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาความศรัทธา

ลุ่มน้ำปราจีนบุรี มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกันทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสายน้ำแน่นแฟ้น เห็นได้จากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ อันก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ การประกอบสัมมาอาชีพที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของสังคม อันได้แก่ ประเพณีงานบุญบั้งไฟ เพื่อเป็นการแสดงถึงประเพณีความเชื่อเรื่องลี้ลับเกี่ยวกับการขอฝน เพื่อในมีน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง ประเพณีงานสัปดาห์ล่องแก่งหินเพิง เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สนุกสนานตื่นเต้น ประเพณีแห่พระทางน้ำ เป็นการดัดแปลงประเพณีอุ้มพระดำน้ำของศาสนาพราหมณ์ให้เข้ากับพระพุทธศาสนา ประเพณีการแข่งขันเรือยาว เป็นการสืบทอดการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านทางน้ำ เพื่อสร้างความสามัคคีและส่งเสริมการท่องเที่ยว และประเพณีลอยกระทง เป็นการขอขมาแด่แม่พระคงคาและบูชาองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยนางนพมาศเป็นผู้ริเริ่มทำกระทงขึ้นเป็นครั้งแรก ประเพณีทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นรากเหง้าของชาวไทยที่ผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกับสายน้ำ เสน่ห์วัฒนธรรม สถานที่ทางธรรมชาติที่น่าจรรโลงใจ การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำอันยิ่งใหญ่ของชาติไทย เพราะสายน้ำ คือ สายเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงหลอมรวมเรื่องราวการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลาย ซึ่งมากมายด้วยคุณค่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำปราจีนบุรี หรือ สถานที่สำคัญของชุมชนใน

เชิงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ อันควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบต่อไป

1.2.2) กลุ่มน้ำบางปะกง

(1) ประวัติความเป็นมา

กลุ่มน้ำบางปะกง เป็นดินแดนหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย มีบางปะกงเป็นแม่น้ำสายหลักของกลุ่มน้ำ เกิดจากการรวมตัวกันของแม่น้ำนครนายกกับแม่น้ำปราจีนบุรีที่ไหลมาบรรจบกัน ที่บริเวณตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดฉะเชิงเทรา ไหลผ่านมาจากทิศเหนือผ่านที่ราบต่ำตอนกลาง และไหลผ่านตอนล่างลงสู่ทิศใต้ และออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีบ้าน ผู้คน ชุมชน การใช้ชีวิต และการค้าที่มีคุณค่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กล่าวกันในต่างประเทศ แบ่งแนวคิดออกเป็น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ออกแบบสร้างสรรค์อย่างจงใจ, ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น ซึ่งในลักษณะหลังเรามีปรากฏอยู่มากมาย อย่างเช่น สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศ สภาพแวดล้อม และกาลเวลายุคสมัย อาทิ เช่น สถาปัตยกรรมแบบผสมผสานตะวันออกกับตะวันตก การปลูกบ้านทรงไทยยกสูง ฯลฯ หรืออีกรูปแบบ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ สัมพันธ์กับบุคคล สัมพันธ์กับการสร้างเมือง ฯลฯ และอีกกลุ่มภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับกลุ่มชนชาติพันธุ์โดยในกลุ่มนี้เราอาจไม่โดดเด่นมาก ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแม่น้ำบางปะกงมีความเด่นชัดในสองมิติ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ออกแบบสร้างสรรค์อย่างจงใจ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับแม่น้ำ การที่จะดำเนินการในเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุดควรต้องมองให้ครบทุกมิติเป็นองค์รวมรอบด้าน ทั้งในเรื่องโบราณสถาน ชุมชน วิถีชีวิตริมน้ำ ฯลฯ ต้องมองในเรื่องเดียวกันเพื่อเข้าใจความลึกซึ้งของแม่น้ำบางปะกง

(2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับกลุ่มน้ำ

กลุ่มน้ำบางปะกง ภูมิทัศน์ทั่วบริเวณซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำมายาวนาน แม่น้ำปราจีนบุรีช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพในอดีต การผสมผสานความร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษาสายน้ำ ตลอดจนภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่งดงามรายรอบให้คงเป็นมรดกล้ำค่าของประเทศ นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของพื้นที่แม่น้ำปราจีนบุรี จากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำนครนายกจบถึงการไหลมาบรรจบกันกับแม่น้ำปราจีนบุรีกลายเป็นแม่น้ำบางปะกง ในการส่งเสริมภูมิทัศน์ทางธรรมชาติเป็นมรดกของชาติ

(3) ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาความศรัทธา

ลุ่มน้ำบางปะกง มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสายน้ำ อย่างแยกไม่ออก เห็นได้จากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือแหล่งน้ำต่างๆ อันก่อให้เกิด การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ การประกอบสัมมาอาชีพที่แตกต่างกัน ออกไปตามบริบทของสังคม อันได้แก่ ประเพณีวันรำลึกอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นจากน้ำ ประเพณีวัน กัตถุญญสายน้ำ ประเพณีสงกรานต์ไทย ประเพณีลอยกระทง พิธีขอฝน ฯลฯ ซึ่งประเพณีที่กล่าวมา ล้วนเป็นรากเหง้าของชาวไทยที่ผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกับสายน้ำ เสน่ห์วัฒนธรรม สถานที่ทางธรรมชาติ ที่น่าจรรโลงใจ การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำอัน ยิ่งใหญ่ของชาติไทย เพราะสายน้ำ คือ สายเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงหลอมรวมเรื่องราวการอยู่ร่วมกัน ของผู้คนหลากหลาย ซึ่งมากมายด้วยคุณค่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำบาง ปะกง หรือ สถานที่สำคัญของชุมชนในเชิงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดีแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ อันควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบต่อไป

2.2.3) ลุ่มน้ำโตนเลสาบ

(1) ประวัติความเป็นมา

ลุ่มน้ำโตนเลสาบ เป็นพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของหลายชาติพันธุ์ จึงมีทั้ง ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่ สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย โดยสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำโตนเลสาบมีสภาพพื้นที่ ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัดซึ่งกันเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดปราจีนบุรีเป็นต้นกำเนิด ของลำน้ำต่างๆ สำหรับพื้นที่ตอนกลางของลุ่มน้ำเป็นที่ราบโดยลาดเทลงจากทิศตะวันตกไปทิศ ตะวันออก พื้นที่ทางตอนใต้มีเทือกเขาสอยดาวเป็นต้นกำเนิดของคลองพระพุทธรูปและคลองโป่งน้ำร้อน เนื่องจากสภาพพื้นที่มีความลาดเทจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออก ลำน้ำสายต่างๆ จึงไหลออกไป ทางประเทศกัมพูชาและลงทะเลสาบเขมร โดยมีบ้าน ผู้คน ชุมชน การใช้ชีวิต และการค้าที่มีคุณค่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กล่าวกันในต่างประเทศแบ่งแนวคิดออกเป็น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ออกแบบ สร้างสรรค์อย่างจงใจ, ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น ซึ่งในลักษณะหลังเรามีปรากฏอยู่มากมาย อย่างเช่น สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม อาทิเช่น การปลูกบ้านตามแบบศิลปะเขมร ปลูกสร้างบ้านทรงไทยยกพื้นสูง ฯลฯ หรืออีกรูปแบบ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ สัมพันธ์กับบุคคล สัมพันธ์กับการ สร้างเมือง ฯลฯ และอีกกลุ่มภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับกลุ่มชนชาติพันธุ์โดยในกลุ่มนี้เราอาจไม่ โดดเด่นมาก ภูมิทัศน์วัฒนธรรมลุ่มน้ำโตนเลสาบมีความเด่นชัดในสองมิติ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ ออกแบบสร้างสรรค์อย่างจงใจ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก สิ่งนี้แสดง ให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับแม่น้ำ การที่จะดำเนินการในเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุดควรต้องมองให้ครบทุกมิติเป็นองค์รวมรอบด้าน ทั้งในเรื่อง โบราณสถาน ชุมชน วิถีชีวิตริมน้ำ ฯลฯ ต้องมองในเรื่องเดียวกันเพื่อเข้าใจความลึกซึ้งของลุ่มน้ำ โตนเลสาบ

(2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลุ่มน้ำ

ลุ่มน้ำโตเลสาบ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานาน ภูมิทัศน์ทั่วบริเวณปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำมายาวนาน ลุ่มน้ำโตเลสาบช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภคเพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพในอดีต การผสมผสานความร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษาสายน้ำ ตลอดจนภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่งดงามรายรอบให้คงเป็นมรดกล้ำค่าของประเทศ นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ลุ่มน้ำโตเลสาบ ในการส่งเสริมภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมเป็นมรดกของชาติ

(3) ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาความศรัทธา

ลุ่มน้ำโตเลสาบ มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสายน้ำอย่างแยกไม่ออก เห็นได้จากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือแหล่งน้ำต่างๆ อันก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ การประกอบสัมมาอาชีพที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของสังคม อันได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีสงกรานต์ก่อเจดีย์ทราย ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแห่เจ้าพ่อพระปรง ประเพณี บายศรีสู่ขวัญข้าว ฯลฯ ซึ่งประเพณีที่กล่าวมาล้วนเป็นรากเหง้าของชาวไทยที่ผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกับสายน้ำ เสน่ห์วัฒนธรรม สถานที่ทางธรรมชาติที่น่าจรรโลงใจ การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำอันยิ่งใหญ่ของชาติไทย เพราะสายน้ำ คือ สายเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงหลอมรวมเรื่องราวการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลาย ซึ่งมากมายด้วยคุณค่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง หรือสถานที่สำคัญของชุมชนในเชิงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ อันควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบต่อไป

2.2.4) ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

(1) ประวัติความเป็นมา

ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยของหลากหลายชนชาติจึงปรากฏทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย โดยสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกมีสภาพพื้นที่ตอนบนขนาดใหญ่เป็นแนวเทือกเขามักจะทอดตัวอยู่ตามแนวเหนือ-ใต้ สลับกับที่ราบและมีแนวเขาทอดยาวตลอดแนวทางฝั่งตะวันออกของลุ่มน้ำ จากตอนบนของพื้นที่ลุ่มน้ำลงมาจะเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลแคบๆ บางช่วงชายฝั่งทะเลจะมีลักษณะเว้าแหว่ง บางแห่งเป็นปากแม่น้ำและมีป่าชายเลน บางแห่งเป็นหาดทรายสวยงามซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น หาดบางแสน หาดจอมเทียน และหาดพัทยาในจังหวัดชลบุรี ส่วนพื้นที่ด้านตะวันออกของจังหวัดชลบุรี และตอนบนของจังหวัดระยองจะเป็นที่ราบลูกคลื่นและเนินเขา ก่อนจะเข้าเขตเทือกเขาทางด้านตะวันออกสุดของลุ่มน้ำ นอกจากนี้ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกยังมีส่วนที่เป็นเกาะ ซึ่งประกอบด้วย

หมู่เกาะต่างๆ มากกว่า 50 เกาะ อยู่ห่างจากชายฝั่งตั้งแต่ 2-40 กม. โดยมีบ้าน ผู้คน ชุมชน การใช้ชีวิต และการค้าที่มีคุณค่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กล่าวกันในประเทศแบ่งแนวคิดออกเป็น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ออกแบบสร้างสรรค์อย่างตั้งใจ, ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น ซึ่งในลักษณะหลังเรามีปรากฏอยู่มากมายอย่างเช่น สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม อาทิเช่น การปลูกบ้านเรือนไทยสำหรับพายุ ปลูกสร้างบ้านทรงไทยยกพื้นสูง การปลูกบ้านตามชายหาดไว้สำหรับการประมง ฯลฯ หรืออีกรูปแบบ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ สัมพันธ์กับบุคคลสัมพันธ์กับการสร้างเมือง ฯลฯ และอีกกลุ่มภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับกลุ่มชนชาติพันธุ์โดยในกลุ่มนี้เราอาจไม่โดดเด่นมาก ภูมิทัศน์วัฒนธรรมลุ่มน้ำโตเลสาบมีความเด่นชัดในสองมิติ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ออกแบบสร้างสรรค์อย่างตั้งใจ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชน วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับแม่น้ำและทะเล การที่จะดำเนินการในเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุดควรต้องมองให้ครบทุกมิติเป็นองค์รวมรอบด้าน ทั้งในเรื่องโบราณสถาน ชุมชน วิถีชีวิตริมน้ำ ฯลฯ ต้องมองในเรื่องเดียวกันเพื่อเข้าใจความลึกซึ้งของลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

(2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับลุ่มน้ำ

ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก บอกเล่าประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานานนับแต่วันวานต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ภูมิทัศน์ทั่วบริเวณซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำมายาวนาน ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกช่วยเหลือเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ การผสมผสานความร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษาสายน้ำ ตลอดจนภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่งดงามรายรอบให้คงเป็นมรดกล้ำค่าของประเทศ นับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ณ บริเวณชายหาดทางธรรมชาติที่สำคัญ ในการส่งเสริมภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมเป็นมรดกของชาติ

(3) ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาความศรัทธา

ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสายน้ำ สังเกตจากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือแหล่งน้ำต่างๆอันก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ การประกอบสัมมาอาชีพที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของสังคม อันได้แก่ งานประเพณีก่อพระทรายวันไหล ประเพณีงานเทศกาลชิมปลาบ้านฉาง งานประเพณีห่มผ้าเจดีย์กลางน้ำ งานประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ ประเพณีการแข่งขันเรือยาว (เรือพาย) งานประเพณีวันระกำหวาน ประเพณีลอยกระทง ฯลฯ ซึ่งประเพณีที่กล่าวมาล้วนเป็นรากเหง้าของชาวไทยที่ผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกับสายน้ำ เสน่ห์วัฒนธรรม สถานที่ทางธรรมชาติที่น่าจรรโลงใจ การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำอันยิ่งใหญ่ของชาติไทยเพราะสายน้ำ คือ สายเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงหลอมรวมเรื่องราวการอยู่

ร่วมกันของผู้คนหลากหลาย ซึ่งมากมายด้วยคุณค่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำ บางปะกง หรือ สถานที่สำคัญของชุมชนในเชิงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ อันควรถูกเก็บรักษาต่อไป สามารถสรุปและนำเสนอ ในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-16 แสดงสรุปลักษณะทางวัฒนธรรมเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก

กลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
ปราจีนบุรี	กลุ่มน้ำปราจีนบุรี เป็นพื้นที่ที่มีหลากหลายเชื้อชาติอาศัย มีประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีแม่น้ำปราจีนบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักของกลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำบางปะกง โดยมีจุดเริ่มต้นจากการไหลมาบรรจบกันของแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำหनुมาน และแม่น้ำพระปรัง แม่น้ำปราจีนบุรีจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำนครนายกที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา กลายเป็นแม่น้ำบางปะกง แล้วไหลลงสู่อ่าวไทย มีบ้านผู้คน ชุมชน การค้าที่มีคุณค่า	กลุ่มน้ำปราจีนบุรี การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตั้งแต่อดีตต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ภูมิทัศน์ทิวบริวาร ซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่า ความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำมา ยาวนาน แม่น้ำปราจีนบุรีช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะ	กลุ่มน้ำปราจีนบุรี มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกันทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสายน้ำ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ อันก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ ประเพณีงานบุญบั้งไฟ เพื่อเป็นการแสดงถึงประเพณีความเชื่อเรื่องลี้ลับเกี่ยวกับการขอฝน เพื่อในมัยน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง ประเพณีงานสัปดาห์ล่องแก่งหินเพิง
บางปะกง	กลุ่มน้ำบางปะกง เป็นดินแดนหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย มีบางปะกงเป็นแม่น้ำสายหลักของกลุ่มน้ำ เกิดจากการรวมตัวกันของแม่น้ำนครนายกกับแม่น้ำปราจีนบุรีที่ไหลมาบรรจบกัน ที่บริเวณตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดฉะเชิงเทรา	กลุ่มน้ำบางปะกง ภูมิทัศน์ทิวบริวารซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่า ความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับ แม่น้ำบางปะกงช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะ	กลุ่มน้ำบางปะกง มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือแหล่งน้ำต่างๆ การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ ประเพณีวันรำลึกอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นจากน้ำ ประเพณีวันกตัญญูสายน้ำ ประเพณีสงกรานต์ไทย ประเพณีลอยกระทง พิธีขอฝน ฯลฯ
กลุ่มน้ำโดน	กลุ่มน้ำโดนเลสาบ เป็นพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของหลายชาติพันธุ์ จึงมีทั้ง	กลุ่มน้ำโดนเลสาบ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานาน	กลุ่มน้ำโดนเลสาบ มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม

ลุ่มน้ำ	ประวัติ	วิถีชีวิต	ความเชื่อ
	ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม อาทิเช่น การปลูกบ้านตามแบบศิลปะเขมร ปลูกสร้างบ้านทรงไทยยกพื้นสูง ฯลฯ	ภูมิทัศน์ทั่วบริเวณปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับลุ่มน้ำโตเลสาบ ช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคม เชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพในอดีต	ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ มีความสัมพันธ์กับสายน้ำ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีสงกรานต์ก่อเจดีย์ทราย ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแห่เจ้าพ่อพระปรง ประเพณีบายศรีสู่ขวัญข้าว ฯลฯ
ชายฝั่งทะเลตะวันออก	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยของหลากหลายชนชาติ จึงปรากฏทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม อาทิเช่น การปลูกบ้านเรือนไทยสำหรับชาวพม่า ปลูกสร้างบ้านทรงไทยยกพื้นสูง การปลูกบ้านตามชายหาดไว้สำหรับการประมง ฯลฯ	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานาน ภูมิทัศน์มีโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับสายน้ำ ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะ	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์กับสายน้ำ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ ก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ งานประเพณีก่อพระทรายวันไหล ประเพณีงานเทศกาลชิมปลาบ้านฉาง งานประเพณีห่มผ้าเจดีย์กลางน้ำ งานประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ ประเพณีการแข่งขันเรือยาว (เรือพาย) งานประเพณีวันระกำหวาน ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

2.3) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

2.3.1) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรีที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของแนวพระปรางและแนวหุบมานบริเวณอำเภอกบินทร์บุรี และคลองประจันตคาม บริเวณอำเภอเมืองปราจีนบุรีและไหลรวมกับแม่น้ำนครนายกเป็นแม่น้ำบางปะกง มีความยาวประมาณ 68 กิโลเมตร พื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี เคยเป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมายาวนาน ดังปรากฏการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสมัยโบราณเมื่อประมาณ 2,000 - 2,500 ปีที่แหล่งโบราณคดีบ้านกระทุ่มแพ้ว ตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้างบ้านหนองอ้อ ตำบลดงพระราม อำเภอเมืองปราจีนบุรีและบ้านดงชัยมัน ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคามโบราณวัตถุที่พบ ได้แก่ ลูกปัดแก้วแบบอินโด - แปซิฟิกสีต่างๆ ลูกปัดหิน คาร์เนเลียน หินอะเกตและหินควอตซ์เครื่องมือเหล็ก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนโบราณใกล้เคียงและอินเดีย โดยเฉพาะที่บ้านดงชัยมันได้พบชิ้นส่วนกลองมโหระทึก ซึ่งเป็นโบราณวัตถุในวัฒนธรรมดงซอนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมซึ่งพบทางตอนใต้ของจีนและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทยและยังพบหลักฐานเป็นซากเมืองโบราณที่เรียกว่า “เมืองศรีมโหสถ” ที่ตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถและบริเวณบ้านโคกขวาง อำเภอสรีมหาโพธิ์บริเวณซากเมืองโบราณเหล่านี้มีซากโบราณสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมศาสนิกกิจและโบราณวัตถุ ได้แก่ พระพุทธรูป เทวรูป เครื่องปั้นดินเผา เครื่องสำริดซึ่งเป็นเครื่องมือและเครื่องใช้กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป มีประเพณีต่าง ๆ มากหมาย อาทิ ประเพณีปูตักบาตร เป็นความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดวงวิญญาณยังคงอยู่คอยดูแลปกป้องรักษาลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข จึงจัดให้มีพิธีการเลี้ยงผีปูตักบาตรเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญู งานเทศกาลมาฆปุรณมีศรีปราจีน เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดปราจีนบุรี ประเพณีบุญข้าวหลาม เป็นการท านบุญวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ของประชาชนชาวไทยเชื้อสายพวน และประเพณีก่อพระเจดีย์ทราย เป็นประเพณีดั้งเดิมของหมู่บ้านหนองเอี่ยน เมื่อถึงช่วงหน้าแล้งนี้ ลุง ชาวบ้านจะประกอบพิธีก่อพระเจดีย์ทรายบริเวณกลางหาดริมแม่น้ำแควหุบมาน เป็นต้น

2.3.2) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกงที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง นับว่าเป็นลุ่มน้ำที่สำคัญลุ่มน้ำหนึ่งในภาคตะวันออก มีลักษณะไหลพาดผ่านจังหวัดฉะเชิงเทราและไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต และยังมีความหลากหลายในเรื่องของชาติพันธุ์ความเชื่อ และวัฒนธรรม ในยุคสมัยแรกเริ่มของการเริ่มตั้งเมืองหรือพื้นที่ผู้คนอาศัยอยู่ โดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงชนชาติขอมที่เคยอาศัยอยู่ดั้งเดิมริมแม่น้ำ มาตั้งแต่ยุคสมัยทวารวดีอาณาจักรขอมที่เคยรุ่งเรืองและปกครองดินแดนพื้นที่ทางภาคตะวันออกรวมถึงชายฝั่ง ต่อมาเมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้น ทั้งการที่คนไทยได้ย้ายถิ่นฐานและมีการขยายตัวของกรุงศรีอยุธยา สุโขทัย จนถึงรัตนโกสินทร์ ได้มีคนไทยมาอาศัยอยู่เพิ่มมากขึ้นดังหลักฐานที่ปรากฏของพระเจ้าตากสินมหาราชที่ได้มาตั้งฐานทัพที่บางคล้าและในตัวเมือง

ฉะเชิงเทรา รวมถึงการที่ชาวจีนได้อพยพย้ายถิ่นเข้ามาเป็นแรงงานในประเทศช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และประเทศมีการเปิดรับให้ชาวจีนได้เข้ามาทำการค้าขายและอาศัยอยู่ในประเทศได้อย่างเสรี เป็นยุคสมัยที่คนจีนเริ่มอพยพเข้ามาในประเทศและตั้งถิ่นฐานอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งคนจีนในยุคแรกเริ่มก็เลือกที่จะตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มน้ำเป็นส่วนใหญ่ เพื่อความสะดวกในการคมนาคม การขนส่งสินค้าและการดำรงชีวิต เพราะฉะนั้นในยุคแรกเริ่มของการเริ่มตั้งบ้านเรือนในภาคตะวันออกจะยึดอยู่กับแหล่งน้ำหรือทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นหลัก แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและการดำรงวิถีชีวิตที่ยึดติดกับธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และยังแสดงให้เห็นถึงการมีชีวิตอยู่ของผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำบางปะกงที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น ดังที่มัสยิดจีน ศาลเจ้า วัดไทย และบ้านเรือนของผู้คนที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี กลุ่มน้ำบางปะกงมีวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ อาทิ ประเพณีแห่หลวงพ่อพุทธโสธร มีการอัญเชิญหลวงพ่อพุทธโสธรแห่ทางบก และในวันขึ้น 14 - 15 ค่ำ เดือน 12 จะมีการแห่ทางน้ำล่องไปตามลำน้ำบางปะกง เพื่อให้ประชาชนได้นมัสการองค์หลวงพ่อพุทธโสธร สำหรับในงานจะมีการละเล่นมหรสพ อาทิ การแข่งเรือฝีพาย การแข่งเรือเร็ว เป็นต้น ประเพณีแข่งเรือยาว จัดงานในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 และแรม 1 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี (ในช่วงงานประเพณีแห่หลวงพ่อพุทธโสธร) ซึ่งจัด ณ บริเวณหน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร สำหรับเรือที่นิยมนำมาประลองกำลังกัน ได้แก่ เรือยาวเล็ก เรือยาวใหญ่ เรือเร็วติดเครื่องยนต์หรือการแข่งขันแข่งสกีน้ำ และเรือที่มีความเร็วสูง เช่น เรือฟอร์มูล่าวัน เป็นต้น ประเพณีแห่ธงตะขาบ เป็นวัฒนธรรมของชาวมอญที่เข้าตั้งรกรากอยู่บริเวณวัดพิมพาواس อำเภอบางปะกง ประเพณีดังกล่าวจัดขึ้นในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ เป็นการสืบสานงานหัตถกรรมอันแสดงถึงความละเอียดอ่อนและเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ คือ การทำธงกระดาษ ผู้ที่จะทำธงกระดาษได้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และสืบทอดการทำธงตะขาบมาจากบรรพบุรุษ มิเช่นนั้นก็จะไม่สามารถทำธงตะขาบได้อย่างถูกต้องตามประเพณี ในวันพิธีแห่ธงตะขาบ แต่ละบ้านจะจัดเตรียมธงเพื่อนำไปถวายวัด โดยจะถวายครั้งละ 2 - 3 ตัว ลักษณะของธงตะขาบ คือ ตะขาบ 1 ตัว จะมีราวนม 9 ราวนม นมละ 14 ช่วง นมนี้มีลักษณะเป็นนมคู่ หากเป็นตะขาบตัวเมียจะมีปากเพียงปากเดียว ส่วนตัวผู้ต้องมี 2 ปาก เมื่อทำเสร็จผ้าทำจะนำแบ่ง หวี กระจก ผม 1 ปอย และผ้าเช็ดหน้าแขวนไว้ที่ปากตะขาบ การแห่ขบวนแห่ทางบกมากกว่าทางเรือ เมื่อถึงวัดชาวบ้านจะนำธงตะขาบไปผูกไว้กับต้นเสาในศาลาวัดเพื่อทำพิธี เมื่อถึงเวลาพระสงฆ์จะนำสายสิญจน์มาวางรอบธง จากนั้นพิธีถวายธงจะเริ่มขึ้นด้วยการกล่าวบทนมัสการคุณพระศรีรัตนตรัย ตามด้วยการสรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ เสร็จแล้วชาวบ้านจะนำธงตะขาบขึ้นไปไว้บนหงส์ เชื่อกันว่าทุกครั้งที่ตั้งธงตะขาบจะนำธงตะขาบไปไว้บนเสาหงส์ เชื่อกันว่าทุกครั้งที่ตั้งธงตะขาบสายเพราะแรงลม จะทำให้บรรณาทูล่วงลับไปแล้วได้ขึ้นสวรรค์ วันสงกรานต์ของทุกปี ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นประเพณีถวายน้ำผึ้งแก่พระสงฆ์และสามเณรของชาวมอญที่วัดพิมพาواس (ใต้) อำเภอบางปะกง จะจัดงานกลางเดือน 9 ของทุกปี มูลเหตุของการถวายน้ำผึ้งสืบเนื่องจากสมัยพุทธกาลซึ่งพระพุทธเจ้าอนุญาตให้พระภิกษุสามเณรรับน้ำผึ้งและน้ำอ้อยเป็นยาได้ ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในตำบลพิมพา อำเภอบางปะกง จะทำการตักบาตรน้ำผึ้งที่ศาลาวัด ในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ โดยชาวบ้านจะนำน้ำผึ้งมาใส่บาตรและใส่น้ำตาลในจานที่วางคู่กับบาตร ส่วนอาหารคาวหวานนำไปใส่ภาชนะที่วางไว้อีกด้านหนึ่งของศาลา อาหารพิเศษที่นำมาใส่บาตรนอกเหนือไปจาก

น้ำผึ้งและน้ำตาลแล้ว มักจะมีข้าวต้มมัดสำหรับพระจ้มน้ำผึ้งฉันด้วย และประเพณีบูชาข้าวหลามเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายลาวที่เข้ามาปักหลักอยู่ในอำเภอพนมสารคาม งานบุญข้าวหลามเป็นการทำบุญด้วยข้าวหลามและขนมจีน หรือข้าวปั้นกับน้ำยาป่า หมายถึงน้ำยาที่ไม่ใส่กะทิ แต่ใส่ปลาร้า โดยจะทำการในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี เป็นวันงานบุญเนื่องจากเป็นช่วงที่ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเสร็จจากการเกี่ยวข้าว จึงถือโอกาสนำข้าวที่ได้มาทำเป็นข้าวหลามและขนมจีน เพื่อทำบุญเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

2.3.3) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำโดนเลสาบที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

ลุ่มน้ำโดนเลสาบ เป็นทะเลน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย พื้นที่ของทะเลสาบในยามปกติประมาณ 7,000 ตารางกิโลเมตร (ในประเทศไทยบึงบอระเพ็ดถึงว่าเป็นแหล่งน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุด มีพื้นที่ 212 ตารางกิโลเมตร) ความลึกประมาณ 5- 6 เมตร แต่หากเป็นฤดูน้ำหลาก (ซึ่งเป็นน้ำหลากจากแม่น้ำโขงที่เป็นแหล่งน้ำสายสำคัญที่สุดของโดนเลสาบ) หากเทียบกับแผ่นดินจะมีขนาดใหญ่กว่ากรุงเทพมหานครถึง 7 เท่า ขนาดของทะเลสาบจะขยายออกด้วยปริมาณน้ำที่เพิ่มขึ้นเป็นวงกว้างถึง 16,000 ตารางกิโลเมตร ความลึกประมาณ 15 เมตร นอกจากนี้ยังเป็นผืนน้ำที่มีอาณาเขตติดต่อกันถึง 5 จังหวัด ได้แก่ กัมพูชา กัมพูชานิ่ง โพธิสัตว์ พระตะบอง และ เสียมเรียบเหตุการณ์ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในโดนเลสาบ ช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน น้ำในแม่น้ำโขงจะไหลมาจากต้นน้ำเป็นจำนวนมาก ซึ่งไหลมาจากท่าทิสเหนือ ทำให้เกิดเหตุการณ์น้ำหนุนในแม่น้ำ น้ำจึงไหลกลับทิศ หรือ ไหลย้อนขึ้นไปในโดนเลสาบทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เมื่อน้ำลดสายน้ำก็จะไหลกลับไปเป็นปกติการทำหน้าที่ของโดนเลสาบ มีลักษณะคล้ายแก้มลิงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทำหน้าที่กอบกักเก็บน้ำในฤดูน้ำหลาก ป้องกันน้ำท่วม เป็นแหล่งปลารัชมชาติ และการใช้น้ำในภาคเกษตร ได้เป็นอย่างดี เหตุการณ์น้ำหนุนในของลำน้ำโขงยังได้พัดพาตะกอนและแร่ธาตุในแม่น้ำขึ้นไปทับถมทำให้ดินแดนที่น้ำไหลย้อนไปมีความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร จึงทำให้เป็นแหล่งสร้างความอุดมสมบูรณ์และอาหารจาน “ปลา” จึงเป็นอาหารสำคัญที่พลาดไม่ได้ ก็จากโดนเลสาบแห่งนี้ ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี ลุ่มน้ำโดนเลสาบ มีงานสำคัญและงานประเพณีในปัจจุบันนี้ จัดเป็นประจำทุกปี ในเทศกาลยังมีรากจากประวัติศาสตร์โบราณให้เห็นคือ การบูชาพระพุทธรูปจากการเก็บเกี่ยวข้าวตลอดปีและขอฝนที่เพียงพอแก่การเพาะปลูกในปีต่อไป ซึ่งอาจเทียบเคียงได้จาก ประเพณีลอยกระทงในประเทศไทยการแสดงความระลึกถึงบุญคุณน้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำโขง และทะเลสาบโดนเลสาบ แหล่งน้ำสำคัญ ที่หล่อเลี้ยงชีวิต และมีความอุดมสมบูรณ์การแข่งเรือยาว และการไหลเรือไฟ เพื่อรำลึกการสู้รบทางน้ำในช่วงที่อาณาจักรเขมรรุ่งเรืองมีธรรมเนียมไหว้พระจันทร์ที่เรียกว่า “สมเปริยะพระแข” เพื่อขอบคุณและอธิษฐานต่อดวงจันทร์วันเพ็ญ สัญลักษณ์แห่งฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวและพืชผัก จากนั้นเมื่อถึงเวลาเที่ยงคืนชาวบ้านจะเดินทางไปวัดเพื่อกิน “ออกอ่าบ” คล้ายข้าวเม่าคลุกผสมกล้วยและมะพร้าวขูด ที่ร่วมด้วยช่วยกันทำประเทศกัมพูชาเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของคนในประเทศ ในแต่ละยุคสมัยที่สืบสานกันมา มีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ แม้ภาพรวมอาจดูคล้ายกับไทยจนมีบางคำที่ว่า “ใครขโมยใครมา” แต่หาเรามองลึกลงไป ก็ จะเห็นความแตกต่างในรายละเอียดของวิถีที่แตกต่างกัน

2.3.4) อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม พื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออก บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล เดิมมีความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้พื้นที่นี้มีการใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรหลายประเภท ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคตะวันออก ที่เป็นดินแดนแห่งหมู่เกาะน้อยใหญ่และท้องทะเลที่สวยงาม ซึ่งแวดล้อมด้วยผืนป่าดิบและสวนผลไม้ที่สมบูรณ์ เต็มไปด้วยสารพันแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเมืองเก่าริมน้ำ หมู่เกาะทะเล น้ำตก วัดวาอาราม และโบราณสถานที่สวยงาม อีกทั้งยังมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารทะเลสดใหม่ที่มาจากท้องทะเลสีครามในทุกฤดูกาล ลุ่มน้ำตะวันออก ประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับภูเขาสูงเตี้ยๆ บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกมีเทือกเขาจันทบุรีทอดตัวไปทางตะวันตกจนจดกับเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งทอดยาวจากเหนือถึงใต้ เป็นเส้นแบ่งอาณาเขต ระหว่างไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย มีแม่น้ำสายสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำตราด แม่น้ำระยอง และแม่น้ำประแสร์ ซึ่งไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทยชายฝั่งทะเลที่เรียบยาว ไค้งว่าท้องทะเลตะวันออกเต็มไปด้วยกลุ่มเกาะน้อยใหญ่หลายแห่ง ที่สำคัญได้แก่ เกาะช้าง เกาะหมากเกาะกูด ในจังหวัดตราด เกาะเสม็ด เกาะมัน จังหวัดระยอง เกาะล้าน เกาะสีชัง ในจังหวัดชลบุรี ส่วนบริเวณปากแม่น้ำ เป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนโคลนตมที่แม่น้ำสายต่างๆ พัดพามา เป็นบริเวณที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ในภูมิภาคตะวันออก จากสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ และท้องทะเลที่กว้างใหญ่ ประชากรจึงประกอบอาชีพที่ หลากหลาย ได้แก่ สวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด สับปะรด สวนยางพาราที่นำพันธุ์มาจากภาคใต้ มีการทำประมง จำหน่ายอาหารทะเลสด รวมทั้งอาหารแปรรูปต่างๆ มีโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งกำหนดให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหนักที่ต้องใช้พลังงานจากก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ เป็นแหล่งรวมแร่ธาตุที่มีค่าของประเทศ รวมไปถึงการเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลกด้วย ภูมิภาคแห่งนี้ยังเป็นที่ตั้งของสนามบินอู่ตะเภา ด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก นอกจากมีกลุ่มใหญ่ที่เป็นคนไทยมาแต่เดิมแล้ว ยังเป็นถิ่นที่อยู่ของคนหลายเชื้อชาติ เช่น ชาวชอง ซึ่งเป็นชนเผ่าตระกูลมอญ-เขมร ที่อยู่ในเขตป่าเขา ใช้ชีวิตตามธรรมชาติ ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากวัสดุในท้องถิ่น เช่น เครื่องจักสาน มีกระบุง ตะกร้า และของป่าเอามาแลกเปลี่ยนเสื้อผ้า และอาหารกับคนในเมือง ส่วนชาวญวนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานสมัยใดไม่ปรากฏชัดเจน อยู่ที่แถบบ้านท่าเรือจ้ง เป็นญวนที่นับถือศาสนาคริสต์ ชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด มีบทบาทด้านการค้า เริ่มจากการค้าทางเรือสำเภามาตั้งแต่ในอดีต ชาวไทยมุสลิม อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อันสืบเนื่องมาจากปัญหาการยึดครองอินโดจีนของฝรั่งเศส กลุ่มชนดังกล่าวมีวิถีชีวิตประสมประสานกับคนไทยพื้นถิ่นสื่อสารกันด้วยภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อไปในแนวเดียวกัน ผสมกลมกลืน ไม่มีปัญหาขัดแย้งกันแต่อย่างใด ใช้ภาษาไทยอย่างเดียวกัน สำเนียงไทยภาคกลาง แต่จะมีเสียงเพี้ยนไปบ้าง ประชากรส่วนใหญ่ นับถือพุทธศาสนาพื้นที่ของภาคตะวันออกมีขนาดเล็กกว่าภาคอื่น เดิมทีภาคนี้เรียกรวมกับคนภาคกลาง แต่เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศซึ่งต่างไปจากภาคกลาง คือผลิตผลและภูมิอากาศ

คล้ายคลึงกับภาคใต้ มีลักษณะเด่นเฉพาะ อาชีพในภาคนี้ส่วนใหญ่เป็นพืชสวนพืชไร่ การประมง พืชสวนที่สำคัญได้แก่ เงาะ ส่วนพืชไร่ มี อ้อย มันสำปะหลัง และสับปะรดการประมงทำกันตามชายฝั่งโดยทั่วไป และมีการเลี้ยงกุ้งกันในบางจังหวัด ส่วนการทำนา มีในจังหวัดฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี นอกจากอาชีพดังกล่าว ในจังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันแม้ว่าจำนวนพลอยดิบจะลดลงไปมาก แต่ก็ยังเป็นศูนย์กลางของการเจียรไนพลอย ที่สำคัญ โดยการนำเอาพลอยต่างประเทศเข้ามาเจียรไนด้านเศรษฐกิจ ในภาคนี้เศรษฐกิจก้าวหน้าไปอย่างมาก เพราะได้มีการสร้างท่าเรือน้ำลึกขึ้นที่แหลมฉบัง ซึ่งขณะนี้ก็มีโรงงานกลั่นน้ำมันขนาดใหญ่อยู่แล้ว พร้อมกันนั้นยังมีนิคมอุตสาหกรรม สำหรับผลิตสินค้าออกยังต่างประเทศ และที่บริเวณมาบตาพุด จังหวัดระยอง ได้เน้นด้านอุตสาหกรรมปิโตรเคมี โดยการนำเอาก๊าซธรรมชาติที่พบในอ่าวไทย มาแปรสภาพเป็นสารที่ใช้ในการทำพลาสติก ทำวัสดุพีวีซีชายฝั่งทะเลด้านนี้มีสถานที่ท่องเที่ยวและหาดทราย ซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพฯ จึงเป็นแหล่งที่ผู้คนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นิยมมาพักผ่อนท่องเที่ยว โดยเฉพาะที่พัทยา จังหวัดชลบุรี ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับภูเขาสูงเตี้ยๆ บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกมีเทือกเขาจันทบุรีทอดตัวไปทางตะวันตกจดกับเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งทอดยาวจากเหนือถึงใต้ เป็นเส้นแบ่งอาณาเขต ระหว่างไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย มีแม่น้ำสายสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำตราด แม่น้ำระยอง และแม่น้ำประแสร์ ซึ่งไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย ชายฝั่งทะเลที่เรียบยาวโค้งเว้า ท้องทะเลตะวันออกเต็มไปด้วยกลุ่มเกาะน้อยใหญ่หลายแห่ง ที่สำคัญได้แก่ เกาะช้าง เกาะหมาก เกาะกูด ในภาคตะวันออก เกาะเสม็ด เกาะมัน จังหวัดระยอง เกาะล้าน เกาะสีชัง ในจังหวัดชลบุรี ส่วนบริเวณปากแม่น้ำเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนโคลนตม ที่แม่น้ำสายต่างๆ พัดพามาเป็นบริเวณที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์ของสิ่งมีชีวิต วัฒนธรรมอาหาร ด้วยลักษณะทางกายภาพที่หลากหลาย ทั้งภูเขา แม่น้ำ ที่ราบลุ่มและชายฝั่งทะเล ส่งผลให้ภูมิภาคแถบนี้อุดมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ แร่ธาตุ ผลไม้และสัตว์ทะเล ในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งเสด็จประพาสจันทบุรี ปี จ.ศ. 1238 หรือ พ.ศ. 2419 ทรงกล่าวถึงสินค้าออกของเมืองจันทบุรีว่าประกอบด้วยเครื่องเทศ สมุนไพร อาทิ พริกไทย กระวาน เร่ว น้ำตาลทราย พงลละลาย รง แดงอุลิต รวมทั้งอาหารแปรรูปจากทะเล อาทิ กุ้งแห้ง เยื่อเคย ทรัพยากรประมงและเครื่องเทศสมุนไพร ที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ ส่งผลต่อวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคตะวันออก โดยเฉพาะเครื่องแกง ซึ่งมีส่วนผสมของสมุนไพร เครื่องยาหลายชนิด วัฒนธรรมประเพณี มีประเพณีวิ่งควาย เป็นประเพณีที่จัดเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ก่อนออกพรรษา 1 วัน เป็นประเพณีที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่บรรพชนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการทำขวัญควายและให้ควายได้พักผ่อนจากงานในท้องนา เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อที่ว่า หากปีใดไม่มีการวิ่งควายปีนั้นควายจะเป็นโรคระบาดกันมาก เพื่อแสดงรู้คุณต่อควายซึ่งเป็นสัตว์ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพทำนา และเพื่อให้ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์กัน ส่วนใหญ่จัดงานในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี และอำเภอบ้านบึง เดิมมีแต่คนในท้องถิ่นรู้จัก แต่ในปัจจุบันประเพณีวิ่งควายเป็นประเพณีประจำจังหวัดชลบุรีที่โด่งดังเป็นที่รู้จักกันไปทั่วทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สามารถสรุปและนำเสนอในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-17 แสดงสรุปอัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

ลุ่มน้ำ	อัตลักษณ์ธรรมชาติ	อัตลักษณ์วัฒนธรรม
ปราจีนบุรี	ทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี	วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
บางปะกง	การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต	วัฒนธรรมแห่งธรรมะ
ลุ่มน้ำโดนเลสาบ	ทรัพยากรธรรมชาติและการเกษตร	ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน
ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	ท่องเที่ยวทางการเกษตรชายฝั่ง	วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน

4.2 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดำเนินการศึกษาและสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยการวิจัยเอกสาร จากนั้นสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวและวิเคราะห์สังเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเป็นชุมชนต้นแบบและใช้ในการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีคลองและแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง และแบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว สำหรับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ พร้อมทั้งใช้เกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการวิเคราะห์การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนและใช้ฐานทรัพยากรตลอดลำน้ำในพื้นที่ ดังนั้นจึงสามารถนำเสนอรายละเอียดผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากนักท่องเที่ยว

1) ภาคกลาง

คณะผู้วิจัยได้สำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางจากแบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว โดยมีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 130 คน สามารถสรุปผล ได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

แสดงผลการสำรวจข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานภาพสมรส สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 4-18 แสดงเพศของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1) ชาย	43	33.1
2) หญิง	84	64.6
3) ไม่ระบุ	3	2.3
รวม	130	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นเพศชาย จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 33.1 เพศหญิง จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 64.6 และไม่ระบุ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3

ตารางที่ 4-19 แสดงช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
1) ไม่เกิน 20 ปี	37	28.5
2) 21-30 ปี	36	27.7
3) 31-40 ปี	16	12.3
4) 41-50 ปี	20	15.4
5) 51-60 ปี	12	9.2
6) มากกว่า 60 ปี	4	3.1
7) ไม่ระบุ	5	3.8
รวม	130	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้ที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 อายุ 21-30 ปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 27.7 อายุ 31-40 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 อายุ 41-50 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 อายุ 51-60 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 9.2 อายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1 และไม่ระบุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8

ตารางที่ 4-20 แสดงระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1) ต่ำกว่าปริญญาตรี	30	23.1
2) ปริญญาตรี	73	56.2
3) สูงกว่าปริญญาตรี	5	3.8
4) ไม่ระบุ	22	16.9
รวม	130	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 23.1 ปริญญาตรี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 56.2 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 และไม่ระบุ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 16.9

ตารางที่ 4-21 แสดงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1) นักเรียน/นักศึกษา	54	41.5
2) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐ	7	5.4
3) พนักงานบริษัทเอกชน	21	16.2
4) ธุรกิจส่วนตัว/ประกอบอาชีพอิสระ/ค้าขาย	23	17.7
5) เกษตรกร	3	2.3
6) เกษียณ	6	4.6
7) อื่นๆ	3	2.3
8) ไม่ระบุ	13	10.0
รวม	130	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 16.2 ธุรกิจส่วนตัว/ประกอบอาชีพอิสระ/ค้าขาย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 เกษตรกร จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 เกษียณ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 อื่นๆ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 และไม่ระบุ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0

ตารางที่ 4-22 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
1) ไม่เกิน 5,000 บาท	37	28.5
2) 5,001-10,000 บาท	25	19.2
3) 10,001-15,000 บาท	15	11.5
4) 15,001-20,000 บาท	19	14.6
5) 20,001-25,000 บาท	17	13.1
6) 25,001-30,000 บาท	7	5.4
7) มากกว่า 30,000 บาท	9	6.9
8) ไม่ระบุ	1	0.8
รวม	130	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 5,000 บาท จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 19.2 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-20,000 บาท จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-25,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 13.1 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001-30,000 บาท จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า 30,000 บาท จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 6.9 และไม่ระบุ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ตารางที่ 4-23 แสดงสถานภาพสมรสของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
1) โสด	83	63.8
2) สมรส	45	34.6
3) อื่นๆ	1	0.8
4) ไม่ระบุ	1	0.8
รวม	130	100

จากตาราง พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้มีสถานภาพโสด จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 63.8 สมรส จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 34.6 อื่นๆ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 และไม่ระบุ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

แสดงผลสำรวจข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว การทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางใดบ้าง ประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง ลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว และความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 4-24 แสดงประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ

ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	75	57.7
2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	57	43.8
3) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	20	15.4
4) การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี	34	26.2
5) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	20	15.4
6) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา	12	9.2
7) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย	8	6.2

ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
8) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา	10	7.7
9) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย	33	25.4
10) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์	43	33.1
11) อื่นๆ	-	-

จากตารางพบว่า ผู้สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 57.7 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 43.8 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 26.2 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 9.2 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 6.2 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 25.4 และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 33.1

ตารางที่ 4-25 แสดงวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์	จำนวน	ร้อยละ
1) เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	106	81.5
2) เพื่อศึกษาหาความรู้	20	15.4
3) เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค	57	43.8
4) เพื่อประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน	2	1.5
5) เพื่อรักษาสุขภาพ	10	7.7
6) เพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง	3	2.3
7) อื่นๆ	-	-

จากตารางพบว่า ผู้มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 81.5 เพื่อศึกษาหาความรู้ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 43.8 เพื่อประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 เพื่อรักษาสุขภาพ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 และเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3

ตารางที่ 4-26 แสดงการทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางใดบ้าง

การทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทาง	จำนวน	ร้อยละ
1) เพื่อน	82	63.1
2) เว็บไซต์	54	41.5
3) โทรทัศน์	21	16.2

การทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทาง	จำนวน	ร้อยละ
4) วิทยู	6	4.6
5) สิ่งพิมพ์	8	6.2
6) ป้ายโฆษณา และโปสเตอร์	19	14.6
7) การสื่อสารออนไลน์	63	48.5
8) อื่นๆ	3	2.3

จากตารางพบว่า ผู้ทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางเพื่อน จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 63.1 เว็บไซต์ จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 โทรทัศน์ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 16.2 วิทยู จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 สิ่งพิมพ์ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 6.2 ป้ายโฆษณา และโปสเตอร์ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 การสื่อสารออนไลน์ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5 และอื่นๆ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3

ตารางที่ 4-27 แสดงประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว

ประเภทการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
1) เที่ยวด้วยตนเอง	122	93.8
2) บริษัทนำเที่ยว	5	3.8
3) อื่นๆ	2	1.5
4) ไม่ระบุ	1	0.8
รวม	130	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้มีการเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเอง จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 93.8 บริษัทนำเที่ยว จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 อื่นๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 และไม่ระบุ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ตารางที่ 4-28 แสดงวิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว

การเดินทางมาท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1) พาหนะส่วนตัว	92	70.8
2) รถรับจ้าง	24	18.5
3) รถโดยสารประจำทาง	33	25.4
4) เรือรับจ้าง	3	2.3
5) เครื่องบิน	6	4.6
6) รถไฟ	9	6.9
7) อื่นๆ	1	0.8

จากตารางพบว่า ผู้มีวิธีการเดินทางมาท่องเที่ยวโดยพาหนะส่วนตัว จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 70.8 รถรับจ้าง จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 รถโดยสารประจำทาง จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 25.4 เรือรับจ้าง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 เครื่องบิน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 รถไฟ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 6.9 และอื่นๆ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ตารางที่ 4-29 แสดงจำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง

สมาชิกที่ร่วมเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
1) มาคนเดียว	7	5.4
2) 2-3 คน	68	52.3
3) 4-5 คน	38	29.2
4) 6 คนขึ้นไป	16	12.3
5) ไม่ระบุ	1	0.8
รวม	130	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้มาคนเดียว จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 สมาชิกที่ร่วมเดินทาง 2-3 คน จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 52.3 สมาชิกที่ร่วมเดินทาง 4-5 คน จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 29.2 สมาชิกที่ร่วมเดินทาง 6 คนขึ้นไป จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 และไม่ระบุ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ตารางที่ 4-30 แสดงลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง

ลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
1) ครอบครัว	53	40.8
2) เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน	52	40.0
3) หน่วยงาน/องค์กร	3	2.3
4) แฟน/คนรัก	20	15.4
5) อื่นๆ	1	0.8
6) ไม่ระบุ	2	1.5

จากตารางพบว่า มีบุคคลที่ร่วมเดินทางกับครอบครัว จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 40.8 เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 หน่วยงาน/องค์กร จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 แฟน/คนรัก จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 อื่นๆ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 และไม่ระบุ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5

ตารางที่ 4-31 แสดงค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1) ไม่เกิน 1,000 บาท	59	45.4
2) 1,001-2,000 บาท	50	38.5
3) 2,001-3,00 บาท	14	10.8
4) 3,001 ขึ้นไป	6	4.6
5) ไม่ระบุ	1	0.8
รวม	130	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน มีค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว ไม่เกิน 1,000 บาท จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 45.4 ค่าใช้จ่าย 1,001-2,000 บาท จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 ค่าใช้จ่าย 2,001-3,00 บาท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 ค่าใช้จ่าย 3,001 ขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 และไม่ระบุ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ตารางที่ 4-32 แสดงความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง

ความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง	จำนวน	ร้อยละ
1) สนใจ	129	99.2
2) ไม่สนใจ	1	0.8
รวม	130	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นผู้มีความสนใจ จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 99.2 และไม่สนใจ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ต่อการท่องเที่ยว

แสดงผลสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ต่อการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว 2) ด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน 3) ด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว 4) ด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม และ 5) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ รวมทั้งมีการวิเคราะห์และแปรผลโดยรวมคะแนนคำตอบแต่ละข้อ ในแต่ละประเด็นความคิดเห็น แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ใช้เกณฑ์การวัด แบ่งเป็น 4 ระดับ กำหนดช่วงคะแนน ดังนี้

คะแนน	ระดับความคิดเห็น
4.21-5.00	พึงพอใจมากที่สุด
3.41-4.20	พึงพอใจมาก
2.61-3.40	พึงพอใจปานกลาง
1.81-2.60	พึงพอใจน้อย
1.00-1.80	พึงพอใจน้อยที่สุด

1) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว

ตารางที่ 4-33 แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านสถานที่ท่องเที่ยว

รายการ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1) ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว	4.76	4.493	พึงพอใจมากที่สุด
2) ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว	4.27	0.852	พึงพอใจมากที่สุด
3) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.22	0.819	พึงพอใจมากที่สุด
4) ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว	4.30	0.767	พึงพอใจมากที่สุด
5) ความหลากหลายของกิจกรรมนันทนาการต่างๆ	4.12	0.910	พึงพอใจมาก
รวม	4.35	1.178	พึงพอใจมากที่สุด

จากตารางพบว่า ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 4.493 ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.30 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.767 ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.27 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.852 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.22 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.819 และความหลากหลายของกิจกรรมนันทนาการต่างๆ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.910

2) ด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน

ตารางที่ 4-34 แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน

รายการ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1) การให้บริการด้านที่จอดรถ	3.94	0.851	พึงพอใจมาก
2) การทำป้ายบอกทางที่ชัดเจน	3.87	0.968	พึงพอใจมาก
3) การจัดการด้านการจราจรภายในแหล่งท่องเที่ยว	3.93	0.873	พึงพอใจมาก
4) การให้คำแนะนำหรือข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว	3.89	0.934	พึงพอใจมาก
5) การดูแลความปลอดภัยการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่	4.01	0.849	พึงพอใจมาก
รวม	3.93	0.798	พึงพอใจมาก

จากตารางพบว่า การดูแลความปลอดภัยการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.01 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.849 การให้บริการด้านที่จอดรถ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.94 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.851 การจัดการด้านการจราจรภายในแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.93 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.873 การให้คำแนะนำหรือข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.89 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.934 และการทำป้ายบอกทางที่ชัดเจน อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.87 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.968

3) ด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว

ตารางที่ 4-35 แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว

รายการ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1) การอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ	4.16	0.805	พึงพอใจมาก
2) การมีมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว	4.36	0.693	พึงพอใจมากที่สุด
3) การให้คำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว	4.18	0.887	พึงพอใจมาก
4) การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	4.14	0.904	พึงพอใจมาก
5) การเป็นเจ้าบ้านที่ดีเยี่ยมแถมแถมใส	4.46	0.698	พึงพอใจมากที่สุด
รวม	4.28	0.682	พึงพอใจมากที่สุด

จากตารางพบว่า การเป็นเจ้าบ้านที่ดีเยี่ยมแถมแถมใส อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.698 การมีมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.693 การให้คำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.18 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.887 การอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.16 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.805 และการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.14 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.904

4) ด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม

ตารางที่ 4-36 แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม

รายการ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1) ร้านค้าต่างๆ มีความสะอาด	4.28	0.739	พึงพอใจมาก
2) ร้านค้าต่างๆ ตั้งราคาที่เหมาะสม	4.34	0.755	พึงพอใจมากที่สุด
3) ความหลากหลายของสินค้าของฝาก ของที่ระลึก	4.19	0.836	พึงพอใจมาก
4) ความหลากหลายของสินค้าอาหารและเครื่องดื่ม	4.21	0.787	พึงพอใจมาก
5) ร้านค้า ร้านอาหาร มีเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว	4.19	0.966	พึงพอใจมาก
รวม	4.24	0.723	พึงพอใจมาก

จากตารางพบว่า ร้านค้าต่างๆ ตั้งราคาที่เหมาะสม อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.21 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.825 ร้านค้าต่างๆ มีความสะอาด อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.01 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.697 ร้านค้า ร้านอาหาร มีเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.82 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.839 ความหลากหลายของสินค้าของฝาก ของที่ระลึก อยู่ในระดับพึงพอใจมาก

มีคะแนนเฉลี่ย = 3.75 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.718 และความหลากหลายของสินค้าอาหารและเครื่องดื่ม อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.74 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.802

5) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 4-37 แสดงผลการสำรวจความคิดเห็นแหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงในด้านใด

ท่านมีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงในด้านใด	จำนวน	ร้อยละ
1) ถนนทางเข้า	38	29.2
2) จำนวนที่จอดรถ	48	36.9
3) ความสะอาดขยะมูลฝอยในลำคลอง	38	29.2
4) ป้ายบอกทาง	55	42.3
5) ความสะอาดขยะมูลฝอยตามทางเดิน	38	29.2
6) การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	37	28.5
7) อื่นๆ	10	7.7

จากตารางพบว่า ผู้มีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงในด้านถนนทางเข้า จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 29.2 จำนวนที่จอดรถ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 36.9 ความสะอาดขยะมูลฝอยในลำคลอง จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 29.2 ป้ายบอกทาง จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 42.3 ความสะอาดขยะมูลฝอยตามทางเดิน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 29.2 การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 และอื่นๆ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7

2) ภาคตะวันออก

คณะผู้วิจัยได้สำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก จากแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว โดยมีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 110 คน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

แสดงผลการสำรวจข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสถานภาพสมรส สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 4-38 แสดงเพศของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1) ชาย	61	55.5
2) หญิง	46	41.8
3) ไม่ระบุ	3	2.7
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นเพศชาย จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 55.5 เพศหญิง จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 และไม่ระบุ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7

ตารางที่ 4-39 แสดงช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
1) ไม่เกิน 20 ปี	10	9.1
2) 21-30 ปี	19	17.3
3) 31-40 ปี	22	20.0
4) 41-50 ปี	20	18.2
5) 51-60 ปี	18	16.4
6) มากกว่า 60 ปี	8	7.3
7) ไม่ระบุ	13	11.8
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นผู้ที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 9.1 อายุ 21-30 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 อายุ 31-40 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 อายุ 41-50 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 18.2 อายุ 51-60 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 อายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.3 และไม่ระบุ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 11.8

ตารางที่ 4-40 แสดงระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1) ต่ำกว่าปริญญาตรี	52	47.3
2) ปริญญาตรี	31	28.2
3) สูงกว่าปริญญาตรี	8	7.3
4) ไม่ระบุ	19	17.3
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 47.3 ปริญญาตรี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 28.2 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.3 และไม่ระบุ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3

ตารางที่ 4-41 แสดงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1) นักเรียน/นักศึกษา	14	12.7
2) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐ	15	13.6
3) พนักงานบริษัทเอกชน	27	24.5
4) ธุรกิจส่วนตัว/ประกอบอาชีพอิสระ/ค้าขาย	23	20.9
5) เกษตรกร	1	0.9
6) เกษียณ	7	6.4
7) อื่นๆ	8	7.3
8) ไม่ระบุ	15	13.6
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นผู้ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 12.7 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 13.6 พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 ธุรกิจส่วนตัว/ประกอบอาชีพอิสระ/ค้าขาย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 เกษตรกร จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 เกษียณ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.4 อื่นๆ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.3 และไม่ระบุ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 13.6

ตารางที่ 4-42 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
1) ไม่เกิน 5,000 บาท	12	10.9
2) 5,001-10,000 บาท	16	14.5
3) 10,001-15,000 บาท	28	25.5
4) 15,001-20,000 บาท	8	7.3
5) 20,001-25,000 บาท	15	13.6
6) 25,001-30,000 บาท	8	7.3
7) มากกว่า 30,000 บาท	14	12.7
8) ไม่ระบุ	9	8.2
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นผู้มียาได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 5,000 บาท จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-20,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-25,000 บาท จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 13.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

25,001-30,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า 30,000 บาท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 12.7 และไม่ระบุ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2

ตารางที่ 4-43 แสดงสถานภาพสมรสของผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยว

สถานภาพสมรส	จำนวน	ร้อยละ
1) โสด	42	38.2
2) สมรส	67	60.9
3) อื่นๆ	-	-
4) ไม่ระบุ	1	0.9
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นผู้มีสถานภาพโสด จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 38.2 สมรส จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 60.9 และไม่ระบุ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

แสดงผลสำรวจข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว การทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางใดบ้าง ประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง ลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว และความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 4-44 แสดงประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ

ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	68	61.8
2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	33	30.0
3) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	27	24.5
4) การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี	33	30.0
5) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	39	35.5
6) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา	16	14.5
7) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย	12	10.9
8) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา	14	12.7
9) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย	15	13.6
10) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์	24	21.8
11) อื่นๆ	2	1.8

จากตารางพบว่า ผู้สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 61.8 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 12.7 การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 13.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.8 และอื่นๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8

ตารางที่ 4-45 แสดงวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1) เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	100	90.9
2) เพื่อศึกษาหาความรู้	16	14.5
3) เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค	42	38.2
4) เพื่อประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน	1	0.9
5) เพื่อรักษาสุขภาพ	18	16.4
6) เพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง	3	2.7
7) อื่นๆ	-	-

จากตารางพบว่า ผู้มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 90.9 เพื่อศึกษาหาความรู้ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 38.2 เพื่อประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 เพื่อรักษาสุขภาพ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 และเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7

ตารางที่ 4-46 แสดงการทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางใดบ้าง

การทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทาง	จำนวน	ร้อยละ
1) เพื่อน	74	67.3
2) เว็บไซต์	35	31.8
3) โทรทัศน์	13	11.8
4) วิทยุ	-	-
5) สิ่งพิมพ์	3	2.7
6) ป้ายโฆษณา และโปสเตอร์	12	10.9
7) การสื่อสารออนไลน์	40	36.4
8) อื่นๆ	5	4.5

จากตารางพบว่า ผู้ทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางเพื่อน จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 67.3 เว็บไซต์ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 โทรศัพท์ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 11.8 สิ่งพิมพ์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7 ป้ายโฆษณา และโปสเตอร์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9 การสื่อสารออนไลน์ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 36.4 และอื่นๆ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5

ตารางที่ 4-47 แสดงประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว

ประเภทการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
1) เที่ยวด้วยตนเอง	101	91.8
2) บริษัทนำเที่ยว	1	0.9
3) อื่นๆ	7	6.4
4) ไม่ระบุ	1	0.9
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นผู้มีการเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเอง จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 91.8 บริษัทนำเที่ยว จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 อื่นๆ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.4 และไม่ระบุ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9

ตารางที่ 4-48 แสดงวิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว

วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1) พาหนะส่วนตัว	87	79.1
2) รถรับจ้าง	11	10.0
3) รถโดยสารประจำทาง	9	8.2
4) เรือรับจ้าง	1	0.9
5) เครื่องบิน	2	1.8
6) รถไฟ	-	-
7) อื่นๆ	2	1.8

จากตารางพบว่า ผู้มีวิธีการเดินทางมาท่องเที่ยวโดยพาหนะส่วนตัว จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 79.1 รถรับจ้าง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 รถโดยสารประจำทาง จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 เรือรับจ้าง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 เครื่องบิน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 และอื่นๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8

ตารางที่ 4-49 แสดงจำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง

สมาชิกที่ร่วมเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
1) มาคนเดียว	13	11.8
2) 2-3 คน	53	48.2
3) 4-5 คน	21	19.1
4) 6 คนขึ้นไป	23	20.9
5) ไม่ระบุ	-	-
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นผู้มาคนเดียว จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 11.8 สมาชิกที่ร่วมเดินทาง 2-3 คน จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 48.2 สมาชิกที่ร่วมเดินทาง 4-5 คน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 19.1 และสมาชิกที่ร่วมเดินทาง 6 คนขึ้นไป จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9

ตารางที่ 4-50 แสดงลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง

ลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
1) ครอบครัว	64	58.2
2) เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน	35	31.8
3) หน่วยงาน/องค์กร	3	2.7
4) แฟน/คนรัก	4	3.6
5) อื่นๆ	-	-
6) ไม่ระบุ	9	8.2

จากตารางพบว่า มีบุคคลที่ร่วมเดินทางกับครอบครัว จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 58.2 เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 หน่วยงาน/องค์กร จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7 แฟน/คนรัก จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 และไม่ระบุ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2

ตารางที่ 4-51 แสดงค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1) ไม่เกิน 1,000 บาท	59	53.6
2) 1,001-2,000 บาท	29	26.4
3) 2,001-3,00 บาท	3	2.7
4) 3,001 ขึ้นไป	14	12.7
5) ไม่ระบุ	5	4.5
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน มีค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว ไม่เกิน 1,000 บาท จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 53.6 ค่าใช้จ่าย 1,001-2,000 บาท จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 26.4 ค่าใช้จ่าย 2,001-3,000 บาท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7 ค่าใช้จ่าย 3,001 ขึ้นไป จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 12.7 และไม่ระบุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5

ตารางที่ 4-52 แสดงความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง

ความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง	จำนวน	ร้อยละ
1) สนใจ	105	95.5
2) ไม่สนใจ	1	0.9
3) ไม่ระบุ	4	3.6
รวม	110	100

จากตารางพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นผู้มีความสนใจ จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 95.5 ไม่สนใจ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 และไม่ระบุ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ต่อการท่องเที่ยว

แสดงผลสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ต่อการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว 2) ด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน 3) ด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว 4) ด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม และ 5) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ รวมทั้งมีการวิเคราะห์และแปลผลโดยรวมคะแนนคำตอบแต่ละข้อ ในแต่ละประเด็นความคิดเห็น แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ใช้เกณฑ์การวัด แบ่งเป็น 4 ระดับ กำหนดช่วงคะแนนดังนี้

คะแนน	ระดับความคิดเห็น
4.21-5.00	พึงพอใจมากที่สุด
3.41-4.20	พึงพอใจมาก
2.61-3.40	พึงพอใจปานกลาง
1.81-2.60	พึงพอใจน้อย
1.00-1.80	พึงพอใจน้อยที่สุด

1) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว

ตารางที่ 4-53 แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านสถานที่ท่องเที่ยว

รายการ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1) ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว	4.04	0.709	พึงพอใจมาก
2) ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว	3.96	0.834	พึงพอใจมาก
3) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.04	0.816	พึงพอใจมาก
4) ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว	4.06	0.756	พึงพอใจมาก
5) ความหลากหลายของกิจกรรมนันทนาการต่างๆ	3.47	0.928	พึงพอใจมาก
รวม	3.93	0.672	พึงพอใจมาก

จากตารางพบว่า ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.756 ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.04 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.709 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.04 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.816 ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.96 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.834 และความหลากหลายของกิจกรรมนันทนาการต่างๆ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.928

2) ด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน

ตารางที่ 4-54 แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน

รายการ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1) การให้บริการด้านที่จอดรถ	3.87	0.874	พึงพอใจมาก
2) การทำป้ายบอกทางที่ชัดเจน	3.36	1.013	พึงพอใจมาก
3) การจัดการด้านการจราจรภายในแหล่งท่องเที่ยว	3.63	0.885	พึงพอใจมาก
4) การให้คำแนะนำหรือข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว	3.66	0.895	พึงพอใจมาก
5) การดูแลความปลอดภัยการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่	3.74	0.865	พึงพอใจมาก
รวม	3.67	0.765	พึงพอใจมาก

จากตารางพบว่า การให้บริการด้านที่จอดรถ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.87 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.874 การดูแลความปลอดภัยการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.74 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.865 การให้คำแนะนำหรือข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.895 การจัดการด้านการจราจรภายในแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.885 และการทำป้ายบอกทางที่ชัดเจน อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 1.013

3) ด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว

ตารางที่ 4-55 แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว

รายการ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1) การอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ	3.80	0.855	พึงพอใจมาก
2) การมีมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว	4.38	0.690	พึงพอใจมากที่สุด
3) การให้คำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว	3.86	0.851	พึงพอใจมาก
4) การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	3.76	0.938	พึงพอใจมาก
5) การเป็นเจ้าบ้านที่ดียิ้มแย้มแจ่มใส	4.48	0.618	พึงพอใจมากที่สุด
รวม	4.06	0.653	พึงพอใจมาก

จากตารางพบว่า การเป็นเจ้าบ้านที่ดียิ้มแย้มแจ่มใส อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.48 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.618 การมีมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.38 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.690 การให้คำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.86 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.851 การอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.80 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.855 และการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.938

4) ด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม

ตารางที่ 4-56 แสดงผลการสำรวจความพึงพอใจด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม

รายการ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1) ร้านค้าต่างๆ มีความสะอาด	4.12	0.751	พึงพอใจมาก
2) ร้านค้าต่างๆ ตั้งราคาที่เหมาะสม	4.56	3.864	พึงพอใจมากที่สุด
3) ความหลากหลายของสินค้าของฝาก ของที่ระลึก	3.55	0.863	พึงพอใจมาก
4) ความหลากหลายของสินค้าอาหารและเครื่องดื่ม	3.57	0.872	พึงพอใจมาก
5) ร้านค้า ร้านอาหาร มีเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว	3.59	0.989	พึงพอใจมาก
รวม	3.88	1.009	พึงพอใจมาก

จากตารางพบว่า ร้านค้าต่างๆ ตั้งราคาที่เหมาะสม อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย = 4.56 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 3.864 ร้านค้าต่างๆ มีความสะอาด อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 4.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.751 ร้านค้า ร้านอาหาร มีเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.59 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.989 ความหลากหลายของสินค้าอาหารและเครื่องดื่ม อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.872 และความหลากหลายของสินค้าของฝาก ของที่ระลึก อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีคะแนนเฉลี่ย = 3.55 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.863

5) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 4-57 แสดงผลการสำรวจความเห็นที่แหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงในด้านใด

ท่านมีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงในด้านใด	จำนวน	ร้อยละ
1) ถนนทางเข้า	24	21.8
2) จำนวนที่จอดรถ	18	16.4
3) ความสะอาดขยะมูลฝอยในลำคลอง	32	29.1
4) ป้ายบอกทาง	53	48.2
5) ความสะอาดขยะมูลฝอยตามทางเดิน	14	12.7
6) การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว	60	54.5
7) อื่นๆ	16	14.5

จากตารางพบว่า ผู้มีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงในด้านถนนทางเข้า จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.8 จำนวนที่จอดรถ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 ความสะอาดขยะมูลฝอยในลำคลอง จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 ป้ายบอกทาง จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 48.2 ความสะอาดขยะมูลฝอยตามทางเดิน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 12.7 การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 และอื่นๆ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5

4.2.2 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากแบบประเมินแหล่งท่องเที่ยว

คณะผู้วิจัยได้จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสืบค้นข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ เช่น เว็บไซต์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เว็บไซต์จังหวัดต่างๆ เว็บไซต์สถานที่ท่องเที่ยว และได้ประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองตามศักยภาพของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถสรุปผลการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองตามกลุ่มน้ำ (รายละเอียดตามภาคผนวก ค) ดังนี้ 1) ภาคกลาง มีกลุ่มน้ำ จำนวน 5 กลุ่มน้ำ มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 76 แห่ง สามารถจัดกลุ่มตามศักยภาพ ระดับ A จำนวน 10 แห่ง ระดับ B จำนวน 26 แห่ง และระดับ C จำนวน 40 แห่ง และ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีกลุ่มน้ำ จำนวน 4 กลุ่มน้ำ มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 38 แห่ง สามารถจัดกลุ่มตามศักยภาพ ระดับ A จำนวน 7 แห่ง ระดับ B จำนวน 13 แห่ง และระดับ C จำนวน 18 แห่ง

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองเพื่อใช้เป็นกลุ่มชุมชนต้นแบบของพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง มีการพิจารณาในเรื่องผลประเมินศักยภาพเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ความพร้อมของชุมชน ความสนใจในการเก็บข้อมูล การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ผลงานที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง คุณภาพของแม่น้ำลำคลองในพื้นที่นั้นๆ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (water quality index) : WQI จากระบบฐานข้อมูลคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดินทั่วประเทศ สำนักงานจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคณะผู้วิจัยใช้เกณฑ์ผ่านระดับพอใช้ 61-70 คะแนน โดยมี ช่วงคะแนน WQI ดังนี้

เสื่อมโทรมมาก	0-30 คะแนน
เสื่อมโทรม	31-60 คะแนน
พอใช้	61-70 คะแนน
ดี	71-90 คะแนน
ดีมาก	91-100 คะแนน

การจัดการขยะ และกิจกรรมทางเรือ เพื่อพัฒนาเป็นกลุ่มชุมชนต้นแบบ ซึ่งมีมติที่ประชุมได้คัดเลือกกลุ่มทดลอง ดังนี้

ภาคกลาง ประกอบด้วย

1) ชุมชนท่าคา คลองท่าคา กลุ่มน้ำแม่กลอง เนื่องจาก (1) เป็นชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพเบื้องต้นในระดับ A มีความพร้อมระดับมากในการพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลอง (2) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าคา ให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่ (3) ผู้นำชุมชนและกลุ่มตัวแทนชุมชน มีความเข้มแข็งและให้ความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ (4) คลองท่าคา มีคุณภาพน้ำระดับพอใช้จากค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (water quality index) : WQI = 66 (5) ชุมชนท่าคา ได้รับรางวัลอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย จากกระทรวงวัฒนธรรม ได้รับรางวัลประเพณีตักบาตรทางเรือของตลาดน้ำท่าคา (6) ชุมชนท่าคา มีการบริหารจัดการขยะในคลองท่าคา โดยกำหนดการลอกคลองเป็นประจำทุกเดือน (7) ชุมชนท่าคา มีการส่งเสริมและอนุรักษ์การใช้เรือพายในการขายสินค้าเกษตรของคนชุมชนและเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ

2) ชุมชนคลองลัดมะยม คลองบางระมาด กลุ่มน้ำเจ้าพระยา เนื่องจาก (1) เป็นชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพเบื้องต้นในระดับ A มีความพร้อมระดับมากในการพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลอง (2) ผู้นำชุมชนและกลุ่มตัวแทนชุมชน ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ (3) คลองลัดมะยม มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมจากค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (water quality index) : WQI = 37 (4) ชุมชนได้รับรางวัลชุมชนท่องเที่ยวดีเด่นในกรุงเทพมหานคร จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (5) ชุมชนมีการบริหารจัดการขยะในคลอง (6) ชุมชนมีเส้นทางการท่องเที่ยวโดยเรือที่หลากหลายเส้นทาง เป็นจุดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

3) ชุมชนคลองบางหลวง คลองบางหลวง กลุ่มน้ำเจ้าพระยา เนื่องจาก (1) เป็นชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพเบื้องต้นในระดับ A มีความพร้อมระดับมากในการพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลอง (2) หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยววิถีคลอง โดยรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เปิดโครงการภาษีเจริญ เชิญเที่ยวท่อง ล่องคลองบางหลวง ดึงนักท่องเที่ยวสัมผัสเสน่ห์คลองบางหลวง ส่งเสริมการท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี (3) ชุมชนริมคลองบางหลวง เป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน ที่ยังหลงเหลือวิถีชีวิตและประเพณีที่ดั้งเดิม เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์ที่หายากในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (4) ชุมชนมีความพร้อมสำหรับยกระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน ซึ่งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องพัฒนาพร้อมกับการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ วิถีชีวิตของชุมชน (5) คลองบางหลวง มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมจากค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (water quality index) : WQI = 52 (6) ชุมชนมีเส้นทางการท่องเที่ยวโดยเรือที่สะท้อนวิถีชีวิตริมน้ำ

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย

1) ชุมชนคลองสวน 100 ปี คลองประเวศบุรีรมย์ ลุ่มน้ำบางปะกง เนื่องจาก (1) เป็นชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพเบื้องต้นในระดับ A มีความพร้อมระดับมากในการพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลอง (2) ตลาดคลองสวน 100 ปี ได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2547 จากสมาคมสถาปนิกสยามฯ ประเภทชุมชนพื้นถิ่นดีเด่น พ.ศ. 2547 (3) ชุมชนมีการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวคลองสวน ทั้งชาวไทยจีน ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม มีวัฒนธรรมผสมผสาน และเป็นตลาดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 (4) คลองสวน 100 ปี มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมจากค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (water quality index) : WQI = 57

2) ชุมชนริมน้ำจันทบูร คลองจันทบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง เนื่องจาก (1) เป็นชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพเบื้องต้นในระดับ A มีความพร้อมระดับมากในการพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลอง (2) ชุมชนผ่านการพิจารณาตรวจประเมิน และรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวอาเซียน ประจำปี 2562 โดยคณะกรรมการตรวจประเมินมาตรฐานเมืองท่องเที่ยวสะอาดอาเซียน ส่งผลให้ ชุมชนเมืองเก่าริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี คว้ารางวัลมาตรฐานการท่องเที่ยวอาเซียน สาขา “รางวัลการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอาเซียน” (ASEAN Sustainable Tourism Award - ASTA Award) ในประเภทเขตเมือง หรือ Urban Product ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี (Culture and Heritage Tourism) (3) กระทรวงวัฒนธรรม ยกย่องชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี หลังจากชุมชนบ้านพักประวัติศาสตร์หลวงราชไมตรี คว้ารางวัล “โครงการเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก” แห่งองค์การยูเนสโก (4) คลองจันทบุรี มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมจากค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (water quality index) : WQI = 58.12 (5) มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (6) มีการให้บริการท่าเรือ

จากผลการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองเพื่อใช้เป็นกลุ่มชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลองของพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกจากแบบประเมินแหล่งท่องเที่ยว สรุปผลการวิเคราะห์และประเมินได้ดังนี้

1) ภาคกลาง

1.1) ชุมชนท่าคา คลองท่าคา ตำบลท่าคา อำเภوتاเคา จังหวัดสมุทรสงคราม

ชุมชนมีการบริหารจัดการโดยชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการ อนุรักษ์วิถีชีวิตริมคลองท่าคา มีการค้าขายทางเรือในวันขึ้นและแรม 2 ค่ำ, 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ มีเส้นทางเดินทางสะดวก มีสถานที่จอดรถกว้างขวาง ห้องน้ำสาธารณะที่สะอาด และการบริหารจัดการขยะโดยชุมชน โดยมีผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้

ตารางที่ 4-58 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนท่าคา

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)	- ท่องเที่ยววิถีชุมชน - ล่องเรือท่องเที่ยวชุมชน - เส้นทางตามรอยเสด็จประพาสต้น ร.5 บ้านก้านันจัน - ร้านค้าไม้ใช้ไฟในการบรรจอาหาร - กลางคืนล่องเรือดูหิ่งห้อย - มีที่พักโฮมสเตย์ - มีการค้าขายทางเรือในวันขึ้นและแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)	การเดินทางสามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ ทั้งนี้ควรปรับปรุงระบบการเดินทางโดยสารสาธารณะเพราะไม่มีตารางการเดินทางรถโดยสารที่ชัดเจน
การให้บริการที่พัก (Accommodation)	มีโฮมสเตย์ที่พักในชุมชน เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน
สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)	มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวค่อนข้างครบถ้วน อาทิ สถานที่จอดรถเพียงพอ ห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ มี รปภ. และตำรวจ คอยดูแลความเรียบร้อย มีสถานือนามัย
กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงเกษตร การอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น สัมผัสวิถีชีวิตชาวสวน อาทิ การทำน้ำตาลมะพร้าว การทำขนมไทย เส้นทางตามรอยเสด็จประพาสต้น ร.5 บ้านก้านันจัน ล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวสวน ล่องเรือชมหิ่งห้อยตอนกลางคืน การพายเรือขายสินค้าทางการเกษตรโดยชาวบ้านในชุมชน ประเพณีกวนกระยาสารทน้ำตาลมะพร้าว
บริการเสริม (Ancillary service)	- มีระบบการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ควรเพิ่มจุดการรักษาพยาบาลเบื้องต้น - มีกิจกรรมล่องเรือ รับผิดชอบโดยชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการบริหารจัดการ - ชุมชนควรสร้างนักสื่อความหมายที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราว วิถีชีวิตของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่เป็นจุดเด่นของชุมชน

1.2) ชุมชนคลองลัดมะยม คลองบางระมาด แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

ชุมชนมีการบริหารจัดการตลาดโดยเอกชน มีเส้นทางการเดินทางได้หลายทาง ตลาดอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร การอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวคลองลัดมะยม มีวัฒนธรรมผสมผสาน มีสินค้าและของที่ระลึกที่หลากหลาย มีอาหารที่หลากหลาย มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยมีผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้

ตารางที่ 4-59 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนคลองลัดมะยม

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)	- พิพิธภัณฑ์บ้านหัตถกรรม ที่จัดแสดงเรือจำลอง อาทิ เรือท่าฉลอม เรือหางแมงป่อง เรือใบ - แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ อาทิ สวนเกษตรผสมผสาน สวนกล้วยไม้ แปลงผักไฮโดรโปนิกส์ - การล่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชนริมสองฝั่งคลอง โดยค่าใช้จ่ายในการนั่งเรือไม่แพง รวมทั้งมีท่าเรือ 7 ท่า ในการให้บริการล่องเรือ - อาหารหลากหลายชนิดให้เลือกรับประทาน
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)	การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกเดินทางโดยทางรถยนต์มีบริการที่จอดรถ และสามารถเดินทางโดยทางเรือ
การให้บริการที่พัก (Accommodation)	ยังไม่มีโฮมสเตย์ เพิ่งเริ่มดำเนินการโดยประธานชุมชนในการให้บริการโฮมสเตย์
สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)	มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ควรเพิ่มเติมในเรื่องห้องน้ำบางพื้นที่ยังมีน้อย ความสะอาดของห้องน้ำต้องปรับปรุง และรถโดยสารสาธารณะยังมีน้อย
กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)	- กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตคนชุมชน สัมผัสการทำเกษตร อาทิ กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำ มีเส้นทางเรือ 3 เส้นทาง ล่องเรือชมสวนเกษตรผสมผสาน สวนกล้วยไม้ นั่งเรือไหว้พระ กิจกรรมเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ชุมชน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
บริการเสริม (Ancillary service)	- มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว - สามารถเช่าเหมาเรือได้ ราคาแล้วแต่ตกลงกัน มีการบริการเส้นทางเรือ 3 เส้นทาง - ชุมชนควรสร้างนักร้องความหมายที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราว ประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1.3) ชุมชนคลองบางหลวง คลองบางหลวง แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญกรุงเทพมหานคร

ชุมชนริมคลองบางหลวง เป็นชุมชนเล็กๆ ในฝั่งธนบุรีที่ยังเต็มไปด้วยกลิ่นอายของอดีต มีคลองบางหลวง หรือ คลองบางกอกใหญ่ ไหลผ่านซึ่งเป็นเส้นทางน้ำสายสำคัญแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งขวาของป้อมวิชัยประสิทธิ์ และสิ้นสุดที่คลองมอญตรงข้ามปากคลองชักพระ ชุมชนริมคลองบางหลวงที่รู้จักกันในปัจจุบัน คือส่วนของชุมชนริมฝั่งคลองบางหลวงช่วงปลายสาย ตั้งแต่วัดกำแพงบางจากถึงวัดคูหาสวรรค์ ในอดีตเป็นตลาดเก่าที่รุ่งเรือง มีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ มีวัดเก่าแก่มากมาย สวนสมุนไพร ประเพณีและการละเล่นดั้งเดิมที่ยังคงสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงชาวบ้านต่างมีวิถีชีวิตอันเรียบง่าย โดยมีผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้

ตารางที่ 4-60 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนคลองบางหลวง

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)	- บ้านศิลปิน เป็นสถานที่แสดงผลงานศิลป์ แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ชั้น ด้านบนเป็นจุดแสดงภาพและผลงานศิลปะ ด้านล่างแบ่งเป็นพื้นที่ทำงานศิลปะต่างๆ ลานการแสดง และเป็นสถานที่ฝึกสอนนาฏศิลป์ให้กับเด็กๆ ที่สนใจ - กิจกรรมการพ่นหน้ากากเป็นที่ระลึก - ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก - บ้าน ศ.จิตรกร เป็นบ้านเก่าแก่ที่โชว์งานศิลปะต่างๆ - ร้านขายของสวยๆ งามๆ และของที่ระลึก หอดูดาวตลอดริมฝั่งคลอง - ชมวิวทิวทัศน์ริมคลองและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่ายริมน้ำ - วัดคูหาสวรรค์วรวิหาร เดิมเรียกชื่อว่า วัดศาลาสี่หน้า เป็นวัดโบราณสร้างมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี - วัดกำแพง (คลองบางจาก) วัดโบราณที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา - ตลาดน้ำคลองบางหลวง
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)	การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกเดินทางโดยทางรถยนต์ มีบริการที่จอดรถภายในวัดคูหาสวรรค์วรวิหาร และสามารถเดินทางโดยทางเรือ
การให้บริการที่พัก (Accommodation)	- มีบริการที่พักโฮมสเตย์ที่ได้รับรองมาตรฐาน สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำในอดีต การตกแต่งแบบไทยประยุกต์ เรียบง่าย แต่ร่วมสมัยท่ามกลางบรรยากาศของชุมชนริมคลอง
สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)	มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งนี้ควรสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่อง ท่าเทียบเรือ ห้องน้ำ ป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายทางลาดคนพิการ
กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงวัฒนธรรม สัมผัสวิถีชีวิตริมคลอง ชื่นชมงานศิลปะ อนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมชุมชน อาทิ เยี่ยมชมบ้านศิลปิน กิจกรรมพ่นหน้ากาก ชมการแสดงจากหุ่นละครเล็ก นั่งเรือชมทิวทัศน์

	ริมคลองและวิถีชีวิตของชาวบ้าน
บริการเสริม (Ancillary service)	ควรพัฒนาระบบเรือไฟฟ้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงกับ องค์กรที่มีความพร้อมในการการเดินทางเรือแบบ Hop-On Hop-Off ซึ่ง นักท่องเที่ยวสามารถเลือกลงจอดเรือตามแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ

2) ภาคตะวันออก

2.1) ชุมชนคลองสวน 100 ปี คลองประเวศบุรีรมย์ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์
จังหวัดฉะเชิงเทรา

ชุมชนมีการบริหารจัดการตลาดโดยเอกชน การอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวคลอง
สวน ทั้งชาวไทยจีน ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม มีวัฒนธรรมผสมผสาน มีสินค้าและของที่ระลึกที่
หลากหลาย อาหารพื้นบ้าน การเชื่อมต่อสองจังหวัด และเป็นตลาดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยมี
ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้

ตารางที่ 4-61 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนคลองสวน 100 ปี

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)	- เยี่ยมชมบ้านไม้สมัยโบราณ - คลองสมัยรัชกาลที่ 5 คลองประเวศบุรีรมย์ต่อกับคลองพระโขนง - มีสะพานเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดฉะเชิงเทรา - แหล่งรวมวัฒนธรรม อิสลาม พุทธ จีน
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)	การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกเดินทางโดยทางรถและมี บริการที่จอดรถ
การให้บริการที่พัก (Accommodation)	สามารถเดินทางไปเข้าเย็นกลับ ยังไม่มีบริการที่พัก
สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)	มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ในเรื่องมีบริการที่จอดรถ ฟรี มีศูนย์บริการให้ข้อมูลของตลาด ทั้งนี้ควรพัฒนาในเรื่อง ห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอ
กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงวัฒนธรรม สัมผัสวิถีชีวิตคนในชุมชน อาทิ เยี่ยมชมเรือนไม้แถวโบราณ บรรยากาศเก่าของร้านค้า รวมทั้งของ โบราณต่างๆ เยี่ยมชมโรงเจ วัด สุเหร่า ชมสะพานสูง "อัสวานิชย์" แวะ ทานอาหารและขนมโบราณพื้นบ้าน ชื้อของฝากของที่ระลึก
บริการเสริม (Ancillary service)	- สามารถเดินทางข้ามสะพานที่เชื่อมต่อ จังหวัดสมุทรปราการและ จังหวัดฉะเชิงเทรา - ชาวบ้านยังมีนักท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวชุมชนได้ไม่ เพียงพอ

2.2) ชุมชนริมน้ำจันทบูร คลองจันทบุรี ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนเก่าแก่ริมแม่น้ำจันทบุรีด้านตะวันตก แต่เดิมรู้จักกันในชื่อที่เรียกกันติดปากว่า "บ้านลุ่ม" เป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาได้พัฒนามาเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของ จันทบุรีที่สำคัญแห่งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้

ตารางที่ 4-62 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองชุมชนริมน้ำจันทบูร

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)	- โบสถ์วัดแม่พระปฏิสนธินิรมล - บ้าน 69 ศูนย์การเรียนรู้ริมน้ำจันทบูร เป็นบ้านเก่าแก่ที่รวบรวมประวัติของชุมชนริมน้ำจันทบูร มีภาพถ่ายของชุมชนที่สะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตของคนในชุมชน - บ้านพระยาวิเชียรคีรี ข้าหลวงเมืองจันทบูร สมัยร.5 - บ้านหลวงราชไมตรี ย่านท่าหลวง บิดาแห่งยางพารา ภาคตะวันออก - บ้านโกศบาล ร้านจำหน่ายโปสการ์ดและของที่ระลึก - ร้านขายยาโบราณจันทวนอัน ร้านขายยาจีนที่มีชื่อเสียงร้านแรกของจันทบุรี มีอายุมากกว่า 100 ปี - สถาปัตยกรรมบ้านตึกปูนปั้นแบบโคโลเนียลของข้าราชการหัวการค้าและบ้านไม้ฉลุลายสวยงามของคหบดีหรือคนธรรมดาที่มั่งมีจากการค้า
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)	การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกเดินทางโดยทางรถและมีบริการที่จอดรถ
การให้บริการที่พัก (Accommodation)	มีการให้บริการที่พักในรูปแบบโรงแรม ตกแต่งสไตล์เรสโตร์ได้บรรยากาศของความเก่าแก่ในอดีต
สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)	มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ในเรื่อง สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ที่พัก ร้านอาหาร ร้านของฝากของที่ระลึก
กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต อาทิ เยี่ยมชมบ้านเรือนริมน้ำเก่าสมัย ร.5 และวิถีชีวิตคนในชุมชน บ้านพระยาวิเชียรคีรี ข้าหลวงเมืองจันทบูร สมัยร.5 ซึ่งเป็นตึกแบบปูนปั้น บ้าน 69 ศูนย์การเรียนรู้ริมน้ำจันทบูร บ้านหลวงราชไมตรีที่ปัจจุบันเปิดเป็นโรงแรมขนาดกะทัดรัด และพิพิธภัณฑ์ชุมชนขนาดเล็ก เรือนแถวไม้รุ่นเก่าประดับไม้ฉลุของหลวงประกอบนิติสาร และเรือนแถวไม้เก่าแก่ที่เปิดเป็นศูนย์ข้อมูลย่านท่าหลวง
บริการเสริม (Ancillary service)	มีท่าเรือสำคัญอยู่ 7 ท่า ตลอดแนวชุมชน

4.2.3 ผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกจากเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1) ภาคกลาง

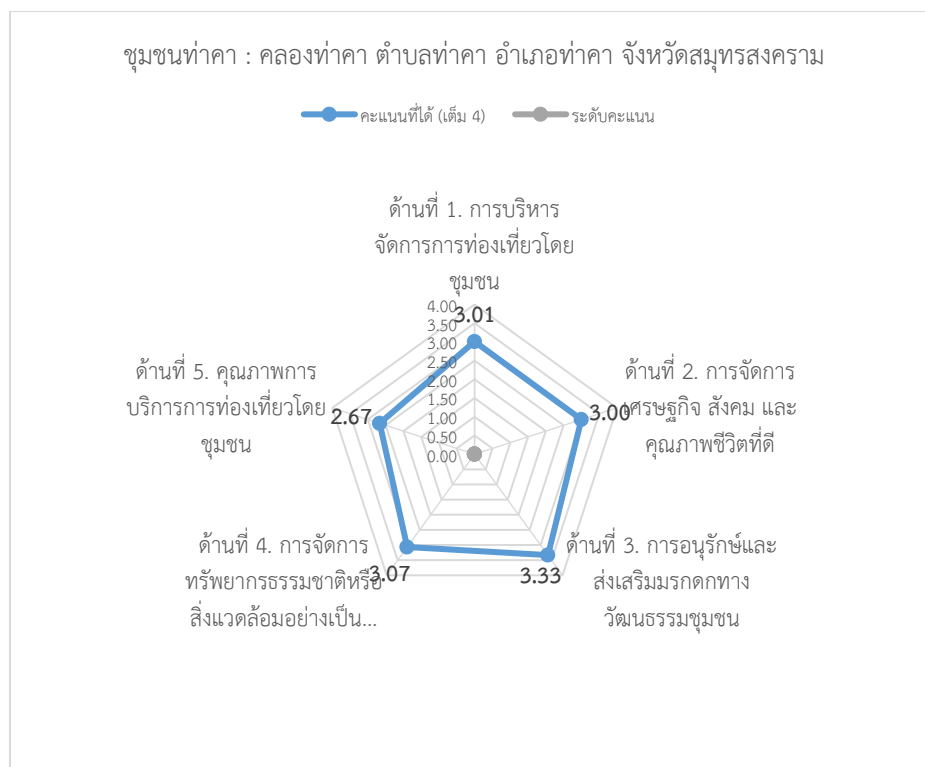
1.1) ชุมชนท่าคา คลองท่าคา ตำบลท่าคา อำเภوتاเคา จังหวัดสมุทรสงคราม

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ ชุมชนท่าคา คลองท่าคา ตำบลท่าคา อำเภوتاเคา จังหวัดสมุทรสงคราม จากเกณฑ์การประเมิน มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 4-63 แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนท่าคา

ลำดับ	ด้าน	คะแนนที่ได้ (เต็ม 4)	ระดับ คะแนน
1	ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3.01	ดีเยี่ยม
2	ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	3.00	ดี
3	ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	3.33	ดีเยี่ยม
4	ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	3.07	ดีเยี่ยม
5	ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.67	ดี

จากตารางพบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของ ชุมชนท่าคา คลองท่าคา ตำบลท่าคา อำเภوتاเคา จังหวัดสมุทรสงคราม ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่วนด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี และด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดี สามารถแสดงได้ดังภาพ

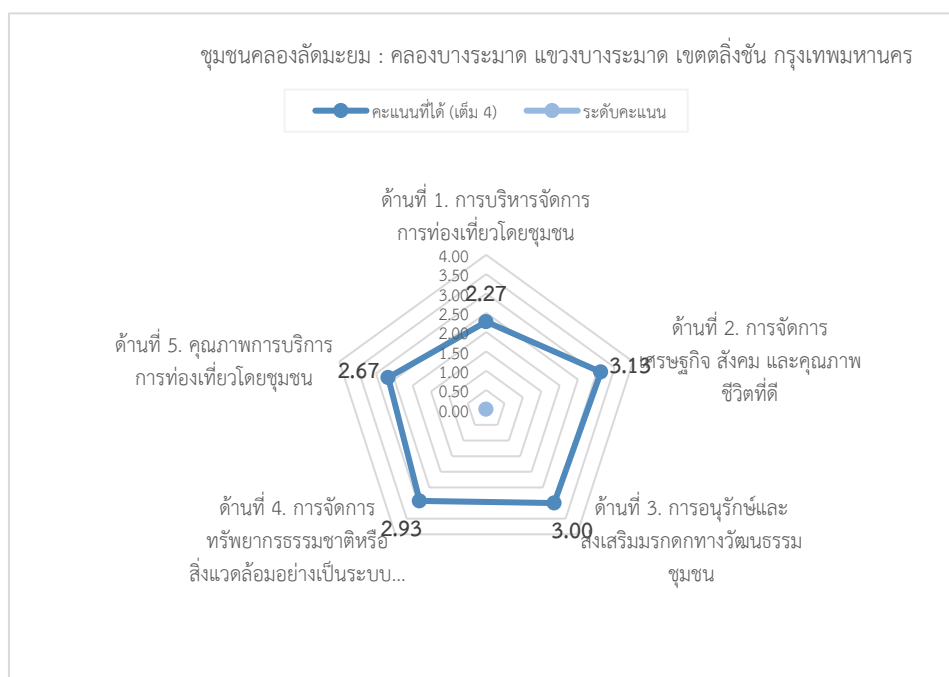
ภาพที่ 4-1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนท่าคา

1.2) ชุมชนคลองลัดมะยม คลองบางระมาด แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ชุมชนคลองลัดมะยม คลองบางระมาด แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครจากเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 4-64 แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองลัดมะยม

ลำดับ	ด้าน	คะแนนที่ได้ (เต็ม 4)	ระดับคะแนน
1	ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.27	ดี
2	ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	3.13	ดีเยี่ยม
3	ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	3.00	ดี
4	ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	2.93	ดี
5	ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.67	ดี

จากตารางพบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของ ชุมชนคลองลัดมะยม คลองบางระมาด แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่วนด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนและด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดี สามารถแสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 4-2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองลัดมะยม

1.3) ชุมชนคลองบางหลวง คลองบางหลวง แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

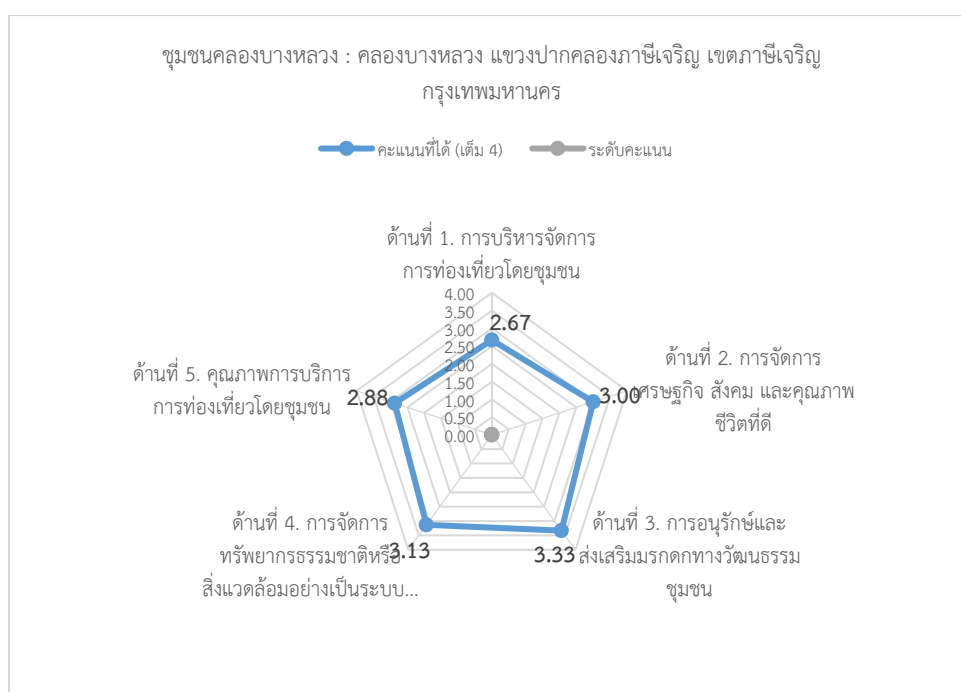
คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ชุมชนคลองบางหลวง คลองบางหลวง แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จากเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 4-65 แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองบางหลวง

ลำดับ	ด้าน	คะแนนที่ได้ (เต็ม 4)	ระดับคะแนน
1	ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.67	ดี
2	ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	3.00	ดี
3	ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	3.33	ดีเยี่ยม

ลำดับ	ด้าน	คะแนนที่ได้ (เต็ม 4)	ระดับคะแนน
4	ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	3.13	ดีเยี่ยม
5	ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.88	ดี

จากตารางพบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของ ชุมชนคลองบางหลวง คลองบางหลวง แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่วนด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี และด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดี สามารถแสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 4-3 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองบางหลวง

2) ภาคตะวันออก

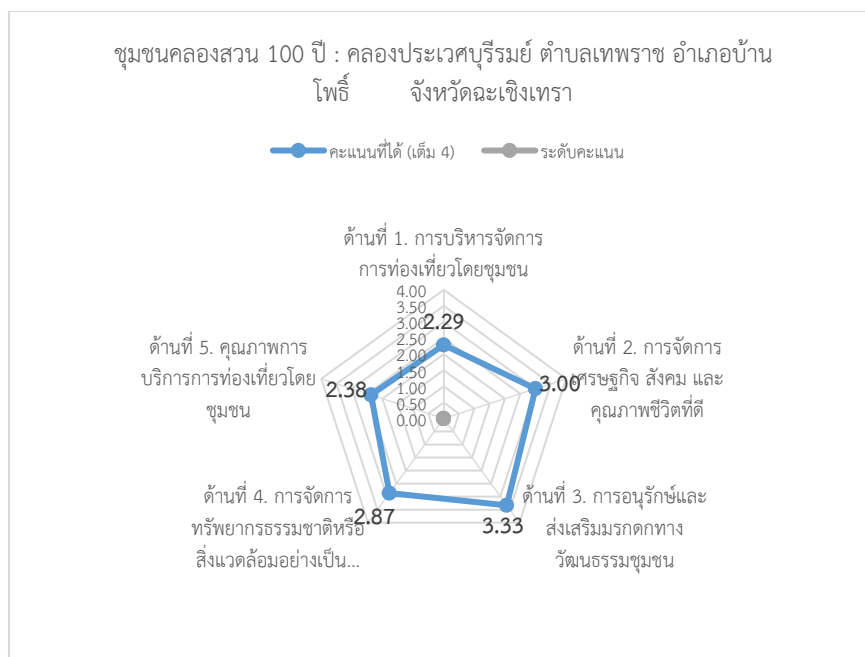
2.1) ชุมชนคลองสวน 100 ปี คลองประเวศบุรีรมย์ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ชุมชนคลองสวน 100 ปี คลองประเวศบุรีรมย์ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จากเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 4-66 แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองสวน 100 ปี

ลำดับ	ด้าน	คะแนนที่ได้ (เต็ม 4)	ระดับคะแนน
1	ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.29	ดี
2	ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	3.00	ดี
3	ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	3.33	ดีเยี่ยม
4	ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	2.87	ดี
5	ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.38	ดี

จากตาราง พบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนคลองสวน 100 ปี คลองประเวศบุรีรมย์ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และ ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่วนด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และด้านที่ 5 ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดี สามารถแสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 4-4 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนคลองสวน 100 ปี

2.2) ชุมชนริมน้ำจันทบุรี คลองจันทบุรี ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี

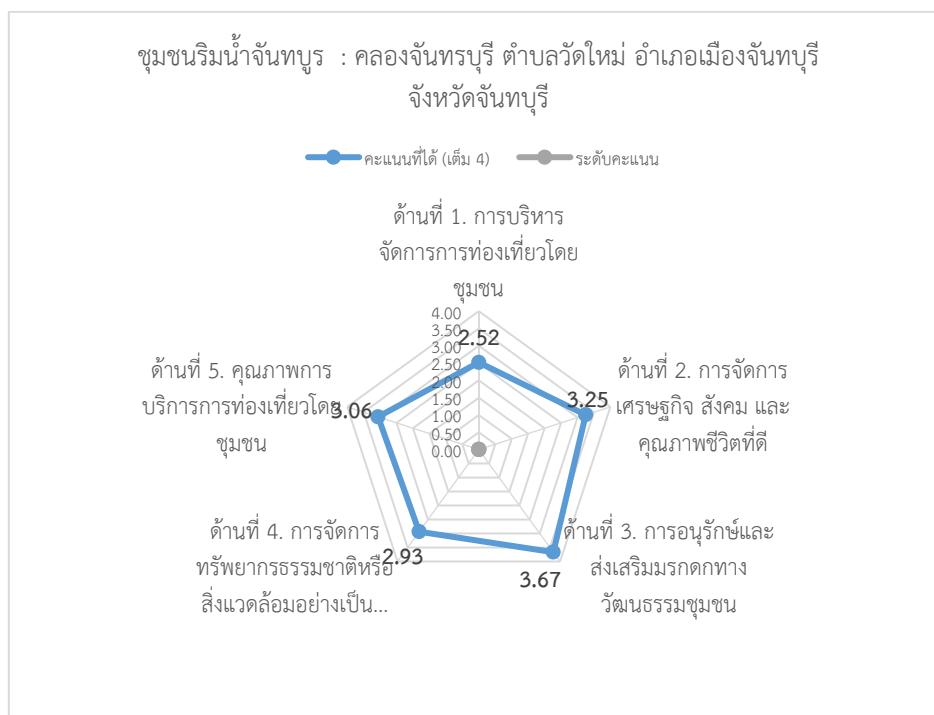
คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี คลองจันทบุรี ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี จากเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 4-67 แสดงผลการประเมินศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ลำดับ	ด้าน	คะแนนที่ได้ (เต็ม 4)	ระดับคะแนน
1	ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.52	ดี
2	ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	3.25	ดีเยี่ยม
3	ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	3.67	ดีเยี่ยม
4	ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	2.93	ดี
5	ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3.06	ดีเยี่ยม

จากตาราง พบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของ ชุมชนริมน้ำจันทบุรี คลองจันทบุรี ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และ ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดีเยี่ยม

ส่วนด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อยู่ในระดับดี สามารถแสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 4-5 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีคลองชุมชนริมน้ำจันทบุรี

4.2.4 สรุปปัจจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก และประชุมร่วมกับภาคที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปปัจจัยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ดังนี้

ตารางที่ 4-68 สรุปปัจจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

พื้นที่	ข้อได้เปรียบ	ข้อจำกัด	แนวทางการแก้ไข
ภาคกลาง			
1. ชุมชนท่าคา คลองท่าคา ตำบลท่า คา อำเภอท่าคา จังหวัด สมุทรสงคราม	- ชุมชนมีการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง - ชุมชนมีการอนุรักษ์วิถีชีวิตริมคลอง การทำเกษตร คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน อาทิ การใช้เรือพายในการขายสินค้าเกษตรภายในชุมชน การทำสวน	- ชุมชนตระหนักถึงการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการเบื้องต้นและให้ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน - การยกระดับมาตรฐานสินค้าของฝากของที่ระลึกยังไม่ดี	- การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน - การยกระดับมาตรฐานสินค้าของฝากของที่ระลึก - การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าในชุมชน

พื้นที่	ข้อได้เปรียบ	ข้อจำกัด	แนวทางการแก้ไข
	มะพร้าว การทำน้ำตาลมะพร้าว การทำขนมไทยโบราณ - ชุมชนมีวิถีชีวิตเชื่อมโยงกับคลอง มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น และเป็นจุดเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ - ลักษณะที่ตั้งของชุมชนสามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำได้อีกหลายหลากเส้นทางที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัฒนธรรม วิถีชีวิต - ชุมชนให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยกำหนดเป็นมาตรการในการดำเนินงานที่ชัดเจนให้คนในชุมชนปฏิบัติร่วมกัน	ดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง - ชุมชนมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำแต่ยังขาดการสร้างนักร้องความหมายที่สามารถอธิบายเชื่อมโยงเรื่องราววิถีชีวิตคนในชุมชน - บางฤดูน้ำในลำคลองลดลงส่งผลต่อการเดินเรือของคนในชุมชน	- การสร้างนักร้องความหมายของชุมชน - การขุดลอกคลองเป็นประจำทุกเดือนโดยขอความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ
2. ชุมชนคลองลัดมะยม คลองบางระมาด แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร	- ชุมชนมีเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่หลากหลาย แสดงให้เห็นวิถีชีวิตริมคลอง การทำเกษตรของคนในชุมชน สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ - เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เมือง การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว	- การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังไม่มีกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ส่งผลให้การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ยังไม่เต็มศักยภาพ และไม่ครอบคลุมทุกมิติ - แม้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เมือง แต่การประชาสัมพันธ์เส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังมีไม่ถึง - กลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนแต่ยังขาดการสร้างนักร้องความหมายภายในชุมชน - ชุมชนมีบริการเรือยนต์จำนวนมากซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและมลพิษทางเสียง	- การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน - การเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย - การสร้างนักร้องความหมายของชุมชน - การรณรงค์เรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน อาทิ ใช้เรือไฟฟ้า แทนเรือยนต์
3. ชุมชนคลองบางหลวง คลองบางหลวง แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขต	- ชุมชนมีเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่หลากหลาย แสดงให้เห็นวิถีชีวิตริมคลองบางหลวง - แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่	- การรักษาความสะอาดสวยงามของคลองบางหลวง มีการพบขยะหรือสิ่งปฏิกูลในคลองทำให้ลดความงามของทัศนียภาพ	- ควรมีการรณรงค์ให้ผู้ที่อาศัยในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำคลองบางหลวงอย่างต่อเนื่อง โดย

พื้นที่	ข้อได้เปรียบ	ข้อจำกัด	แนวทางการแก้ไข
ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร	มีศิลปะและวัฒนธรรมสมัย สมเด็จพระเจ้าตากสิน ศาสน สถาน วัดและมัสยิดริมคลอง สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ - เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เมือง การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว - มีเอกลักษณ์ในด้านวิถีชีวิต ชุมชนริมน้ำดั้งเดิม	บริเวณริมน้ำ - ทางเดินริมน้ำมีความคับแคบ ไม่เพียงพอในการรองรับ นักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ - นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทำ กิจกรรมอยู่บริเวณริมน้ำไม่ได้ เดินเข้ามาภายในชุมชน เพราะมี บางบริเวณยังไม่มีความเป็น ระเบียบ ทรุดโทรม จึงไม่เป็นจุด น่าสนใจของนักท่องเที่ยว - ภูมิทัศน์ของ ถนน ตรอก ซอย และบริเวณภายในชุมชนไม่มี การแบ่งสัดส่วนเป็นระเบียบ สวยงามน่ามอง	การจัดกิจกรรมทำความ สะอาดแม่น้ำลำคลองการ ดักซั้งขยะในแม่น้ำ และ การดูแลรักษาความ สะอาดบริเวณทำน้ำ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้เกี่ยวกับการ จัดการขยะและการลด ปัญหาน้ำเสียให้แก่คนใน ชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งควรได้รับการสนับสนุน จากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานเขตภาษี เจริญ แลสถานศึกษา เป็น ต้น - ควรมี การปรับปรุง บริเวณซอยภายในชุมชน และบริเวณที่มีความทรุด โทรม เพื่อส่งเสริมให้เป็น เส้นทางเดิน ท่องเที่ยว ภายในชุมชนช่วยลดความ แออัดบริเวณริมน้ำและ เกิด ความ มี ระเบีย บ สวยงามต่อชุมชน โดยการ ตกแต่งรั้วด้วยไม้ดอกไม้ ประดับและเสริมกระเบ ต้นไม้บริเวณทางเดิน เพื่อ ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดิน เข้ามาบริเวณนี้มากขึ้น
ภาคตะวันออก			
1. ชุมชนคลองสวน 100 ปี คลองประเวศ บุรีรัมย์ ตำบลเทพ ราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา	- ชุมชนมีการอนุรักษ์วิถีชีวิตของ ชาวคลองสวน ทั้งชาวไทยจีน ไทยพุทธ ไทยมุสลิม มี วัฒนธรรมผสมผสานอย่างลงตัว และมีเสน่ห์ - มีคลองประเวศบุรีรัมย์ที่เชื่อม ต่อกับคลองพระโขนงและมี สะพานข้ามคลองที่เป็นจุด เชื่อมต่อระหว่างจังหวัด ฉะเชิงเทราและจังหวัด	- ชุมชนประสบปัญหาน้ำใน คลองมีน้อย เรือไม่สามารถล่อง ผ่านได้ เนื่องจากไม่มีการปล่อย น้ำจากคลองเจ้ามาทางคลอง ประเวศบุรีรัมย์ - การประชาสัมพันธ์แหล่ง ท่องเที่ยวในชุมชนยังมีน้อยและ ขาดการดำเนินงานอย่าง ต่อเนื่อง - ชุมชนมีอาหารพื้นถิ่น	- ประสานหน่วยงาน ภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการ ปล่อยน้ำ - การประชาสัมพันธ์เชิงรุก - การยกระดับมาตรฐาน ร้านค้า ร้านอาหาร ให้มี ความสะอาดและถูก สุขลักษณะ

พื้นที่	ข้อได้เปรียบ	ข้อจำกัด	แนวทางการแก้ไข
	สมุทรปราการ - ชุมชนมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับคลอง - ชุมชนมีการนำเสนออาหารพื้นถิ่นทั้งคาวและหวานซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนในชุมชน	หลากหลายชนิดแต่ยังขาดการยกระดับให้ได้รับมาตรฐานสินค้า อาทิ ออย. มผช.	
2. ชุมชนริมน้ำจันทบูรคลองจันทบุรี ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี	- เป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาได้พัฒนาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของ จังหวัดจันทบุรีที่สำคัญแห่งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยปัจจุบันคือสถานที่ท่องเที่ยว - ชุมชนมีลักษณะเป็นตึกแถวโบราณลวดลายไม้จำหลักอ่อนช้อย งดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุขอาคาร ซึ่งจะพบรูปแบบเรือนขนมปังขิงปะปนอยู่ด้วย - วิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นบ้านเรือนริมน้ำเก่าสมัย ร.5 และสถาปัตยกรรมโบราณร้านขายของและร้านอาหารต่างๆ แต่ละร้าน ไม่ทำร้านให้โดดเด่น หรือขัดแย้งกับสถานที่แต่กลมกลืนไปกับบรรยากาศเก่าๆตามแบบเดิมของชุมชนริมน้ำจันทบูร	- เส้นทางสัญจรภายในชุมชนมีพื้นที่แคบ รถยนต์ไม่สามารถสวนทางกันได้ การเดินทางเข้ามาในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางเท้ามากกว่าการใช้ยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และรถจักรยาน - มีการใช้ถุงพลาสติกเมื่อซื้อของภายในชุมชน เพื่อลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเมินผลเกี่ยวกับการรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน	- ควรมีการนำแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยมีการจัดเส้นทางที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว - ควรให้ใช้การเดินทาง 2 รูปแบบ คือ การเดินเท้า และการใช้รถจักรยาน เนื่องจากเป็นการช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุภายในชุมชนที่จะเกิดแก่ผู้ที่สัญจรไปมา และผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีของชุมชน - ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมไปถึงการให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ เช่น การลดใช้ถุงพลาสติกเมื่อซื้อของภายในชุมชน - ควรอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ ที่อยู่ภายในชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่เกิดภายในชุมชน และนำไปสู่การเรียนรู้หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม

พื้นที่	ข้อได้เปรียบ	ข้อจำกัด	แนวทางการแก้ไข
			สามารถดำเนินการได้ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม

4.3 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

คณะผู้วิจัยได้จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก โดยการสืบค้นข้อมูลทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ เช่น เว็บไซต์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เว็บไซต์จังหวัดต่างๆ เว็บไซต์สถานที่ท่องเที่ยว และได้ประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองตามศักยภาพของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาเกณฑ์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองดังนี้

- 1) ด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 10 คะแนน
 - 1.1) เดินทางเข้าถึงได้ด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล 2.5 คะแนน
 - 1.2) เดินทางเข้าถึงได้ด้วยเรือ 2.5 คะแนน
 - 1.3) เดินทางเข้าถึงได้ด้วยรถโดยสารสาธารณะ 5 คะแนน
- 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว 90 คะแนน
 - 2.1) มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 15 คะแนน
 - 2.2) มีที่จอดรถ 15 คะแนน
 - 2.3) มีห้องสุขา/ห้องน้ำให้บริการ 15 คะแนน
 - 2.4) มีร้านของที่ระลึก 15 คะแนน
 - 2.5) มีร้านอาหาร 15 คะแนน
 - 2.6) มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยว 15 คะแนน

การแปรผลเกณฑ์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่ม A หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี
ระดับคะแนน 81 - 100

กลุ่ม B หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในระดับพอใช้
ระดับคะแนน 61 - 80

กลุ่ม C หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ
ระดับคะแนนน้อยกว่า 61 คะแนน

สามารถสรุปผลการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองตามลุ่มน้ำ ดังนี้

ตารางที่ 4-69 แสดงการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง

ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	คะแนน ประเมิน	ผลประเมิน ความพร้อม
ภาคกลาง				
1. เจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	1. เกาะเทโพ	77.5	B
	แม่น้ำเจ้าพระยา	2. พิพิธภัณฑ์ศิริราชพิมุขสถาน	77.5	B
	แม่น้ำเจ้าพระยา	3. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	62.5	B
	แม่น้ำเจ้าพระยา	4. วัดกัลยาณวัตรมหาวิหารที่ตั้งถนนอรุณอมรินทร์	32.5	C
	แม่น้ำเจ้าพระยา	5. วัดอรุณราชวราราม	77.5	B
	คลองแสนแสบ	6. ตลาดน้ำอัมรินทร์	80	B
	คลองบางระมาด	7. ตลาดน้ำคลองลัดมะยม	85	A
	คลองประเวศบุรีรมย์	8. ตลาดน้ำเขตลาดกระบัง	65	B
	คลองบางกอกน้อย	9. ตลาดน้ำวัดสะพาน	62.5	B
	คลองบางหลวง	10. บ้านศิลปิน	85	A
	คลองมหานคร	11. วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร	47.5	C
	คลองสาม	12. ตลาดน้ำคลองสาม	62.5	B
	คลองสาม	13. ตลาดน้ำเมืองรังสิต	2.5	B
	คลองบางน้ำผึ้ง	14. ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง	92.5	A
	คลองบางน้ำผึ้ง	15. ตลาดริมน้ำโบราณบางพลี	62.5	B
	คลองบางน้ำผึ้ง	16. วัดใหญ่บางพลี	47.5	C
	คลองบางน้ำผึ้ง	17. โครงการประจักษ์บายน้ำคลองลัดโพธิ์	17.5	C
	คลองบางน้ำผึ้ง	18. โครงการประจักษ์บายน้ำคลองลัดโพธิ์	17.5	C
	แม่น้ำเจ้าพระยา	19. วัดสระเกษ (หลวงพ่อดำ)	32.5	C
	แม่น้ำน้อย	20. วัดไชโยวรวิหาร (วัดเกษไชโย)	32.5	C
	แม่น้ำน้อย	21. วัดท่าสุทธาวาส	32.5	C
	แม่น้ำน้อย	22. วัดสี่ร้อย	32.5	C
2. สะแกกรัง	คลองตากแดด	23. แหล่งท่องเที่ยวพื้นเมืองบ้านโคกหม้อ	47.5	C
	คลองหนองฉาง	24. วัดหนองขุนชาติ	32.5	C
	คลองอมป่าง	25. เมืองโบราณบึงคอกช้าง	32.5	C
	คลองทับเสลา	26. อุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง	92.5	A
	แม่น้ำสะแกกรัง	27. วัดจันทาราม	32.5	C
	แม่น้ำสะแกกรัง	28. วัดสังกัสรัตนคีรี	32.5	C
	แม่น้ำสะแกกรัง	29. วัดอุโปสถาราม	32.5	C
	แม่น้ำสะแกกรัง	30. เขื่อนทัยสะแกกรัง	32.5	C
	แม่น้ำสะแกกรัง	31. วัดธรรมโฆษกหรือวัดโรงโค	32.5	C
3. ป่าสัก	แม่น้ำป่าสัก	32. หมู่บ้านหัตถกรรมมีดอรัญญิก/	77.5	B
	แม่น้ำป่าสัก	33. วัดสูง	32.5	C
	แม่น้ำป่าสัก	34. วัดเขาแก้ววรวิหาร	32.5	C
	แม่น้ำป่าสัก	35. ตลาดตำนานโบราณบ้านต้นตาล	47.5	C

ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	คะแนน ประเมิน	ผลประโยชน์ ความพร้อม
	แม่น้ำป่าสัก	36. หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน/ ศูนย์ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยวน	32.5	C
	แม่น้ำป่าสัก	37. โยนกอุทยานท่าน้ำศักดิ์สิทธิ์	32.5	C
	แม่น้ำป่าสัก	38. กาดอิมน้ำ พระยาทต	47.5	C
	แม่น้ำป่าสัก	39. วัดสมุหประดิษฐาราม	32.5	C
	แม่น้ำป่าสัก	40. วัดจันทบุรี	32.5	C
	แม่น้ำป่าสัก	41. โบราณสถานวังสีทา	32.5	C
	แม่น้ำป่าสัก	42. วัดตะเฆ่ และตลาดน้ำลาวเวียง	47.5	C
4. ทำจีน	คลองเสลา	43. สวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูด	62.5	B
	คลองวังมะตูม	44. วัดถ้ำเขาตะพาน	32.5	C
	คลองกระเสียว	45. หลวงพ่อโตวัดผาทั้ง	32.5	C
	คลองชลประทาน	46. วัดธรรมมิกาวาส	32.5	C
	คลองมะขามเฒ่า	47. วัดปากคลอง	32.5	C
	คลองพระพิมล	48. ตลาดน้ำไทรน้อย	62.5	B
	คลองพระพิมล	49. วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร	47.5	C
	คลองพระพิมล	50. ตลาดน้ำวัดตะเคียน	62.5	B
	แม่น้ำเจ้าพระยา	51. เชื้อนเจ้าพระยา	32.5	C
	แม่น้ำท่าจีน	52. ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนอ่าวมหาชัย	77.5	B
	แม่น้ำท่าจีน	53. ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง	62.5	B
	แม่น้ำท่าจีน	54. ตลาดน้ำดอนหวาย	77.5	B
	แม่น้ำท่าจีน	55. ตลาดน้ำลำพญา	92.5	A
5. แม่กลอง	คลองลัดพลี	56. ตลาดน้ำคลองลัดพลี	62.5	B
	คลองขุดลัดราชบุรี	57. ตลาดน้ำดำเนินสะดวก	92.5	A
	คลองต้นเข็ม	58. ตลาดน้ำหลักห้า	62.5	B
	คลองดำเนินสะดวก	59. ตลาดน้ำเวเนโต้	77.5	B
	คลองบ้านบ่อ	60. ตลาดน้ำเหล่าตักถัก	62.5	B
	คลองขุดลัดราชบุรี	61. เมืองโบราณบ้านคูบัว	47.5	C
	คลองสวนหลวง	62. วัดโพธาราม	62.5	B
	คลองท่าคา	63. ตลาดน้ำท่าคา	95	A
	คลองทองกลาง	64. ตลาดน้ำอัมพวา	92.5	A
	คลองวัดจุฬา	65. บ้านท่าคา	77.5	B
	คลองท่าคา	66. วัดประดู่	32.5	C
	คลองประดู่	67. วัดอินทาราม	32.5	C
	คลองประดู่	68. พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตาก สินมหาราช	32.5	C
	คลองประดู่	69. ตลาดน้ำบางนกแขวก	62.5	B
	คลองประดู่	70. ค่ายบางกุ้ง	62.5	B
	คลองประดู่	71. วัดบางแคน้อย	32.5	C

ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	คะแนน ประเมิน	ผลประโยชน์ ความพร้อม
	คลองประดู่	72. วัดภูมรินทร์กุฎิทอง	32.5	C
	คลองประดู่	73. โครงการอัมพวา-ชัยพัฒนานุรักษ์	92.5	A
	คลองแควอ้อม	74. พิพิธภัณฑ์สุนทรสนาน(บ้านครูเอื้อ)	92.5	A
	แม่น้ำแม่กลอง	75. ตลาดน้ำบางน้อย	62.5	B
	แม่น้ำแม่กลอง	76. วัดเจริญสุขารามวรวิหาร	32.5	C
ภาคตะวันออก				
1. ปราจีนบุรี	แม่น้ำบางปะกง	1. พิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร	77.5	B
	แม่น้ำบางปะกง	2. วัดบางแตน ตลาดน้ำ และพิพิธภัณฑ์ พื้นบ้านวัดบางแตน	32.5	C
	ลุ่มน้ำปราจีน (ลุ่มน้ำ สาขาคลองพระปรัง)	3. อ่างเก็บน้ำพระปรัง	32.5	C
2. บางปะกง	คลองตะโคก	4. วัดโบสถ์	32.5	C
	คลองตะโคก	5. วัดบางกระเบา	32.5	C
	คลองตะโคก	6. วัดแก้วพิจิตร	32.5	C
	คลองประเวศบุรี รัมย์	7. ตลาดคลองสวน 100 ปี	82.5	A
	คลองกลาง	8. ตลาดบ้านใหม่	62.5	B
	คลองกลาง	9. ตลาดริมน้ำร้อยปี	62.5	B
	คลองนครเนื่องเขต	10. ตลาดโบราณนครเนื่องเขต	62.5	B
	คลองท่าลาด	11. อุทยานสมเด็จพระสุทนต์สมเด็จพระ เจ้าตากสินมหาราช	32.5	C
	แม่น้ำบางปะกง	12. วัดโพธิ์บางคล้า	32.5	C
	แม่น้ำบางปะกง	13. วัดแจ้ง	32.5	C
	แม่น้ำบางปะกง	14. ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา	47.5	C
	แม่น้ำบางปะกง	15. วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ (วัดเมือง)	32.5	C
	แม่น้ำบางปะกง	16. เขื่อนทดน้ำบางปะกง	32.5	C
	แม่น้ำบางปะกง	17. จุดชมโลมาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง	32.5	C
	แม่น้ำบางปะกง	18. สวนปาล์มฟาร์มนก	77.5	B
	คลองจันทบุรี	19. ชุมชนริมน้ำจันทบูร	85	A
	คลองจันทบุรี	20. วัดโบสถ์เมือง	62.5	B
	คลองจันทบุรี	21. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพานิชย์นาวิ จันทบุรี	47.5	C
	คลองจันทบุรี	22. อุทยานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	32.5	C
	คลองจันทบุรี	23. ชุมชนเก่าริมน้ำย่านท่าหลวง	62.5	B
	คลองคล้า	24. ชุมชนจีนโบราณ	62.5	B
3. โตนเลสาป	คลองพระพุทธร	25. อ่างเก็บน้ำคลองพระพุทธร	32.5	C
	คลองโป่งน้ำร้อน	26. ล่องแก่งคลองโป่งน้ำร้อน	77.5	B
	คลองท่ากระบาก	27. อ่างเก็บน้ำท่ากระบาก	17.5	C

ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	คะแนน ประเมิน	ผลประโยชน์ ความพร้อม
4. ชายฝั่ง ทะเล ตะวันออก	คลองอ่าง	28. ชุมชนชนมแปลงริมคลองหนองบัว	77.5	B
	คลองบางสระเก้า	29. ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบางสระเก้า	77.5	B
	คลองห้วยแร้ง	30. ชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วยแร้ง	95	A
	คลองบางพระ	31. ชุมชนรักษ์คลองบางพระ	95	A
	คลองน้ำเขียว	32. กลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว	92.5	A
	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันออก	33. ชุมชนปากน้ำประแส	95	A
	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันออก	34. ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ปากน้ำ ประแสร์	77.5	B
	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันออก	35. วิสาหกิจชุมชนชาไบขลุ่ย	60	C
	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันออก	36. หุ่นโปรงทอง	17.5	C
	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันออก	37. อนุสรณ์เรือรบหลวงประแสร์	62.5	B
	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันออก	38. บ้านพิพิธภัณฑปากน้ำประแสร์	92.5	A

จากตารางพบว่า ภาคกลาง มีลุ่มน้ำ จำนวน 5 ลุ่มน้ำ มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 76 แหล่ง สามารถจัดกลุ่มตามศักยภาพ ระดับ A จำนวน 10 แหล่ง ระดับ B จำนวน 26 แหล่ง และระดับ C จำนวน 40 แหล่ง และภาคตะวันออก มีลุ่มน้ำ จำนวน 4 ลุ่มน้ำ มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 38 แหล่ง สามารถจัดกลุ่มตามศักยภาพ ระดับ A จำนวน 7 แหล่ง ระดับ B จำนวน 13 แหล่ง และระดับ C จำนวน 18 แหล่ง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง และสรุปแนวทางในการยกระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้

- 1) การยกระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองจาก ระดับ C เป็น ระดับ B
 - 1.1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่นั่งพักผ่อน
 - 1.2) ค้นหาผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนโดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
 - 1.3) จัดทำศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประเพณีที่สำคัญ วิถีชีวิตคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว
 - 1.4) ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบชุมชน ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์
 - 1.5) กำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
 - 1.6) สร้างนักสื่อความหมายภายในชุมชน

1.7) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมและกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน

2) การยกระดับศักยภาพจาก ระดับ B เป็น ระดับ A

2.1) ยกระดับมาตรฐานสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน เช่น Q ออย. มพช. ฮาลาล GMP HACCP CODEX

2.2) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรม ณ จุดท่องเที่ยวต่างๆ พร้อมเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยววิถีคลอง

2.3) การบริหารจัดการขยะและการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

2.4) พัฒนาระบบการให้บริการนักท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัย

คณะผู้วิจัยดำเนินการสำรวจต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลองพบว่า ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงใต้ต้นแบบการท่องเที่ยววิถีคลองที่สามารถเป็นกลุ่มตัวอย่างในการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ดังนี้

4.3.1 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง

ตารางที่ 4-70 แสดงฐานทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ชุมชนท่าคา	คลองท่าคา	- ตลาดน้ำท่าคา - เส้นทางตามรอยเสด็จประพาสต้น ร.5 บ้านก้านจั่น - สวนมะพร้าว สวนผลไม้ - โฮมสเตย์ - การทำขนมไทย - การทำผ้ามัดย้อม - การระบายสีเรือตุ๊กตัก - การจักรสาน - การทำน้ำตาลมะพร้าว - การค้าขายทางเรือในวันขึ้นและแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ	- ล่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชนการทำน้ำตาลมะพร้าว - บ้านที่รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาส - เลือกซื้อของที่ระลึก - ชมวิถีชีวิตชาวบ้านริมคลอง - โฮมสเตย์ ทำอาหารกับเจ้าของบ้าน - กิจกรรมทำขนมไทย - กิจกรรมทำผ้ามัดย้อม - กิจกรรมระบายสีเรือตุ๊กตัก - กิจกรรมจักรสาน - กิจกรรมทำน้ำตาลมะพร้าว	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ชุมชนคลองลัดมะยม	คลองบางระมาด	- พิพิธภัณฑ์บ้านหัตถกรรม	- นั่งเรือชมชุมชนริมคลองลัดมะยม	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
		- ตลาดน้ำคลองลัดมะยม - วิถีชีวิตชุมชนริมคลองลัดมะยม - สวนเกษตรผสมผสานสวนกล้วยไม้ แปลงผักไฮโดรโปนิกส์	- เลือกซื้อสินค้าที่ผลิตจากคนในชุมชน - เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์บ้านหัตถกรรม ที่จัดแสดงเรือจำลอง อาทิ เรือท่าฉลอม เรือหางแมงป่อง เรือใบ	วิถีชีวิต
ชุมชนคลองบางหลวง	คลองบางหลวง	- พิพิธภัณฑ์คลองบางหลวง - บ้านศิลปิน - วัดมหาสุวรรณครุวิหาร - วัดกำแพง (คลองบางจาก) - การแสดงหุ่นละครเล็ก - บ้าน ศ.จิตรกร - ร้านของที่ระลึก ทอดตัวยาวตลอดริมฝั่งคลอง - วิวาททัศน์ริมคลองและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่ายริมน้ำ - วัดมหาสุวรรณครุวิหาร - วัดกำแพง (คลองบางจาก) - ตลาดน้ำคลองบางหลวง	- ชื่นชมงานศิลปะต่างๆ จากศิลปินหลายท่าน - กิจกรรมแฟนท์หน้ากากเป็นที่ระลึก - ชมวิวาททัศน์ริมคลองและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่ายริมน้ำ - ชมการแสดงจากหุ่นละครเล็ก - ทำบุญให้อาหารปลา - ไหว้พระวัดมหาสุวรรณครุวิหารและวัดกำแพง (คลองบางจาก) - ชมตลาดน้ำคลองบางหลวง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต

สามารถนำเสนอทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นของชุมชนต้นแบบในพื้นที่ภาคกลางดังภาพ

ภาพที่ 4-6 ตลาดน้ำท่าคา ชุมชนท่าคา

ภาพที่ 4-7 ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ชุมชนคลองลัดมะยม

ภาพที่ 4-8 บ้านศิลปิน ชุมชนคลองบางหลวง

4.3.2 ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก
ตารางที่ 4-71 แสดงฐานทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ชุมชนตลาด คลองสวน 100 ปี	คลองประเวศ บุรีรัมย์	- สถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าของเรือนไม้แถวโบราณ - บรรยากาศเก่าของร้านค้า รวมทั้งของโบราณต่างๆ - อาหารและขนมโบราณพื้นบ้าน - ตลาดน้ำคลองสวน 100 ปี - โรงเจ วัด สุเหร่า - สะพานสูง "อศวาณิชย"	- เดินชมวิถีชีวิตย้อนยุคของชาวบ้านกว่า 100 ปี - เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมของบ้านเรือนวิถีชีวิต - ชิมอาหารอร่อยทั้งอาหารคาวหวาน กาแฟสูตรโบราณดั้งเดิม - ชมของเก่าร้านโชห่วย หรือร้านค้าขายปลีกขนาดเล็กๆ - เยี่ยมชมโรงเจ วัด สุเหร่า ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณชุมชน	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชีวิต

ชุมชน	ลำน้ำ/ลำคลอง	ทรัพยากรการท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการท่องเที่ยว
ชุมชนริมน้ำ จันทบุรี	คลองจันทบุรี	- โบสถ์วัดแม่พระปฏิสนธินิรมล - บ้าน 69 ศูนย์การเรียนรู้ริมน้ำจันทบุรี - บ้านพระยาวิเชียราธิบดี - บ้านหลวงราชไมตรี - ย่านท่าหลวง - บ้านโคกบาล - ร้านขายยาโบราณจังกวนอัน - สถาปัตยกรรมบ้านตึกปูนปั้นแบบโคโลเนียล	- เยี่ยมชมบ้านเรือนริมน้ำเก่าสมัย ร.5 และวิถีชีวิตคนในชุมชน - เยี่ยมชมบ้านพระยาวิเชียราธิบดี ข้าหลวงเมืองจันทบุรีสมัย ร.5 - เยี่ยมชมบ้าน 69 ศูนย์การเรียนรู้ริมน้ำจันทบุรี - เยี่ยมชมบ้านหลวงราชไมตรี - ชมสถาปัตยกรรม เรือฉาง - ไม้รุ่นเก่าประดับไม้ฉลุของหลวงประกอบนิติสาร	แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วิถีชีวิต

สามารถนำเสนอทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นของชุมชนต้นแบบในพื้นที่ภาคตะวันออก ดังภาพ

ภาพที่ 4-9 ตลาดคลองสวน 100 ปี ชุมชนคลองสวน 100 ปี

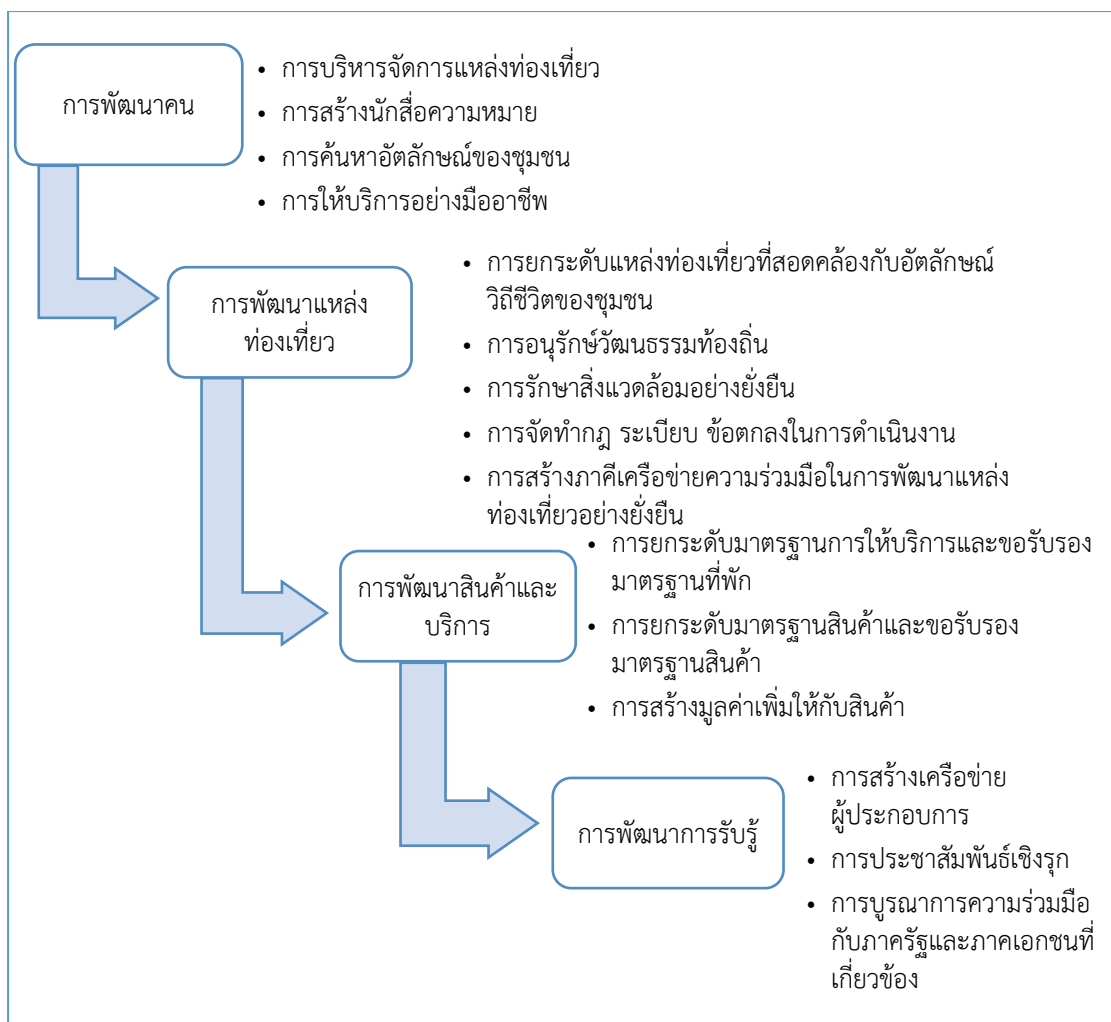
ภาพที่ 4-10 บ้าน 69 ศูนย์การเรียนรู้ริมน้ำจันทบุรี ชุมชนริมน้ำจันทบุรี

4.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

จากการศึกษาการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง จากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยววิถีคลอง รวมทั้งการลงพื้นที่สำรวจการจัดการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ต้นแบบ สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเบื้องต้นได้ว่า กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน
2. การพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
3. การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน ยกกระดับแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนวัฒนธรรม วิถีชีวิต อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้รับมาตรฐาน เพื่อสร้างความโดดเด่นและเพิ่มเสน่ห์ให้กับชุมชน
4. การกำหนดแนวทางและสร้างความตระหนักในการรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
5. การพัฒนาระบบและกลไกในการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงการเข้าถึงข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง ความสะดวกและความปลอดภัย เพื่อให้เกิดความประทับใจกับผู้ที่มาเยือน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาคน เพราะจะเป็นกลไกในการบริหารจัดการทั้งหมด จากนั้นจึงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเชื่อมโยงมาตรฐานในด้านต่างๆ สิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาการรับรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ การสร้างการรับรู้ก่อนการเดินทาง และการสร้างการรับรู้หลังการเดินทาง หมายถึง การทำการตลาดและประชาสัมพันธ์ให้ได้รับรู้ และการสร้างความประทับใจจากการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และสื่อสารต่อในเชิงบวกหลังจากกลับหรือระหว่างท่องเที่ยวอยู่ สามารถแสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 4-11 แสดงแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สรุปผลการศึกษาและสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

1) ภาคกลาง

ผลการศึกษาและสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง เป็นภูมิภาคตอนกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ครอบคลุมที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ติดต่อกับภาคเหนือทางทิศเหนือ ติดต่อกับภาคตะวันออก และภาคอีสานทางทิศตะวันออกโดยมีทิวเขาเพชรบูรณ์กั้นติดต่อกับภาคตะวันตก ทิศเหนือติดต่อกับทิวเขาผีปันน้ำ พื้นที่เคยเป็นดินแดนที่สำคัญของอาณาจักรอยุธยา และยังเป็นพื้นที่ที่สำคัญของประเทศไทยมาจนถึงปัจจุบัน ภาคกลางเป็นภูมิภาคที่มีกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทยตั้งอยู่ สภาพภูมิศาสตร์ตามโครงสร้าง แบ่งออกเป็น ภาคกลางตอนบน ภาคกลางตอนล่าง และบริเวณขอบที่ราบ (marginal plain)

สรุปการเชื่อมโยงกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลางกับวิถีชีวิตตามกลุ่มน้ำในภาคกลาง กลุ่มน้ำภาคกลาง ที่ประกอบด้วย แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำสะแกกรัง แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และลำคลองมากมายที่เชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายขนาดใหญ่ เป็นเหมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตที่สร้างวัฒนธรรมมายาวนานหลายร้อยปี เพราะเราอาศัยน้ำเพื่อดำรงชีพ ทำมาหากิน เดินทาง แลกเปลี่ยนสินค้า จากท่าเรือขยายเป็นเมืองท่า พัฒนาขึ้นเป็นหัวเมือง เป็นนคร จนกลายมาเป็นกรุงเทพมหานคร การสัญจรทางน้ำของผู้คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งคลองและแม่น้ำรวมถึงมีการเสด็จพระราชดำเนินด้วยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าตั้งแต่พระราชอาณาจักรขึ้นใช้การสัญจรทางน้ำ นอกจากกลุ่มน้ำในภาคกลาง เคยมีคูน้ำลำคลองมากมาย ผู้คนตั้งถิ่นฐานตามสองฝั่งน้ำ ทั้งอยู่บนตลิ่งและลอยอยู่ในน้ำ การปลูกเรือนไทยก็สะท้อนคติอันเกี่ยวเนื่องกับน้ำอยู่หลายอย่าง กรุงเทพมหานคร เป็นที่ราบลุ่ม น้ำหลากน้ำท่วมถือเป็นของธรรมดา ที่ต้องทำคือปรับตัวให้กลมกลืนกับธรรมชาติ เรือนไทยภาคกลางจึงได้ถุนสูง ยามน้ำมาไม่ต้องห่วงว่าน้ำจะเข้าบ้าน จึงพูดได้ว่า วิถีชีวิตของคนภาคกลาง รวมถึงคนไทยทั่วทั้งประเทศคือการอยู่ร่วมกับสายน้ำ วัฒนธรรมประเพณีของเราจึงเชื่อมโยงกับสายน้ำอย่างกลมกลืนเป็นผืนเดียว เวลาผ่านไปการใช้ชีวิตของผู้คนเริ่มถอยห่างจากสายน้ำ ด้วยการเข้ามาของเทคโนโลยีการสัญจรที่ทำให้ถนนหนทางแบบต่างๆ ถูกสร้างขึ้นบนบก เพื่อรองรับทั้งรถยนต์ รถราง และรถไฟ เอกลักษณ์และวิถีชีวิตกับสายน้ำอันยาวนาน

1) กลุ่มน้ำเจ้าพระยา

กลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีจุดกำเนิดอยู่ที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ไหลจากทิศเหนือลงสู่อ่าวไทย ผ่านที่ราบภาคกลาง สภาพกลุ่มน้ำทางฝั่งตะวันออกในเขตจังหวัดนครสวรรค์และลพบุรีเป็นที่ราบสูงมีเนินเขาเตี้ยๆ เป็นสันปันน้ำกั้นระหว่างกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและกลุ่ม

น้ำป่าสัก ส่วนทางตอนล่างลงมาซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดสระบุรีและฉะเชิงเทราจะเป็นที่ราบลาดเขาสูงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา สภาพภูมิอากาศ ส่วนใหญ่มีอากาศร้อนชื้น ในฤดูร้อนมีความชื้นในอากาศสูง เนื่องจากอิทธิพลของลมทะเลและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูฝนมีฝนตกมาก ฤดูหนาวก็ไม่หนาวจนเกินไป แม่น้ำเจ้าพระยามีแม่น้ำสะแกกรังไหลมาบรรจบเหนือเขื่อนเจ้าพระยา ลำน้ำสาขาที่สำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ แม่น้ำน้อย แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณจังหวัดชัยนาท แล้วไหลกลับเข้าแม่น้ำเจ้าพระยาอีกครั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม่น้ำสุพรรณบุรี แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาและไหลขนานคู่กันไปจนออกสู่อ่าวไทย พบปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นปัญหาน้ำเน่าเสียและน้ำเค็มรุกล้ำการเน่าเสียของน้ำมีสาเหตุมาจากน้ำเสียจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตร มีสาเหตุมาจากปุ๋ย สารเคมี จากการทำนา การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์หรือการทำนาทิ้ง นอกจากนั้นยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรม มีพื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 8.1 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 5.8 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 6.2 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ

ลุ่มน้ำเจ้าพระยามีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นดินแดนหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งมีมนต์เสน่ห์ที่น่าสนใจมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน งานหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา แม่น้ำเจ้าพระยามีความซับซ้อน มีความหลากหลาย และมีเครือข่ายคลองมากมาย โดยเฉพาะฝั่งกรุงธนบุรีเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่า แม่น้ำอ้อมเข้าไปทางคลองบางกอกน้อยและออกมาทางปากคลองบางกอกใหญ่ ด้านในมีสวน มีบ้านผู้คนชุมชนการค้าที่มีคุณค่า วิถีชีวิตของแม่น้ำเจ้าพระยาได้ช่วยเหลือเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ การผสมผสานความร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษาสายน้ำ ตลอดจนภูมิทัศน์งดงามที่รายรอบให้คงเป็นมรดกล้ำค่าของประเทศ นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ริมน้ำเจ้าพระยา วัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา การประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำอันยิ่งใหญ่ของชาติไทย สายเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงหลอมรวมเรื่องราวการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลากหลาย ซึ่งมากมายด้วยคุณค่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หรือ สถานที่สำคัญของชุมชนในเชิงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ

ลุ่มน้ำเจ้าพระยามีความอุดมสมบูรณ์ เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนาปลูกข้าว มีสวนผลไม้ และทำไร่ นอกจากนี้ยังมีกิจการปศุสัตว์ เลี้ยงโคพันธุ์เนื้อพันธุ์นม มีฟาร์มไก่และเลี้ยงปลา ส่วนจังหวัดที่อยู่ติดชายทะเลก็ทำการประมง และนาเกลือ รวมไปถึงอาชีพรับจ้างในโรงงาน อุตสาหกรรม กิจการพาณิชย์ ราชการ และงานหัตถศิลป์อีกมากมาย ลุ่มน้ำเจ้าพระยามีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ มีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ เช่น ประเพณีทำขวัญข้าว การบูชาแม่โพสพ การลงแขกเกี่ยวข้าวและล่ำดัด เป็นต้น วัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง มีประเพณีและการละเล่นต่างๆ ซึ่งยังคงมีให้ชมได้ในหลายพื้นที่ของจังหวัดในภาคกลาง เช่น ระบำชาวไร่ เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย เพลงอิฐฐาน เพลงเหย่ย เพลงแม่ศรี เพลงเต็นกำรำเคียว เพลงล่ำดัด เพลงปรบไก่ เพลงอีแซว กลอง ยาว และลิเก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแสดงใน

ราชสำนักที่ภายหลังได้นำออกเผยแพร่ทั่วไป เช่น โขน ละคร หนังใหญ่ หุ่นกระบอก และ ดนตรีไทย

2) กลุ่มน้ำสะแกกรัง

กลุ่มน้ำสะแกกรัง ตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศไทย ศเหนือของกลุ่มน้ำติดกับกลุ่มน้ำปิง ทิศใต้ติดกับกลุ่มน้ำท่าจีน ทิศตะวันตกติดกับกลุ่มน้ำแม่กลอง และทิศตะวันออกติดกับกลุ่มน้ำเจ้าพระยาบริเวณทิศตะวันตกของกลุ่มน้ำเป็นเทือกเขาสูง เป็นเขตต้นน้ำของลำน้ำสาขาที่สำคัญหลายสาย ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูหนาว ซึ่งแบ่งฤดูได้ 3 ฤดู ดังนี้ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน แม่น้ำสะแกกรังเป็นแม่น้ำมีต้นกำเนิดอยู่ในเขตเขาโมโกจูในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์จังหวัดกำแพงเพชร ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ที่บ้านท่าซุง ตำบลท่าซุง อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี มีความยาวประมาณ 225 กิโลเมตร คุณภาพน้ำค่อนข้างเสื่อมโทรมเนื่องจากช่วงนั้นเป็นช่วงฤดูน้ำหลาก ทำให้น้ำพัดพาเอาหญ้าเนารวมทั้งสารเคมีในนาข้าวลงในแม่น้ำสะแกกรัง ซึ่งแม่น้ำสะแกกรังมีปัญหาเรื่องของแม่น้ำเจ้าพระยาหนุน ทำให้น้ำไม่สามารถไหลไปได้ทำให้มีการหมักหมม เน่าเสีย เป็นบางช่วงฤดู มีพื้นที่ทางการเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 1.71 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 0.59 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.31 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนา นอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ

แม่น้ำสะแกกรังที่มีต้นกำเนิดอยู่ในเขตเทือกเขาโมโกจู ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา จ.อุทัยธานี แม่น้ำสะแกกรังจึงเป็นเส้นทางสายหลักเส้นหนึ่งที่จะขึ้นสู่จังหวัดทางตอนเหนือไม่ว่าจะเป็นนครสวรรค์ พิชญ์โลก ฯลฯ เป็นจุดเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนที่จะเข้าสู่ภาคกลาง ดังนั้น เส้นทางแม่น้ำสะแกกรังจึงเป็นแหล่งอาศัยของชุมชนที่ค่อนข้างใหญ่ทั้งชาวไทย จีน ชนกลุ่มน้อยต่างๆ อย่าง ลาวเวียง ลาวครั่ง วิถีชีวิตผู้คนในละแวกนี้ส่วนใหญ่อาศัยบนเรือนแพ กลุ่มน้ำสะแกกรัง มีลักษณะด้วยความเย็นและใสสะอาดของแม่น้ำสะแกกรัง ทำให้ประชาชนต่างตั้งบ้านเรือนใช้ชีวิตอยู่แม่น้ำ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไปพร้อมการเลี้ยงปลากระชัง โดยเฉพาะปลาแรด ที่ใครได้ยื่นซื้อก็เป็นต้องนึกถึงที่จังหวัดอุทัยธานี ริมแม่น้ำสะแกกรังจะคึกคักไปด้วยผู้ที่พากันออกมาเป็นพ่อค้า แม่ค้า ขายของแบกะดินริมแม่น้ำสะแกกรัง ส่วนใหญ่จะเป็นของพื้นบ้าน ทั้งอาหาร ขนม ผัก ผลไม้หลากหลายชนิด และของใช้ต่างๆ ประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธาของแม่น้ำสะแกกรัง แพเสด็จประพาสต้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้คนในกลุ่มน้ำสะแกกรังยังคงรักษาและดูแลให้คงไว้เป็นอย่างดี แพนนั้นจอดเทียบท่าอยู่ที่บริเวณวัดอุปถัมภ์าราม หรือวัดโบสถ์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสะแกกรังฝั่งตรงข้ามกับตลาดสดเทศบาลเมืองอุทัยธานี ถูกสร้างในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภายในวัดมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่าหลายอย่าง เป็นวัดเก่าแก่ที่มีศิลปะทางด้านสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย

กลุ่มน้ำสะแกกรังมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาสูง สภาพป่าไม้ของจังหวัดอุทัยธานียังคงความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางธรรมชาติ มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ถือเป็นผืนป่าอนุรักษ์ที่ควรค่าแก่การดูแลรักษาและน้ำ ความภาคภูมิใจมาสู่คนไทย เมืองอุทัยธานีมีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์จากกรมศิลปากรยืนยันไว้ว่าเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์เมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว สมัยก่อนเรียกเมืองอุทัยธานีว่า “เมืองอุไทย” ต่อมาได้เรียกกันเป็น “เมืองอุไทย” คาดว่าเพี้ยนไปตามสำเนียงของชาวพื้นเมืองเดิม

ลุ่มน้ำสะแกกรังเป็นสถานที่ตั้งของชุมชนเรือนแพในแม่น้ำสะแกกรัง เขาสะแกกรัง แต่เดิมเรียกกันว่า เขาแก้ว เป็นที่ตั้งของวัดสังกัสรัตนคีรี ยอดเขาสะแกกรัง ถนนคนเดิน ตรอกโรงยา ถนนสายวัฒนธรรม ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวอุทัยธานีอยู่ใจกลางเมืองอุทัยธานี เปิดในช่วงทุกเย็นของวันเสาร์ เป็นถนนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวเมืองอุทัยธานี และเพื่อสืบสานเรื่องราวของ “ซิเกียกั้ง” หรือ “สะแกกรัง” ที่คนจีนเรียกนั่นเองถนนแห่งนี้ เป็นชุมชนค้าขายของชาวจีนมาแต่โบราณ แม้จะเป็นถนนสายสั้นๆ แต่ก็นับเป็นสีสันอันน่ารักที่ปลูกเมืองอุทัยธานีให้มีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้ง

3) ลุ่มน้ำป่าสัก

ลุ่มน้ำป่าสัก มีลักษณะภูมิประเทศของลุ่มน้ำป่าสัก ตอนบนจะเป็นบริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเทือกเขาสูงล้อมบริเวณด้านเหนือ ด้านตะวันตกและด้านตะวันออกของจังหวัดเพชรบูรณ์ และมีพื้นที่ราบอยู่ตอนกลางน้ำป่าสักอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีปริมาณน้ำฝนรายปี โดยมีฝนตกสูงสุดในเดือนสิงหาคมและต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ แหล่งน้ำในปัจจุบันของลุ่มน้ำป่าสัก ขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง คือ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ขนาดกลาง 23 แห่ง และขนาดเล็ก 762 แห่ง แหล่งเก็บกักน้ำ ความจุรวมทั้งสิ้น 1,195 ล้านลูกบาศก์เมตร พบปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักเป็นปัญหาน้ำเน่าเสียมีสาเหตุมาจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตรที่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูกและน้ำเสียจากอุตสาหกรรมที่ถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำทำให้น้ำเน่าเสียส่งผลกระทบต่อพืชและสัตว์น้ำ มีพื้นที่ทางการเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.7 ล้านไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าวไม่ผล และพืชไร่ ตามลำดับ พื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.6 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.54 ล้านไร่

แม่น้ำป่าสัก เป็นแม่น้ำสายหลักมีต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาตอนบน ในเขตจังหวัดเลยไหลจากทิศเหนือลงสู่ ทางใต้โดยไหลผ่าน พื้นที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี ลงเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์และไหล ผ่านจังหวัดสระบุรี ลงสู่ เขื่อนทดน้ำพระราม 6 และไหลบรรจบ กับแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก มีปายางนาที่สมบูรณ์ มีเรื่องราว มีตำนาน มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งของชาวบ้านริมแม่น้ำป่าสัก วิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก ปัจจุบันคือ ไทยเบ็ง บ้างเรียกว่า ไทยเด็ง หรือไทยโคราช มีชุมชนใหญ่อยู่ที่บ้านมะนาวหวาน บ้านโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม และบ้านชัยบาดาล อำเภอชัยบาดาล ชุมชนไทยเบ็งบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก เป็นชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับชุมชนไทยเบ็งใกล้เคียง เช่น บ้านดิลง บ้านสระโบสถ์ บ้านเพนียด บ้านโคกสูง บ้านบัวชุม และเมืองนครราชสีมา มีประเพณีหลายอย่างที่ใช้เรือในการสืบสานวิถีชีวิตชุมชน เช่นทอดกฐินทางเรือ ทอดผ้าป่าทางน้ำ ลอยกระทง บวชนาค แห่ขันหมากแต่งงาน งานบุญประเพณีอีกหลายวาระและหลายโอกาส รวมไปถึงการแข่งขันเรือยาวประเพณีระหว่างหมู่บ้าน วัดและชุมชนต่างๆ เป็นความโชคดีที่เรามีพิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้านลุ่มน้ำป่าสัก และหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน สระบุรี

ลุ่มน้ำป่าสักมีสภาพปกคลุมไปด้วยป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ แต่ ภายหลังจากการสูบบางลง มีการอพยพเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและตั้งถิ่นฐานของประชากร ทำให้พื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายลงไปเป็นอันมาก โดยพื้นที่ป่าไม้คือป่าดิบแล้งธรรมชาติ (Dry Evergreen) จะเหลืออยู่บริเวณตอนบนของพื้นที่ที่เป็นสูงชัน ส่วนพื้นที่ตอนล่างจะถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีการปลูกไม้ผล เช่น มะขาม มะม่วง และการปลูกพืชไร่จำพวกข้าวโพด ชิง และปลูก

หม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น กลุ่มน้ำป่าสักมีจุดที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ จุดชมวิวบริเวณสันเขื่อน พิพิธภัณฑสถานแม่ น้ำป่าสัก ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานเฉพาะเรื่อง จัดแสดงเนื้อความรู้ด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่อื่นที่อ่างเก็บน้ำ นอกจากนี้ยังมีเส้นทางรถไฟตัดผ่านบริเวณอ่างกักเก็บน้ำเหนือเขื่อนหลายช่วง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนั่งรถไฟชมทัศนียภาพอันสวยงามได้ด้วย

4) กลุ่มน้ำท่าจีน

มีกลุ่มน้ำท่าจีน ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำ ที่วางตัวตามแนวทิศเหนือ - ใต้ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งตะวันตกตอนบนของกลุ่มน้ำเป็นเชิงเขาไม่สูงมากส่วนตอนกลางและตอนล่างเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำท่าจีนมีต้นกำเนิดมาจากแม่น้ำท่าจีนแยกออกมาทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมซึ่งพัดประจำเป็นฤดูกาล มีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งกับมรสุมอีกชนิดหนึ่งคือมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นส่วนใหญ่ในฤดูฝน ทำให้อากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกทั่วไปโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันของกลุ่มน้ำนาน ขนาดใหญ่จำนวน 9 แห่ง ขนาดกลาง 7 แห่ง และขนาดเล็ก 659 แห่ง นอกจากนี้ต้นทุนของกลุ่มน้ำยังมี แหล่งน้ำธรรมชาติ ที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่ อยู่ 92 แห่ง พบปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำท่าจีน มีปัญหาเรื่องปัญหาน้ำเน่าเสีย สาเหตุมาจากน้ำเสียจากแหล่งต่างๆชุมชน เกษตรกรรมที่ใช้ปุ๋ยเคมีจากการทำนา การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์และปัญหาด้านการควบคุมมลพิษทางน้ำ ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทางการเกษตร ของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.7 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 3.6 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 2.5 ล้านไร่

แม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกหลายชื่อ ตอนที่ไหลผ่านจังหวัดชัยนาทเรียกว่า "คลองมะขามเฒ่า" ตอนที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่า "แม่น้ำสุพรรณบุรี" ตอนที่ผ่านจังหวัดนครปฐมเรียกว่า "แม่น้ำนครชัยศรี" ส่วนตอนที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสาครและไหลลงสู่อ่าวไทยเรียกว่า "แม่น้ำท่าจีน" ชุมชนท้องถิ่นในกลุ่มแม่น้ำท่าจีน มีผู้คนหลากหลายทางชาติพันธุ์อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และสร้างความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ วิถีชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีแม่น้ำท่าจีนเป็นศูนย์กลางการค้าขายและเปลี่ยนสินค้าซึ่งปัจจุบันยังคงมีวิถีชีวิต แบบดั้งเดิมและมีผลิตภัณฑ์พื้นเมืองที่น่าสนใจ เช่น ผัก ผลไม้ ขนมไทยโบราณ เครื่องจักสาน ผ้าทอพื้นเมือง บริการนวดแผนโบราณและสิ่งสำคัญ คือ การล่องเรือ ล่องแพลากงเครื่องมือ เครื่องใช้ของคนไทยในอดีตที่ใช้ในการเกษตร เช่น เกวียน เครื่องมือจับปลา คันไถนา เรือจำลองที่ใช้ในการคมนาคมในสมัยโบราณได้แก่ เรือสำปั้น เรือเอี่ยมจูน เรือบด เป็นต้น ประเพณีโบราณ ขบวนแห่เรือจะมีบรรดาพ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านร่วมขับขานตำนานเพลงโบราณ เช่น เพลงเรือ, เพลงฉ่อย, เพลงอีแซว, เพลงเกี่ยวข้าว, เพลงพวงมาลัย, นำหน้าขบวนพิธีชักพระ

แม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกหลายชื่อ ตอนที่ไหลผ่านจังหวัดชัยนาทเรียกว่า "คลองมะขามเฒ่า" ตอนที่ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่า "แม่น้ำสุพรรณบุรี" ตอนที่ผ่านจังหวัดนครปฐมเรียกว่า "แม่น้ำนครชัยศรี" ส่วนตอนที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสาครและไหลลงสู่อ่าวไทยเรียกว่า "แม่น้ำท่าจีน" กลุ่มน้ำท่าจีนมีมรดกสำคัญตั้งอยู่สองฝั่งของแม่น้ำ ที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนาน ควรค่าแก่การทำนุบำรุงให้เป็นสถานที่แก่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ รวมถึงเป็นที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตลอดสองฝั่งของแม่น้ำนี้ ล้วนทำมาหากินโดยอาศัยทรัพยากรในลำนน้ำ อีกทั้ง ยังเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งของคนในจังหวัด

5) กลุ่มน้ำแม่กลอง

กลุ่มน้ำแม่กลอง สามารถแบ่งตามสภาพภูมิประเทศได้เป็น 2 บริเวณ คือบริเวณกลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนและตอนล่าง โดยเขตกลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน เริ่มแต่เขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี ที่ลำน้ำแควใหญ่และแควน้อย ไหลมาบรรจบกัน ขึ้นไปยังที่สูงในเทือกเขาที่เป็นต้นน้ำ ส่วนบริเวณที่เป็นกลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีความชุ่มชื้นอยู่เสมอ ส่งผลให้ฤดูหนาวอากาศไม่หนาวจัด ฤดูร้อนไม่ร้อนจัด โดยแบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล ดังนี้ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน กลุ่มน้ำแม่กลองมีโครงการขนาดใหญ่ 9 แห่ง มีโครงการขนาดกลางและขนาด 20 แห่ง และขนาดเล็ก 491 แห่ง แหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น 27,064 ล้านลูกบาศก์เมตร พบปัญหาคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำแม่กลอง ที่เป็นปัญหาน้ำเน่าเสีย มีสาเหตุมาจากการเกษตรกรรมการมากที่สุด รองลงมาคือ จากแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรม การตรวจวัดคุณภาพน้ำผิวดินที่พบในกลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนมีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี ตั้งแต่ลำแควน้อยกับแม่น้ำแควใหญ่ไหลมาบรรจบกันอันเป็นกลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่างอยู่ในเกณฑ์พอใช้ตามลำดับ พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 4.9 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.3 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 1.6 ล้านไร่

แม่น้ำแม่กลอง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี ลำน้ำเก่าแก่ที่สำคัญต่อการตั้งหลักแหล่งและทำมาหากินของผู้คน เกิดจากการรวมกันของแควสองสายได้แก่ แควใหญ่และแควน้อย แควทั้งสองไหลรวมกันเป็นแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลปากแพรก อ.เมือง จ.กาญจนบุรี ในสมัยก่อนกลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในกลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนตั้งแต่ช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลายมาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ของไทยได้แก่ชาวมอญและ ชาวกระเหรี่ยง ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหลายระลอกเรื่อยมานับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์และยังกระจายตัวไปทั่วประเทศไทย วิถีชีวิตบนกลุ่มน้ำแม่กลอง ผลผลิตจากมะพร้าวจึงเป็นไปเพื่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหารทั้งคาวและหวาน เครื่องใช้ในครัวและในบ้าน วัสดุสำหรับสร้างบ้านเรือน และเป็นยารักษาโรคและบำรุงสุขภาพด้วย มะพร้าวทั้งต้นจึงเป็นพืชที่ทรงคุณค่าของคนกลุ่มน้ำแม่กลอง และได้มีการทำน้ำตาลมะพร้าวมีประเพณี วัฒนธรรมมอญเป็นพื้นฐาน ทั้งนาฏศิลป์และการดนตรีที่มีครูเป็นมอญมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา อาหารการกินบางส่วนก็ได้รับมาจากชาวมอญ “กลอง” ในภาษามอญหมายถึง “หนทางที่ใช้ในการคมนาคม” “แม่น้ำแม่กลอง” จึงมีหมายถึงเส้นทางที่ใช้ไปมาหาสู่กัน

กลุ่มน้ำแม่กลองมีอัตลักษณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญคือ สวนมะพร้าวต่าง ๆ อาทิ มะพร้าวน้ำหอม มะพร้าวกะทิ รวมไปถึงการแปรรูปน้ำตาลมะพร้าว สวนส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ สวนลิ้นจี่พันธุ์ค่อม นาเกลือ ป่าชายเลน หรือป่าโกงกาง ต้นลำพู และหิงห้อย กลุ่มน้ำแม่กลองเป็นศูนย์กลางการค้าขายทางน้ำ แลกเปลี่ยนสินค้าหลากหลายชนิด ผู้คนจะพายเรือนำสินค้า ผลผลิตจากทั่วทั้งจังหวัด รวมทั้งจังหวัดใกล้เคียงมาตามเวลานัดของตลาด ซึ่งจะสัมพันธ์กับเวลาที่กระแสน้ำขึ้นลง ส่วนใหญ่จะอยู่ตามปากคลองทุกวันนี้ มีเพียง ตลาดน้ำท่าคา และตลาดน้ำอัมพวา

2) ภาคตะวันออก

ผลการศึกษาและสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก

ผลการศึกษาและสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว พื้นที่กลุ่มภาคตะวันออกมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายทั้งชายฝั่ง ทะเล หมู่เกาะ ป่าเขา แม่น้ำ พื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งเอื้อต่อการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติกระจายตัวในทุกจังหวัดในจำนวนใกล้เคียงกันกระจายอยู่ที่จังหวัดตราดมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นชายหาด และหมู่เกาะ ซึ่งเป็นจุดขายสำคัญของกลุ่มจังหวัด นอกจากนี้มีอุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง แหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดี ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมโดยรายได้จากการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติกระจายตัวในทุกจังหวัดในจำนวนใกล้เคียงกันกระจายอยู่ในจังหวัดตราดมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นชายหาด และหมู่เกาะซึ่งเป็นจุดขายสำคัญของกลุ่มจังหวัด มีอุทยานแห่งชาติทั้งหมด 7 แห่ง ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เป็นศาสนสถานกระจายตัวอยู่ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดจันทบุรีมากที่สุด ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ และสวนลักษณะพิเศษ (Theme Park) กระจุกตัวอยู่ในจังหวัดชลบุรีมากที่สุด ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทกิจกรรม และความสนใจพิเศษ ได้แก่ ท่องเที่ยวเชิงกีฬา เชิงเกษตร และเชิงสุขภาพ มีมากที่สุดในจังหวัดชลบุรีรองลงมา คือ จังหวัดระยอง จันทบุรี และจังหวัดตราด ตามลำดับ

สรุปการเชื่อมโยงโยงกลุ่มน้ำในพื้นที่ภาคกลางกับวิถีชีวิตตามกลุ่มน้ำในภาคตะวันออก กลุ่มน้ำภาคตะวันออก ที่ประกอบด้วย แม่น้ำปราจีนบุรี แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำโตนเลสาป แม่น้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก และลำคลองมากมายที่เชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายขนาดใหญ่ เป็นเหมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตที่สร้างวัฒนธรรมมายาวนานหลายร้อยปี เพราะเราอาศัยน้ำเพื่อดำรงชีพ ทำมาหากิน เดินทาง แลกเปลี่ยนสินค้า จากท่าเรือขยายเป็นเมืองท่า

1) กลุ่มน้ำปราจีนบุรี

พื้นที่ทั่วไปทางตอนเหนือของจังหวัดมีเทือกเขาสลับซับซ้อน พื้นที่ทางด้านตะวันออกเป็นที่เนินสูง ส่วนพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ บริเวณที่ราบซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกได้แก่ที่ราบบริเวณลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรี อยู่ภายใต้อิทธิพลของมรสุมที่พัดปกคลุมประเทศไทย 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งลมนี้เป็นลมที่พัดพาความหนาวเย็นจากประเทศจีนมาสู่ประเทศไทยในช่วงฤดูหนาวอิทธิพลของลมนี้จะทำให้จังหวัดปราจีนบุรีประสบกับภาวะอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันของกลุ่มน้ำปราจีนบุรี ขนาดใหญ่จำนวน 1 แห่ง คือ โครงการส่งน้ำบางพลวงขนาดกลาง 23 แห่งและขนาดเล็ก 303 แห่งแหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น 178 ล้านลูกบาศก์เมตรนอกจากนี้ต้นทุนของกลุ่มน้ำยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่ พบปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำปราจีนบุรี เป็นปัญหาน้ำเน่าเสีย การเน่าเสียของน้ำมีสาเหตุมาจากน้ำเสียจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตร มีสาเหตุมาจากการทำฟาร์มเลี้ยงสุกร หรือการทำนา กุ้ง หรือแม้กระทั่งจากการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก นอกจากนั้นยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรม

พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 2.7 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการ

ชลประทาน 1.0 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.66 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาในพื้นที่ที่มีศักยภาพ

ลุ่มน้ำปราจีนบุรี เป็นพื้นที่ที่มีหลากหลายเชื้อชาติอาศัย มีประวัติศาสตร์โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีแม่น้ำปราจีนบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักของลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำบางปะกง โดยมีจุดเริ่มต้นจากการไหลมาบรรจบกันของแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำหनुมาน และแม่น้ำพระปรง แม่น้ำปราจีนบุรีจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำนครนายกที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา กลายเป็นแม่น้ำบางปะกง แล้วไหลลงสู่อ่าวไทย มีบ้าน ผู้คน ชุมชน การค้าที่มีคุณค่า ลุ่มน้ำปราจีนบุรี การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตั้งแต่อดีตต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ภูมิทัศน์ทิวบริเวณซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัฒนาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำมายาวนาน แม่น้ำปราจีนบุรีช่วยเหลือเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกันทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสายน้ำ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำต่างๆ อันก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ ประเพณีงานบุญบั้งไฟ เพื่อเป็นการแสดงถึงประเพณีความเชื่อเรื่องลี้ลับเกี่ยวกับการขอฝน เพื่อในมีน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง ประเพณีงานสัปดาห์ล่องแก่งหินเพิง

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของ แควพระปรงและแควหनुมานบริเวณอำเภอกบินทร์บุรี และคลองประจันตคาม บริเวณอำเภอมืองปราจีนบุรีและไหลรวมกับแม่น้ำนครนายกเป็นแม่น้ำบางปะกง เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนสมัยโบราณเมื่อประมาณ 2,000 - 2,500 ปี มีแหล่งโบราณคดีบ้านกระทุ่มแพ้ว ตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้างบ้านหนองอ้อ ตำบลดงพระราม อำเภอมืองปราจีนบุรีและบ้านดงชัยมัน ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม และค้นพบโบราณวัตถุจำนวนมาก มีงานเทศกาลมาฆปุริศริปราจีน เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดปราจีนบุรี ประเพณีบุญข้าวหลาม เป็นการทำบุญวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ของประชาชนชาวไทยเชื้อสายพวน และประเพณีก่อพระเจดีย์ทราย เป็นประเพณีดั้งเดิมของหมู่บ้านหนองเอี่ยน เมื่อถึงช่วงหน้าแล้งน้ำลง ชาวบ้านจะประกอบพิธีก่อพระเจดีย์ทรายบริเวณกลางหาดริมแม่น้ำแควหनुมาน

2) ลุ่มน้ำบางปะกง

สภาพทั่วไปของลุ่มน้ำบางปะกงพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ทางเหนือจะมีเทือกเขาสูงซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำนครนายก ส่วนทางตอนใต้และทางตะวันออกเฉียงใต้ของลุ่มน้ำมีเทือกเขาซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดชลบุรีฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำสาขาสายต่าง ๆ ได้แก่คลองใหญ่คลองหลวง และคลองท่าลาด สภาพภูมิอากาศเป็นแบบเขตเมืองร้อนหรืออากาศร้อนชื้นแถบเส้นศูนย์สูตรอุณหภูมิจะสูงเกือบตลอดปี ซึ่งเดือนเมษายนจะร้อนที่สุด แต่เดือนที่มีอุณหภูมิต่ำที่สุด คือ เดือนธันวาคม โดยในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงใต้จะมีอากาศชุ่มชื้นและฝนตกตลอดฤดู ส่วนฤดูหนาวมีอากาศแห้งแล้ง ซึ่งมีฤดูแตกต่างกัน 3 ฤดู การพัฒนาแหล่งน้ำในบ้นั้น

ของกลุ่มน้ำบางปะกงขนาดใหญ่จำนวน 4 แห่งขนาดกลาง 15 แห่งและขนาดเล็ก 336 แห่งแหล่งเก็บกักน้ำรวมทั้งสิ้น 683 ล้านลูกบาศก์เมตรนอกจากนี้น้ำต้นทุนของกลุ่มน้ำยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีพื้นที่ผิวขนาดมากกว่า 50 ไร่ ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำบางปะกง มีลักษณะเป็นน้ำย่อนที่มีค่าความนำไฟฟ้าและค่าความกระด้างอยู่ในระดับที่ต่ำตลอดช่วงปี ในกลุ่มน้ำสาขาด้านเหนือ เช่นกลุ่มน้ำสาขาลองท่าด้านน้ำจะมีความชื้นสูงในช่วงฤดูฝนเนื่องจากการชะล้างหน้าดินจากการเกษตร พื้นที่ทางเกษตรของกลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 3.6 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 2.0 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 1.40 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ

กลุ่มน้ำบางปะกง เป็นดินแดนหลากหลายชาติพันธุ์ ซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย มีบางปะกงเป็นแม่น้ำสายหลักของกลุ่มน้ำ เกิดจากการรวมตัวกันของแม่น้ำนครนายกกับแม่น้ำปราจีนบุรีที่ไหลมาบรรจบกัน ที่บริเวณตำบลบางแต่นอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มน้ำบางปะกง ภูมิทัศน์ทิวบริเวณซึ่งปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับ แม่น้ำปราจีนบุรีช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะ กลุ่มน้ำบางปะกง มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือแหล่งน้ำต่างๆ การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ ประเพณีวันรำลึกอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นจากน้ำ ประเพณีวันกตัญญูสายน้ำ ประเพณีสงกรานต์ไทย ประเพณีลอยกระทง พิธีขอฝน ฯลฯ

อัตลักษณ์ทรัพยากรทางธรรมชาติพื้นที่กลุ่มน้ำบางปะกง นับว่าเป็นกลุ่มน้ำที่สำคัญกลุ่มน้ำหนึ่งในภาคตะวันออก มีลักษณะไหลพาดผ่านจังหวัดฉะเชิงเทราและไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต และยังมีความหลากหลายในเรื่องของชาติพันธุ์ความเชื่อ และวัฒนธรรม มีประเพณีแห่หลวงพ่พุทธรูป การแข่งเรือพาย การแข่งเรือเร็ว ประเพณีแข่งเรือยาว ประเพณีแห่ธงตะขาบ และประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

3) กลุ่มน้ำโตนเลสาบ

สภาพพื้นที่ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัดซึ่งกันเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำต่างๆ หลายสาย พื้นที่ในเขตอำเภอดาพระยาส่วนใหญ่เป็นภูเขาและมีที่ราบริมลำน้ำ สำหรับพื้นที่ตอนกลางของกลุ่มน้ำซึ่งอยู่ในเขตอำเภอรัญประเทศและอำเภอดอนนาค เป็นที่ราบโดยลาดเทลงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ส่วนในเขตอำเภอดอนนาคจะเป็นที่ราบสูงและมีภูเขาซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคลองน้ำใส มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดมาจากมหาสมุทรอินเดียพาฝนมาตก และในฤดูแล้งจะมีมรสุมพัดในทิศทางตรงกันข้าม ที่นํ้าอากาศแห้งแล้งมาให้ มีฤดูกาลแตกต่างกันอย่างชัดเจน 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว มีพื้นที่ 4,085.93 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.79 ของพื้นที่ประกอบด้วย 3 กลุ่มน้ำสาขา ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด 7 อำเภอ 4 ตำบล โดยอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 1,285.13 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 20.19 กลุ่มน้ำ

โตนเลสาบถือได้ว่าเป็นลุ่มน้ำระหว่างประเทศ มีการปนเปื้อนของสิ่งปฏิกูลโลหะ โลหะหนัก สารอินทรีย์ และสารพิษต่างๆ อยู่ในระดับต่ำถึงต่ำมาก ยกเว้นในบางแหล่งน้ำที่พบการปนเปื้อนของ สารอินทรีย์ค่อนข้างสูงในฤดูแล้ง ซึ่งเป็นสภาพปกติที่เกิดจากการแห้งขอดของลำน้ำ พื้นที่ทางเกษตร ของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 1.4 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 0.26 ล้านไร่ โดยมี พื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.1 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ

ลุ่มน้ำโตนเลสาบ เป็นพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของหลายชาติพันธุ์ จึงมีทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และ สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับ ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม อาทิเช่น การปลูกบ้านตามแบบศิลปะเขมร ปลูกสร้างบ้านทรงไทยยก พื้นสูง ฯลฯ ลุ่มน้ำโตนเลสาบ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานาน ภูมิทัศน์ทิวบริวณ ปรากฏโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ยังเชื่อมโยงสะท้อนคุณค่าความสำคัญ ของแม่น้ำที่เป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมไว้อย่างโดดเด่น ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับลุ่มน้ำโตนเลสาบช่วยเหลือเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เพื่อการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม รวมทั้งยังเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพในอดีตลุ่มน้ำโตนเลสาบ มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ มีความสัมพันธ์กับสายน้ำ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือแหล่งน้ำต่างๆ เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีสงกรานต์ก่อเจดีย์ทราย ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแห่เจ้าพ่อพระปรง ประเพณี บายศรีสู่ขวัญข้าว ฯลฯ

ลุ่มน้ำโตนเลสาบ เป็นทะเลน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย ปกติการทำหน้าที่ของโตนเลสาบ มีลักษณะคล้ายแก้มลิงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทำหน้าที่กักเก็บน้ำในฤดูน้ำหลาก ป้องกัน น้ำท่วม เป็นแหล่งปลาธรรมชาติ และการใช้น้ำในภาคเกษตร ได้เป็นอย่างดี มีประเพณีลอยกระทงในประเทศไทยการแสดงความระลึกถึงบุญคุณน้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำโขง และทะเลสาบโตนเลสาบ แหล่งน้ำสำคัญ ที่หล่อเลี้ยงชีวิต และมีความอุดมสมบูรณ์การแข่งเรือยาว และการไหลเรือไฟ

4) ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

ลักษณะภูมิประเทศของลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีการผสมผสานกันมากถึง 5 แบบ ทั้งที่ราบลูกคลื่นและเนินเขา ที่ราบชายฝั่งทะเล ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง พื้นที่สูงชันและภูเขา รวมถึงเกาะน้อยใหญ่อีกมากมาย ได้รับอิทธิพลจากทั้งลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงเดือน สิงหาคมถึงตุลาคม และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึง กุมภาพันธ์ ส่งผลให้จังหวัดชลบุรีมีฤดูกาลแตกต่างกันอย่างชัดเจน 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีพื้นที่ 13,095.29 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 2.55 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ประกอบด้วย 6 ลุ่มน้ำสาขา ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก 5 จังหวัด 31 อำเภอ 200 ตำบล แม่น้ำที่สำคัญที่ไหลผ่านกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ในพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก อยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงต่ำส่วนใหญ่เป็นปัญหาการปนเปื้อนของแบคทีเรียซึ่งพบมากในแหล่งน้ำที่ผ่านชุมชนใหญ่ต่าง ๆ และการระบายน้ำเสียจากพื้นที่เลี้ยงกุ้ง พื้นที่ทางเกษตรของลุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 5.44 ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน 1.28 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว 0.66 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพ

ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยของหลากหลายชนชาติจึงปรากฏทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ศาสนสถานที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย สิ่งก่อสร้างหรือการที่คนในท้องถิ่นปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม อาทิเช่น การปลูกบ้านเรือนไทยสำหรับวัด ปลูกสร้างบ้านทรงไทยยกพื้นสูง การปลูกบ้านตามชายหาดไว้สำหรับการประมง ฯลฯ ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่มีมานาน ภูมิทัศน์มีโบราณสถานสง่างาม วัดวาอาราม สถานที่สำคัญต่างๆ ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับสายน้ำ ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกช่วยหล่อเลี้ยงให้ผู้คนทั้งการอุปโภค - บริโภค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะ ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีวิถีชีวิตริมน้ำใกล้เคียงกัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และกลุ่มชาติพันธุ์ความสัมพันธ์กับสายน้ำ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือแหล่งน้ำต่างๆก่อให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดชีวิต วิถีความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ งานประเพณีก่อพระทรายวันไหล ประเพณีงานเทศกาลชิมปลาบ้านฉาง งานประเพณีห่มผ้าเจดีย์กลางน้ำ งานประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ ประเพณีการแข่งขันเรือยาว (เรือพาย) งานประเพณีวันระกำหวาน ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

พื้นที่นี้มีการใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรหลายประเภท ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคตะวันออก ที่เป็ดินแดนแห่งหมู่เกาะน้อยใหญ่และท้องทะเลที่สวยงาม มีวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคตะวันออก โดยเฉพาะเครื่องแกง ซึ่งมีส่วนผสมของสมุนไพร เครื่องยาหลายชนิด ประเพณีวิ่งควาย เป็นประเพณีที่จัดเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการทำขวัญควายและให้ควายได้พักผ่อนจากงานในท้องนา เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อที่ว่า หากปีใดไม่มีการวิ่งควายปีนั้นควายจะเป็นโรคระบาดกันมาก เพื่อแสดงรู้คุณต่อควายซึ่งเป็นสัตว์ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพทำนา และเพื่อให้ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์กัน

5.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

5.1.2.1) สรุปผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกจากนักท่องเที่ยว

ภาคกลาง

ผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุไม่เกิน 20 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รองลงมา คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว มากที่สุด คือ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ รองลงมา คือ เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค 3) การรับทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว มากที่สุดคือ เพื่อน รองลงมา คือ การสื่อสารออนไลน์ 4) ประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว มากที่สุด คือ เที่ยวด้วยตนเอง รองลงมา คือ บริษัทนำเที่ยว 5) วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว มากที่สุด คือ พาหนะส่วนตัว รองลงมา คือ รถโดยสารประจำทาง 6) จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง มากที่สุด คือ 2-3 คน รองลงมา 4-5 คน 7) ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่ร่วมเดินทาง มากที่สุด คือ ครอบครัว รองลงมา เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน 8) ค่าใช้จ่ายทั้งหมดใน

การท่องเที่ยว มากที่สุด คือ ไม่เกิน 1,000 บาท รองลงมา 1,001-2,000 บาท และมีความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลองมากที่สุด

นอกจากนี้ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ต่อการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว พึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา คือ ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน พึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง การดูแลความปลอดภัยการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่ รองลงมา การให้บริการด้านที่จอดรถ 3) ด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว พึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง การเป็นเจ้าบ้านที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส รองลงมา การมีมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว 4) ด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม พึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง ร้านค้าต่างๆ ตั้งราคาที่เหมาะสม รองลงมา ร้านค้าต่างๆ มีความสะอาด 5) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว มากที่สุด ในเรื่องป้ายบอกทาง รองลงมา คือ จำนวนที่จอดรถ

ภาคตะวันออก

ผู้ตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 31-40 ปี การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รองลงมา คือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว มากที่สุด คือ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ รองลงมา คือ เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค 3) การรับทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว มากที่สุดคือ เพื่อน รองลงมา คือ การสื่อสารออนไลน์ 4) ประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว มากที่สุด คือ เที่ยวด้วยตนเอง 5) วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว มากที่สุด คือ พาหนะส่วนตัว รองลงมา คือ รถรับจ้าง 6) จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางมากที่สุด คือ 2-3 คน รองลงมา 6 คนขึ้นไป 7) ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่ร่วมเดินทาง มากที่สุด คือ ครอบครัว รองลงมา เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน 8) ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว มากที่สุด คือ ไม่เกิน 1,000 บาท รองลงมา 1,001-2,000 บาท และมีความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลองมากที่สุด

นอกจากนี้ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ต่อการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว พึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา คือ ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน พึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง การให้บริการด้านที่จอดรถ รองลงมา การดูแลความปลอดภัยการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่ 3) ด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว พึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง การเป็นเจ้าบ้านที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส รองลงมา การมีมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว 4) ด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม พึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง ร้านค้าต่างๆ ตั้งราคาที่เหมาะสม รองลงมา ร้านค้าต่างๆ มีความสะอาด 5) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว มากที่สุด ในเรื่องการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว รองลงมาคือ ป้ายบอกทาง

5.1.2.2) สรุปผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากแบบประเมินแหล่งท่องเที่ยว

ภาคกลาง

1. ชุมชนท่าคา มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีเส้นทางเรือชมวิถีชีวิตชุมชน การทำน้ำตาลมะพร้าว ขนมไทยโบราณ และเส้นทางตามรอยเสด็จประพาสต้น ร.5 บ้านกำนันจัน 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีความสะดวกสามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ 3) การให้บริการที่พัก มีมิโฮมสเตย์ที่พักในชุมชน เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน 4) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวค่อนข้างครบถ้วน อาทิ สถานที่จอดรถเพียงพอ ห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ มี รปภ. และตำรวจ คอยดูแลความเรียบร้อย มีสถานื่อนามัย 5) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงเกษตร การอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น สัมผัสวิถีชีวิตชาวสวน 6) บริการเสริม ในเรื่อง ระบบการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

2. ชุมชนคลองลัดมะยม มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์บ้านหัตถกรรม ที่จัดแสดงเรือจำลอง แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ การล่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชนริมสองฝั่งคลอง 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกเดินทางโดยทางรถยนต์และเรือ 3) การให้บริการที่พัก ยังไม่มีโฮมสเตย์ 4) มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว 5) กิจกรรมการท่องเที่ยวเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตคนชุมชน สัมผัสการทำเกษตร 6) บริการเสริม มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และสามารถเช่าเหมาเรือได้

3. ชุมชนคลองบางหลวง มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว งานศิลปะหลากหลายแขนง การแสดงหุ่นละครเล็ก ตลาดน้ำคลองบางหลวง 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกเดินทางโดยทางรถยนต์และเรือ 3) การให้บริการที่พัก มีบริการที่พักโฮมสเตย์ที่ได้รับรองมาตรฐาน สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำในอดีต 4) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวค่อนข้างครบถ้วน 5) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงวัฒนธรรม สัมผัสวิถีชีวิตริมคลอง ชื่นชมงานศิลปะ อนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมชุมชน 6) บริการเสริม ควรพัฒนาระบบเรือไฟฟ้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงกับองค์กรที่มีความพร้อมในการการเดินทางแบบ Hop-On Hop-Off

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ชุมชนคลองสวน 100 ปี มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เยี่ยมชมบ้านไม้สมัยโบราณ แหล่งรวมวัฒนธรรม อิสลาม พุทธ จีน สะพานเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดฉะเชิงเทรา 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกเดินทางโดยทางรถยนต์ 3) การให้บริการที่พัก ยังไม่มีโฮมสเตย์ 4) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวค่อนข้างครบถ้วน 5) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงวัฒนธรรม สัมผัสวิถีชีวิตคนในชุมชน 6) บริการเสริม สามารถเดินทางข้ามสะพานที่เชื่อมต่อ จังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ชุมชนริมน้ำจันทบูร มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ชุมชนสถาปัตยกรรมบ้านตึกปูนปั้นแบบโคโลเนียล โบสถ์วัดแม่พระปฏิสนธินิรมล ศูนย์การเรียนรู้ริมน้ำจันทบูร เป็นบ้านเก่าแก่ที่รวบรวมประวัติของชุมชนริมน้ำจันทบูร

2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกเดินทางโดยทางรถและมีบริการที่จอดรถ 3) การให้บริการที่พัก มีการให้บริการที่พักในรูปแบบโรงแรม ตกแต่งสไตล์เรสโทรได้บรรยากาศของความเก่าแก่ในอดีต 4) มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวค่าเช่ารถจักรยาน 5) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต 6) บริการเสริม มีท่าเรือสำคัญอยู่ 7 ท่า ตลอดแนวชุมชน

5.1.2.3) สรุปผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากการประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาคกลาง

1. ชุมชนท่าคา ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนท่าคา ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่วนด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี และด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดี

2. ชุมชนคลองลัดมะยม แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนคลองลัดมะยม ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่วนด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนและด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดี

3. ชุมชนคลองบางหลวง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนคลองบางหลวง ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่วนด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี และด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ชุมชนคลองสวน 100 ปี ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของ ชุมชนคลองสวน 100 ปี คลองประเวศบุรีรมย์ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดีทุกด้าน

2. ชุมชนริมน้ำจันทบูร ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของ ชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี และ ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่วนด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อยู่ในระดับดี

5.1.2.4) สรุปปัจจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

ภาคกลาง

1. ชุมชนท่าคา มีข้อได้เปรียบในเรื่อง การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเน้น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การอนุรักษ์วิถีชีวิตริมคลอง การทำเกษตร คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ของชุมชน มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น และเป็นจุดเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่อง ความรู้ความเข้าใจในการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การยกระดับมาตรฐานสินค้าของฝากของที่ระลึก การสร้างนักสื่อความหมายที่สามารถอธิบายเชื่อมโยงเรื่องราววิถีชีวิตคนในชุมชน และบางฤดูน้ำในลำคลองลดลง ส่งผลต่อการเดินเรือของคนในชุมชน โดยมีแนวทางในการแก้ไข ดังนี้ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การยกระดับมาตรฐานสินค้าของฝากของที่ระลึก การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าในชุมชน การสร้างนักสื่อความหมายของชุมชน และการขุดลอกคลองเป็นประจำทุกเดือนโดยขอความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ

2. ชุมชนคลองลัดมะยม มีข้อได้เปรียบในเรื่อง มีเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่หลากหลาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เมือง การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว ทั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่อง ยังไม่มีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชัดเจน การประชาสัมพันธ์เส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังมีทั่วถึง ขาดการสร้างนักสื่อความหมายภายในชุมชน และมีบริการเรือยนต์จำนวนมากซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและมลพิษทางเสียง โดยมีแนวทางในการแก้ไข ดังนี้ การสร้างรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน การเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย การสร้างนักสื่อความหมายของชุมชน และการรณรงค์เรื่องการรักษาสีเขียวแบบยั่งยืน อาทิ ใช้เรือไฟฟ้าแทนเรือยนต์

3. ชุมชนคลองบางหลวง มีข้อได้เปรียบในเรื่อง มีเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่หลากหลาย มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เมือง การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว และมีเอกลักษณ์ในด้านวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำดั้งเดิม ทั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่อง การรักษาความสะอาดสวยงามของคลองบางหลวง ทางเดินริมน้ำมีความคับแคบไม่เพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ ภูมิทัศน์ของ ถนน ตรอก ซอย และบริเวณภายในชุมชนไม่มีการแบ่งสัดส่วนเป็นระเบียบสวยงามน่ามอง โดยมีแนวทางในการแก้ไข ดังนี้ การรณรงค์ให้ผู้ที่อาศัยในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำคลองบางหลวงอย่างต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะและการลดปัญหาน้ำเสียให้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว และการปรับปรุงบริเวณซอยภายในชุมชนและบริเวณที่มีความทรุดโทรม

ภาคตะวันออก

1. ชุมชนคลองสวน 100 ปี มีข้อได้เปรียบในเรื่อง การอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวคลองสวน ทั้งชาวไทยจีน ไทยพุทธ ไทยมุสลิม มีวัฒนธรรมผสมผสานอย่างลงตัวและมีเสน่ห์ มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับคลอง ทั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่อง ปัญหาน้ำในคลองมีน้อย เรือไม่สามารถล่องผ่านได้ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนยังมีน้อย ขาดการ

ยกระดับมาตรฐานสินค้า โดยมีแนวทางในการแก้ไข ดังนี้ ประสานหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการปล่อยน้ำ การประชาสัมพันธ์เชิงรุก และการยกระดับมาตรฐานร้านค้า ร้านอาหาร ให้มีความสะอาดและถูกสุขลักษณะ

2. ชุมชนริมน้ำจันทบูรคลองจันทบุรี มีข้อได้เปรียบในเรื่อง เป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีลักษณะเป็นตึกแถวโบราณ ลวดลายไม้จำหลักอ่อนช้อยงดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุมอาคาร วิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นบ้านเรือนริมน้ำเก่าสมัย ร.5 และสถาปัตยกรรมโบราณ ทั้งนี้มีข้อจำกัดในเรื่อง เส้นทางสัญจรภายในชุมชนมีพื้นที่แคบ รถยนต์ไม่สามารถสวนทางกันได้ มีการใช้ถุงพลาสติกเมื่อซื้อของภายในชุมชน โดยมีแนวทางในการแก้ไข ดังนี้ ควรมีการนำแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยจักรยานและนำมาใช้ในการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำจันทบูร ควรให้ใช้การเดินทาง 2 รูปแบบ คือ การเดินเท้าและการใช้รถจักรยาน ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมไปถึงการให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ และควรอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ ที่อยู่ภายในชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่เกิดภายในชุมชน และนำไปสู่การเรียนรู้หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม สามารถดำเนินการได้ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม

5.1.3 สรุปฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

ภาคกลาง

1. ชุมชนท่าคา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้ ตลาดน้ำท่าคา เส้นทางตามรอยเสด็จประพาสต้น ร.5 บ้านกำนันจันสวนมะพร้าว สวนผลไม้ การทำน้ำตาลมะพร้าว และการค้าขายทางเรือในวันขึ้นและแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้ ล่องเรือชมวิถีชีวิตชุมชน การทำน้ำตาลมะพร้าว บ้านกำนันจันที่รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาส ชมวิถีชีวิตชาวบ้านริมคลอง เลือกซื้อของที่ระลึก กิจกรรมทำน้ำตาลมะพร้าว กิจกรรมทำขนมไทย กิจกรรมทำผ้ามัดย้อม กิจกรรมระบายสีเรือตุ๊กตัก และกิจกรรมจักรสาน

2. ชุมชนคลองลัดมะยม เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้ พิพิธภัณฑ์บ้านหัตถกรรม ตลาดน้ำคลองลัดมะยม สวนเกษตรผสมผสาน สวนกล้วยไม้ แปลงผักไฮโดรโปนิกส์ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้ นั่งเรือชมชุมชนริมคลองลัดมะยม เลือกซื้อสินค้าที่ผลิตจากคนในชุมชน เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์บ้านหัตถกรรม

3. ชุมชนคลองบางหลวง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้ พิพิธภัณฑ์คลองบางหลวง บ้านศิลปิน วัดคูหาสวรรค์วรวิหาร วัดท่าแพ (คลองบางจาก) การแสดงหุ่นละครเล็ก บ้าน ศ.จิตกรกร ร้านของที่ระลึก วัดคูหาสวรรค์วรวิหาร วัดท่าแพ (คลองบางจาก) ตลาดน้ำคลองบางหลวง โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้ ชื่นชมงานศิลปะต่างๆ จากศิลปินหลายท่าน กิจกรรมพั่นหน้ากากเป็นที่ระลึก ชมวิว

ทิวทัศน์ริมคลองและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่ายริมน้ำ ชมการแสดงจากหุ่นละครเล็ก ทำบุญให้อาหารปลา ไหว้พระวัดคูหาสวรรค์วรวิหารและวัดกำแพง (คลองบางจาก) ชมตลาดน้ำคลองบางหลวง

ภาคตะวันออก

1. ชุมชนตลาดคลองสวน 100 ปี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้ สถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าของเรือนไม้แถวโบราณ บรรยากาศเก่าของของร้านค้า รวมทั้งของโบราณต่างๆ อาหารและขนมโบราณพื้นบ้าน ตลาดน้ำคลองสวน 100 ปี โรงเจ วัด สุเหร่า และสะพานสูง "อศวณิชย์" โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้ เดินชมวิถีชีวิตย้อนยุคของชาวบ้านกว่า 100 ปี เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมของบ้านเรือนวิถีชีวิต ชิมอาหารอร่อยทั้งอาหารคาวหวาน ชมของเก่า ร้านโชห่วย หรือร้านค้าขายปลีกขนาดเล็กๆ เยี่ยมชมโรงเจ วัด สุเหร่า

2. ชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้ โบสถ์วัดแม่พระปฏิสนธิ์นรมล บ้าน 69 ศูนย์การเรียนรู้ริมน้ำจันทบูร บ้านพระยาวิเชียรดิ บ้านหลวงราชไมตรี ย่านท่าหลวง บ้านโคกบาล ร้านขายยาโบราณจันทวนอันสถาปัตยกรรมบ้านตึกปูนปั้นแบบโคโลเนียล โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้ เยี่ยมชมบ้านเรือนริมน้ำเก่าสมัย ร.5 และวิถีชีวิตคนในชุมชน บ้านพระยาวิเชียรดิ ข้าหลวงเมืองจันทบูรสมัย ร.5 บ้าน 69 ศูนย์การเรียนรู้ริมน้ำจันทบูร บ้านหลวงราชไมตรี ชมสถาปัตยกรรม เรือนแถวไม้รุ่นเก่าประดับไม้ฉลุของหลวงประกอบนิติสาร และเรือนแถวไม้เก่าแก่ที่เปิดเป็นศูนย์ข้อมูลย่านท่าหลวง

5.1.4 สรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต โดยมีกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองและแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก จะต้องดำเนินการดังนี้ 1) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การกระจายผลประโยชน์ลงสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน 2) การพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 3) การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน ยกย่องแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนวัฒนธรรมวิถีชีวิต อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้รับมาตรฐาน เพื่อสร้างความโดดเด่นและเพิ่มเสน่ห์ให้กับชุมชน 4) การกำหนดแนวทางและสร้างความตระหนักในการรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5) การพัฒนาระบบและกลไกในการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงการเข้าถึงข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง ความสะดวกและความปลอดภัย เพื่อให้เกิดความประทับใจกับผู้ที่มาเยือน

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใน 4 มิติ ประกอบด้วย การพัฒนาคน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าและบริการ และการพัฒนาการรับรู้ โดยมีแนวทางดังนี้

1) การพัฒนาคน ประกอบด้วย การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การสร้างนักสื่อความหมาย การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน และการให้บริการอย่างมืออาชีพ

2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย การยกระดับแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ วิถีชีวิตของชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การจัดทำกฎ ระเบียบ ข้อตกลงในการดำเนินงาน และการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3) การพัฒนาสินค้าและบริการ ประกอบด้วย การยกระดับมาตรฐานการให้บริการและขอรับรองมาตรฐานที่พัก การยกระดับมาตรฐานสินค้าและขอรับรองมาตรฐานสินค้า และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า

4) การพัฒนาการรับรู้ ประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ การประชาสัมพันธ์เชิงรุก และการบูรณาการความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

5.2 อภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

จากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า

ในด้านการประเมินแหล่งท่องเที่ยว ในภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีเส้นทางเรือชมวิถีชีวิตชุมชน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีความสะดวกสามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ มีการให้บริการที่พัก มีโฮมสเตย์ที่พักในชุมชน เป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวค่อนข้างครบถ้วน อาทิ สถานที่จอดรถเพียงพอ ห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ มี รปภ. และตำรวจ คอยดูแลความเรียบร้อย มีสถานเอนกมัย กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงเกษตร การอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น สัมผัสวิถีชีวิต พบว่า สอดคล้องกับ นราวดี บัวขวัญ (2556) เรื่อง รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตลาดน้ำคลอง อำเภอบางบาล จังหวัดสงขลา

ในด้านการบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะต้องดำเนินการ ดังนี้ 1) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน 2) การพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 3) การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน ยกระดับแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนวัฒนธรรมวิถีชีวิต อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้รับมาตรฐาน เพื่อสร้างความ

โดดเด่นและเพิ่มเสน่ห์ให้กับชุมชน 4) การกำหนดแนวทางและสร้างความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5) การพัฒนาระบบและกลไกในการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงการเข้าถึงข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง ความสะดวกและความปลอดภัย เพื่อให้เกิดความประทับใจกับผู้ที่มาเยือน ทั้งนี้ดำเนินการภายใต้แนวทาง สอดคล้องกับ สู่ติ เจริญศรี (2557) เรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม และยังสอดคล้องกับวิทยา เมฆขำ (2552) การสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจของกลุ่มชุมชน OTOP บนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ในด้านฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ในภาคกลาง 1. ชุมชนท่าคา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว 2. ชุมชนคลองลัดมะยม เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว 3. ชุมชนคลองบางหลวง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ในภาคตะวันออก 1. ชุมชนตลาดคลองสวน 100 ปี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว 2. ชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต มีทรัพยากรการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ชลาวัล วรรณทอง และคณะ (2558) เรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ

ในด้านปัจจัยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ในพื้นที่ภาคกลาง 1. ชุมชนท่าคา มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การอนุรักษ์วิถีชีวิตริมคลอง การทำเกษตร คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น และเป็นจุดเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2. ชุมชนคลองลัดมะยม มีเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่หลากหลาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เมือง การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว 3. ชุมชนคลองบางหลวง มีเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่หลากหลาย มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เมือง การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว และมีเอกลักษณ์ในด้านวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำดั้งเดิม ในพื้นที่ภาคตะวันออก 1. ชุมชนคลองสวน 100 ปี มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวคลองสวน ทั้งชาวไทยจีน ไทยพุทธ ไทยมุสลิม มีวัฒนธรรมผสมผสานอย่างลงตัวและมีเสน่ห์ มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับคลอง 2. ชุมชนริมน้ำจันทบูรคลองจันทบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีลักษณะเป็นตึกแถวโบราณ ลวดลายไม้จำหลักอ่อนช้อยงดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุมอาคาร วิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นบ้านเรือนริมน้ำเก่าสมัย ร.5 และสถาปัตยกรรมโบราณ สอดคล้องกับ นราวดี บัวขวัญ (2559) ได้ศึกษา การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย และ กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์และคณะ (2561) เรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งตรงกับธรรมรักษ์ ศรีมารุต วิทยา เมฆขำ และวลีรักษ์สิทธิสม (2562) รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจ

เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยังพบชัดเจนนกับวลิรักษ์ สิทธิสม และวิทยา เมฆขำ (2562) รูปแบบการพัฒนาสินค้าชุมชนบ้านสารภีสู่ตลาดประชารัฐแบบชุมชนพึ่งตนเอง

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) การจัดทำฐานข้อมูล 9 กลุ่มน้ำ สู่การยกระดับเพื่อการท่องเที่ยววิถีคลองต่อไป ศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ควรมีการสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เชิงเกษตร เชิงสุขภาพ ฯลฯ และเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว เพื่อนำมาจัดโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ

2) มีการส่งเสริมหรือรณรงค์ให้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน มีการฟื้นฟู แม่น้ำ ลำคลอง การอนุรักษ์วิถีชีวิต รวมไปถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อม แม่น้ำ คู คลอง ให้สอดคล้อง กับกรอบนโยบายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลองของประเทศ

3) สร้างภาคีเครือข่ายทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนา เอกชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีคลอง ที่ สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนที่อยู่ริมคลอง รวมถึงการคำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ในด้านการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วม กับชุมชนในการกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

4) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม การปรับปรุงภูมิทัศน์ ป้ายบอก ทาง ป้ายบ่งชี้ร้านค้า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค ที่จะให้บริการสาธารณะที่ จัดทำเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว เช่น การไฟฟ้า การประปา การเดินรถ ประจำทาง โทรศัพท์ ห้องน้ำ รวมถึงจัดให้มีการดูแลความปลอดภัยของผู้ประกอบการและ นักท่องเที่ยว

5) จัดตั้งศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการ ให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6) การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีแต่ดั้งเดิม นำมาสร้างสรรค์และพัฒนาเป็น ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และนำผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนในท้องถิ่นผสมกับวัฒนธรรมชุมชนประยุกต์ใช้ในเชิง ธุรกิจควบคู่กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

7) เตรียมความพร้อมของชุมชนในการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีสร้างจิตสำนึกในการ บริการให้เกิดกับชุมชนเพื่อทำเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนริมคลอง อาทิ การอบรม มัคคุเทศก์ของชุมชน การอบรมภาษาอังกฤษให้กับผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลสรุปงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับแผนแม่บทยุทธศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็นการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (19) ประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ โดยเฉพาะเป็นข้อมูลในระยะแรกที่สามารถนำผลงานวิจัยไปประกอบกับแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวทั้ง 6 แผน ได้ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม 2) การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ 3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย 4) การท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ 5) การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค 6) การพัฒนาระบบนิเวศการท่องเที่ยว เพื่อวางฐานรากด้านการท่องเที่ยวที่เน้นมาตรฐาน และสามารถยกระดับคุณภาพสู่ระดับสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นด้านการความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว และไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ รวมถึงการกระจายรายได้ในมิติของพื้นที่

1) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก และความพร้อมของชุมชนในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การพัฒนาทักษะด้านภาษาต่างชาติ สร้างจิตสำนึกในการให้บริการให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการ รวมถึงสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง ในการยกระดับแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก เพื่อยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระดับชาติ สร้างและเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ รวมถึงการสร้างและกำหนดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ อนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง รวมถึงการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนที่อยู่ริมคลอง

3) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีแต่ดั้งเดิม นำมาสร้างสรรค์และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน และนำผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนในท้องถิ่นผสมกับวัฒนธรรมชุมชนประยุกต์ใช้ในเชิงธุรกิจควบคู่กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก สร้างมาตรฐานความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการใช้บริการของนักท่องเที่ยว ครอบคลุมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการท่องเที่ยว

5) กำหนดนโยบายในเชิงยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก เพื่อสร้างกลไกและยกระดับความรู้ในการดำเนินการตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยการส่งเสริมให้บุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อดำเนินการตลาดการท่องเที่ยววิถีคลอง

5.3.3 ข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่

จากผลสรุปงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเชิงพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ในเรื่องการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการบนฐานของทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนเอง รวมถึงมีการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว เสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนเกิดความยั่งยืนบนฐานของท้องถิ่นและสามารถยกระดับขีดความสามารถสู่การแข่งขันของประเทศ

1) เก็บรวบรวมข้อมูล ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ของชุมชน รวบรวมเป็นองค์ความรู้ เนื่องจากแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์ เพื่อมุ่งเน้นให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคนในชุมชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยววิถีคลอง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน วัฒนธรรมชุมชนประยุกต์ใช้ในเชิงธุรกิจควบคู่กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของการท่องเที่ยววิถีคลอง

2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการวางแผน สร้างกลไกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่มีความเด่นเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อใช้ในส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลอง และจัดตั้งข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่คลอง การยกระดับการท่องเที่ยววิถีคลอง ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก ด้วยการยกระดับมาตรฐานการให้บริการ และการสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน ให้สะท้อนถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่

4) การสร้างตลาดและการประชาสัมพันธ์ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยววิถีคลอง โดยสอดคล้องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) การสร้างเครือข่าย ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อการดำเนินงาน ซึ่งมาจากความร่วมมือภายในชุมชน และการร่วมมือภายนอกในระดับชุมชนด้วยกันเอง ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาคในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก

5.3.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาขยายพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพระดับ B ยกระดับศักยภาพไปสู่ระดับ A ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองเพื่อเปรียบเทียบจุดอ่อนและจุดแข็งในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามบริบทของพื้นที่

2) ควรมีการยกระดับคุณภาพการให้บริการและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกให้เป็นมาตรฐานสากล

3) ยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและภูมิภาคสู่เมืองมรดกโลก

4) ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศร่วมกันให้สอดคล้องกับบริบทและทิศทางของตลาดยุคใหม่

บรรณานุกรม

- กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์. (2561). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี ปีที่ : 12 ฉบับที่ : 28 เลขหน้า : 163-176 ปีพ.ศ. : 2561.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2552). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 2562, 10. จาก: http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559.pdf
- กระทรวงมหาดไทย. (2551). มาตรการการส่งเสริมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเปิดเสรี บริการท่องเที่ยว ประจำปี พ.ศ. 2555-2560. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ พฤษภาคม 2562, 10. จาก : <http://203.131.220.141/msi/wp-content/uploads/Tourism-and-Travel->
- ชลาวล วรรณทอง และคณะ (2558). การจัดการแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ. วารสารรมยสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 หน้า 175-189
- ธรรมรักษ์ ศรีมารุต, วิทยา เมฆขำ และวลีรักษ์ สิริสม. (2562). รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม. ได้รับทุนอุดหนุนจากได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) งบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ 2562.
- นราวดี บัวขวัญ (2556). รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาตลาดน้ำคลองแห อำเภอนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาเอก สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- นราวดี บัวขวัญ และคณะ (2559). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ (2559). โครงการเปรียบเทียบมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- พิกุลแก้ว สุขขำ. (2558). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการการบริหารจัดการตลาดน้ำแบบดั้งเดิมและตลาดน้ำแบบจำลอง. วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. วารสาร ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2558.
- วีณา เอี่ยมประไพ (2550). วิถีชีวิตชุมชนคลองบางกอกน้อย รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ

- วลีรักษ์ สิทธิสม และวิทยา เมฆขำ. (2562). รูปแบบการพัฒนาสินค้าชุมชนบ้านสารภีสู่ตลาดประชา
รัฐแบบชุมชนพึ่งตนเอง. ได้รับทุนอุดหนุนจากได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) งบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ 2562.
- วิทยา เมฆขำ.(2562). การสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจของกลุ่มชุมชน OTOP บนฐานทรัพยากรและภูมิ
ปัญญา ท้องถิ่นสู่ตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. ได้รับทุนอุดหนุนจากได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) งบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ 2562.
- วิภาวี พลรัตน์ (2551) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางน้ำ:กรณีศึกษา ย้อนรอยเส้นทาง
ประวัติศาสตร์อดีตราชธานีกรุงธนบุรี ปริญญานิพนธ์ วท.ม.(การวางแผนและการจัดการการ
ท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุธี เสริฐศรี (2557). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการ
ท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สำนักวิจัย พัฒนา และอุทกวิทยา กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
(2552). แผนที่มาตรฐานการแบ่งลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขาของประเทศไทย.กรมทรัพยากร
น้ำ.ISBN 978-974-286-639-6
- สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน (ตุลาคม 2557). โครงการจัดทำข้อมูลลุ่มน้ำภายใต้แผนพัฒนา
การชลประทาน.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ข้อมูลศักยภาพเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง
ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

ข้อมูลศักยภาพเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง

No.	จังหวัด	ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก						
						รถยนต์	เรือ	รถโดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พักแรม	ร้านอาหาร	ร้านของที่ระลึก	
1	อุทัยธานี	ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองตากแดด	แหล่งท่องเที่ยวพื้นเมืองบ้านโคกหม้อ	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	✓	
			คลองเสลา	สวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูด	เชิงนิเวศ	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓	
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองวังมะตูม	วัดถ้ำเขาตะพาน	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	
			คลองหนองนาง	วัดหนองขุนชาติ	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	
		ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองอุมปาง	เมืองโบราณบึงคอกช้าง	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	
			คลองทับเสลา	อุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง	เชิงนิเวศ	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองกระเสี้ยว	หลวงพ่อดำวัดผาง	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	
			ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดจันทาราม	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดสังกัสรัตนคีรี	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	-
			ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดอุโบสถาราม	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
2	ราชบุรี	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	เขื่อนห้วยสะแกกรัง	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	✓	
			ลุ่มน้ำสะแกกรัง	วัดธรรมโฆษกหรือวัดโรงโค	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	-
		ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองลัดพลี	เกาะเทโพ	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
			ลุ่มน้ำแม่กลอง	ตลาดน้ำคลองลัดพลี	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓	✓
		ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองขุดลัดราชบุรี	ตลาดน้ำดำเนินสะดวก	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
			ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองต้นเข็ม	ตลาดน้ำหลักห้า	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓

No.	จังหวัด	ผู้นำ	คลอง/แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก					
						รถยนต์	เรือ	รถโดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พักแรม	ร้านอาหาร	ร้านของระลึก
3	สมุทรสงคราม	ผู้นำแม่กลอง	คลองตำเนินมะดวก	ตลาดน้ำเวเนโต้	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	คลองบ้านบ่อ	ตลาดน้ำเหล่าตั๊กลัก	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	คลองขลุ่ยดำดินราชบุรี	เมืองโบราณบ้านคูบัว	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	✓
		ผู้นำแม่กลอง	คลองสวนหลวง	วัดโพธาราม	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	แม่น้ำแม่กลอง	ตลาดน้ำบางน้อย	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	คลองทองหลาง	ตลาดน้ำอัมพวา	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	คลองวัดจุฬา	บ้านท่าคา	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	คลองท่าคา	วัดประดู่	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำแม่กลอง	คลองประตู	วัดอินทราคม	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำแม่กลอง	คลองประตู	พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำแม่กลอง	คลองประตู	ตลาดน้ำบางนกแขวก	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	คลองประตู	ค่ายบางกุ้ง	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	คลองประตู	วัดบางแคน้อย	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำแม่กลอง	คลองประตู	วัดมุขินทรกนิษฐา	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำแม่กลอง	คลองประตู	โครงการอัมพวา-ชัยพัฒนานุรักษ์	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	คลองแควอ้อม	พิพิธภัณฑ์สุนทรสนาน(บ้านครูเอื้อ)	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		ผู้นำแม่กลอง	แม่น้ำแม่กลอง	วัดเจริญสุขารามวรวิหาร	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-

No.	จังหวัด	ผู้นำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก					
						รถยนต์	เรือ	รถโดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พักแรม	ร้านอาหาร	ร้านของระลึก
4	กรุงเทพมหานคร	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองแสนแสบ	ตลาดน้ำอัมรินทร์	เพื่อนันทนาการ	✓	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางมด	ตลาดน้ำคลองลัดมะยม	เพื่อนันทนาการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองประเวศบุรีรมย์	ตลาดน้ำเขตลาดกระบัง	เพื่อนันทนาการ	✓	✓	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางกอกน้อย	ตลาดน้ำวัดสะพาน	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางหลวง	บ้านศิลปิน	ทางวัฒนธรรม	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	พิพิธภัณฑ์ศิริราชพิมุขสถาน	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
5	ชัยนาท	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	✓	-	✓	-	-	✓
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดกัลยาณมิตรหิรัญคิรีตั้งถนนอรุณอมรินทร์	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดอรุณราชวราราม	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	-	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองมะหนาม	วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	-	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองชลประทาน	วัดธรรมมิกาส	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองมะขามเฒ่า	วัดปากคลอง	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
6	นครปฐม	ลุ่มน้ำท่าจีน	แม่น้ำเจ้าพระยา	เขื่อนเจ้าพระยา	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำท่าจีน	แม่น้ำท่าจีน	ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำท่าจีน	แม่น้ำท่าจีน	ตลาดน้ำดอนหวาย	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำท่าจีน	แม่น้ำท่าจีน	ตลาดน้ำลำพญา	เพื่อนันทนาการ/ วัฒนธรรม	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓

No.	จังหวัด	ผู้นำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก					
						รถยนต์	เรือ	รถโดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พักแรม	ร้านอาหาร	ร้านของปลีก
14	สระบุรี	ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดสูง	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดเขาแก้ววรวิหาร	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	ตลาดต้นน้ำโบราณบ้านต้นตาล	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	-
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน/ศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยวน	ทางประวัติศาสตร์/วัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	โยนกอุทยานท่าน้ำศักดิ์สิทธิ์	ทางประวัติศาสตร์/วัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	กาดหินน้ำ พระยาพด	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	-
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดสมุทประดิษฐาราม	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดจันทบุรี	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	โบราณสถานวังสีทา	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดตะเฒ่า และตลาดน้ำลาวเวียง	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	-

ข้อมูลศักยภาพเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก

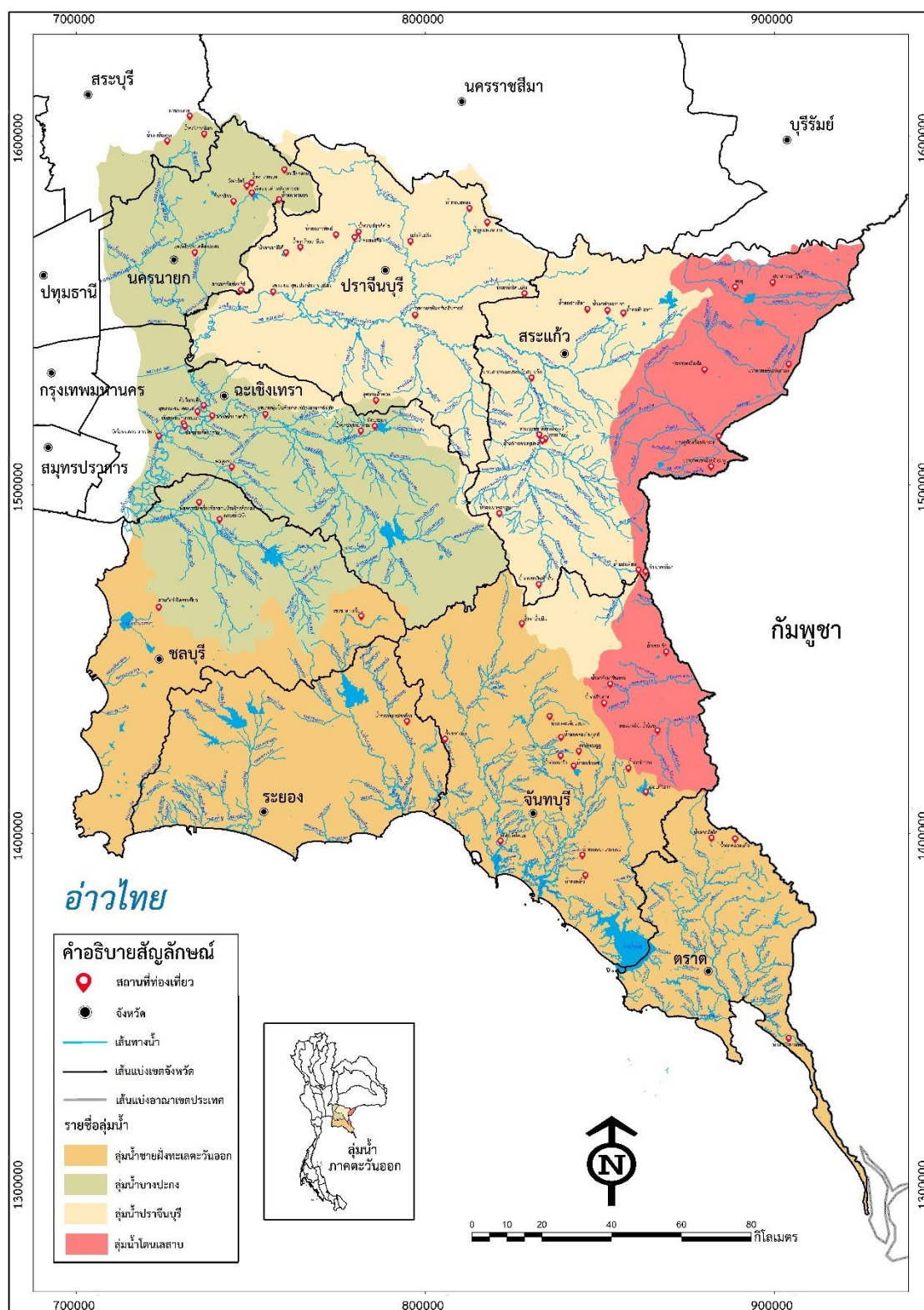
No.	จังหวัด	ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง						สิ่งอำนวยความสะดวก				
1	ปราจีนบุรี	ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองตะโคง	วัดโบสถ์	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองตะโคง	วัดบางกระเบา	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองตะโคง	วัดแก้วพิริตร	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำสาขามะน้ำ ปราจีนบุรีตอนล่าง	แม่น้ำบางปะกง	พิพิธภัณฑสถานแพทย์แผนไทย อภัยภูเบศร	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
2	ฉะเชิงเทรา	ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองประเวศบุรี รัมย์	วัดบางแตง ตลาดำ และ พิพิธภัณฑสถานโบราณวัตถุและ ตลาดคลองสวน 100 ปี	ทางประวัติศาสตร์ / วัฒนธรรม	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองกลาง	ตลาดบ้านใหม่	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองกลาง	ตลาดริมน้ำร้อยปี	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองนครเนื่อง เขต	ตลาดโบราณนครเนื่องเขต	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองท่าลาด	อนุสรณ์สถานพระศฤง์ค์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	วัดโพธิ์บางคล้า	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	วัดแจ้ง	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	วัดปิณฑารักษ์ราษฎร์	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-

No.	จังหวัด	ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก					
						รถยนต์	เรือ	โดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พักแรม	ร้านอาหาร	ร้านของที่ระลึก
3	จันทบุรี	ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	เขื่อนทดน้ำบางปะกง	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	จุดชมโลมาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	สวนปาล์มฟาร์มนก	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองจันทบุรี	ชุมชนริมน้ำจันทบูร	ทางวัฒนธรรม	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองจันทบุรี	วัดโบสถ์เมือง	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองจันทบุรี	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพณิชยน์วชิรบุรี	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	✓
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองจันทบุรี	อุตรเจดีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-
4	ชลบุรี	ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองจันทบุรี	ชุมชนเก็กริมน้ำย่านท่าหลวง	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
		ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	คลองอ่าง	ชุมชนชนมแปลกริมคลองหนองบัว	ทางประวัติศาสตร์ / วัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
		ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	คลองบางสระเก่า	ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบางสระเก่า	ทางวัฒนธรรม / เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
		ลุ่มน้ำโดนเลสาป	คลองพระพุทธ	อ่างเก็บน้ำคลองพระพุทธ	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	-	✓	✓	-
		ลุ่มน้ำโดนเลสาป	คลองโป่งน้ำร้อน	ล่องแก่งคลองโป่งน้ำร้อน	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-
		ลุ่มน้ำบางปะกง	คลองคัลล่า	ชุมชนสันติโบราณ	ทางวัฒนธรรม	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓
		ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	คลองห้วยแร้ง	ชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วยแร้ง	ทางวัฒนธรรม	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5	ตราด	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	คลองบางพระ	ชุมชนรักษ์คลองบางพระ	ทางวัฒนธรรม	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	

No.	จังหวัด	ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก					
						รถยนต์	เรือ	รถโดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พักแรม	ร้านอาหาร	ร้านของระลึก
6	ระยอง	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก	คลองน้ำเขียว	กลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว	ทางวัฒนธรรม / เพื่อนันทนาการ	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก (ปาก-แม่น้ำประแสร์)	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก (ปาก-แม่น้ำประแสร์)	ชุมชนปากน้ำประแส	ทางประวัติศาสตร์/ วัฒนธรรม	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
				ศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ปากน้ำประแสร์	ทางประวัติศาสตร์ / นันทนาการ	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-
				วิสาหกิจชุมชนชาไบजू	ทางวัฒนธรรม	-	-	-	-	✓	✓	✓	✓	-
				ทุ่งโปรงทอง	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	-	-	-	-
				อนุสรณ์เรือรบหลวงประแสร์	ทางประวัติศาสตร์ / นันทนาการ	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	-
7	สระแก้ว	ลุ่มน้ำปราจีน (ลุ่มน้ำสาขาคลองพระปรง)	ลุ่มน้ำปราจีน (ลุ่มน้ำสาขาคลองพระปรง)	อ่างเก็บน้ำพระปรง	ทางประวัติศาสตร์	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		ลุ่มน้ำโดนเสา (คลองท่ากระบือ)	ลุ่มน้ำโดนเสา (คลองท่ากระบือ)	อ่างเก็บน้ำท่ากระบือ	เพื่อนันทนาการ	✓	-	-	-	✓	-	-	-	-

ภาคผนวก ข

ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง
และภาคตะวันออก โดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS)

ภาพแสดงฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก
โดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS)

ภาคผนวก ค
ฐานข้อมูลความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลอง
ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

ฐานข้อมูลความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคกลาง

No.	จังหวัด	ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก						รวม	ผล ประเมิน ศักยภาพ
					รถยนต์	เรือ	รถ โดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พัก แรม	ร้านอาหาร	ร้านของ ที่ระลึก		
1	อุทัยธานี	ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองตากแดด	แหล่งท่องเที่ยวพื้นเมืองบ้านโคกหม้อ	2.5	-	-	-	15	15	-	-	15	47.5	C
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองเสลา	สวนพฤกษศาสตร์เกษมภรุต	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองวังมะตูม	วัดถ้ำเขาตะพาน	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองหนองฉาง	วัดหนองขุนชาติ	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองอมปาง	เมืองโบราณบึงคอกช้าง	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำสะแกกรัง	คลองทับเสลา	อุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง	2.5	-	-	15	15	15	15	15	15	92.5	A
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองกระเสียว	หลวงพ่อบัณฑิตวัดผาทั่ง	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดจันทาราม	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดสังกัสรัตนคีรี	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดอุโปสถาราม	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
2	ราชบุรี	ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	เขื่อนห้วยสะแกกรัง	2.5	-	-	-	-	15	-	-	15	32.5	C
		ลุ่มน้ำสะแกกรัง	แม่น้ำสะแกกรัง	วัดธรรมโศภนหรือวัดไร่ไธ	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	เกาะเทโพ	2.5	-	-	-	15	15	15	15	15	77.5	B
		ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองลัดพลี	ตลาดน้ำคลองลัดพลี	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองขุดลัด ราชบุรี	ตลาดน้ำดำเนินสะดวก	2.5	-	-	15	15	15	15	15	15	92.5	A
		ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองต้นเข็ม	ตลาดน้ำหลักห้า	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองต้นเข็ม	ตลาดน้ำหลักห้า	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองต้นเข็ม	ตลาดน้ำหลักห้า	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองต้นเข็ม	ตลาดน้ำหลักห้า	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำแม่กลอง	คลองต้นเข็ม	ตลาดน้ำหลักห้า	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B

No.	จังหวัด	ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก						รวม	ผลประเมินศักยภาพ
					รถยนต์	เรือ	รถโดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พักแรม	ร้านอาหาร	ร้านของปลีก		
4	กรุงเทพมหานคร	ลุ่มน้ำแม่กลอง	แม่น้ำแม่กลอง	วัดเจริญสุขารามวรวิหาร	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองแสนแสบ	ตลาดน้ำขวัญเรียม	2.5	2.5		15	15	15	-	15	15	80	B
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางระมาด	ตลาดน้ำคลองลัดมะยม	2.5	2.5	5	15	15	15	-	15	15	85	A
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองประเวศบุรีรมย์	ตลาดน้ำเขตลาดกระบัง	2.5	2.5	-	-	15	15	-	15	15	65	B
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางกอกน้อย	ตลาดน้ำวัดสะพาน	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางหลวง	บ้านคิลิน	2.5	2.5	5	-	15	15	15	15	15	85	A
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	พิพิธภัณฑ์ศิริราชพิมุขสถาน	2.5	-	-	15	15	15	-	15	15	77.5	B
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร	2.5	-	-	15	-	15	-	15	15	62.5	B
5	ชัยนาท	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดกัลยาณมิตรมหาวิหารที่ตั้งถนนอรุณอมรินทร์	2.5	-	-	-	-	15	-	-	15	32.5	C
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดอรุณราชวราราม	2.5	-	-	15	15	15	-	15	15	77.5	B
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองมหานคร	วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร	2.5	-	-	-	-	15	-	15	15	47.5	C
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองชลประทาน	วัดธรรมนิมิกาวาส	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองมะขามเต่า	วัดปากคลองเต่า	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำท่าจีน	แม่น้ำเจ้าพระยา	เขื่อนเจ้าพระยา	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
6	นครปฐม	ลุ่มน้ำท่าจีน	แม่น้ำท่าจีน	ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำท่าจีน	แม่น้ำท่าจีน	ตลาดน้ำดอนหวาย	2.5	-	-	15	15	15	-	15	15	77.5	B

No.	จังหวัด	ลุ่มน้ำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก						รวม	ผลประเมินศักยภาพ
					รถยนต์	เรือ	รถโดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พักแรม	ร้านอาหาร	ร้านของปลีก		
		ลุ่มน้ำท่าจีน	แม่น้ำท่าจีน	ตลาดน้ำเล้าพยา	2.5	-	-	15	15	15	15	15	15	92.5	A
7	นนทบุรี	ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองพระพิมล	ตลาดน้ำไทรน้อย	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองพระพิมล	วัดปรมัยยิกาวาสวิหาร	-	2.5	-	-	15	15	-	-	15	47.5	C
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองพระพิมล	ตลาดน้ำวัดตะเคียน	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำท่าจีน	คลองพระพิมล	ตลาดน้ำคลองสาม	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
8	ปทุมธานี	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองสาม	ตลาดน้ำคลองสาม	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองสาม	ตลาดน้ำเมืองรังสิต	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
9	สมุทรปราการ	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางน้ำผึ้ง	ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง	2.5	-	-	15	15	15	15	15	15	92.5	A
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางน้ำผึ้ง	ตลาดริมแม่น้ำโบราณบางพลี	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางน้ำผึ้ง	วัดใหญ่บางพลี	2.5	-	-	-	15	15	-	-	15	47.5	C
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางน้ำผึ้ง	โครงการประดูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์	2.5	-	-	-	15	-	-	-	-	17.5	C
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางน้ำผึ้ง	โครงการประดูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์	2.5	-	-	-	15	-	-	-	-	17.5	C
		ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	คลองบางน้ำผึ้ง	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนอ่าวมาหะ	2.5	-	-	15	15	15	-	15	15	77.5	B
10	สมุทรสาคร	ลุ่มน้ำท่าจีน	แม่น้ำท่าจีน	วัดสระเกษ (หลวงพ่อดำ)	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
11	สุพรรณบุรี	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำเจ้าพระยา	วัดไชโยวรวิหาร (วัดเกษไชโย)	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
12	อ่างทอง	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำน้อย	วัดท่าสุทธาวาส	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
13	พระนครศรีอยุธยา	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	แม่น้ำน้อย	วัดสี่ร้อย	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ลุ่มน้ำป่าสัก	ลุ่มน้ำป่าสัก	หมู่บ้านหัตถกรรมมีดอรัญญิก/พิพิธภัณฑ์หัตถกรรมอรัญญิก	2.5	-	-	-	15	15	15	15	15	77.5	B

No.	จังหวัด	ผู้นำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก						รวม	ผล ประเมิน ศักยภาพ
					รถยนต์	เรือ	รถ โดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พัก แรม	ร้านอาหาร	ร้านของ ที่ระลึก		
14	สระบุรี	ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดสูง	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดเขาแก้ววิหาร	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	ตลาดบ้านโบราณบ้านต้นตาล	2.5	-	-	-	15	15	-	15	-	47.5	C
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยวน/ ศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยวน	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	โยนกอุทยานทาน้ำตักดิล्ली	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	กาดธิมน้ำ พระยาทต	2.5	-	-	-	15	15	-	15	-	47.5	C
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดสมุทประดิษฐาราม	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดจันทบุรี	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	โบราณสถานวังสีทา	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำป่าสัก	ผู้นำป่าสัก	วัดตะเภา และตลาดน้ำลาวเวียง	2.5	-	-	-	15	15	-	15	-	47.5	C

ฐานข้อมูลความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ภาคตะวันออก

No.	จังหวัด	ผู้นำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก						รวม	ผล ประเมิน ศักยภาพ
					รถยนต์	เรือ	รถ โดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พัก แรม	ร้านอาหาร	ร้านของ ที่ระลึก		
1	ปราจีนบุรี	ผู้นำบางปะกง	คลองตะโกง	วัดโบสถ์	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำบางปะกง	คลองตะโกง	วัดบางกระบือ	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำบางปะกง	คลองตะโกง	วัดแก้วพิริตร	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำสาขา แม่น้ำปราจีนบุรี ตอนล่าง	แม่น้ำบางปะกง	พิพิธภัณฑสถานแพทย์แผนไทยอภัย ภูเบศร	2.5	-	-	15	15	15	-	15	15	77.5	B
			แม่น้ำบางปะกง	วัดบางแตง ตลาดน้ำ และพิพิธภัณฑ พื้นบ้านวัดบางแตง	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
2	ฉะเชิงเทรา	ผู้นำบางปะกง	คลองประเวศบุรี รัมย์	ตลาดคลองสวน 100 ปี	2.5	-	5	15	15	15	-	15	15	82.5	A
		ผู้นำบางปะกง	คลองกลาง	ตลาดบ้านใหม่	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ผู้นำบางปะกง	คลองกลาง	ตลาดริมน้ำร้อยปี	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ผู้นำบางปะกง	คลองนครเนื่อง เขต	ตลาดโบราณนครเนื่องเขต	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ผู้นำบางปะกง	คลองท่าลาด	อนุสรณ์สถานพระสุเจดีย์สมเด็จพระ พระเจ้าตากสินมหาราช	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	วัดโพธิ์บางคล้า	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	วัดแจ้ง	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	47.5	C
		ผู้นำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ (วัดเมือง)	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C

No.	จังหวัด	ผู้นำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก						รวม	ผล ประเมิน ศักยภาพ
					รถยนต์	เรือ	รถ โดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พัก แรม	ร้านอาหาร	ร้านของ ที่ระลึก		
3	จันทบุรี	ผู้นำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	เขื่อนทดน้ำบางปะกง	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	จุดชมโลมาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำบางปะกง	แม่น้ำบางปะกง	สวนปาล์มฟาร์มรุก	2.5	-	-	15	15	15	-	15	15	77.5	B
		ผู้นำบางปะกง	คลองจันทบุรี	ชุมชนริมน้ำจันทบูร	2.5	2.5	5	-	15	15	15	15	15	85	A
		ผู้นำบางปะกง	คลองจันทบุรี	วัดโบสถ์เมือง	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ผู้นำบางปะกง	คลองจันทบุรี	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิพิธภัณฑสถานวิ จันทบุรี	2.5	-	-	-	15	15	-	-	15	47.5	C
4	ชลบุรี	ผู้นำบางปะกง	คลองจันทบุรี	อุตรดิตถ์สมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช	2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำบางปะกง	คลองจันทบุรี	ชุมชนเก็กริมน้ำย่านท่าหลวง	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ผู้นำชายฝั่ง ทะเลตะวันออก	คลองอ่าง	ชุมชนชนมเปสิกริมคลองหนองบัว	2.5	-	-	-	15	15	15	15	15	77.5	B
		ผู้นำชายฝั่ง ทะเลตะวันออก	คลองบางสระ เก่า	ชุมชนท่องเที่ยวบ้านบางสระเก่า	2.5	-	-	-	15	15	15	15	15	77.5	B
		ผู้นำโดนเลสาป	คลองพระพุท	อ่างเก็บน้ำคลองพระพุท	2.5	-	-	-	15	-	-	15	-	32.5	C
		ผู้นำโดนเลสาป	คลองโป่งน้ำร้อน	ล่องแก่งคลองโป่งน้ำร้อน	2.5	-	-	15	15	15	15	15	-	77.5	B
5	ตราด	ผู้นำบางปะกง	คลองคล้า	ชุมชนเงินโบราณ	2.5	-	-	-	15	15	-	15	15	62.5	B
		ผู้นำชายฝั่ง ทะเลตะวันออก	คลองหัวแย่ง	ชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วยแย่ง	2.5	2.5	-	15	15	15	15	15	15	95	A
		ผู้นำชายฝั่ง ทะเลตะวันออก	คลองบางพระ	ชุมชนรักษ์คลองบางพระ	2.5	2.5	-	15	15	15	15	15	15	95	A

No.	จังหวัด	ผู้นำ	คลอง/ แม่น้ำ	แหล่งท่องเที่ยว	การเดินทาง			สิ่งอำนวยความสะดวก						รวม	ผลประเมินศักยภาพ
					รถยนต์	เรือ	รถโดยสาร	ศูนย์บริการ	ที่จอดรถ	สุขา	ที่พักแรม	ร้านอาหาร	ร้านของระลึก		
6	ระยอง	ผู้นำชายฝั่งทะเลตะวันออก (ปาก-แม่น้ำประแสร์)	คลองน้ำเขียว	กลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว	-	2.5	-	15	15	15	15	15	15	92.5	A
					2.5	2.5	-	15	15	15	15	15	15	95	A
					2.5	-	-	15	15	15	15	15	-	77.5	B
					-	-	-	-	15	15	15	15	-	60	C
					2.5	-	-	-	15	-	-	-	-	17.5	C
					2.5	-	-	-	15	15	15	15	-	62.5	B
7	สระแก้ว	ผู้นำปราจีน (ผู้นำสาขาคลองพระปรัง)	ผู้นำปราจีน (ผู้นำสาขาคลองพระปรัง)	อ่างเก็บน้ำพระปรัง	2.5	-	-	15	15	15	15	15	15	92.5	A
					2.5	-	-	-	15	15	-	-	-	32.5	C
		ผู้นำโตนเลสาป (คลองท่ากระบาก)	ผู้นำโตนเลสาป (คลองท่ากระบาก)	อ่างเก็บน้ำท่ากระบาก	2.5	-	-	-	15	-	-	-	-	17.5	C

ภาคผนวก ง
แบบสำรวจข้อมูล แบบสังเกต ประเด็นในการประชุมกลุ่มย่อย และ
แบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย
ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

แบบสำรวจองค์ประกอบและศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

แบบสำรวจองค์ประกอบและศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยฉบับนี้ ใช้เพื่อจัดเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลสถานการณ์การท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ประกอบการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2562 ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยทั้งนี้ หากข้อมูลที่ได้รับจากแบบสำรวจนี้เป็นข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและครบถ้วนสมบูรณ์จะช่วยให้งานวิจัยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการให้ข้อมูลดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้ไว้เป็นความลับและจะนำไปใช้เพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

ชื่อชุมชน/คลอง.....

สถานที่ตั้ง.....

ผู้บันทึก (ชื่อ/สกุล).....

โทรศัพท์.....

Email:

วัน/เดือน/ปี (การบันทึกข้อมูล).....

ตอนที่ 1 การสำรวจองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

1. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่มีอะไรบ้าง และมีการบริหารจัดการอย่างไร

This image shows a blank sheet of white paper with ten horizontal dashed lines, typical of primary-ruled notebook paper. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นอย่างไร และมีปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

3. การให้บริการที่พัก (Accommodation) เป็นอย่างไร และมีการบริหารจัดการอย่างไร.....

[illegible]

4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) เป็นอย่างไร และมีการบริหารจัดการอย่างไร

[illegible]

5. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) เป็นอย่างไร มีสอดคล้องกับอัตลักษณ์และบริบทของพื้นที่หรือไม่และมีการบริหารจัดการอย่างไร

[illegible]

6. บริการเสริมในแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary service) เป็นอย่างไร และมีการบริหารจัดการอย่างไร

[illegible]

ตอนที่ 2 การสำรวจศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

การดำเนินงาน	รายละเอียด	สรุปประเด็นสำคัญ
1. การจัดการท่องเที่ยวในภาพรวมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน		
2. การจัดการท่องเที่ยวที่มีการกระจายผลประโยชน์ลงสู่ชุมชน ท้องถิ่น และสังคม เพื่อสร้างให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี		
3. การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น		

การดำเนินงาน	รายละเอียด	สรุปประเด็นสำคัญ
4. การอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ และยั่งยืน		
5. การบริการและดูแล ความปลอดภัยด้านการ ท่องเที่ยว		

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ฉบับนี้ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านสถานการณ์ การบริหารจัดการ ปัญหาอุปสรรค แนวทางการพัฒนา รวมถึงประเด็นสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย เพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2562 ดังนั้น หากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ต้องการและครบถ้วนสมบูรณ์ จะช่วยให้งานวิจัยดังกล่าว ดำเนินได้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีประสบการณ์และองค์ความรู้ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้ไว้เป็นความลับและจะนำไปใช้เพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

ผู้ให้ข้อมูล (ชื่อ/สกุล).....
 ตำแหน่ง.....
 หน่วยงาน/สังกัด.....
 สถานที่ตั้ง.....
 เบอร์ติดต่อ.....Email:

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยเป็นอย่างไร และมีการบริหารจัดการอย่างไร

2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยเป็นอย่างไร

[illegible]

3. การกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างไร

[illegible]

4. การท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยมีกลไกในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมอย่างไร

[illegible]

5. การท่องเที่ยววิถีคลองเชื่อมโยงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืนได้อย่างไร

[illegible]

6. ด้านบริการและความปลอดภัยในการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยเป็นอย่างไร

This image shows a blank sheet of primary-ruled paper. It features ten identical rows of horizontal lines. Each row is composed of three parts: a solid black line at the top, a dashed black line in the middle, and another solid black line at the bottom. The rows are evenly spaced across the entire page, providing a template for handwriting practice.

7. ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยเป็นอย่างไร

[illegible]

8. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ภายใต้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางน้ำควรเป็นอย่างไร

[illegible]

9. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

This image shows a blank sheet of white paper with ten horizontal dashed lines, typical of primary-ruled notebook paper. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

ลงชื่อ.....ผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ประเด็นคำถามการสนทนากลุ่มย่อยการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย

ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มย่อยกับภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย เพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2562 ดังนั้น หากข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนากลุ่มย่อยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์จะช่วยให้งานวิจัยดังกล่าว ดำเนินได้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้อั้ไว้เป็นความลับและจะนำไปใช้เพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....
 พื้นที่ในการจัดสนทนากลุ่มย่อย.....
 ที่ตั้ง.....
 ผู้บันทึกข้อมูล (ชื่อ/สกุล).....ใน.....
 โทรศัพท์.....Email:
 วัน/เดือน/ปี (การบันทึกข้อมูล).....

ประเด็นคำถาม	รายละเอียดจากการสนทนา
1. ท่านคิดว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย มีอะไรบ้าง	

ประเด็นคำถาม	รายละเอียดจากการสนทนา
2. หน่วยงานหรือองค์กรใดบ้างที่ควรจะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย	
3. ปัญหาและอุปสรรคของการการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย มีอะไรบ้าง	
4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย มีอะไรบ้าง	
5. แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีคลองของประเทศไทย ภายใต้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวลำคลอง ควรเป็นอย่างไร	

แบบสอบถาม พฤติกรรมการท่องเที่ยว

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในประเทศไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ และโปรดสละเวลาในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงหรือตรงกับข้อคิดเห็นมากที่สุด
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

1. เพศ	☐ 1) ชาย	☐ 2) หญิง
2. อายุ	☐ 1) ไม่เกิน 20 ปี
☐ 4) 41-50 ปี	☐ 2) 21-30 ปี ☐ 3) 31-40 ปี
☐ 5) 51-60 ปี ☐ 6) มากกว่า 60 ปี
3. ระดับการศึกษา	☐ 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี	☐ 2) ปริญญาตรี ☐ 3) สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ	☐ 1) นักเรียน/นักศึกษา
☐ 3) พนักงานบริษัทเอกชน
☐ 5) เกษตรกร
☐ 7) อื่นๆ โปรดระบุ.....	☐ 2) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐ
☐ 4) ธุรกิจส่วนตัว/ประกอบอาชีพอิสระ/ค้าขาย
☐ 6) เกษียณ
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	☐ 1) ไม่เกิน 5,000 บาท
☐ 3) 10,001-15,000 บาท
☐ 5) 20,001-25,000 บาท
☐ 7) มากกว่า 30,000 บาท	☐ 2) 5,001-10,000 บาท
☐ 4) 15,001-20,000 บาท
☐ 6) 25,001-30,000 บาท
6. สถานภาพสมรส	☐ 1) โสด
☐ 3) อื่นๆโปรดระบุ.....	☐ 2) สมรส

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยว

1. ประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่ท่านสนใจ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism)
- ☐ 2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism)
- ☐ 3) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism)
- ☐ 4) การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism)
- ☐ 5) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism)
- ☐ 6) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (edu-meditation tourism)
- ☐ 7) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (ethnic tourism)
- ☐ 8) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (sports tourism)
- ☐ 9) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (adventure travel)
- ☐ 10) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (home stay & farm stay)
- ☐ 11) อื่นๆ โปรดระบุ.....

2. วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว

- ☐ 1) เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ
- ☐ 2) เพื่อศึกษาหาความรู้
- ☐ 3) เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค
- ☐ 4) เพื่อประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน
- ☐ 5) เพื่อรักษาสุขภาพ
- ☐ 6) เพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง
- ☐ 6) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

3. ท่านทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1) เพื่อน
- ☐ 2) เว็บไซต์
- ☐ 3) โทรทัศน์
- ☐ 4) วิทยุ
- ☐ 5) สิ่งพิมพ์
- ☐ 6) ป้ายโฆษณา และโปสเตอร์
- ☐ 7) การสื่อสารออนไลน์ (Facebook Line YouTube เป็นต้น)
- ☐ 8) อื่นๆ.....

4. ประเภทการเดินทางมาท่องเที่ยว

- ☐ 1) เที่ยวด้วยตนเอง
- ☐ 2) บริษัทนำเที่ยว
- ☐ 3) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1) พาหนะส่วนตัว
- ☐ 2) รถรับจ้าง
- ☐ 3) รถโดยสารประจำทาง
- ☐ 4) เรือรับจ้าง
- ☐ 5) เครื่องบิน
- ☐ 6) รถไฟ
- ☐ 7) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

6. จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยว

- ☐ 1) มาคนเดียว
- ☐ 2) 2-3 คน
- ☐ 3) 4-5 คน
- ☐ 4) 6 คนขึ้นไป

7. ลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทาง (ยกเว้นผู้ที่เดินทางคนเดียว)

- ☐ 1) ครอบครัว
- ☐ 2) เพื่อน/เพื่อนร่วมงาน
- ☐ 3) ห่วงงาน/องค์กร
- ☐ 4) แฟน/คนรัก
- ☐ 5) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

8. ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยว (เฉลี่ยต่อครั้ง ต่อ 1 คน)

- ☐ 1) ไม่เกิน 1,000 บาท ☐ 2) 1,001 – 2,000 บาท
☐ 3) 2,001 – 3,000 บาท ☐ 4) 3,001 บาทขึ้นไป

9. ท่านมีความสนใจการท่องเที่ยววิถีคลอง หรือไม่

การท่องเที่ยววิถีคลอง หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ผ่านการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งอาศัยและพึ่งพิงอยู่บนฐานของวิถีลำคลอง ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

- ☐ สนใจ ☐ ไม่สนใจ

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ต่อการท่องเที่ยว

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความพึงพอใจ โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

คะแนน หมายถึง 5 พึงพอใจมากที่สุด

คะแนน หมายถึง 4 พึงพอใจมาก

คะแนน หมายถึง 3 พึงพอใจปานกลาง

คะแนน หมายถึง 2 พึงพอใจน้อย

คะแนน หมายถึง 1 พึงพอใจน้อยที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
ด้านสถานที่ท่องเที่ยว						
1	ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว					
2	ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว					
3	ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					
4	ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว					
5	ความหลากหลายของกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ					
ด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน						
6	การให้บริการด้านที่จอดรถ					
7	การทำป้ายบอกทางที่ชัดเจน					
8	การจัดการด้านการจราจรภายในแหล่งท่องเที่ยว					
9	การให้คำแนะนำหรือข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว					
10	การดูแลความปลอดภัยการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่					
ด้านประชาชนในท้องถิ่น/แหล่งท่องเที่ยว						
11	การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ					

ข้อ	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
12	การมีมิเตอร์ต่อนักท่องเที่ยว					
13	การให้คำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว					
14	การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว					
15	การเป็นเจ้าบ้านที่ดีเยี่ยมแจ่มใส					
ด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม						
16.	ร้านค้าต่าง ๆ มีความสะอาด					
17.	ร้านค้าต่าง ๆ ตั้งราคาที่เหมาะสม					
18.	ความหลากหลายของสินค้าของฝาก ของที่ระลึก					
19.	ความหลากหลายของสินค้าอาหารและเครื่องดื่ม					
20.	ร้านค้า ร้านอาหาร มีเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว					

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ท่านมีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวควรปรับปรุงในด้านใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ถนนทางเข้า
☐ ป้ายบอกทาง
☐ จำนวนที่จอดรถ
☐ ความสะอาดขยะมูลฝอยตามทางเดิน
☐ ความสะอาดขยะมูลฝอยในลำคลอง
☐ การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ

ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและการจัดประชุมกลุ่มย่อย
เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคีที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยววิถีคลอง
ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

ภาพแสดงการลงพื้นที่การจัดประชุมกลุ่มย่อยกับชุมชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยววิถี
คลองในพื้นที่ชุมชนต้นแบบ ประกอบด้วย ชุมชนท่าคา ชุมชนคลองสวน 100 ปี

ภาพแสดงการลงพื้นที่การจัดประชุมกลุ่มย่อยกับชุมชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ชุมชนต้นแบบ ประกอบด้วย ชุมชนคลองลัดมะยม ชุมชนท่าคา

ภาพแสดงการลงพื้นที่การจัดประชุมกลุ่มย่อยกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เพื่อสำรวจองค์ประกอบ และศักยภาพการท่องเที่ยววิถีคลองในพื้นที่ชุมชนต้นแบบ ชุมชนท่าคา

ภาพแสดงการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนท่าคา

ภาพแสดงการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนคลองสวน 100 ปี